للإمَامُ المجَدِّد شَيْخ الإسْلَام مُحَمَّد بن عبد الوهَّاب -رحمه الله-

ލިޔުއްވީ:

ޢަބްދުއް ރަޙީމު ބްނު މަސްޢޫދު އަލްމަދީނީ

-فك الله أسره-

އެކުލަވާލީ:

أبو عبد الله عبد الرحيم المدني

މުތަރުޖިމުގެ މުޤައްދިމާ

إِنَّ الْحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

أَمَّا بَعْدُ:

ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި ސަނަދުން ގެނެވިފައިވާ "އަލް މުސަލްސަލުބިލް އައްވަލިއްޔާ"ގެ ނަމުން މަޝްހޫރުވެފައިވާ ޙަދީޘް، ވަރަށް ގިނަ ޙަދީޘް ޢިލްމުވެރިން މަދީނާގައި ކިޔަވައިދެއްވާ އެދެ އަޅުގަނޑުއަށް ހިމެނެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން މަސްޖިދުލް ނަބަވީގައި ޝައިޚް ޢާބިދު އަލްއަންޞާރީ އަދި މަދީނާގެ ޙަދީޘް ޢިލްމުވެރިޔާ ޝައިޚް ޙައްމާދު އަންޞާރީ އަލްއަފްރީޤީ حفظهم الله ހިމެނެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

("الرَّاحِمُوْنَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمنُ، إِرْحَمُوا مَنْ فِيْ الأَرْضِ، يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ") [1]

މާނައީ: "الله ރަޙްމަތްކުރާ މީހުންނަށް ރަޙްމަތްކުރައްވައެވެ. ބިންމަތީގައިވާ މީހުންނަށް ރަޙްމަތްކުރާށެވެ. އުޑުގައިވާ ފަރާތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތްކުރައްވާނެއެވެ."

[1] رواه الترمذي و صححه الألباني.

މި ރިސާލާގެ ޝަރަހާގައި ޝައިޚް ވިދާޅުވާ އަޙްއުރިހުވެ. ބިންމަގީގައިވާ ފަރާތްތަކަށް ރަޙްމަތްކުރުމުގެ ބޭރުގައި ޝަރުޢީ އިލްމު މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކޮށްދިނުން ހިމެނެއެވެ. ސަބަބަކީ އިމާމް އަބްދުﷲ رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިން ކާފިރުކަމަށް އިތުރަށްވެސް އިންސާނާ ބޭނުންތެރި ހިފާއެވެ. އެހެނީ، ކާފިރުކަމީ ބޭނުންވެސް ދުވަހަކު ދެމިނުކުރަނުއެވެ. އެކަމަކު އިތުރު ކޮންމެ ވަގުތަކު ކޮންމެ ހިނދަކު ބޭނުންތެރިހާއެވެ. އެގޮތުން މުޙައްމަދު ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލްވައްހާބު رحمه الله ލިޔުއްވާފައިވާ " نواقض الإسلام" (އިސްލާމްދީނަށް ގެއްލޭ ކަންކަން) މިފޮތަށް ރިސާލާގެ، ޝަރަހައިގެ ގޮތުގައި ޝައިޚް އަބްދުލްޢަޒީޒް އައްރާޖިޙީ فَكَّ الله أسرة ލިޔުއްވާފައިވާ ޝަރަހައެވެ.

މިފޮތަކީ އިސްލާމީ އުއްމަތް އިޖްމާޢުވާ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންކަން ޖަމާކޮށް ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލްވައްހާބު رحمه الله ލިޔުއްވާފައިވާ ލިޔެ ރިސާލާއެކެވެ. ޝައިޚް ޖިބްރީލް އެކަމުގެ ބޮޑުސިފައެއް ޝަރަހާގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި މިފޮތަކީ މިފޮތުގެ ޝަރަހާގައި ލިޔުއްވިފައިވާ އެންމެ ފުރިހަމަ އެއްޗެކެވެ. އަދި މިޢަމަލަކީ މި ދަޢުވަތުފައިވެސް ވަރަށް މުހިއްމު ޗާޕެއް ކަމެއްވެ. އެހެނީ، މީސްތަކުން އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވާ ކަންތައްތަކާ އެނގުމަކީ އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ދީން ގެއްލޭ ކަންކަމުން އަރައިގަތުން ދީން ރައްކާތެރި ދެމިތިބޭ ކުރެވޭނެ ސަލާމަތީ އެހެން މިކަންތައް އުޅެ މަގެވެ. ޙަދީޘް ގެންގުޅުއްވާ އަރިހުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

"عَرَفْتُ الشَّرَّ لا لِلشَّرِ وَلَكِنْ لِتَوَّقِيهِ

وَمَنْ لَايَعْرِفُ الشَّرِ مِنَ الْخَيْرِيَقَعُ فِيْهِ"

މާނައީ: "ނުބައިކަންކަން ދެނެގަތުމީ ނުބައި ކަންކަން ކުރާކަންނޫނެވެ. ނަމަވެސް، އެކަންކަމުން ސަލާމަތްވުމަށެވެ. އަދި ހެޔޮކަންކަމުގެ ތެރެއިން ނުބައިކަން ނުދަންނަމީހާ ނުބައިކަމަށް ވެއްޓޭ ހުއްޓެވެ."

އަދި ބައްޔިނާއި ނުލައި މުސްލިމުން ތަކްފީރުކުރުމުގެ ފިތުނައިންވެސް ސަލާމަތްވެވޭނީ ވެސް އެކަމުގެ ޝަރުޢީ އިލްމު ލިބި އިލްމުވެރިންގެ ބަސްމަގަކަށް ރުޖޫޢަވުމުންނެވެ. އެހެނީ، ތަކުފީރުކުރުމަކީ ބައްޔިނާއި ނުލައި ވަރަށް ނުރައްކާތެރިވެގެންވާ ބޮޑުވެގެންވާ ކުށަކަށެވެ.

ނަބިއްޔާ ﷺ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ.

(أَيُّمَا رَجُلٍ قَالَ لأَخِيهِ يَا كَافِرُ. فَقَدْ بَاءَ بِهَا أَحَدُهُمَا) [2]

މާނައީ: "މީހަކު އޭނާގެ އަޚާގެ މައްޗަށް އޭ ކާފިރޭ ބުނެފިނަމަ، ފަހެ އެކަން އެމީހުން އެކަކުގެ މައްޗަށް ރުޖޫޢަވާނެއެވެ."

މި ޙަދީޘްގައި މިވަނީ ބޮޑު ކުފުރު ނޫންކަމުގައި ވިއަސް ކުފުރުވާނޭކަމުގެ ވާހަކައެވެ. އެހެންކަމުން، އެކަމުގެ ނުރައްކާތެރިކަން އެނގިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.

ދުޢާއަކީ މިޒަމާނުގެ ޢަރަބިއިން ބޮޑަށް އަޅުގާ މުސްލިމުންނަށް ސާފުވެ الله ގެ ދީންގެ މަގުގައި ސާބިތުވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެދެމުން ދަންނަވަމެވެ.

[2] رواه البخاري في صحيحه.

އަދި މިފޮތް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ކުށެއްވާނަމަ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަރާތުންނެވެ.
އަދި މިއީ ހެޔޮބަދަލެއްކަމުގައި ޤައްވައި މިފޮތް ކިޔަވައި ނަފުޢާ އެންމެހާ
މީސްތަކުންނަށް ހެޔޮގަޢާ ވެއްޖާނިއެވެ. އަދި މިފޮތަކީ اللهއަށްޓަކައިވާ ވަޤުފެކެވެ.
ކޮންމެ މުސްލިމަކަށްވެސް މިފޮތް ބަހައި ޗާޕުކުރުމުގެ ހައްޤުވެއެވެ.

ولا حول ولا قوة إلا بالله وبه نستعين

وأصلي وأسلم على نبينا المصطفي و آله وصحبه أجمعين. آمين.

أبو عبد الله عبد الرحيم المدني.

ޝައިޚު ބަދަރީ حفظه الله ގެ މުގައްދިމާ

الحمد لله أحمده حق حمده، وأصلي وأسلم على نبيه وعبده، وعلى آله وصحبه.

أما بعد:

ފަހެ الله تَعَالَى ވަޙީ ޤުރުއާނުގެ ޝަރީޢަތުގައި ހިފެހެއްޓުމާއި ޤުރުއާނުގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުން ލާޒިމުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ބުއްދީގެ ޙައްދުތަކުން ބޭރުނުވާ ސިފަތަކެއް ދިނުމަށެވެ. އަދި އެއީ ހެޔޮކަމުގެ ކަންކަމުން ހެޔޮ އަދިކަމަށް ނުރުހޭ އަދިކަމެވެ. އަދި ނަފްސުތަކުގެ ރައްކާތެރިވެވެ. އަދި ހިތްތަކުގެ ދިރުމެވެ. އެ ޝަރީޢަތުގައި ހިފަހައްޓައިފި މީހަކު ނަޖާތްވެއްޖެއެވެ. އަދި އެ ޝަރީޢަތުން ދުރުވެއްޖެ މީހަކު ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.

އެ ޝަރީޢަތުން އިންކާރުކުރާ ދަތުރުކުރާ މީހުން ދުރުވިސްނުމަކީ ނުރުހިބަޔާ ހިތްތަކުގެ ދިރުމުން މަޙްރޫމްވެގެންނެވެ. ދެންފަހެ އެއަށް އެއްވެސް (އަސްލެއް އަދި ތެދުމަގުގައްޔާ) ގެނެވިއެއް ލިބިގެންނާ ތަކެތީގައި އެބަހިމުން ހިފެހެއްޓިއެވެ. އަދި އެރައްދުތަކެއްގެ ފަރިން ފިޔަވައިލާނެ، އެރައްދުތަކެއްވެސް މަރުވެގެންދާނޭ ރައްދުތަކަކަށް އެބަހިމުން ތިރި ގޮތުފުލިއެވެ. އަދި އުޅޭތަކާއި ބިން ތުލިގެންވާމާ ހިނދުކަ، ތުލިގެންވާނޭ ޝަރީޢަތުގެ ނަޞްސުތަކާއިގެދު އެބަހިމުން ޖެހުނުފަރިވެ (ސަލާމަތްކަމެއް ނުދިނެވެ).

އެއަށްފަހު ދަންނާށެވެ! މިރޮއްގެ އަސްލަކީ އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުގެ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތައްތަކުގެ ރިސާލާ ޝަރަޙަކުރުން އަޅުގަނޑު އަނިޔަބަހުން

އިމްތިހާން ދީފައިވާ ދަރުސްތަކެކެވެ. ދުނިޔަކީ އޭގެ މަންފާއާއި ފައިދާ ލިއްބައިދިނުމަށް އުފެދުން އުފައްދަވާފައި ފޮނުއްވުމަށް ބަޔެއް އަޅުން ބޭނުންވެއެވެ. އެގޮތުން އޭގެ ފައިދާ ފުރިހަމަވާގޮތުގަ ބިނާކޮށް މުހިންމަށް ދަސްކަމެކީ އުފައްދަވާފައިކަން އިސްލާމްދީނުގެ، އަދި އުޅުއްވުންތަކާ ވާހަކައާބޭ.

މިޚުލާސާ ސާބިތުވެގެން މިވާ އަސްލުތަކަށް ފަހު ދީނާއި މިއްޔާތުގެ އަސާސެވެ. އަދި އިންސީންނާއި ޖިންނީންގެ ހާލަތު الله تَعَالَى ހަދާއްވުން ދެންނެވި، އަދި ދުވަހީ (ފުރުޅާނާއި ސުންނަތުން) ބަޔާނާއިއްޔާ މިއަސާސްތަކާއި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި މީސްތަކުން ދުރުވަނަކަން (ކަލާމުންނާއި މުސްލިމުންނަން) ބައްސާކުރެއެވެ. އަދި ދުވާނާއި ޚާއްސަން އެއަސާސްތަކާ ހާލާތުކުރަން الله تَعَالَى އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. އެކަލާނގެ ވަހީކުރައްވާފައެވެ:

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾[3]

މާނައީ: "އަދި ޖިންނީންނާއި އިންސީން ތިމަންއިލާހު އަޅުކަންކުރަން ފިޔަވާ ނުހައްދަވަމެވެ."

އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ:

(إِلَّا لِيُقِرُّوا بِعِبَادَتِي طَوْعًا أَوْ كَرْهًا.)[4]

މާނައީ: "(އެބަހީ:) ކުރިޔެސްވާ ބާރުގައި ނުވަތަ ނުކުރިޔެސްވާ ބާރުގައިވެސް

[3] الذاريات : 56

[4] تفسير الطبري: 554/21، وابن كثير: 425/7

ތިމަންއިލާހުގެ އަޅުވެތިކަމަށް އެބައިމީހުން އިޚްލާޞްތެރިވުމަށްޓަކައި ގެންނެވީއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ އިބްނު ޖަރީރު އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައިއެވެ.

އަދި އަހަރުމެންގެ މިޒަމާނުގައި، ދުނިޔޭގައިވެސް އެބަހަރަކަށް އެއްވެސް ނަސީބެއް ލިބިގެންނުވާ އެތައް ބަޔަކު، މިއަދުވެސް ގުޅޭގޮތުން ގަދަރަޔާ މަސައްކަތްކުރެއެވެ. ސާފު ސަރީހަކޮށާއި އިޝާރާތުގެ ވަސީލަތްތަކުން. (އެމީހުންނަށްލިބޭ ބޮޑުކަމުން) އޭގެ އެއްބައި އަނެއްބައި ކުރަކަޗާ ބާރުގައި އަންނަ ފުރުނަވާއިގެ ތަރުހީބުކަމަށް ދެއްކުމުގެ ބައިތަކެވެ. އެފަދައިން ސަރަޙައްދުތަކުގެ ބަޔަކު ގަދަވުމުން އިދިކޮޅު ދެކޭ ބަޔަކަށް ކުރާނެ ކަމެއް ނެތެވެ. ދީނުގެ ހިތްވަރާއި އީމާނަށް ބަލާއިރު ދުރުވެވިދާނެއެވެ. ފާޅު ތާށި ތަރުތީބު ނަމަވެސް ފިތުނައިގެ ސަރަޙައްދުތަކުން ހުއްޓުނުވެސް ތަނުކުރެއެވެ. އަދި ދީން ޚަލާޞްކުރުމަށް ހިތްވަރުދޭ ދުވަސްކޮޅެއް ނަމަވެސް ސަރަޙައްދުތަކުން ހިމާޔަތްކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ދީން ރައްކާތެރިކުރުމަށް މިއްލަތް ނަސްރުދެނިވި މިހާރުވެސް މިސްކީނުގެ ސަރަޙައްދުތަކެވެ.

الله تَعَالىٰ ގެ ޝަރީޢަތްވެސް ފާޅުވެގެންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދީންވެސް ރައްކާތެރިކުރެވިގެންނެވެ. ދުނިޔޭގެ އޮޅުމާއި ދީން ރައްކާތެރިކުރުމަށްޓަކައި އޮޅުމާއި ތަރުތީބު ފިތުނަތަކަށް، ސަލާމަތް ދިނުމަށް الله تَعَالىٰ އޮޅުމާއި ފިތުނަތަކުން ރައްކާތެރިކުރުއްވާށެވެ. އަދި އޮޅުމާއި ފިތުނަތަކާއި ތަރު ރައްކާތެރިކުރުމަށްޓަކައި އޮޅުމާއި ދީން ސަލާމަތްކުރުމަށް ހަމަޖެހުމާއި ބިރުވެރިކަމާއި އޮޅުމާއި ތަރުތީބު ފިތުނަތަކުން الله تَعَالىٰ ގެ ރަޙްމަތާއި ބަރަކާތް ލައްވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދީނުން އެއްވެސް އެއްޗެއްވެސް

އާނގާއަން ބާކީ ނުވާހުއްޓެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ގެ މިބަސްފުޅުން ލާޒިމްކުރާ މާނައަކީ މިއީއެވެ:

(...احْفَظِ الله يَحْفَظْكَ...) [5]

މާނައީ: "ޙިފާ ﷲ އަށް ރައްކާތެރިވާށެވެ. އެއިރުން އެކަލާނގެ ޙިފާ ރައްކާތެރިކުރައްވާނެއެވެ..."

އަދި ތަޢާރުފުވުންތަކީ ކުރި ޢުމަރުގެ ވައްތަރުކުރުންތެވެ.

(ތަރުޖަމާ) ޝައިޚުކުރައްވާ އެހީތެރިކަންދެއްވާނީ ﷲ އެވެ. އެކަލާނގެ ހަމަޖެހުން ދެއްވާ. އަދި ވަކިޖުމްލަވާ އިޖާބަކުރައި އެކަލާނގެ ހާމަކުރާނެވެ.

1424/3/4ހ

[5] رواه الترمذي: 2516

އިސްލާމްދީނުން ގެއްލުވާ ދިހަ ކަންތައް

(މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ.)

ރަޙްމާންވަންތަ ރަޙީމްވަންތަ الله ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. ދަންނާށެވެ! އިސްލާމްދީނުން ގެއްލުވާކަންތައް ދިހައެކެވެ:

***ފުރަތަމައީ: الله އަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ. އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއެވެ:**

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... ﴾ [6]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله، އެކަލާނގެއާއި ޝިރުކު ކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެނޫން ފާފަތައް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައެވެ..."

﴿ ...إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴾ [7]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި ޝިރުކުކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله އެމީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ޙަރާމްކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހަކު

---

[6] النساء: 48

[7] المائدة: 72

ޢުޤޫބާތަކީ ނަރަކަލެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ނަސްރުދޭނޭ އެއްވެސް ބަޔަކު ނުވެއެވެ."

އަދި އޭގެ ތެރޭގައި ﷲ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކަތިލުންވެއެވެ. އޭގެ ޖިންނިންނަށް ނުވަތަ ޤަބުރަށް ކަތިލުމާއިފަދަ މިސާލުންނެވެ."

*ދެވަނައީ: އެމީހަކާއި ﷲ އާއި ދެމެދު ވަސީލަތްތަކެއް ހަމަޖައްސާ، އެވަސީލަތްތަކަށް ދުޢާކޮށް އަދި އެވަސީލަތްތަކުން ޝަފާޢަތަށް އެދި، އެވަސީލަތްތަކަށް ތަވައްކުލްކޮށްފި މީހާ އިޖްމާޢުވެގެންވާ ގޮތުގައި ކާފަރުވެއްޖެއެވެ.

*ތިންވަނައީ: މުޝްރިކުން ކާފަރުނުކުރާ މީހާ، ނުވަތަ އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމާމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާ، ނުވަތަ އެމީހުންގެ މަޛްހަބު (އުޅުމާއި ގޮތް) ޞައްޙަކަމަށް ދަނެގަތް މީހާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ."

*ހަތަރުވަނައީ: ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހަދުޔު ފިޔަވައި އެހެން މީހެއްގެ ހަދު މާފުރިހަމަވެގެންވާކަމަށް، ނުވަތަ އެހެނިހެން މީހުންގެ ޙުކުމް ފިޔަވައި އެހެން މީހެއްގެ ޙުކުމް މާރަނގަޅުވެގެންވާކަމަށް ޤަބޫލުކުރާ މީހާ، އަދި އެހެނިހެން ޙުކުމްތަކުގެ މަތީގައި ޠާޣޫތުގެ ޙުކުމް އިސްކުރާ މީހުން، ފަދަ އެކަކީ ކާފަރެކެވެ.

*ފަސްވަނައީ: ރަސޫލާ ﷺ އެކަމަކާއިގެން ވަޙީއިގެންނެވި އެއްވެސް ކަމަކަށް ރުޅިއައިސްފި މީހާ -އޭނާ އެކަމަކަށް ޢަމަލުކުރިޔަސް- ކާފަރުވެއްޖެއެވެ.

*ހަވަނައީ: ރަސޫލާ ﷺ ގެ ދީނުގެ ކަމަކަށް ނުވަތަ ޘަވާބަކަށް ނުވަތަ

ޖަނާބަކަށް ފުރައްސާރަކޮށް މަލާމާތްކޮށްފި ދީނާ ކާފަރުވެވޭނެއެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَىٰ ގެ ބަސްފުޅެވެ:

﴿...قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾ [8]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކޮށް އުޅުނީ، الله އާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

*ހަތްވަނައީ: ސިޙުރުހެދުމެވެ. އަދި އޭގެ ތެރޭގައި އިސްތިރި ވަރިޝަރްފު ހިމެނެއެވެ. ފަހެ އެކަންކޮށް ދީނާ، ނުވަތަ އެކަމަށް ރުހިއްޖެ ދީނާ ކާފަރުވެވޭނެއެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَىٰ ގެ ބަސްފުޅެވެ:

﴿...وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ...﴾ [9]

---

[8] التوبة: 65-66

[9] البقرة: 102

މާނައީ: "..ތިމަންދެން ވާކަން ކަށަވަރީ (އިމާންކަންކުރި ދިންވަރުން ބެއްލެވުމުގެ ގޮތުން ދުރުވިރި ކުރައްވާފައިވާ) އިމްތިޙާނެއް ކަމުގައި، ފަހެ (އެ ދަސްކޮށްގެން) ކާފަރުނުވާށޭ ވިދާޅުވެ (ނަޞޭޙަތްތެރިވެދެއްވުމުގެ ފަހުގައި) ދެންވެސް، އެއްވެސް މީހަކަށް އެ ދެބޭކަލުން އުނގަންނަވައެއް ނުދެއްވައެވެ..."

*<u>އަށްވަނަ:</u> މުޝްރިކުންނަށް ވާގިވެރިވެ، މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވެދިނުމެވެ. ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ.﴾[10]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހިފައިފިއްޔާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގުގައި ނުދައްކަވާނެތެވެ."

*<u>ނުވަވަނަ:</u> މޫސާ عليه السلام ގެ ޝަރީޢަތުން ޚިޟުރުގެފާނު ނިކުންނަވަން ތިނަވަސްވެގެންވީ ފަދައިން މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވުމަށް ބައެއް މީސްތަކުންނަށް ތިނަވަސްވެގެންވާކަމަށް ގަބޫލުކުރުން މިއީ ފަހެ ކާފަރުކަމެކެވެ.

*<u>ދިހަވަނަ:</u> الله تعالى ގެ ދީނުން ފުރަ އަނބުރާލުމެވެ. އެދީން ނުދަސްކުރުމާއި އަދި އެދީނަށް ޢަމަލުކުރުމުން ދުރުވުމެވެ. ދަލީލަކީ الله تعالى ގެ ބަސްފުޅެވެ:

---

[10] المائدة: 51

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ ﴾[11]

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން އެމީހަކަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވުމުން، ދެން އެ އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދީ އެނބުރިގަތް މީހަކަށްވުރެން އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކާކުހެއްތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކުށްވެރިންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޕަވާހުށީމެވެ."

އިސްލާމްކަންގެއްލޭ ހުރިހާ ކަންތައްތަކުގައި ސަމާސާއަކަށް އެކަންކުރާ މީހާއި، ސީރިއަސްކޮށް އެކަންކުރާ މީހާއި، ބިރުގަނެގެން އެކަންކުރާ މީހާއި އެއްވެސް ފަރަގުއެއްނެތެވެ. މަޖުބޫރުވެއްޖެ މީހާ ފިޔަވައެވެ.

އަދި އެހުރިހާ ކަންތައްތަކީ އޭގެ ނުރައްކާ އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ، އަދި (މީސްތަކުން) އެކަންތަކަށް ވެއްޓުން އެންމެ ގިނަވެގެންވާ ކަންކަމެވެ. އެހެންކަމުން ފަރު، މުސްލިމުމީހާ އެކަންކަމާއިމެދު ހުށިޔާރުވެ، އަދި އޭނާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށް އެކަންކަމާއިމެދު ބިރުވެތިވުން ޖެހެއެވެ.

الله تَعَالَىٰ ގެ ކޯފާއާއި އެކަލާނގެ އިޤާބުވެވޭގޮތާ ދުރުވުމަށް ވާޖިބުކުރާ ކަންތަކުން އަހަރެމެން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުމަށް الله ގެ ހަޟްރަތުން އެދި ދަންނަވަމެވެ.

وصلى الله على خير خلقه محمد، وعلى آله وصحبه وسلم.

(މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رحمه الله ގެ ބަސްކޮޅު ނިމުނީއެވެ.)

[11] السجدة: 22

الإعلام بِتَوْضِيْحِ نواقض الإسلام

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ދިހަ ކަންތަކުގެ ޝަރަހަ

މުޞައްނިފު (ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބް رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ:

"ރަޙްމާންވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ الله ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. ދަންނާށެވެ!
އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތައް ދިހައެކެވެ."

ޝައިޚު ޠަރީފީ حفظه الله ވިދާޅުވިއެވެ.

މުޞައްނިފު ފަށްޓަވާފައި ވަނީ ބިސްމިއްލާހުންނެވެ. އެއީ އިލާހީ ފޮތް (ޤުރްއާނަށް) ތަބާވެވަޑައިގެންނެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޢަމަލުން އަދިވެސް ފައިދާ، ސުންނަތުގެ ތަބާވުމުގައި އަދި އުލަމާއުންގެ ފަރާތުން ކިޔަވައިދިނުމުގައި އެކަށީގެ ބިސްމިން ފަށްޓަވައިފާވުމަކީ ތަބާވެވަޑައިގެންނެވެ. އަދި ބިސްމިން ފެށުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަމަލުން ސާބިތުވެގެން އައިސްފައިވާ ކަމެކެވެ. އެކަމުގައި ޙަދީޘްވެސް ނަގައިފައިވެއެވެ. އެކަމާއި ގުޅޭ ރިވާޔަތުގެ ތެރޭގައި، މުޙައްމަދު ބިން އިސްޙާޤު ގެ ރިވާޔަތުން، އަބޫހުރައިރާގެ ރިވާޔަތުން، އަދި ބުޚާރީގެ ރިވާޔަތުން، އަބޫ ސަޢީދުގެ ރިވާޔަތުން، އަބޫހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން މަރްފޫޢުކޮށް ރިވާޔަތްކުރައްވާފައި ވަނީ އެވެ:

«كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ الله الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَقْطَعُ» [12]

މާނައީ: "ރަޙްމާންވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ الله އިސްމުފުޅުން ފަށައިނުގަންނަ ކޮންމެ ބޮޑު މުހިއްމުކަމެއް، ފަހެ އެކަމެއް (ގެ ބަރަކާތް) ފިލި ކަނޑިގެންދެއެވެ."

[12] الجامع لأخلاق الراوي: 69/2

މިއީ މުސްނަދު ޙަސަނެކެވެ. ޙާފިޡުންވަނީ މިޙަދީޘް ބަލިކަށިކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި މިޙަދީޘްގައި ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތަކީ މުރުސަލު ރިވާޔަތެއްކަމުގައި ބުނުއްވެވެ. އަދި އެއީ ބިސްމިގެ ލަފްޒު ނުލައިއެވެ. އެބަސްފުޅުވެސް މުސްނަދުވެގެންނެވެ. މުބައްޝިރު ބިން އިސްމާޢީލަކީ އައުޒާޢީގެ ވަޞްލުކުރި އަޢާ، ބިސްމިގެ ލަފްޒު ލައިގެން ރިވާކުރެވިއެވެ. އަދި އަބޫދާވޫދު ބިން މުސްލިމާއި، ބައިހަޤީއާއި، ޙާކިމު ބިން މުބާރަކާއި، ޝުޢައިބު ބިން އިސްޙާޤާއި، މުޙައްމަދު ބިން ކަޘީރާއި، އަބޫމުޣީރާ ބިން ޢިމްރާނާއި، ޢަބްދުލްލާ ޤުދާމާއި އަދި އެހެން ބަޔަކުގެ ރާވީން އަޑުއަހުއްޖާގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ މިލަފްޒުންނެވެ:

(كُلُّ أمر ذِي بَالٍ، لَا يُبْدَأُ بِالْحَمْدِ للهِ...) [13]

މާނައީ: "الله އަށް ޙަމްދުކުރުމަކުންނެއް ނުފެށޭ ކޮންމެ ބޮޑު މުހިއްމުކަމެއް...."

އަދި ބިސްމިގެ ލަފްޒު ލައިގެން ރިވާކުރެވުނު ޝުޢައިބު އިބްނު އިސްޙާޤް ނިސްބަތްކުރި އަޢްޒާޢީއާއި، އަބޫމުޣީރާއާއި، އައްސުލަމީއާއި އަދި އެހެނިހެން މީހުންނަށްވެސް އެކަމުގައި ވަރުގަދަ އަރިހެއް. އަދި ތަރުގެ ބައްޔަށް މިހެން ފުސްކަރަހަށްވާނެ އެބަހީ ޙަސަންކަމުގައި ބުނެފައިވެއެވެ.

އެހެންކަމުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ބިސްމި ކިޔުމަކީ އަމުރުކުރެވިފައިވާ ސުންނަތެއްކަމުގައިވެއެވެ. އެހެންކަމަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ޚުޠުބާ ފެށުއްވުމަށްޓަކައި އަދި އެންމެހާ ހަބަރުތަކުގައިވެސް ބިސްމިން ފެށުންވެސް ޝާބިތުވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުން ބާރަގާއި

---

[13] مصنف ابن أبي شيبة: 26683، ورواه أبو داود: 4840، وابن ماجه: 1894

މުސްލިމް، ޢަބްދު الله ބިން ޢައްބާސް رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން، އަބޫ ސުފްޔާން رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް ނަޤުލުކޮށްވެއެވެ:

(...أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَتَبَ إِلَى هِرَقْلَ «بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ...) [14]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ހިރަޤުލްއަށް ލިޔުއްވިއެވެ: 'ރަޙްމާނުވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ الله ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދުގެ ފަރާތުން ރޫމްކަރައިގެ ރަސްގެފާނު ހިރަޤުލްއަށް..."

'ނަވާޤިޟް' (ގެއްލޭކަންތައްތައް) އަދި 'ނާޤިޟް' (ގެއްލޭކަންތައް) ގެ ޢަމުދުއެވެ. އަދި އޭގެ މާނައީ: ބާޠިލުކޮށްދޭ ފަސާދަކޮށްދޭ ކަންތައްކަމެވެ. އެއްވެސް ކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކަންތައް ގުޅުވެރިވާއިރަށް އެކަމެއް ބާޠިލުކޮށްދޭ ފާސިދުކޮށްދޭ ކަންތައްކަމެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿... كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا... ﴾ [15]

މާނައީ: "...ފުއިގެގައި، ރޯދިއަގައި ހަރުކުރުމަށްފަހު، އެތިއެތިކޮށް އެ ކޮނަކި ހިފާކޮށްލި ކަނބަލުންގެ ގޮތަށެވެ..."

އެބަހީ: އެފާސިދުކުރާ ބާޠިލުކުރާކަމެވެ. އެއީ އެކަންތައްތަކެއް ކުރުމުން އެކަމެއް

[14] رواه البخاري: 6260، ومسلم: 1773

[15] النحل: 92

ވުޟޫ ބާތިލުވެ، ވުޟޫ އިޢާދަކުރުން ލާޒިމުވެގެންވާ ވުޟޫގެ ނަވާޤިޟުތައް ގޮތަށިންނެވެ. އިސްލާމްކަމުގެ ނަވާޤިޟުތައްވެސް ވަނީ އެގޮތަށިންނެވެ. އަޔާ އެކަންކަމެއްކޮށްފިނަމަ އޭނާގެ އިސްލާމްކަން ބާތިލުވެ ފާސިދުވާނެއެވެ. އޭރު މިޒަމާނުގައި މުސްލިމުން ޖަމާޢަތުން ބޭރުކުރާ ކަންތައްތަކެވެ.

މުޞައްނިފު ބާރުއަޅުއްވާފައި އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތައްތަކުގެ އަދަދަކީ ދިހަކަމެކެވެ. އަދި އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައް އެއަށްވުރެ ގިނަވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުން މުރުތައްދުވުމާއި މުރުތައްދުވާމީހާގެ ޙުކުމުގެ ބާބުތަކުގައި، އެކަންތަކެއް ކުރުމުން މުސްލިމުވިޔަސް އޭނާގެ ދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވެ އަދި އޭނާގެ ލޭއާއި މުދާ ހުއްދަވާނޭ އޭނާ ވާރުތަކުރެވޭ ކަންތައްވެސް ބާޠިލުކުރެވޭގޮތަށެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން މުޞައްނިފު ބަޔާންކުރައްވާފައި އެވަނީ ނަވާޤިޟުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ނުރައްކާތެރި، އަދި އެންމެ (ނުބައިކަން) ބޮޑުވެގެންވާ، އަދި އެންމެ ގިނައިން މީހުން ވެއްޖެ، އަދި އިލްމުވެރިން އެކަމާމެދު ވަކިވަކިން އިއްތިފާޤުވެގެންވާ ކަންކަމެވެ.

އެގޮތުން ހަނަފީންނާއި މާލިކީންނާއި ޝާފިޢީންނާއި ހަންބަލީންގެ އިލްމުވެރިން، ފިޤުހު ފޮތްތަކުގައި މުރުތައްދުވާމީހާގެ ހުކުމް ބަޔާންކުރެއްވުމުގެ ބާބުގެ ނަމުގައި ބާބެއް ކަނޑައަޅުއްވައެވެ. އަދި އެބާބުގެ ދަށުން އިއްތިފާޤުވި އަދި ބަހާއި ޢަމަލުގެ ކުފުރުގެ ވައްތަރުތަކާއި ޝަރަޙަކޮށްދީ ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އެކަންކަމަކީ އަދަދުގެގޮތުން މުސްލިމަކު، އިސްލާމްކަމަށްފަހު ކާފަރުވެގެންދާ ކަންކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން ވަރަ އިލްމު އިޢުތިޤާދުކުރުން އެކީ މިއާ އެކަންކަމަކީ ބުނެވިދާނެއެވެ. އިލްމުވެރިންގެ ބޮޑުބައެއް މިބާބުގައި އެންމެ ދިގުކަން ދިނީ، އަދި އެންމެ މަޝްހޫރުކަން ބޮޑުބައިވަރު ވަކިކަމުގައި

ބަޔާންކޮށްދީފައިވަނީ ހަނަފީންނެވެ. ފަހެ މިބާބުގެ ދަރުސްގައި އެބާވަތުންވަނީ އެތަކެއް ސޫރަތަކެއް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

މިބަންދުގައި ދެނެގަތުން ވާޖިބުވެގެންވާ އެއްކަމަކީ: ވަކިކަމެއް އެއީ އިސްލާމްދީން ގެއްލޭކަމެއްކަމަށް ދަލީލުން ދަލީލުކޮށްދިނުމާ އެކަމުން (އިސްލާމްދީން ގެއްލުން) ހާޖިރުކުރުމަށްޓަކައި އިސްލާމްދީނާޚިލާފުކަމުގެ (އެބަހީ: އެކަންތައް ހުއްދަކަމާއި ދަކަން) ޝަރުޢީދަލީލުން ވެއްދުމަށް އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. އެހެންކަމުން ފާޅުވެގެންވާ ޒިނދަގީކަމާއި، ނުބައިލާމާއި، ވައްކަންކުރުމާއި، ބައްޑާކައި ނުލާ ހަމަސްކަން ކޮށް ދީނުގެ އެއްވެސް ކަމެއްގައި އެފަދައިން ބޭނުންވެނީއެވެ. އެހެނީ މިކަންތައް ހުއްދަކޮށްފައެވެ: އެއީ އާދަ މިކަންތައް ހުއްދަކުރުމުން ކާފިރުވުމެވެ. އަދި އާދަ މިކަންތައް ހުއްދަނުކުރާކަމުން ކާފިރުނުވުމެވެ.

އެހެނީ މިކަންތައް ހުއްދަކަމުގައި ދަލީލު ކާފިރުވުމެވެ. އެއީ އާދަ މިކަންތައް ޙަރާމްކަމުގެ ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އަދި ނަފްސީ ޝަހުވަތަށް (އިސްލާމްދީން ގެއްލޭކަންތައް) ޙަރާމްކަމުގެވާ އާދަ އެކަންތައް ހުއްދަކުރުމަށް ނުދުކުރަނަށް ކާފިރުވުމެވެ. އެހެންކަމަށްވާނަމަ (އެބަހީ: އިސްލާމްދީން ގެއްލޭކަންތައް ޙަރާމްކަމަށްމެން ކާފިރުވުމަށް އާދަ އެކަންތައް ހުއްދަކަމަށް ދަލީލު ޝަރުޢީދަލީލުންނާނަމަ) މިކަންތައް ނަފްސީ ޝަހުވަތް (އިސްލާމްދީން ގެއްލޭ ކަންތައް) ހިނދުގެ މާނައެއްނެތެވެ. އެހެނީ (އެފަދައިން ބުނާނަމަ) ނަފްސީކަންތަކުގެ އެހެން ބަލާވެކަންތައް ފަދައިން އެކަންތައް ހުއްދަކުރުމެވެ.

މިކަންތައްވެސް ޤަބޫލުކަން ނަގުލުވާމާއި، ބުއްދީގެ ޤާއިދުކުރުމުގެ ޤަވާޢިދުތަކާއި އުސޫލުތަކުގައި ޝަރުޢީވެގެންނެވެ. މިއީ އެވާހަކަތަކުގެ ދައްކުމުގެ ދަލީލުވަގުތުގައިވެއެވެ.

އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވާ ފުރަތަމަ ކަންތައް

" الله އަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ." އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ:

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... ﴾ [16]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله ، އެކަލާނގެއާއި ޝިރުކު ކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެހެން ފާފަތައް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައެވެ..."

﴿ ...إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴾ [17]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި ޝިރުކުކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله އެމީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ހަރާމްކުރައްވައިފައެވެ. އަދި އޭނާގެ އުޅޭނެތަނީ ނަރަކައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ނަސްރުދޭނޭ އެއްވެސް ބަޔަކު ނުވެއެވެ."

އަދި އޭގެ ތެރޭގައި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކަތިލުންވެއެވެ. އެއީ ޖިންނިންނަށް ނުވަތަ ގަބުރަށް ކަތިލުމާފަދަ މިންނެވެ."

16 النساء: 48

17 المائدة: 72

ޝިރުކަކީ: الله تَعَالَىٰ ގެ ރުބޫބިއްޔަތުގައިއާއި އެކަލާނގެ އިލާހުވަންތަކަމުގައި އެކަލާނގެއަށް ބައިވެރިޔަކު ލުމެވެ. އަދި އެންމެ ގިނައިން ޝަރީކު ކުރެވެނީ އުލޫހިއްޔަތުގައެވެ.

އަދި ޝިރުކަކީ الله تَعَالَىٰ އަށް ނާފަރުމާނުވުން ކުރުދުވުން އެންމެ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެވެ. އަދި އެއީ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ޖަރީމާ ބޮޑުވެގެންވާ ކަންތަކެވެ. އަދި މުޝްރިކު މީހާ ތައުބާވެގެން ނުލާ މަރުވެ މުޝްރިކުންނަށް ފާފަ ނުފުއްސަވާނެކަން الله تَعَالَىٰ ވަޙީ އެކަލާނގެ [illegible] އަބަދު [illegible]. އެހެންކަމުން ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން ކަށްވާލާއިއް ކަމުގައި އަނިޔާވެރިކަމާ ޝިރުކުކުރުމާ ދިމާ ޢާންމު ޝިރުކުން ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެވެ. އެކަމަކު އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... ﴾ [18]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله ، އެކަލާނގެއާއި ޝިރުކު ކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެނޫން ފާފަތައް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައިދޭނެއެވެ..."

އަދި އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ އަނިޔާވެރިކަމެވެ. الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

[18] النساء: 48

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾[19]

މާނައީ: "އެއުރެންނަކީ، އީމާންވީމީހުން، އެއުރެންގެ އީމާންކަމުގެ ތެރެއަށް އަނިޔާވެރިކަމެއް ނުލާ މީހުންނެވެ. އަމާންކަންވަނީ، އެއުރެންނަށެވެ. އަދި އެއުރެންނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ."

އަހްމަދުއާއި ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް، ތިރުމިޒީއާގެ އަރިމުން، އިބްނު ޙިއްބާނުގެ އަރިމުން، އިބްނުޖަރީރުގެ އަރިމުން، އަބްދު ﷲ (ބިން މަސްޢޫދު) ﵁ ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ:

(لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا﴾ إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ شَقَّ ذَلِكَ عَلَى أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَالُوا: أَيُّنَا لَمْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَيْسَ كَمَا تَظُنُّونَ، إِنَّمَا هُوَ كَمَا قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ: ﴿يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾)[20]

މާނައީ: "ﷲ تَعَالَى މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއިރު: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا...﴾ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަސްޙާބުބެންނަށް ވަރަށްބޮޑަށް އުނދަގޫވެ

[19] الأنعام: 82

[20] رواه البخاري: 6937، ومسلم: 124، وأحمد: 4240

ބޮޑުކަމަކަށްވިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ: 'އަހަރުމެންގެ ތެރެއިން އަމިއްލަގެ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިނުވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ!' އޭރުން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ހިތާ ގޮތަކަށްނޫނެވެ. އެކަންވަނީ ވާކަން ކަނަވަރި ލުޤްމާން، އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ވިދާޅުވިފަދައިންނެވެ:

﴿...يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ [21]

މާނައީ: "...އޭ ދަރިފުޅާއެވެ! الله އަށް ތިބާ ޝަރީކުނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ޝަރީކުކުރުމަކީ ބޮޑުވެގެންވާ އަނިޔާއެކެވެ.""

އިމާމް އަޙްމަދާއި، ދެޝައިޚުން (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް) މަންޞޫރުގެ އަރިހުން، އަބޫ ވާއިލްގެ އަރިހުން، އަމްރު ބިން ޝުރަޙްބީލްގެ އަރިހުން، ޢަބްދު الله (ބިން މަސްޢޫދު) رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

(سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ الله؟ قَالَ: «أَنْ تَجْعَلَ لله نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ» قُلْتُ: إِنَّ ذَلِكَ لَعَظِيمٌ...) [22]

މާނައީ: "އަޅުގަނޑު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ސުވާލުކުރީމެވެ: 'الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟' ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'އެކަލާނގެ ތިބާ ހެއްދެވިކަމުގައިވާހިނދު، ތިބާ އެކަލާނގެއަށް ބައިވެރިއަކު ލެއްވުމެވެ.'

---

21 لقمان: 13

22 رواه البخاري: 4477، ومسلم: 86، وأحمد: 4131

ހަމަހަރުން ދުނިޔޭގައި: "ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބޮޑުވެގެންވީއެވެ..."

މިބަޔާނުވޭ.

އެންމެ ބޮޑު ފާފަކަމުގައި، އެންމެ އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު އަނިޔާކަމުގައި، އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ބޮޑުފާފަކަމުގައި އެކަށީގެން ނުވާނީ ހިލޭހަކަންނެތްކަމެވެ! އަދި އެއީ މަޚްލޫޤުންނާއި ޚާލިޤުވަންތަ ޢިލާހު ވައްތަރުކުރުމެވެ. އެއީ ނުފޫސްތަކުން ފާފައެކެވެ. އަދި الله تَعَالَى އެކަލާނގެ ދާއިމީ އެކަމުކަން ހުސްޓަރިކުރައްވާފައިވާ ޢުދުކަމުކެވެ. އެހެންކަމުން ފަހު الله އާއި އެކު އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް ޝަރީކުކުރި މީހާ، ފަހު ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި ދެކޮޅުވެރިވެ ގޮތުދޫކޮށް ޢަދާވާތްތެރިވެ ޢިނާދުކޮށްދެއްވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ނަފުސުމުދު އެކަމުކަން ޖެހިރުކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް އެކަލާނގެއަށް އޮޅޭ ޝާހިބުކޮށްދެއްވެއެވެ. ޖެހާމަތްދުވަހު މުޝްރިކުން އެބަހީމުން ޢަދުކަންކުރި ފަރާތްތަކާއިއެކުވެއިވާ ހާލު ސިފަކުރައްވަމުން الله تَعَالَى ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ. إِذْ نُسَوِّيكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [23]

މާނައީ: "الله ގަންދީބުނަމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންވަނީ ބޭންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. އެހެންވީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ތިމަންމެން ހަމަހަމަކޮށްގެން ތިމަންމެން އުޅުނު ހިނދުގައެވެ."

އަދި ޝިރުކުގެ ހަމުފެހިކޮށް މައްސަލައިގަ ސިފަތަކުގެ ޚުލާޞާކުރުވިދާޅުވެގެންނެވެ:

23 الشعراء: 97-98

﴿...إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ [24]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި ޝިރުކުކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله އެމީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ހަރާމްކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެމީހާގެ އުޅޭނެތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ނަސްރުދޭނޭ އެއްވެސް ބަޔަކު ނުވެއެވެ."

އަދި ނަބީންގެ ހުރިހާ ޢަމަލުތަކެއްވަނީ ބާޠިލުވެގެންނެވެ:

﴿...وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [25]

މާނައީ: "...އަދި އެބޭކަލުންނަށްވެސް ޝިރުކުކުރެއްވިނަމަ، އެބޭކަލުން ކޮށްދެއްވި ޢަމަލުތައް އެބޭކަލުންގެ ކިބައިން ބާޠިލުވެދިޔައީސްކަން ކަށަވަރެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ...﴾ [26]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ޝިރުކުކުރައްވައިފިނަމަ، ކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެގެންދިޔައީސްކަން ކަށަވަރެވެ..."

---

[24] المائدة: 72

[25] الأنعام: 88

[26] الزمر: 65

އާދަތުގައި އެވާ ޢަމަލު، އަޅާގެ ހުރިހާ ޢަމަލުތައް ޝާމިލުކުރެއެވެ. އަދި ބޮޑު ޝިރުކު ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފާފައެއް ހުރިހާ ޞާލިޙު ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކޮށްނުލައެވެ.

އަދި މުޝްރިކުންގެ ލޭއާއި މުދާވަސީ ޙަލާލުވެ ހުއްދަވެގެންނެވެ. އެއީ ޒިންމީންނާއި ޢަހުދުގެ އަހުލުވެރިންނަކަ ޝަރީޢަތުން އިސްތިސްނާކުރެއްވި ބަޔަކު ފިޔަވައެވެ:

﴿...فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ...﴾ [27]

މާނައީ: "...ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް މުޝްރިކުން ފެނުނު ކޮންމެ ތަނަކުން، ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެން ޤަތުލުކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެން ހިފާށެވެ! އަދި އެއުރެން ހިސާރުކުރާށެވެ! އަދި (އެއުރެން އަތުލައިގަނެވޭނޭ) ކޮންމެތަނެއްގައި އެއުރެން އަތުލައިގަތުމަށްޓަކައި، ހުށިޔާރުވެ ފާރަވެރިވެތިބޭށެވެ!..."

الله އާއި ޝިރުކު ކުރުން ދެވައްތަރަކަށް ބެހެއެވެ:

1- ބޮޑު ޝިރުކެވެ.

2- ކުޑަ ޝިރުކެވެ.

[27] التوبة: 5

-ފުރަތަމަ ވައްތަރުކަމުގައިވާ ބާބު ޝިރުކަކީ: މިއްލަތުން ބޭރުކޮށްލާ، އެއީ
އަޅުވެރިޔާ އޭނާގެ ޝިރުކުން ތައުބާނުވެ الله އާއި ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ
ނަރަކަގައި ދާއިމަން ދިރިއުޅުމަށް ގެންގޮސްދޭ ޝިރުކެވެ. އަދި އެއީ ހުރިހާ ޢަމަލުތައް
ބާޠިލު ކުރުވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި ވެއްޖެ ޝިރުކެވެ. ...

...

الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވައިފައިވެއެވެ:

﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [28]

މާނައީ: "އެއުރެން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނީ، އެއުރެންނަށް
ގެއްލުމެއް ނުދޭ، އަދި އެއުރެންނަށް މަންފާއެއް ނުދޭ އެއްޗަކަށެވެ. އަދި

[28] يونس: 18

އެއުރެން ބުނެތެވެ. މި ތަކެއްޗަކީ، الله ގެ ޙައްޤުތަކުގައި ޝިރުކުކޮށްނުވާނެ
ޝަރީޢަތްތެރިވާނެ ތަކެއްޗެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޅޭ ތަކެއްޗަކީވެސް، އަދި
ބުދަކީވެސް الله ދެކެވޭގެންނެވި ކަލާއްގެ ވަރަކަށް ޝިރުކުކުރީން އެކަލާނގެއަށް
ހަދައިދިނީހެއްޔެވެ؟ އެއުރެން އެ ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސްބާރުގެ
މަތިވެރިވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ."

އަދި މިއީ ހާލަތުވަނީ އިލާހީ މަގުބޫލު އެއްވަރުކުރުމެވެ. އެބައިމީހުން
ނަރަކާގައި އަރައިރުންވާހިނދު އެބައިމީހުންގެ ހަބަރު ދެއްވާ އެކަލާނގެ
ވިޔުކުރެއްވިއެވެ:

﴿تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ. إِذْ نُسَوِّيكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [29]

މާނައީ: "الله ގަންދީބުނަމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންނީ،
ބާނޑުވެރިންނާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ. ޖަހާމތަކުގެ ފިރިހަސްކަލާނގެއާ ތިޔަބައިމީހުންނާ
ހަމަހަމަކޮށްގެން ތިމަންމެން އުޅުނު ހިނދުގައެވެ." ފަހެ އެއީ އަޅުކަމުގެ ޚާއްޞަކުރުމުގައިވާ
ޙައްޤުތަކުގައި މަތިވެރިކަން މާތްކަލާނގެއަށް ހާއްސަވި މަގުބޫލު އެއްވަރުކުރުމެވެ.

- އަދި ބޮޑު ޝިރުކަކީ ހަތަރު ބައެއްވެއެވެ:

ފުރަތަމަ: ދުޢާގެ ޝިރުކު ދުޢާކުރުމުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ.

އެއީ الله އަށް ދުޢާކުރާ ފަދައިން الله ނޫނަސް އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަމުގެ
ދުޢާއާއި ކަންކަމަށް އެދިކުރާ ދުޢާއިން އަޅާ ދުޢާކުރުމެވެ. ފަހެ الله تَعَالَىއަށް ދުޢާކުރާ

[29] الشعراء: 97-98

ފަދައިން الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ދުޢާކޮށްފިމާ، ފަހެ الله އާއި ޝަރީކުކޮށްފިކަން ކަނޑަވަރުވެ. މިވައްތަރުގެ ޝިރުކާއި ބަރީއަވުން الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾ [30]

މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެން ނަވަށް އެރިހިނދު، އެކަލާނގެއަށް އިޚްލާސްކަން ހާޞިލްކުރާ ހާލުގައި الله އަށް އެއުރެން ދުޢާ ކުރެއެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ އެއުރެން ސަލާމަތް ކުރައްވައި، އެއްގަމަށް ގެންނަވައިނދު، އެއުރެން (އެކަލާނގެއަށް) ޝަރީކު ކުރެތެވެ."

އެބައިމީހުން ދުޢާކުރުމުގައި ޝިރުކު ކުރިއެވެ.

ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ދުޢާކުރުމުގެ ބާވަތަކީ ފައިދާއެއް ހޯދުން ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ދުރުކުރުން ކަމުގައިވާނަމަ މިއީ އިސްތިޣާޘާކުރުމުގެ (ކަންކަމަށް އެދުމުގެ) ދުޢާއެވެ.

އަދި އެމީހުންގެ ދުޢާގެ މަޤްޞަދަކީ الله تَعَالَىٰ ގެ ކުރިމަތީގައި ނިކަމެތިކަމާއި އަޅުކަމުގެ ބޮޑުކަން (ހާލުކުރުން)ކަމުގައި ވާނަމަ މިއީ އަޅުކަމުގެ ދުޢާއެވެ.

ދުޢާގެ ބާވަތްތަކުގެ ތެރެއިން: އަޅުކަމުގެ ދުޢާއާއި ކަންކަމަށްއެދި ކުރާ ދުޢާވެސް الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ޚާއްޞަކުރުން ހުރުމެއްނުވެއެވެ. ފަހެ ދުޢާއަކީ

30 العنكبوت: 65

އަޅުކަމުގެ ތެރެއިން އެންމެ މާތްވެގެންވާ އަޅުކަމެވެ. އަދި ކުއްތަންކުރުވާ ހުތުރުކަންތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހުތުރުވެގެންވާ ހުތުރުކަމެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ... ﴾[31]

މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކޮށްފިނަމަ، (ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ (އެއުރެންނާ) ކުއްތަންވެ ގާތްވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގޮވާލަމުން ދުޢާކޮށްފިނަމަ މީހާގެ ދުޢާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޖާބަ ކުރައްވަމެވެ..."

އަދި އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރުމާއި ކަންކަމުން އެދުމަށް އަމުރުކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴾[32]

މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ

---

[31] البقرة: 186

[32] غافر: 60

ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް (ދުޢާކޮށް) އަޅުކަން ކުރުމަށް ބޮޑާވެރިވެގަންނަ މީހުން (ޒަލީލުވެ!) ނިކަމެތިވެ ނިކަމެތިވެގެންވާ ހާލު، ޖަހަންނަމަށް ވަންނާނެތެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ...﴾ [33]

މާނައީ: "...އަދި، الله ގެ ފަޟްލުވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން، (ދެއްވުމަން) ތިޔަބައިމީހުން އެދޭށެވެ!..."

އިމާމް އަޙްމަދާއި ސުނަން ޞާޙިބުކަލުންގެ އަހުލުވެރިން، ޚިއްބުރުގެ ރިވާއިން، މުސްނަދުގެ ރިވާއިން، އައްނުޢުމާން ބިން ބަޝީރުގެ އަރިހުން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

(إِنَّ الدُّعَاءَ هُوَ الْعِبَادَةُ". ثُمَّ قَرَأَ: "﴿ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي﴾") [34]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ދުޢާކުރުމަކީ އަޅުކަންކުރުމެވެ.' ދެން އެއަށްފަހު ކިޔަވާ ވިދާޅުވިއެވެ: (އާޔަތުގެ މާނައީ:) "އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރާށެވެ!

[33] النساء: 32

[34] رواه أحمد: 18352 ، وأبو داود: 1479، والترمذي: 3247

ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ތިރީބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންނަރަސްކަލާނގެއަށް (ދުޢާކޮށް) އަޅުކަން ކުރުމަށް ބޮޑާވެރިވެގަންނަ މީހުން (ދަންނާށެވެ!)..." "

މިކަމަށްޓަކައި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކުރެވޭދުޢާ ނުވާނެކަމުގައި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ދުޢާކޮށްފިމާ ވާނީ މުޝްރިކެއްކަމުގައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾[35]

މާނައީ: "الله އާއިއެކު އެހެން އިލާހަކަށް ދުޢާކޮށްއުޅޭ މީހާ، އެކަމުގެ ވައްކަން އެއިލާހަކަށް (ދަލީލު) އެއްވެސް ނެތި ނަމަވެ. ފަހެ، އޭނާގެ ހިސާބު ބެއްލެވުންވާ ކަށްކަށަވަރީ، އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުން ކާމިޔާބުނުވާހުށްޓެވެ."

ދެވަނަ: ނިޔަތާއި އިރާދަތާއި ތަވައްކުލުކުރުމުގައި ޝިރުކުކުރުމެވެ.

އެއީ އަޅާގެ ބަލަހަޓާކުރުމުގައި އާދޭ އަރިހަށްފިޔަފާސް (ފުރުމުގައިފާސް) الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ތަވައްކުލް ނިޔަތްގަނެ އެދުމެވެ. މިވައްތަރުގެ ޝިރުކާއިމެދު الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

---

[35] المؤمنون: 117

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ. أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾[36]

މާނައީ: "ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާއި، އެ ދުނިޔޭގެ ޒީނަތްތެރިކަމަށް އެދޭމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އެއުރެންގެ ޢަމަލުތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންނަށް އެތާނގައި ރަގަޅަށް ފުއްދަވައި ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް އެތާނގައި އުނި ނުކުރައްވާހުށީމެވެ. އެއުރެންނީ އާޚިރަތުގައި ނަރަކަ ނޫން އެހެންތަކެއް އެއުރެންނަކަށް ނުވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއުރެންކުރި ކަންތައް އެތާނގައި، ބާޠިލުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެއުރެން ކޮށްއުޅުނު ކަންތައް ބާޠިލުވެގެންވެއެވެ."

ޤުރުއާނުގައި ޢަމަލު ބާޠިލުވެގެންވާކަމަށް ވާރިދުވެގެން އަންނަ ތަންތަނުގައި އަސްލަކީ އެކަމުގެ ސަބަބަކަމުގައި ބޮޑު ޝިރުކު ވުމެވެ.

ޔަނީ އޭނާގެ ޢަމަލުން ދުނިޔެއަށް ޚާއްޞަވައި އެހެންކަމުން ޤަސްދުކުރުމަކީ މިހާ، އޭނާ އެދޭކަމެއް الله تَعَالَى އޭނާއަށް އަވަސްކޮށްދެއްވާ، އަދި ދުނިޔޭއިން އޭނާ އެދެކެވުނުކަމެއް ދެއްވާނެއެވެ. އެއުރެންނަކަށް الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އޭނާގެ ޢަމަލުތަކުން ބާޠިލުވެގެންނެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އޭނާއަށް ނަރަކަ ނޫން އެއްޗެއް ނުވެއެވެ.

36 هود: 15-16

ދެންފަހެ، އަލާގެ ބަދަލުތަކުގެ ތެރެއިން ބަދަލެއްގެ ދުސްތޫރާއި ނިޒާމަށް ބައެއް ނުބައި ނިޒާމެއްގެ ވަދު އުފެދުން ދަންނަވައި، މިކަންތައް ވަނީ އެކަންކުރާ މީހާ މިއްލަތުން ބޭރުކުރުވާ ބޮޑު ޝިރުކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަންކަމުގެ ސަބަބުން އެއުޅުމުގެ ބޮޑާބު ގޮތުން، އަދުވެސް އުސޫލުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި ޤަރަދުގައި އެކަންތައް ވެސް އަލާގެ އެއަރުމު ޤާނޫނުތަކާޤާނޫނެވެ. އެއީ އާދާ އިސްލާމްކަމުން ބޭރުކުރުވާ ކުފުރެވެ.

މިސާލަކީ: ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ޝިރުކެވެ.

އެއީ ޝަރުޢުކުރުމާއި ޙުކުމްކުރުމުގައި ﷲ އާއި އެހެން ފަރާތެއް ހަމަހަމަކުރުމެވެ. އެހެނީ ފަހެ ޝަރުޢުކުރުމާއި ޙުކުމްކުރުމީ ﷲ تَعَالَىٰ އެކަލާނގެ ނަފްސަށް (ޚާއްޞަކުރައްވާފައިވާ) ބައެއް ޙައްޤުތަކެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ...﴾ [37]

މާނައީ: "...ﷲ އަށް މެނުވީ ޙުކުމްކުރުމެއްވެސް ނުވެއެވެ..."

މިވައްތަރުގެ ޝިރުކާއިމެދު ﷲ تَعَالَىٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ...﴾ [38]

[37] يوسف: 40

[38] الشورى: 21

މާނައީ: "ނުވަތަ ދީނުން الله ހިއްސަ ކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް، އެއުރެންނަން، ޝަރުޢުކޮށް ކަނޑައަޅައިދިން ޝަރީޢަތުންކަމުގައި އެއުރެންނަން ވާހައެއްތޯ؟..."

އެހެންކަމުން ފަހެ، الله تَعَالَىٰ ފިޔަވައި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް، ނުވަތަ الله އާއި އެކު މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް -އެއީ ޢިލްމުވެރިންނަކަށް ނުވަތަ ވެރިންނަކަށް ނުވަތަ އުނޫނބަހަރުކުގެ ތެރެއިންވާ މީހަކުވިޔަސް- ޝަރުޢުކުރުމުގެ ޙައްޤު ލިބިގެންވާކަމަށް ދަޢުވާކޮށްފި މީހާ ފަހެ، الله އަށް އެކަނި ޚާއްޞަވެގެންވާ ބައެއްގައި الله އާއި އެކު އެހެން އިލާހަކު ބައިވެރިކޮށް ޝަރީކުކޮށްފިއެވެ. އަދި الله ގެ ބަސްތަކަމުން ޤަވާޢިދުތަ ތަކެއްޓަކީ އޭނާ ކަށަވަރުކުރެއްވީއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ [39]

މާނައީ: "އެއުރެންގެ ޢިލްމުވެރިންނާއި، އަޅުވެރިންނާއި، މަރްޔަމްގެ ދަރިކަލުން އަލްމަސީޙު (ޢީސާގެފާނު) އަދި، الله ފިޔަވައި ރައްބުންނަކަށްކަމުގައި އެއުރެން ހެދިއެވެ. (ނަމަވެސް) އެއްކައުވަންތަ އިލާހަކަށް، އަޅުކަން ކުރުމަށް މެނުވީ އެއުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ މެނުވީ އިލާހަކު ނުވެއެވެ. އެއުރެން އެ ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން، އެކަލާނގެ ހުސްޖެހިވޮޑިގެންވެއެވެ."

[39] التوبة: 31

މިއާޔަތުގެ މާނައާއި ތަފްސީރުގައި އައްތިރުމިޛީއާއި އިބްނު ޖަރީރާއި އަލްބައިހަޤީއާއި އެހެނިހެން ބޭކަލުން، ޢަބްދުއްސަލާމު ބިން ޙަރްބު ބިން ޣުޠައިފު ބިން އަޢްޔަނުގެ އަރިހުން، މުޞްޢަބު ބިން ސަޢުދުގެ އަރިހުން، ޢަދިއްޔު ބިން ޙާތިމް رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(أتيت النَّبِي صلى الله عَلَيْهِ وَسلم وَهُوَ يقْرَأ فِي سُورَة بَرَاءَة ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ فَقَالَ: أما أَنهم لم يَكُونُوا يَعْبُدُونَهُمْ وَلَكنهُمْ كَانُوا إِذا أحلُّوا لَهُم شَيْئا اسْتَحَلُّوهُ وَإِذا حرمُوا عَلَيْهِم شَيْئا حرمُوهُ.) [40]

މާނައީ: "އަހުރެން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައީމެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު ބަރާއަތު ސޫރަތުގެ އާޔަތް ކިޔަވާވިދާޅުވަނިކޮށް އަހުރެން އައީމެވެ. ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ...﴾ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން އެއިލްމުވެރިންނާއި އަޅުވެރިންނަށް އަޅުކަންކުރިކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެހެނެއްކަމަކު އެއިލްމުވެރިންނާއި އަޅުވެރިން އެބައިމީހުންނަށް އެއްޗެއް ޙަލާލުކޮށްދިނީމާ އެބައިމީހުން އެއްޗެއް ޙަލާލުކުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެއްޗެއް ޙަރާމްކޮށްދިނީމާ އެބައިމީހުން އެއްޗެއް ޙަރާމްކުރެއެވެ."

މިއީ ޝަރުޢު ބަދަލުކުރުމެވެ. އައްލާހުގެ ޝަރީޢަތާއި އެހެނިހެން ބޭކަލުން ބަދަލު ޝަރުޢުކުރެއްވުމެވެ. އަދި ޤުރުއާނާއިމެދު އަރައިގަތުމަކީ ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައި: 'ބަދަލު ރިވާކުރުމަށް އަންނަނިވި މިގޮތުންނެވެ.'

[40] رواه الترمذي: 3095، والسنن الكبرى للبيهقي: 20350، وتفسير الطبري: 11/417

އަދި އިބްނު ޖަރީރު އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައި، އަބުލް ބަޚްތަރީގެ އަރިހުން، ޙުޛައިފާގެ އަރިހުން މިއާޔަތާއިމެދު ސުވާލުކުރެވިއެވެ: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ...﴾ ޙުޛައިފާ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

(لَمْ يعَبُدُوهُمْ، وَلَكِنَّهُمْ أَطَاعُوهُمْ فِي الْمَعَاصِي.) [41]

'އެބައިމީހުން އެމީހުންނަކަށް އަޅުކަމެއްނުކުރެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ފާފަވެރިކަމުގައި އެބައިމީހުން އެމީހުންނަށް ކިޔަމަންވިއެވެ.'

އަދި މިގޮތުން ރިވާކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(...كَانُوا إِذَا أَحَلُّوا لَهُمْ شَيْئًا اسْتَحَلُّوهُ، وَإِذَا حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ شَيْئًا حَرَّمُوهُ.) [42]

މާނައީ: "...އެމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ކަމެއް ހުއްދަކޮށްދިނީމާ އެބައިމީހުން އެކަން ހުއްދަކުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެމީހުން ކަމެއް ޙަރާމްކޮށްދިނީމާ އެބައިމީހުން އެކަމެއް ޙަރާމްކުރެއެވެ."

އަދި އަބުލް ބަޚްތަރީ ސައީދު ބްނު ފައިރޫޒު ޙުޛައިފާގެ އަރިހުން އަޑެއްނާހައެވެ.

[41] تفسير الطبري: 420/11، وشعب الإيمان: 22/12

[42] تفسير الطبري: 418/11، والسنة للخلال: 1306

الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [43]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ފޮތަށާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކަށް، އީމާންވެގެން ތިބިކަމަށް ދައުވާކުރާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދުށުވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ އެއުރެން ޙުކުމްހިފުމަށްގެންދާން، ޠާޣޫތުގެ ކައިރިއަށް ދިއުމަށް އެއުރެން އެދެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމަށް އެއުރެންނަށްވަނީ އަމުރުކުރެވިގެންނެވެ. އަދި، ޝައިޠާނާ ބޭނުންވަނީ ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން، އެއުރެން މަގުފުރައްދުވަނެވެ."

ވީއެ الله تَعَالَى އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާއި ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރާ މީހާއީ ޠާޣޫތެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ އެވަނީ ނަންދެއްވާފައެވެ.

އަދި الله ބަޔާންކުރެއްވި އެއްޗެއް ޙުކުމްދިނުން، އަދި އެކަލާނގެ ޙުކުމްދެއްވި އެއްޗެއް ބަޔާންކުރާ މީހަކަށް ތަޙަކަމް ކުރުމަކީ ކުފުރެއްކަމުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ:

[43] النساء: 60

ފުރަތަމަ ބާވަތަކީ: އެބައިމީހުން الله ގެ ހުކުމްކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ރަސޫލުންނާއި
ޒިޔާދަވިކަން އެނގިހުރެ އެކަމުގައި އެބައިމީހުންނަށް ތަބާވާ މީހުންނެވެ. އަދި
އާއިއްލާ އެބައިމީހުން ޤަބޫލުކުރި އެބައިމީހުންގެ ފިރުއައުނަ ތަބާވެ، الله
ހުއްދަކުރެއްވި ކަންތައް ހަރާމްކުރުމާއި ހަރާމްކަމަށްހަދާކަމާއި އަދި އެކަލާނގެ ހަރާމްކުރެއްވި ކަންތައް
ހުއްދަކުރުމަކަށްވެއެވެ. ފަހެ މިބާވަތަކީ މިއްލަތުން ބޭރުކޮށްލާ ކުފުރުގެ ބާވަތެކެވެ.

ދެވަނަ ބާވަތަކީ: الله ހަރާމްކުރެއްވި ކަންތައް ހަރާމްކަމުގައިވާކަން އަދި
އެކަލާނގެ ހުއްދަކުރެއްވި ކަންތައް ހުއްދަކަމުގައިވާކަން ޤަބޫލުކުރާ، ހަމަ
އެބައިމީހުންނަށް އެކަމުގައި ނުކިޔަމަންތެރިވެވުނު. އެހެންނަމަވެސް އެބައިމީހުން އެކަމުގައި
ނުކިޔަމަންތެރިވުމަކީ ފާފައެއްކަން ދަނެގެން ތިބެ ނުކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނެވެ. އެމީ ފާފަވެރިންގެ
ހުކުމެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެފާފަ ކުރުމުގެ ސަބަބުން ނުކިޔަމަންތެރިވުމަކީ ގުނާހެއް ކަމުގައި
ހިފާހައްޓައެވެ. ފަހެ އެއީ ބޮޑު ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން ފާފައެކެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ
އަމަލަކީ ނުހައްޤު ކަމެއްކަމުގައި ދަނެ އިޤްރާރުވާތީ އެބައިމީހުންގެ ހުކުމަކީ ފާސިޤުންގެ
ހުކުމެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުންގެ އަމަލު ބާތިލުވާނެއެވެ. ފަހެ މިބާވަތަކީ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުނުކުރާ
ކުދިކުދި ކުފުރުގެ ބާވަތެވެ.

ޝިރުކުގެ މިވައްތަރަކީ -ހަރާމްކަމުގައިވާ ޝިރުކަކީ- ފަރުވާލައި އަޅުކަމުގައި
އިޖުތިހާދު ނުކުރާ ފަރާތްތަކުން ނަބިއްﷺ ފާލާގައި ފައިދާ ދެކޭ ކަމެވެ. ދީން ކިޔަވާ
ހެދުމުގައި މަސައްކަތްކުރާ، الله ހުއްދަކުރެއްވި ކަންތައް ހަރާމްކުރުމާއި ނުވަތަ الله
ހަރާމްކުރެއްވި ކަންތައް ހުއްދަކުރުމާއި ޙަލާލުކަން ނުވަތަ ފާސިޤުކަން ނުވަތަ ތަބާވުމާ

ނުދޫކުރެވޭ ވިޔަކަން ކިޔަމަންވުމެވެ. އެއީ މަޤާމާއި ދަރަޖައަށް ނުވަތަ ދުނިޔަވީ އުފާވެރިކަމާއި އަރާމުކަން ނުވަތަ ވެރިކަމާއި ރިޔާސަތަށް ޓަކައި ދަރިވަރުކަމަކަށްކަމެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ﵀ 'އަލްމަޖްމޫޢު' (35/373، 372) ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَمَتَى تَرَكَ الْعَالِمُ مَا عَلِمَهُ مِنْ كِتَابِ الله وَسُنَّةِ رَسُولِهِ وَاتَّبَعَ حُكْمَ الْحَاكِمِ الْمُخَالِفِ لِحُكْمِ الله وَرَسُولِهِ كَانَ مُرْتَدًّا كَافِرًا يَسْتَحِقُّ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ قَالَ تَعَالَى: ﴿المص. كِتَابٌ أُنْزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ. اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ﴾ . وَلَوْ ضُرِبَ وَحُبِسَ وَأُوذِيَ بِأَنْوَاعِ الْأَذَى لِيَدَعَ مَا عَلِمَهُ مِنْ شَرْعِ الله وَرَسُولِهِ الَّذِي يَجِبُ اتِّبَاعُهُ وَاتَّبَعَ حُكْمَ غَيْرِهِ كَانَ مُسْتَحِقًّا لِعَذَابِ الله بَلْ عَلَيْهِ أَنْ يَصْبِرَ وَإِنْ أُوذِيَ فِي الله فَهَذِهِ سُنَّةُ الله فِي الْأَنْبِيَاءِ وَأَتْبَاعِهِمْ قَالَ الله تَعَالَى: {الم. أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ.يوَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ الله الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ} ..[44]

---

[44] مجموع الفتاوى 35/372-373

މާނައީ: "...އަދި އިލްމުވެރިޔާ، اللهގެ ޚާއްޞަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ
ސުންނަތުން އަންނައަށް އުނގެނުމާ އެއްގޮތަށް ދުނިޔޭގައި الله އާއި އެކަލާނގެ
ރަސޫލާގެ ބުނުމާ ޚިލާފުވާ ބާރެއްގެ ބުނުމަށް ތަބާވާ ހިނދުން އަންނައި
މުރުތައްދުވެހިވާ ކާފިރެކެވެ. އަންނައަން ދުނިޔާއާއި އާޚިރަތުގައި އުޤޫބާތް
ލިބޭނެއެވެ. الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވައިފައިވެ:

﴿المص . كِتَابٌ أُنْزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ . اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ﴾ [45]

މާނައީ: "المص. (މި ޙުރޫފުތަކި) ކަލާމުގެ މާނަ ބާވައިލައްވާ ދޭނެވެ. ތިޔަ،
އެ ޚަބަރު އިންޒާރުކުރުއްވުމަށް، ކަލާމުގެ ހިތްހުރިގައި އެއްވެސް ދަތިކަމެއް
ޚަލާސްކުރައްވާށެވެ! އަދި އެއީ، މުއުމިނުންނަށް ހަނދާންކޮށްދިނުމެއްކަމެވެ.
ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލައްވާ
ޚަބަރު ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި، އެހެން
އޮލިޔާއިންތަކަށް ތަބާނުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަފުރަސް، ވަރަށްމަދު
މަދުންނެވެ."

އަދި ތަބާވުން ވާޖިބުވެގެންވާ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޝަރީޢަތް
އަންނައަން އުނިކުރުމާ އެއްގޮތް ދީނާއިމަތީން އަންނަގެ ގަވައިދު ތެޔޮ، އަދި
ބަޔާންކުރުމަށް، އަދި ވެއްޓިގެންދިޔަ ހަނގާމާތަކުގައި، ދީން އަށާ އެދުން ބުނުމަކަށް

[45] الأعراف: 1 – 3

ތަބައަވެއްޖެނަމަވެސް އާނާވާރުހި الله ގެ ރަޙްމަތް ބަރުދުވެގެންވާ މިހެންކަމުގައިއެވެ. އަދި ހައްގަކީ، އޭނާގެ މައްޗަށްވާނީ الله ގެ ހުކުމުގައި އަނިޔާކުރުވުމަށް ކަށަވަރުވެދެވެ. ފަހެ މިއީ ނަބީއްނުންނާއި އެބަކަލުންނަށް ތަބާވިމީހުންގެ ގޮތުގައިވާ الله ގެ ސުންނަތެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿الم. أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ. وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ﴾[46]

މާނައީ: "الم. މީސްތަކުން ތިމަންނާގެ އީމާންވެއްޖައީމުއޭ ބުނުމުން، އެއުރުން އިމްތިޙާނު ނުކުރައްވައި ދޫކޮށްލައްވާނެކަމަށް ހީކުރީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރުންގެ ކުރީގެ (އުއްމަތްތަކުގެ) މީހުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިމްތިޙާނުކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ (އީމާންކަމުގައި) ތެދުވެރިވި މީހުން، ހަމަކަށަވަރުން، الله ދެނެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ދޮގުވެރިންވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާނެއެވެ."...." މިއެވެ.

ހަތަރުވަނައީ: ދުޢާކުރުމުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ.

އެއީ الله އަށް ދުޢާކުރާއިރު ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ބޮޑަށް الله އާއިއެކު އެހެން ފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރުމެވެ. މިބާވަތުގައި މުޝްރިކުންގެ ޙާލު ބަޔާންކުރައްވަމުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

---

46 العنكبوت: 1-3

﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ... ﴾[47]

މާނައީ: "އަދި الله ފިޔަވައި އެކަލާނގެއާ އެއްފަދަ ޝަރީކުންތަކެއް ބަލައިގަންނަ ބަޔަކު، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވެއެވެ. الله ދެކެ ލޯބިވާ ފަދައިން، އެއުރެން އެ ޝަރީކުން ދެކެ ލޯބިވެތެވެ. އަދި އީމާންވި މީހުން الله ދެކެ ލޯބިވުން މާބޮޑެވެ..."

ފަހެ އެކަލާނގެ އެފަދަބަޔަކަށް ނަންދެއްވާފައި އެވަނީ الله ފިޔަވައި އަންދާދުންތަކެއް (ޝަރީކުންތަކެއް)ކަމުގައެވެ.

އަދި ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި الله އާއި ހަމަހަމަކޮށް އެއްފަދަކޮށް ޝަރީކަކު ލާ މީހުންވެއެވެ. الله ދެކެ ލޯބިވާފަދައިން އެބައިމީހުން އެފަރާތްތައްދެކެ ލޯބިވެއެވެ. އަދި ފަހަރުގައި އެއަށްވުރެ އިތުރަށްވެސް ލޯބިވާނެއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި މުޝްރިކުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް އެބައިމީހުން ލޯބިކުރާ މިންވަރުވެސް ތަފާތުވެގެންނެވެ. އެހެނެއްކަމަކު ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިން الله އަށް ލޯބިކުރާފަދައަށްވުރެ ބޮޑަށް، އަދި އެބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް އެބައިމީހުން ލޯބިކުރާފަދައަށްވުރެ ބޮޑަށް، މުއުމިނުން الله تَعَالَى ދެކެ ލޯބިވެއެވެ.

ދެންފަހެ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށްވުރެ ބޮޑަށް الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ލޯބިވެއްޖެނަމަ އޭނާއާއިމެދު ރަސޫލާ ﷺ ވަޢީދުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ

47 البقرة: 165

މުސްނަދުގައި އާއި ޞަޙީޙައިނުގައި (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމުގައި)، އަނަސް رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ:

(لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ.) [48]

މާނައީ: "އޭނާގެ ދަރިންނާއި އޭނާގެ މައިންބަފައިންނާއި އަދި އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށްވުރެ ބޮޑަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އޭނާގެ ގާތުގައި ލޯބިވެރިކަން ބޮޑުވެގެންވެއްޖެއުމަކުން ނޫންނޫން ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އެކަކުވެސް އީމާންނުވާނެއެވެ."

ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެވަނީ އޭނާގެ ބަޔަކުން އީމާންކަން ނަފީކުރައްވާފައެވެ. ދެންފަހެ الله އަށް ލޯބިކުރާފަރާތްވެސް ބޮޑަށް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ލޯބިވާފަދައިން ކުރާލޯބިވާނަމަ ކަންފަރިތަކުން ހުރީވެ!

އަދި ލޯބިވުމުގެ ބަޔަކީ: އެއްބައި ދީނީ ލޯބި، އަދި އަނެއްބައި ލޯބިވާ ކަންތައްތަކުންނެވެ ލޯބިކޮށް، އަދި އަނެއްބައި ނުކުރުމާ ކަންތައް ނުކުރުމެވެ. އެކުރުން ދުނިޔަވީ، އޭނާގެ އިޚްލާސްތެރިކަމާ ބެދުނު ތަބާވުމެވެ. އަދި އެއީ الله އަށްޓަކައި ކުރިމަތިލާފައިވާ ތަކެތި ނުވަތަ ކަންކަމަށް ލޯބިކުރާކަމުގެ ތެރެއިން ވާ ފަދައިން، އެއީ ލޯބިކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައިވާ ކަންކަމެވެ. އަދި الله އަށްޓަކައި އެކަން ކުރާ ކަމެކެވެ. އެކަން އެހެންވެސް ކަން الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް، އެކަލާނގެ ލޯބިވާފަދައިން ބޮޑަށް އެކަން ލޯބިވާނަމައެވެ.

48 رواه البخاري: 15، ومسلم: 44

ލޯބިވުން، ލޯބިވެވޭ ފަރާތާއި ހިލާފުނުވުން ލާޒިމުކުރެއެވެ. އެގޮތުން ލޯބިވެވޭ ފަރާތާއި ހިލާފުވާ މިންވަރަކަށް އެލޯބިވުމުގައި ކުޑަކަން އަންނާނެއެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ... ﴾[49]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން، الله އަށް ލޯބިވާކަމުގައި ވާނަމަ، ދެން، ތިޔަބައިމީހުން، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތަބާވާށެވެ! އޭރުން، الله، ތިޔަބައިމީހުންދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ..."

ލޯބީގެ ބައިތައް ބަޔާންކުރައްވަމުން އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ. އެއީ 'އަލްޖަވާބުލް ކާފީ' ގެ 134/1 ގައި ވާގޮތައިންނެވެ:

(...هُنَا أَرْبَعَةُ أَنْوَاعٍ مِنَ الْمَحَبَّةِ يَجِبُ التَّفْرِيقُ بَيْنَهَا، وَإِنَّمَا ضَلَّ مَنْ ضَلَّ بِعَدَمِ التَّمْيِيزِ بَيْنَهَا.

أَحَدُهَا: مَحَبَّةُ الله، وَلَا تَكْفِي وَحْدَهَا فِي النَّجَاةِ مِنْ عَذَابِ الله وَالْفَوْزِ بِثَوَابِهِ، فَإِنَّ الْمُشْرِكِينَ وَعُبَّادَ الصَّلِيبِ وَالْيَهُودَ وَغَيْرَهُمْ يُحِبُّونَ اللهَ.

---

[49] آل عمران: 31

الثَّانِي: مَحَبَّةُ مَا يُحِبُّ الله، وَهَذِهِ هِيَ الَّتِي تُدْخِلُهُ فِي الْإِسْلَامِ، وَتُخْرِجُهُ مِنَ الْكُفْرِ، وَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَى الله أَقْوَمُهُمْ بِهَذِهِ الْمَحَبَّةِ وَأَشَدُّهُمْ فِيهَا.

الثَّالِثُ: الْحُبُّ لله وَفِيهِ، وَهِيَ مِنْ لَوَازِمِ مَحَبَّةِ مَا يُحِبُّ، وَلَا تَسْتَقِيمُ مَحَبَّةُ مَا يُحِبُّ إِلَّا فِيهِ وَلَهُ.

الرَّابِعُ: الْمَحَبَّةُ مَعَ الله، وَهِيَ الْمَحَبَّةُ الشِّرْكِيَّةُ، وَكُلُّ مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا مَعَ الله لَا لله، وَلَا مِنْ أَجْلِهِ، وَلَا فِيهِ، فَقَدِ اتَّخَذَهُ نِدًّا مِنْ دُونِ الله، وَهَذِهِ مَحَبَّةُ الْمُشْرِكِينَ...) [50]

މާނައީ: "...މިތަނުގައި ލޯބީގެ ހަތަރު ވައްތަރެއްވެއެވެ. އެވައްތަރުތަކުގެ ދެމެދު ފަރަޤުކުރަން ޖެހެއެވެ. އަދި މަގުފުރެދުން މިހުން، މަގުފުރެދުނުކަން ކަށަވަރީ އެވައްތަރުތައް ފަރަޤުކޮށް ތަފާތުނުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ:

ފުރަތަމައީ: الله ދެކެ ލޯބިވުމެވެ. އެކަލާނގެ ޢަޒާބުން ސަލާމަތްވުމަށް، އަދި އެކަލާނގެ ޘަވާބު ހޯދައިގަތުމަށް ހަމައެކަނި މިލޯބިކަމުން ނުފުދެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މުޝްރިކުންނާއި ޔަހޫދީން އަޅުކަންކުރާ މީހުންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި އެހެން މީހުންވެސް الله ދެކެ ލޯބިވެއެވެ.

ދެވަނައީ: الله ޢައްޒަ ލޯބިވެވަޑައިގަންނަވާ ކަންތައްތަކަށް ލޯބިވުމެވެ. ދެން އެއީ އިސްލާމްކަމަށް ވައްދާ، އަދި ކާފިރުކަމުން ބޭރުކުރުވާ ލޯބިކަމީ މިއެވެ. އަދި

50 الجواب الكافي لمن سأل عن الدواء الشافي: 1/189–190

މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން الله އަށް އެންމެ ލޯބިވެތިވާނީ ބޮޑުވެގެންވާ މިލޯބީގައި އެންމެ ވަރުގަދަވެ ފުރިހަމަވެގެންވާ މީހާއެވެ.

ތިންވަނައީ: الله އަށްޓަކައި ލޯބިވުމެވެ. މިއީ الله ތަޢާލާ ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވާ ކަންތައްތަކަށް ލޯބިވުން ލާޒިމުކުރާ ލޯބިކުރުމެވެ. އަދި الله އަށްޓަކައި، އެކަލާނގެ (އަސްލާ ލޯބީގެ) ސަބަބުން ލޯބިވެގެން ދެން الله ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވާ ކަންތައްތަކަށް ލޯބިވުން ސިފަވެ ފުރިހަމަ ނުވާނެއެވެ.

ހަތަރުވަނައީ: الله އާއި އެކު ލޯބިވުމެވެ. މިއީ ޝިރުކީ ލޯބިކަމެވެ. ފަހެ الله އަށްޓަކައި، އަދި އެކަލާނގެ (އަށް ޓަކައި ނޫން ލޯބިކަމަކަށްޓަކައި)، އަދި އެކަލާނގެ ސަބަބުން ލޯބިކަންވުމެއް ނެތި الله އާއިއެކު އެހެން އެއްޗެއްސަށް ލޯބިވުމެވެ. ކަންތައް މިހެން ފަހެ الله ދެކެވެސް އެހެން ފަރާތެއް (އެކަލާނގެއާއި އެއްފަދަކޮށްގެން) ޝަރީކުކުރުމުގައި ނަގައިދިނުމެވެ. އަދި މިއީ މުޝްރިކުންގެ ލޯބިވުމެވެ..."

އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު ނިމުނީއެވެ.

އަދި 'ކިތާބުއްރޫޙު'ގެ 254/1 ގައި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(وَالْفرق بَين الْحبّ فِي الله وَالْحب مَعَ الله وَهَذَا من أهم الفروق وكل أحد مُحْتَاج بل مُضْطَر إِلَى الْفرق بَين هَذَا وَهَذَا فالحب فِي الله هُوَ من كَمَال الْإِيمَان وَالْحب مَعَ الله هُوَ عين الشّرك...) [51]

[51] كتاب الروح: 253/1

މާނައީ: "الله އަށްޓަކައި ޤުރުބާނުވުމާއި الله އާއިއްލާ ޤުރުބާނުވުމުގެ ދުވުހުގައިވާ ފަރުޟު، މިއީ އެންމެ މުހިއްމުވެގެންވާ ފަރުޟުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ކޮންމެ މީހަކުވެސް މިކަމާއި އެކަމާއި ދުރުވާ ފަރުޟުކުރުމަށް ބޭނުންތެރިކަން އަދި ކިޔުއްމަ، ޝަރުޢީގޮތުން (މަޖުބޫރުވެ ވާޖިބުވެގެންނެވެ.) ފަހެ الله އަށްޓަކައި ޤުރުބާނުކުރުމީ އިމާންކަމުގެ ފުރިހަމަކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އަދި الله އާއިއްލާ ޤުރުބާނުކުރުމީ ސިވާ ޝިރުކެވެ..."

އެކަށީގެންވާ ބަސްކޮޅު ނިމުނީއެވެ.

އަދި މުޞައްނިފު ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ބާބު ޝިރުކުގެ ބާވަތްތަކުގެ ތެރޭގައި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކަތިލުންވެއެވެ.

ފަހެ ކަތިލާ ޤުރުބާންކުރުމީ އެންމެ މަތިވެރި އަޅުކަމެއް އަދި (الله އާއި) ޚާއްޞަކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ އެކަލާނގެއަށް އެކަންޏެއް ހާލިޞްކޮށް އެކަމުގައި ޝަރީކު ނެތި، އެކަންޏެއް ފަރާތަކަށް އެކަންޏެއް އަޅުކަންކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴾[52]

މާނައީ: "ފަހެ، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު ނަމާދު ކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަތިލައްވާށެވެ! (ޤުރުބާން ކުރައްވާށެވެ.)"

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

[52] الكوثر: 2

﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾[53]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤުރުބާންކުރެއްވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދިރިހުރުންވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަވަހާރަވުންވެސް، ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި الله އަށެވެ."

ފަހެ އެކަންތައް الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަނބުރާލައިފި މިހާ، ފަހެ الله ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް އަޅުކަމެއް އަނބުރާލާ، އަދި އެކަލާނގެއާއި އެކު އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް ޝަރީކު ކޮށްފިއެވެ. އަދި އޭނާ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ނުވާހުށްޓެވެ.

الله تَعَالَى ފިޔަވައި ބުދުތަކަށް ނުވަތަ ޖިންނިންނަށް، ނުވަތަ ޤަބުރުތަކަށް، ނުވަތަ ކަޢުބާއަށް، ނުވަތަ ގަހަކަށް، ނުވަތަ ހިލަޔަކަށް، ނުވަތަ ވަލި މަނަރަކަށް ޛަބަޙަކޮށް ކަތިލައިފި މީހާ، ފަހެ މިއީ ބައިވެރިވެގެންވާ الله އަށް ޝަރީކުކޮށް ކާފަރުވުމެވެ. އަދި އޭނާ އެކަހަލަ އެއްޗެއް ހަރާމްވެގެންވެއެވެ. އެކަހަލަ މީހާ މުޝްރިކެއްކަމުގައި ނުވަތަ ޔަހޫދީއެއްކަމުގައި ނުވަތަ ނަޞާރާއެއްކަމުގައިވިޔަސް އެކަހަލަ އެއްޗެއް ހުއްދަ ނުވާހުށްޓެވެ. އަދި އެކަހަލަ ކުރިން އެކަހަލަ މީހާ މުޝްރިކެއްކަމުގައިވާނަމަ އެކަހަލަ ޛަބަޙައިގެ (ކަތިލުމުގެ) ސަބަބުން އޭނާ ވާނީ އިސްލާމްކަމުން ބޭރުވެގެންވާ މުރުތައްދަކަށެވެ. އެހެނީ އަޅުކަންތަކުގެ ތެރެއިން

---

[53] الأنعام: 162

އެންމެ މަތިވެރި އެއްއަޅުކަން الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަނބުރާލުމެވެ. އެއީ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ސަޖިދަކުރާމީހާ ފަދައިންނެވެ.

އަދި ބޮޑު ޝިރުކުގެ ބާވަތްތަކުން ހިމެނިގެންވެއެވެ. އެއީ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާ ކަމެއްގައި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއްގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަމާއި ވަސީލަތް އެދުންކަމުގައިވާ ކަށަވަރުކަމެވެ. އެގޮތުން الله ފިޔަވައި މަރުވެފައިވާ ސާލިހުންނާއި އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަމާއި ވަސީލަތަށް އެދި، ޝަފާޢަތް ފުއްދައިދީ މުސީބާތްތަކަށް ފިލުވައިދިނުމަށް އެފަރާތްތަކުގެ ކިބައިން އެދުމީ މިސާ، ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި (ބޮޑު ޝިރުކުގެ ބާވަތްތަކުގެ ތެރޭގައި) الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ނަދުރުބެހުންވެއެވެ. އަދި އިސްލާމީ އުމަތް ބިންމަތީގައި އިސްލާމްކަމަށް ނިސްބަތްވެގެންތިބި އުމަތެއް ބަޔަކު ކަންތައްކުރާފަދައިން، الله ފިޔަވައި ސާލިހު ވަލީވެރިޔަކަށް ނުވަތަ ގަބުރަކަށް، ނުވަތަ ހިޔަގަސްދަކަށް ނަދުރުބެހުމެވެ. (އެފަދައިން ކަންތައްކުރާމީހާ) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި ޝަރީކުކުރުން އިސްލާމްދީނުން ނިކުމެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އެއީ އެކަންކުރާ މީހާ ހުރީ އިސްލާމްދީނުގެ މަތީގައިކަމަށް ދައުވާކުރިނަމަވެސްމެއެވެ. ފަހެ އޭނާ އެވެއްޖެވަނީ ޤުރައިޝުންގެ ކާފިރުން ވެއްޖެހުން ކަންތަކަށެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى...﴾ [54]

މާނައީ: "...الله ގެ ހަޟްރަތަށް ތިމަންމެން ކުރީބުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި، ތިމަންމެން އެމީހުންނަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ..."

54 الزمر: 3

ދުނިޔަވީ މުސްތަޤުބަލުންނަށް ކުރެވޭނެފަދަ ކަންތައްތަކުގައި އެހީތެރިކަމަށް ސުވާލުކުރުން ކަންކަމުގައި އެދުން ދަންނަށް، މިބާވަތުގެ ތިމާގައި އެކަންތައް ނުވެއެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وأما طلب ما يقدر عليه في حياته فهذا جائز سواء سُمي استغاثة أو استعاذة أو غير ذلك.) [55]

މާނައީ: "...ދުނިޔަވީ އޭނާ ދިރިހުއްޓާ އޭނާ އެކަމަކަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާކަމެއް އެދުން ދަންނަށް، ފަދަ މިކަންތައް ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެކަމަށް 'އިސްތިޣާޘާ' ނުވަތަ 'އިސްތިޢާޛާ' ނުވަތަ އެހެން ނަމެއް ކިޔުނު ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ..."

ދެވަނަ ވައްތަރަކީ: ކުޑަ ޝިރުކެވެ.

އެއީ ޝަރުޢުގައި ޝިރުކެއްކަމުގައި އައިސްފައިވާ ބޮޑު ޝިރުކަށް ނުފޯރާ ކަންތަކެވެ. އަދި އެކަމަކީ އަޅުކަމުގެ މީނާ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުނުވާނެތެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާގެ ތައުޙީދު އުނިވާނެއެވެ. އަދި އެއީ ބޮޑު ޝިރުކަށް މަގުފަހިކޮށްދޭ ވަސީލަތެކެވެ.

'އިޚްލާޞުގެ ގޮތައްތެރިކަމުގައި އިބާރާތް ދެއްކުމެވެ، ކުޑަ ޝިރުކު ހިމެނޭގޮތަށް ބޭނުމަކީ ތަރުތީބުން ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ނަތީޖާއި ދަރަޖައިން މަތީގައިއެވެ.

---

[55] الاستغاثة في الرد على البكري: 1/405

އަދި ސަބަބަކަށްވެގެންވާ ގޮތަކީ ނުކަންނަވާނެގޮތް الله تَعَالَى ގެ މާއްދާގެ ތަނުގައި ޝާމިލުވެގެންވެއެވެ:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ...﴾ [56]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله ، އެކަލާނގެއާއި ޝިރުކު ކުރުމުގެ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެހެން ފާފަތައް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވާނެއެވެ..."

އެއީ އާޔަތުގެ ޢާއްމު މާނައަށް ބަލައިފައެވެ.

އިބުން ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(...وقد يقال: الشرك لا يغفر منه شيء لا أكبر ولا أصغر على مقتضى القرآن، وإن كان صاحب الشرك – أي الأصغر– يموت مسلما، لكن شركه لا يغفر له، بل يعاقب عليه وإن دخل بعد ذلك الجنة...) [57]

މާނައީ: "...އަދި ބުނެވިދާނެއެވެ: 'ޤުރުއާނުގައި ވާ ތަޤާޟާގެ މަތިން ޝިރުކުގެ އެއްވެސް ކަމެއް -ބޮޑު ޝިރުކުވިޔަސް ކުޑަ ޝިރުކުވިޔަސް- ނުފުއްސަވާނޭއެވެ. އެއީ ޝިރުކުގެ -އެބަހީ ކުޑަ ޝިރުކުގެ- އަހުލުވެރިޔާ މަރުވީ މުސްލިމުކޮށްގެ ޙާލަތުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އެހެންއެކަމަކު އޭނާގެ ޝިރުކުގެ ފާފަ ނުފުއްސަވާނޭއެވެ. އަދި

56 النساء: 48

57 الاستغاثة في الرد على البكري: 146/1

ކިޔުއްވި، އެކަމުގެ މައްޗަށް ޢާންމަށް ބަލާފަ ވިދާޅުވެއްޖެވެ. އަދި އެއަށްފަހުގައި ޢާންމާ ސުވަރުގެއަށް ވަދެވޭކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ..."މިއެވެ.

ޝައިޚު ޢަބްދުއްރަޙްމާން އައްސަޢްދީ رحمه الله އަޤީދާގެ ޤަވާއިދުގެ ރިސާލާއެއްގައި الله تَعَالَىٰ ގެ މިބަސްފުޅާއިމެދު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... ﴾[58]

(...من لحظ إلى عموم الآية، وأنه لم يخص شركاً دون شرك أدخل فيها الشرك الأصغر وقال إنه لا يغفر بل لا بد أن يعذب صاحبه، لأن من لم يغفر له لا بد أن يعاقب، ولكن القائلين بهذا لا يحكمون بكفره ولا بخلوده في النار وأنه يعذب عذاباً أبديا ....وإنما يقولون يعذب عذاباً بقدر شركه ثم بعد ذلك مآله إلى الجنة.

وأما من قال إن الشرك الأصغر لا يدخل في الشرك المذكور في هذه الآية، وإنما هو تحت المشيئة فإنهم يحتجون بقوله تعالى: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِالله فَقَدْ حَرَّمَ الله عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ﴾. فيقولون كما أن بإجماع الأئمة أن الشرك الأصغر لا يدخل تحت هذه الآية التي حكم الله بها للمشرك بتحريم الجنة والخلود في النار فلا يدخل في تلك الآية وكذلك لا يدخل في قوله تعالى: ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾ ، لأن العمل هنا مفرد مضاف ويشمل

[58] النساء: 48

الأعمال كلها، ولا يحبط الأعمال الصالحة كلها إلا الشرك الأكبر....

ويؤيد قولهم أن الموازنة واقعة بين الحسنات وبين السيئات التي هي دون الشرك الأكبر لأن الشرك الأكبر؛ لا موازنة بينه وبين غيره فإنه لا يبقى معه عمل ينفع....) [59]

މާނައީ: "...އަދި އާދަމުގެ ބާއްދު މާނައަން ބަލާ މިހާ، އަދި އާދަމުގައި ވަކި ޝިރުކުއް ޢިލާވައި އެހެން ޝިރުކުއް ހާއްސަކޮށްގައި ނުވާކަމުން، އާދަމުގެ ދަރަން ކުޑަ ޝިރުކުވެސް ވައްދައިގެވ. އަދި ބުނެއުޅެ: 'ހަމަހަމަކުރުން ކުޑަ ޝިރުކުވެސް ނުވެއްސޭވޫހެއްޓެވ. އަދި ޔާއްލަ، އޭގެ އަހުލުވެރިއަކު ކޮންމެއެއްވެސް ބަދަލު ލިބޭހުއްޓެވ. އެހެން ހަމަހަމަކުރުން އެމީހަކަށް ފާފަނުފުއްސޭ މީހަކަށް ކޮންމެހެންވެސް އުޚްރަވީ އަނބުރާހުއްޓެވ.' އެހެންކަމަކު މިފަދައިން ބުނާ މީހުންވެސް އެކަ ކާފަރުވާނަކަމަކު، އަދި އެކަ ނަރަކައިގެ ދާއިމަން އޮންނާނެކަމަށް ބުނާ ނުބައި ޢަމަލުތަކާއި ބަދަލުދިނުމުގައި ހަމަހަމަ... (ކުޑަ) ޝިރުކުގެ މިންވަރުން އެނގެން ބަދަލު ލިބޭނެކަމަށް. ދެން އެއަށްފަހު އެކަ ވަންނާނޭމަގު ސޮވާގެއެވ.

ދެންފަހު އާދަމުގެ ބަދަލުވެގެންވާ ޝިރުކުގެ މުޚުއަން ކުޑަ ޝިރުކު ނުވަންނާނަކަމަށް، އަދި ކުޑަ ޝިރުކުވަނީ (الله تَعَالَىٰ ގެ) މަޝީއަތުގެ ދަށުގައިކަމަށް ބުނާ މީހުން ދަންނަން، އެބައިމީހުން ބުއްދަލު ދަށުކަނީ الله تَعَالَىٰ ގެ މިބަސްފުޅުންނެވެ:

[59] الشيخ عبد الرحمن بن سعدي وجهوده في توضيح العقيدة: 1/188-189

﴿... إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِالله فَقَدْ حَرَّمَ الله عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ...﴾[60]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އާއި ޝަރީކުކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ އެމީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ޙަރާމްކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެމީހަކު ދެވޭންތަނީ ނަރަކައެވެ...."

އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ: 'މުޝްރިކުމީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ޙަރާމްވެ އަދި ނަރަކައިގައި ދާއިމަށް އޮންނާނޭކަމަށް ﷲ تَعَالَى ޙުކުމްކުރައްވާފައިވާ މިއާޔަތުގެ ދަލީލަކީ އިމާމުންގެ އިޖްމާޢުން ކުޅަ ޝިރުކު ނުވަންނަ ގޮތަށް، އެއާޔަތުގެ ދަލީލުންވެސް ކުޅަ ޝިރުކު ނުވަންނަހުއްޓެވެ. ހަމައެފަދައިން ﷲ تَعَالَىގެ މިބަސްފުޅުގެންވެސް ނުވަންނަހުއްޓެވެ:

﴿...لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ...﴾[61]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ޝަރީކުކުރައްވައިފިނަމަ، ކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެއްޖެއިސްކަން ކަށަވަރެވެ..."

އެހެނީ މިއާޔަތުގައި ޢަމަލު އައިސްފައި މިވަނީ މުޠްލަޤުކޮށް (އެކަށް ޝަރުޠެއް ނެތް ގޮތުގައި) މުޤައްޔަދުވެގެން (ނިސްބަތްކޮށްގެން)ނޫނެވެ. އަދި ހުރިހާ ޢަމަލުތައް އެބަހުގައި ޝާމިލުވެއެވެ. އަދި ބޮޑު ޝިރުކު ގެންގުޅޭ ހުރިހާ ޞާލިޙު ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކޮށް ނުލާނެއެވެ....

[60] المائدة: 72

[61] الزمر: 65

އަދި އެބައިމީހުންގެ ބަޔަން ބާރުދިނީ ބޮޑު ޝިރުކަކަށް ނުވާ ހާލަތުގައި ކުޑަކަންތަކުގައި އަމާޒާއިހުރުމެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑު ޝިރުކާއި އެހެން ކަމަކާއިމެދު އަމާޒާއި ވަޒަންކުރުމެއް ނުވެއެވެ. އެހެން ހަމަ ބޮޑު ޝިރުކާއިއެކީ ވަންޏާކުރާނެ އެއްވެސް އަމަލެއް ބާޠިލުވެގެންނުވާނީއެވެ..."

މިއެވެ.

- ކުޑަ ޝިރުކަށް، ޝަރުޢީ ނައްޞުތަކުން އިޝާރާތްދޭ ދަލީލުތަކުގެ ބައެއް މިސާލުތަކެވެ:

-އެއީ ކުޑަ ޝިރުކުކަމުގައި ރިޔާކުރުވުން ނައްޞުގައި އައިސްފައިވުމެވެ. އެއީ މުސްނަދުގައި، ޙަދީޘް ބޮނޑު ގޮތުގެ އަރިހުން، އަޙްމަދު އަރިހުން، މަޙްމޫދު ބިން ލަބީދުގެ އަރިހުން، ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް އައިސްފައިވާ ފަދައިންނެވެ:

("إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ " قَالُوا: وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " الرِّيَاءُ...) [62]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެންމެ ބިރުވެރިވާކަމަކީ ކުޑަ ޝިރުކެވެ.' އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ: 'އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކުޑަ ޝިރުކަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟' ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ދެއްކުންތެރިކަމެވެ..."

-އަދި އެކަންތަކުގެ ތެރޭގައި: މުޢައްޒަފުކަން (ال) ނުލީ ނަކިރާކޮށް ޝިރުކުގެ ލަފުޒު އައުމެވެ. މިފަދަތަކުގެ ތެރޭގައި އިމާމް އަޙްމަދު މުސްނަދުގައި، އަދި އަބޫ

62 رواه أحمد: 23630، والطبراني في المعجم الكبير: 4301

ޝުޢުބާއާއި، އައްޘައުރީއާއި، އިބްނު މާޖާ، ސަލަމާ ބިން ކުހައިލްގެ އަރިހުން، އީސާ ބިން ޢާޞިމްގެ އަރިހުން، ޒިއްރު ބިން ޙުބައިޝްގެ އަރިހުން، ޢަބްދު الله ބިން މަސްޢޫދު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވި ހަދީޘްގައިވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، ثَلَاثًا، وَمَا مِنَّا إِلَّا وَلَكِنَّ اللهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ»[63]

މާނައީ: "ސުންގޫފާކަމެއްކަމަށް ދެކުމީ ޝިރުކެކެވެ. (ތިން ފަހަރު އެވިދާޅުއިން ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.) އަހަރުމެންގެ ތެރެއިން އެކަކުމެ ނުޖެހޭ މީހެއްނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް الله އަށް ތަވައްކުލުވުމުގެ ސަބަބުން އެކަމެއްގެ އެކަންތައް ދުރުކުރައްވައެވެ."

- އަދި އެކަންތަކުގެ ތެރޭގައި: އެކަމަކީ މިއްލަތުން ބޭރުވާ ބޮޑު ޝިރުކެއް ނޫންކަމާއި އެއީ ކުޑަ ޝިރުކެއްކަމަށް ސަޙާބީންނަށް ފަހުމްވެވެއިގެން ކަށަވަރުވެއެވެ.

- އަދި އެކަންތަކުގެ ތެރޭގައި: ނަބިއްޔާގެ ޢަމަލުތަކުން އަހްލުބައިތުން އެއީ ކުޑަ ޝިރުކެއްކަމަށް އެނގޭ ކަށަވަރުވެއެވެ.

އަދި ކުޑަ ޝިރުކުވެރިކަން ދެގޮތަކަށް ބެހެއެވެ:

ފުރަތަމަ ވައްތަރި: ޒާހިރުގައިވާ ޝިރުކެވެ.

[63] رواه أبو داود: 3910، وابن ماجه: 3538، وأحمد: 4194

އެއީ ބަހުންނާއި ޢަމަލުން ފާޅުވާ ޝިރުކެވެ. އެގޮތުން ލަފްޒުތަކުގެ ޝިރުކަކީ اللّٰه تعالٰى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއް ގަންދީ ހުވާކުރުންފަދަ ކަންކަމެވެ. އެއީ އަޙްމަދުއާއި، އަބޫ ދާވޫދާއި، އައްތިރްމިޛީއާއި އެހެނިހެން ބޭކަލުން، ސަޢުދު ބިން ޢުބައިދާ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނޫނޭ ކަޢުބާ ގަންދީ ހުވާކުރާއަޑު އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما އަށް އިވިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހިނދު އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما އޭނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ: ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވަމުންދަނިކޮށް އަހުރެން އަޑުއިވިއްޖެއެވެ:

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ الله فَقَدْ أَشْرَكَ»[64]

މާނައީ: "اللّٰه ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއް ގަންދީ ހުވާކޮށްފިމީހާ، ފަހެ ޝިރުކުކޮށްފިއެވެ."

އަދި 'اللّٰه އިރާދަކުރެއްވިކަމާ އަދި ތިބާވެސް އެދުނު ކަމާ' ބުނުންފަދަ ކަންކަމެވެ. އެއީ އިމާމު އަޙްމަދުއާއި އިބްނު މާޖާއާއި އައްނަސާއީ 'އަލްކުބްރާ'ގައި، ޞަޙީޙު އަސާނީދު އެކުގައި، އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘުން ސާބިތުވެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(أَنَّ رَجُلًا، أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَلَّمَهُ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ، فَقَالَ: مَا شَاءَ اللهُ وَشِئْتَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَجَعَلْتَنِي للهِ عَدْلًا؟ قُلْ: مَا شَاءَ اللهُ وَحْدَهُ.") [65]

---

[64] رواه أبو داود: 3251، والترمذي: 1535، وأحمد: 6072

މާނައީ: "މީހަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައިސް އެކަލޭގެފާނާއި ވާހަކަދައްކަމުން ބުންޏެވެ: 'الله އިރާދަކުރެއްވިގޮތާ އަދި ކަލޭގެފާނު އިރާދަކުރެއްވިގޮތެވެ.' އެހިނދު ބަދީޤުކުރެއްވިއެވެ: 'ކަލޭއަހަރެން ހަމަކުރީހެއްތޯ! މިމަންކަލޭގެފާނީ الله އާއި އެއްފަދަ ފަރާތެއްކަމުގައި ހިފާ ހެދީހެއްތޯ!؟ ބުނާށެވެ: الله އެކަނި އިރާދަކުރެއްވި ގޮތެވެ."[65]

ހައްޤު ގޮތަކީ: 'الله އެކަނި އިރާދަކުރެއްވި ގޮތް' ނުވަތަ 'الله އިރާދަކުރެއްވިގޮތާއި **ދެން** މިބާވަތް އެދުން ގޮތް' ބުނުމެވެ. އަދި ހަމައެކަހެރިން: 'الله އާއި **ދެން** އެއަށްފަހު މިފަދަ ބީހެއް ނުވަނަކަށް' ބުނުމެވެ. އެގޮތުން އާޔަތުގެ މަޝްހޫރުކަމުގެ (ބޭނުންވުމާއި އެދުން) ވަނީ الله تَعَالَىٰ ގެ މަޝީއަތާއި ތަބަޢުވެގެންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾[66]

މާނައީ: "ޚަލްޤުތަކުގެ ވެރި الله އިރާދަކުރެއްވުމުން މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް (އެއްވެސް ކަމެއް) ނުކުރެވޭނެއެވެ."

މިޝްރިކުގެ އަޝްޢަރީ މިކަންތައް ކުޅަ ޝިރުކުކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ފަރުދުގައި އެހެން ބަސް މީހާގެ ޤަބްރާއި ނިޔަލާގެ ކަމެއްކަން ބަލާފައި ބޭނުން ޝިރުކުތަކުންވެސް ބާޠިލުވެގެންނެވެ. އެހެނީ الله تَعَالَىٰ ކުރިމަތިލާކަމަށް ލާދީނީކަމަށް الله ޢިބާދަތް

65 رواه ابن ماجه: 2117، والنسائي في السنن الكبرى: 10759، وأحمد: 2561

66 التكوير: 29

އެހެން ފަރާތެއް މަތިވެރިކޮށް ގާތްކުރުމަށް އޭނާ ފަސްބުދުކުރިނަމަ، ފަހެ އޭނާ ބޮޑު ޝިރުކުކޮށްފިއެވެ.

ދެންފަހެ ޢަމަލުގެ (ކުޑަ) ޝިރުކުތަކަކީ: ބަލާތަކެއް އުފުއްލެވުމަށް ނުވަތަ ދުރުކުރުމަށް ތަޅަސްދު ބޯޑާއި ރޮދި އެޅުމާއި، އެސްތިޔާރާއަށް ބިރުން ތަވީދުތަކެއް އެޅުންފަދަ ކަންކަމެވެ. އެއީ އަޙްމަދު، ދުރައިންގެ އަރިހުން، ޢުޤްބާގެ އަރިހުން މަރުފޫޢުކޮށް ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘްޝަރީފުގައިވެއެވެ:

(مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ.) [67]

މާނައީ: "ތަވީދެއް އެޅުވައިފި މީހާ ފަހެ ޝަރީކުކޮށްފިއެވެ."

ފަހެ މިތަކެއްޗަކީ ބަލާތަކެއް ފިލުވައި ދުރުކުރުމަށް ސަބަބުތަކެއްކަމުގައި ގަބޫލުކުރުމަކީ މިހާރު އެކަށީ ކުޑަ ޝިރުކެވެ. ދެންފަހެ، އެތަކެއްޗިން އޭގެ ހާލުމަކައި ބަލާތަކެއް ދުރުކޮށްދެނީކަމަށް ފަސްބުދުކުރިނަމަ ބޮޑު ޝިރުކުކޮށްފިއެވެ.

ދެވަނަ ވައްތަރު: ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންވާ ޝިރުކެވެ.

އެއީ ދެއްކުންތެރިކަމާއި އަޑުއިއްވުންތެރިކަންފަދަ ނިޔަތްތެރިކަމާއި ފަސްބުދުވުމާއި އިތުރުގައިވާ ޝިރުކެވެ. އެއީ الله އަށް ކުރެއްވުމުގައި ކުރެއްވި ނަމާދު ނުވަތަ ޤުރުއާން ކިޔެވުންފަދަ އަޅުކަމެއް ކުރުމުގައި، އޭނާއަށް މީހުން ތަޢުރީފު ކުރުމަށްޓަކައި އޭނާގެ އަޅުކަން ރީތިކުރުމެވެ. އެއީ މުސްނަދުގައި، ނަބީ ބަޔާނުކޮށް ހާމަކޮށްދެއްވި އަރިހުން، އަޙްމަދުގެ

[67] رواه أحمد: 17422

އަރިހުން، މަޙްމޫދު ބިން ލަބީދުގެ އަރިހުން، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ރިވާކުރެއްވިކަމަށް އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތްކުރައްވައިއެވެ:

("إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ " قَالُوا: وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " الرِّيَاءُ...) [68]

މާނައީ: "ހުރިހާކަމަކަށްވުރެން ތިމަންކަލޯގެފާނު ބިރުބައިވެރިވުންގެ މައްޗަން އެންމެ ބިރުވެރިވެވަޑައިގަންނަވަނީ ކުޑަ ޝިރުކަށެވެ.' އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ: 'އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކުޑަ ޝިރުކަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟' ރިވާކުރެއްވިއެވެ: 'ދެއްކުންތެރިކަމެވެ..."

ޝިރުކުގެ މިވައްތަރުން، އެއްވެސް މީހަކު ސަލާމަތްވެގެންވުން ގާތްވެގެންނުވެއެވެ. އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

(...فَذَلِكَ الْبَحْرُ الَّذِي لَا سَاحِلَ لَهُ، وَقَلَّ مَنْ يَنْجُو مِنْهُ، مَنْ أَرَادَ بِعَمَلِهِ غَيْرَ وَجْهِ اللهِ، وَنَوَى شَيْئًا غَيْرَ التَّقَرُّبِ إِلَيْهِ، وَطَلَبَ الْجَزَاءَ مِنْهُ، فَقَدْ أَشْرَكَ فِي نِيَّتِهِ وَإِرَادَتِهِ...) [69]

މާނައީ: "ފަހެ އެއީ އެއަށް ކޮނާރެއްނުވާ ކަނޑެކެވެ. (އެބަހީ: ނިމުމެއްނުވާ ގިނަވެގެންވާ ކަންތައްތަކެކެވެ.) އަދި އެކަމުން ސަލާމަތްވެގެންވާ މީހަކު މަދުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ އޭނާގެ ޢަމަލުން الله ގެ މޫނުފުޅު އެދި އިޚްލާޞްތެރިވުން

---

68 رواه أحمد: 23630، والطبراني في المعجم الكبير: 4301

69 الجواب الكافي لمن سأل عن الدواء الشافي: 135/1

ފިޔަވައި އުފުންކަމުގެ އުދި، އަދި އުފާވެރިކަމަށް ކުއްލިއަކަށް ފިޔަވައި އުފުންކަމުގެކަން
އޫނާ ނިޔަތްތަކަށް، އަދި އުމީދުގެ ބަހައިން ތަޖާރިހުމަން އުދިއްޖެ މީހާ ފަދަ
ހަމަކަށަވަރުން އޫނާގެ ނިޔަތާއި އިޚްލާޞްގައި ޝިރުކުކުރުވޭތޯ."ހހ

މިބާބުގައި ބައެއް މަޝްހޫރު އަހުލުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...هُوَ مِنْ أَضرِّ غَوَائِلِ النَّفْسِ وَبوَاطِنِ مَكَائِدِهَا، يُبْتَلَى بِهِ الْعُلَمَاءُ، وَالْعُبَّادُ، وَالْمُشَمِّرُونَ عَنْ سَاقِ الْجِدِّ لِسُلُوكِ طَرِيقِ الْآخِرَةِ، فَإِنَّهُمْ مَهْمَا قَهَرُوا أَنْفُسَهُمْ، وَفَطَمُوهَا عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَصَانُوهَا عَنِ الشُّبُهَاتِ، عَجَزَتْ نُفُوسُهُمْ عَنِ الطَّمَعِ فِي الْمَعَاصِي الظَّاهِرَة، وطَلَبَتِ الِاسْتِرَاحَةَ إِلَى إِظْهَارِ الْعِلْمِ وَالْعَمَلِ، فَوَجَدَتْ مَخْلَصًا مِنْ مَشَقَّةِ الْمُجَاهَدَةِ إِلَى لَذَّةِ الْقَبُولِ عِنْدَ الْخَلقِ، وَلَمْ تَقْنَعْ بِاطِّلَاعِ الْخَالِقِ، وَفرِحَتْ بِحَمْدِ النَّاسِ، وَلَمْ تَقْنَعْ بِحَمْدِ الله وَحْدَهُ، فَأَحَبَّ مَدْحَهُمْ وَتَبَرُّكَهُمْ بِمُشَاهَدَتِهِ، وَخِدْمَتِهِ، وَإِكْرَامِهِ، وَتَقْدِيمِهِ فِي الْمَحَافِلِ، فَأَصَابَتِ النَّفْسَ فِي ذَلِكَ أَعْظَمُ اللَّذَّاتِ وَأَعظم الشَّهَوَاتِ، وَهُوَ يَظُنُّ أَنَّ حَيَاتَهُ بِالله تَعَالَى وَبعِبَادَتِهِ، وَإِنَّمَا حَيَاتُهُ بِهَذِهِ الشَّهوة الْخَفِيَّةِ، الَّتِي تَعْمَى عَنْ دَرَكِهَا الْعُقُولَ النَّاقِدَةَ، قَدْ أَثْبَتَ اسْمَهُ عِنْدَ اللهَّ مِنَ الْمُنَافِقِينَ، وَهُوَ يَظُنُّ أَنَّهُ عِنْدَ اللهَّ مِنْ عِبَادِهِ الْمُقَرَّبِينَ...)[70]

[70] إحياء علوم الدين: 3/275

މާނައީ: "...އުކަނުމެއް (އުބޯރީ: ދެއްކުންތެރިކަން) އެއީ ނަފްސު
ފަސާދުކުރުވާނާ މުޞީބާތްތަކާއި ނަފްސުގެ އެތެރޭގައިވާ ކާރިތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ
ގެއްލުންބޮޑު އެއްކަނުމެކެވެ. އިޚްލާޞްތެރިންނާއި އަޚްލާޤީންނާއި އާޚިރަތުގެ މަގުގައި
ގަދައަށް ހިފައި ކުރިއަށް ދިޔުމަށް އުޅަދުކުގެ އަތުކިރިއާލާއިގެންވާ އެތައްބަޔަކުވެސް
ދިކަންތަކުން އިހުމާލުކުރުވައިލައެވެ. ފަހު ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތައް
ކައްނުލާ ފަރާކަން ކަންބޮޑުވާކަން، ޝަހުވަތްތަކުން ދުރުކަން، އަދި ޝުހުރަތަށްކަން
ރައްކާތެރިކުރުނަވަރުކަން ފާރުވެގެންވާ ހާހަތަކަން އެދުންވެރިވުމުން އެބައިމީހުންގެ
ނަފްސުތައްވެސް ނުކުރެދިގެންނެވެ. އަދި އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ޔަގީންކަމެއް ފާޅުކުރުމަށް
އެނަފްސުތައް އެދުންވެރިވެ ހިތްހަމަޖެހުން ހުރަސްގައްނެވެ. ދެންފަހު ގަދައަށް
މަސައްކަތްކުރުމުގެ ބޮޑުކަމުން ސަލާމަތްވެ ހެލްޕްތަކުންގެ ކައިރީގައި
ޒާތުގެ ކަންތަކުގެ ތެއްދަނގު ހުރެން މަގު އެނަފްސުތައްކަން ފެނިއެވެ. އަދި ހާލަތުވަންތަ
އިލާހު ބައްޓަމާތީގެންވުމުން އެކަށި އެނަފްސުތައް ޙަޤީ ފުރިޔާންހަމަވެ. އަދި
މީސްތަކުންގެ ހަމްދުޘަނާ ލިބުމުން އެނަފްސުތައް އުފާވެއެވެ. އަދި ހަމައެކަށި الله
ތައާލާގެ ހަމްދުޘަނާ ލިބުމަކުން އެނަފްސުތައް ނުރުހެއެވެ. ދެންފަހު އެބައިމީހުންގެ
މަދުރަސާތުގައި، އަދި މީސްތަކުންނަށް އޭނާ ފެނުމާއި އޭނާއަށް މީސްތަކުން
ހުރުމަތްކުރުމާއި ތަޢުރީފުކުރުމުން އެބައިމީހުން ބޮޑާކަމަށް އެދި ދުރާކަށް އަދި
ބަޔާނާތަކުގައި އޭނާ ކުރިއަށް ނުކުރުމުގެ ފުރުސަތުގެ ބޭނުމެއް ހިފުމެވެ. ދެންފަހު
އެކަމުގައި ސަބަބުން އެނަފްސަށް އެންމެ ބޮޑު ރައްދަތެއް އަދި އެންމެ ބޮޑު ފެހުގެންވާ
ޝަހުވަތް ޖެހިގެންދެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ ބަޔާންވެސް الله އާއި އެކަލާނގެއަށް
އަޅުކަންކުރުމަށް ބަދަލުކުރާ (އުކަނި) ކަމަށް އޭނާ ހީކުރާ ބާވަތެއްގައެވެ. އެހެނީ ކަމަށް

އާއްމުގެ ބަރާބަރުވާކަން ކަނަވަރި، ވިސްނުންތިބުން ބޮއްދިޔަބޮޑުވެސް ދެންނެވީމުވަން ކަންތެރިންނާ މިފަދަ ވަންހަނާވެރިންނާ ޝަރުޢުވަމުދަލިއުވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލުންގެ، މުސްލިމުންގެ ބޮޑެތިގައި އާއްމު ނަން ތަރުހީބުކުރިއުވެ. އެއީ އާއްމު الله ގެ ރަސޫލުންގެ އުމަތުގެ ކުއްޖަރުކަމުގެ ތަރުހީބުދިނުންނާ އަދުލުވެރިކަމުގެ ބޮޑުއިންނާ މިޒާތަކަން އާނާ ހިކުމަ ގަތުލާއިއުވެ..." މިއުވެ.

މިފައްޗަތުގެ ޝިރުކަކީ ފަރަށް ނާޒިލް ފުރުވިދެންނާ ވައްތަރުކުރެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ކިތައިން ޝަރީޢަތައް އެކަމުގައި ބޮޑު ނަސޭހަތް ދިނިދެންނެވެ. ޢުލަމާއުންގެ އަޤީދާގައި އަހުލުސްސުންނަތް ދަންނަވާނެކަމުވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ގިނަ މީހުންނަށް އެކަށީގެންވާ ބޮޑުތަކުގައި (ދުވަހެއްގެ ތެރެއިން) މަގުފުރެދިފައިވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ މަދަރުސާތަކާ ދިމާވާ ނުބައި އެބައިމީހުން އެއްކޮށްލެއްވި ފޮނުއްވި ރަސޫލުންގެ ވަގުތު އާންމު ހިތް އެކުލަވައިގެން އިސްލާމްދީނުގެ ޝައްކު މިކަތް. ފަހު އާދިރަތުގައި އާއްމު އަމަލުތަކުން އެއްވެސް ނަބިއްޔަކު ފައިދާވެ. (އަންނަ މިކަ) ދެއްކުންތަކާއި އިއްޔަތުބޮޑުކަން ޒިކުރު އަޤީދާތަކުގެ ދީނުތެރިއެވެ. އުފާ މިކަހ. ފަހު ބިދުޢަތައް ހިފި މިކަން އެކަމުގެ ބޮޑުކަން ދިއްލައިދެ: އެބައިމީހުން މުސްލިމުންގެ މަޤާމާއި ފުރިހަމަ ބޮޑުކަން އަމިއްލައެއް ފަހުދީނުމާތޯ. ދެންފަހު އެކަންބޮޑުތަކުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަށް މަގުމަތީގައި ކަންތައް ބޮޑުކަމެއް އެބައިމީހުން ކުރިއްޖެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް މަގުމަތިން އެފުރުދީ ހިތްސޮވެ. އެބައިމީހުން އެކަންތައްތަކުގެ ބާއްދުނެ ދެއްކުމަށް ދިނިއުވެ، އަސްލުގައި ތަރުކީރީމުގައި ތަކުރާރުކޮށްފައިވެ. އަދި ބައެއް މީހުން އެއްކޮށްލާދެއްވި. ހިތްބަހާރުވީ ހުއްޓާ ޢަދަދުތަކަށް އިޒްލާމްޖަހަ ދަތުރުކުރިއްޔާ، އަދި ހުއްޓާ ޢަދަދުތަކުގެ ކުރުން

ގިނަކުރުމަށް ބާރުއެރުވުމުގައިވެއެވެ. ފަހެ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ދީނުގެ ހަރުދަނާކަމެވެ، އަދި ތަޢުލީމުގެ ތަރުބިޔަތުގެ ތެރޭގައެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ...﴾ [71]

މާނައީ: "الله އަށް ދީން ޚާލިޞްކުރާ ހާލު، އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވެއެވެ..."

- ތިންވަނަ އެއްބަޔަކީ މަޤްޞަދު ދެއްކުންތެރިކަން ހުރުމާއި އަމަލުތައް ބާޠިލުވެގެންދެއެވެ. އެއީ ބާރުބޮޑު އިބްނު ތަޔަ ޢާމިރުއް ޢުމަރު ވަތްކަމަކީ ދެއްކުންތެރިކަމާއި ބާޠިލުކުރާ ކަންތައްތަކެވެ. އެގޮތުން ހުރިހާ ދެއްކުމެއް:

ދެވަނަގޮތަކީ: އަމަލުތައް ބާޠިލުވެދާނެ، އެއަމަލު ހަމައެކަނި ޤަބޫލުވެގެން ނުވެއެވެ ފަހަކަށް الله ގެރަވައި އެނގެން ފަރާތަކަށް ފަހަރެއްގެ ނުވަތަ ތަހައްމަލްކުރުމުގެ. އެކަމުން ހެވެއްގެ ނިޔަތް ދޭން ހަމައެކަނި ދެއްކުމަށްވެއެވެ. ފަހެ މުނާފިޤުންގެ ނަމާދުގެ ދެއްކުމެވެ. އަދި މުއުމިނުންގެ ޢިބާދަތް މިކަންތަކުން ފުރުޤާން ތަބާވުމަށްވާނެއެވެ. އަދި ޢިލްމީގެ، އެއީ ހަމައެކަނި ސަލާތު މުނާފިޤުންގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ ކަމެކެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [72]

---

[71] البينة: 5

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، މުނާފިޤުން الله އަށް އޮޅުވައިލާ ކަރިދަމެވެ. (އެބަހީ: އޮޅުވައިލުމަށްކުރާ ކަހަލަ ޢަމަލުތައް ކުރެއެވެ.) އެކަލާނގެ އެއުރެންނަށް އޮޅުވާލާ ކަރިދެއްވާރުންތެވެ. އަދި، އެއުރެން ނަމާދަށް ތެދުވާއިރު، ދިސްތަކުންނަށް ކަންނެތްކަމުން ކަސްނަށްތެވެ ތިބެ ތެދުވެއެވެ. އަދި، ވަރަށް މަދުންމެނުވީ، އެއުރެން الله ހަނދުމަކުރެއް ނުކުރެއެވެ."

އަދި ފަރުޟު ނަމާދާއި ޒަކާތުގައި މުއުމިނުންގެ ދިބައިން އެކަންތައް ފުރުވުން ގޮތްވެގެންނުވެއެވެ. ފަހަރުގައި ވާޖިބު ޞަދަޤާތްތަކުގައި ނުވަތަ ޙައްޖުގައި ނުވަތަ އެސްނޫވެސް އާދެ މިދުރުވެރިކަން އެހެން ދިރުންނަން ފުރާ ބަދުރުފުޅުގެ ފުދުވެގެންނާ ޢަމަލުތަކުގައި އެކަންކަމެއް ފުދުވެދޭނެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިޢަމަލުތަކުގައި އިޚްލާޞްތެރިވުންވަނީ ވަރަށްވުރެ ގަދުވެގެންނުވެ. މިފަދައިން ކުޑުވެ ޢަމަލު ޤަބޫލުކުރެވޭނެގޮތަކަށް، އަދި އެއުރެންގެ ފުރިއާގެ ދައްކަން الله ގެ ކާފަރާއި ބުދުބަބް ބަލްދުވެގެންވާކަމާއިގެދު ދުސްތޫރުވިޔާ ޝައްކު ނުކުރާނެއެވެ.

ދެވަނައީ: އާނާގެ ޢަމަލު الله އަށް ވުޒައި، އަދި އާދޭ އަސްލުގައި (ގުނުމުގައި) ދެއްކުންތެރިކަންވެސް އެބަދަލުގައި ބައިވެރިވުމެވެ. ފަހެ ޝައްބަ ސަރުބުމަކުން ތަރިޔާކާންދިސީ މިތުދަ އަމަލުފުސް ބާޠިލުވެގެންދާނެކަމަށެވެ. ސަބަބީ މުސްލިމްގައި، އަލްޢަލާއު ބިން އަބްދުއްރަޙްމާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަގެ އަރިހުން، އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

---

[72] النساء: 142

(قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ.) [73]

މާނައީ: "الله ތަބާރަކަ ވަތަޢާލާ ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ: 'ތިމަންއިލާހީ ޝަރީކުންތަކުގެ (ބައިވެރިންތަކުގެ) ތެރެއިން ޝިރުކުން (ބައިވެރިކުރުމުން) އެންމެ ފުދިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ތިމަންއިލާހާއި އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް ޢަމަލުގައި އަމަލުކޮށްފި މީހާ އަމަލާއި އޭނާގެ ޝިރުކު ތިމަންއިލާހު ދޫކޮށްލައްވާހުށީމެވެ.'"

އަމަލުކުރުމުގައި (އެއަމަލެއްގެ ފުރުމުގައިވެސް) ދެއްކުންތެރިކަމުން ކަލެއް މަސްހުނިވެއްޖެއްޔާ އެއަމަލެއްވާހުރީ ބާޠިލުވެގެންނެވެ. މިކަމުގައި ސަލަފުންގެ އަރިހުން ހިފާފައިވާ ފަދައިވާކަން އަހަރުމެންނަށް އެނގިގެންނެވެއެވެ. އެއީ ފަހުން އައި ބައެއް މީހުންގެ ތެރޭގައި އެކަމާއިމެދު ހިތާމަވެގެންވިސްނަމަވިސްފައެވެ.

ތިންވަނައީ: އަމަލުގެ އަސްލު الله އަށްވުމައި، ދެން އެއަމަލުގެ މަޤްޞަދު ދެއްކުންތެރިކަމުގެ ނިޔަތް ވަދެ ހުރަހެޅުމެވެ. ދެންފަހެ އެއީ ހަމައެކަނި ހިތަށް އަރާފައި ދިޔަ ހިޔާލެއްނަމަ، އަދި އޭނާ އެހިޔާލު ދުރުކޮށްލިނަމަ އެއްވެސް ހާނިއްކައެއް ޒަރޫރަކައި އެކަމަކުން އެއަމަލަކަށް ނުގެއްލޭނެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ހިޔާލާއި އެއީ ދެމިހުރެއްޖެނަމަ އޭނާގެ އަމަލު ބާޠިލުވާނެ ކަމަށް ޢަޤީދާވާނީ އެއީގެ ނިޔަތުގެ އަސްލުގެ މައްޗަށް، މިކަމުގައި ސަލަފުންގެ އިޚްތިލާފުންގެ ގޮތުގައި ހިފާފައިވެއެވެ. އިމާމް އަޙްމަދާއި އިބްނު ޖަރީރުއް ޠަބަރީ އެހިޔާލު

[73] رواه مسلم: 2985

ގެންނަވާފައިވެއެވެ. އަދި އަހުރެން އުއްމީދުކުރަނީ އެކަމުގެ ސަބަބުން އެއަމަލު ބާޠިލު ނުވާނެކަމަށެވެ. އަދި އޭނާގެ ފުރަތަމަ ނިޔްޔަތުގެ މައްޗަށް ޖަޒާދެއްވާނެކަމަށެވެ.

- ސަޢްދު ބިން ޢަބްދި الله އައްދޫސަރީ رحمه الله ގެ އަރިހުން މިފަދައިން ބަޔާންވާކަމަށް ރިޔާވެގެންވެއެވެ. އެކަށޭގޮތުން ވިދާޅުވެއެވެ:

(الرِّيَاءُ عَلَى ثَلَاثَةِ وُجُوهٍ، أَحَدُهَا- أَنْ يَعْقِدَ فِي أَصْلِ فِعْلِهِ لِغَيْرِ الله وَيُرِيدَ بِهِ أَنْ يُعْرَفَ أَنَّهُ لله، فَهَذَا صِنْفٌ مِنَ النِّفَاقِ وتشكك في الايمان.

والثاني: يَدْخُلُ فِي الشَّيْءِ لله فَإِذَا اطَّلَعَ عَلَيْهِ غَيْرُ الله نَشِطَ، فَهَذَا إِذَا تَابَ يَجِبُ أَنْ يُعِيدَ جَمِيعَ مَا عَمِلَ.

وَالثَّالِثُ- دَخَلَ فِي الْعَمَلِ بِالْإِخْلَاصِ وَخَرَجَ بِهِ لله فَعُرِفَ بِذَلِكَ وَمُدِحَ عَلَيْهِ وَسَكَنَ إِلَى مَدْحِهِمْ، فَهَذَا الرِّيَاءُ الَّذِي نَهَى الله عَنْهُ.) [74]

މާނައީ: "ދެއްކުންތެރިކަންވުމީ ތިން ގޮތަކަށެވެ:

ފުރަތަމައީ: އެއަމަލުގެ އަސްލުގައި الله ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗަކަށް އެއަމަލުކުރުމާ އަދި އެއަމަލުކުރުމުގައި الله އަށްކަމަށް (މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި) އެނގިގެންވުމަށް އޭނާ އެދުމެވެ. މިއީ މުނާފިޤުކަމުގެ ބާވަތެކެވެ. އަދި އީމާންކަމުގައި ޝައްކުކުރުމެވެ.

ދެވަނައީ: އޭނާ އެކަންތަކުގެ ތެރެއަށްވަންނަނީ الله އަށްޓަކައެވެ. ދެން ފަހެ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއް ބަލާހިނދު އޭނާ މުޅިއަމަލު ރިޔާވެއެވެ. ފަހެ

74 تفسير القرطبي: 181/5

މިސާ ތައުބާވެއްޖެނަމަ، އޭނާކުރި ހުރިހާ އަމަލުތަކެއް އަނބުރާ އިއާދަކުރުން ވާޖިބުވެގެންނުވެއެވެ.

ތިންވަނައީ: އޭނާ އަމަލުގެ ތެރެއަށްވަނީ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އެކުގައިއެވެ. އަދި އޭނާ އެއަމަލުން ނިޔަތްކީވެސް الله އަށްޓަކައި އެއަމަލުކުރުމެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ އެކުރި އަމަލުގެ ސަވާބުން އޭނާ އެދި މަޝްހޫރުވުމާ، އޭނާއަށް މަދަޙަފުޅާ ކިޔުމަކީ ތަޢުރީފުކުރުވުމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މަދަޙަފާއާއެކު އޭނާގެ ހިތްހަމަޖެހުމެވެ. ދެން الله ނަހީކުރައްވާފައިވާ ދެއްކުންތެރިކަމަކީ މިއީއެވެ."

އެބަސްފުޅު ނިމުނީއެވެ.

- މައްސަލައެއް:

ފަހަރެއްގައި ދެއްކުންތެރިކަމަށް ބިރުން ހެޔޮ އަމަލުތައްކުރުން ދުރުވެގަތުމަކީވެސް ދެއްކުންތެރިކަން ވެދާނެއެވެ. އަލްފުޟައިލް ބިން ޢިޔާޟް ރަޙިމަހުﷲ ގެ ބަސް ޙަދީޘްވަރައިގެ ބައިތިޔާރުން ރިވާކުރިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: އަލްފުޟައިލް ބިން އިޔާޟް ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅަކީ މިއެވެ:

(تَرْكُ الْعَمَلِ مِنْ أَجْلِ النَّاسِ رِيَاءٌ، وَالْعَمَلُ مِنْ أَجْلِ النَّاسِ شِرْكٌ وَالْإِخْلَاصُ أَنْ يُعَافِيَكَ اللهُ عَنْهُمَا.)[75]

މާނައީ: "މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ހެޔޮއަމަލުތަކުން ދޫކޮށްލުމީ ދެއްކުންތެރިކަމެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ހެޔޮއަމަލުކުރުމީ ޝިރުކެވެ. އަދި އިޚްލާޞްތެރިކަމަކީ އެދެކަމުން الله ތިބާ ސަލާމަތްކުރެއްވުމެވެ." މިއެވެ.

---

[75] شعب الإيمان: 6469

އައްނަވަވީ ގެނެސްދެއްވިފައެވެ:

(ومعنى كلامه ـ رحمه الله ـ أن من عزم على عبادة وتركها مخافة أن يراه الناس، فهو مراء؛ لأنه ترك العمل لأجل الناس، أما لو تركها ليصليها في الخلوة فهذا مستحب إلا أن تكون فريضة أو زكاة واجبة، أو يكون عالمًا يُقتدى به فالجهر بالعبادة في ذلك أفضل...) [76]

މާނައީ: "...އެކަލޭގެފާނު ﵀ ގެ ބަސްފުޅުގެ މާނައަކީ: އަޅުކަމެއްކުރުމަށް ޢަޒުމްކުރުމަށްފަހު ދެން މީސްތަކުންނަށް ފެނިދާނެކަމަށް އެއަޅުކަމެއް ދޫކޮށްލައިފި މީހާއީ ރިޔާ ދައްކާމީހެކެވެ. އެހެނީ އޭނާ އެއަމަލު ދޫކޮށްފި މީސްތަކުންނަށްޓަކައެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ އެއަމަލު ދޫކޮށްފި މީސްތަކުންނާ އެކަހެރިވެގެންވާ ހާލު އެނަމާދު ކުރުމަށްޓަކައި ކަމަށްވާނަމަ ފަހެ މިކަންތައްވަނީ މުސްތަޙައްބުވެގެންނެވެ. ފަރުޟުކަމެއްކަމުގައި ނުވަތަ ވާޖިބު ޒަކާތެއްކަމުގައި ނުވަތަ އޭނާއީ މީސްތަކުން ތަބަޢަވާ އިލްމުވެރިޔެއްކަމުގައި ވެއްޖެއްޔާ މެނުވީއެވެ. އެފަދައިން ވެއްޖެނަމަ އެއަޅުކަން ފާޅުކުރުން މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ..."

މިއެވެ.

---

76 شرح الأربعين النووية: 15/1

އިސްލާމްދީނުން ގެއްލޭ ދެވަނަ ކަންތައް

"އެމީހާއި اللّٰه އާއި ދެމެދު ވަސީލަތްތަކެއް ހަމަޖައްސާ، އެފަރާތްތަކަށް ދުޢާކޮށް އަދި އެފަރާތްތަކުން ޝަފާޢަތަށް އެދި، އެފަރާތްތަކަށް ތަވައްކުލްކުރުމީ އިޖުމާޢުވެގެންވާ ގޮތުގައި ކާފަރުވުމެވެ."

މިއީ ޤުރައިޝުންގެ މުޝްރިކުން އަޅުކަން ވެއްޓުނު އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތަކެވެ. އެމީހުން اللّٰه އާއި ކުއްތަކާއި ކަލަޔާކަރު ދެމެދުވެރިންތަކެއް، އެބައިމީހުން އަޅުކަމަށްގެންދާއިރު ހަމަޖެއްސިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން اللّٰه تَعَالَىގެ ޙަޟްރަތުގައި ވަސީލަތަކަށް އިމާންވާ ބޭނުމެވެ. އެބައިމީހުންގެ ބަސް ބަޔާންކުރައްވާ އަޅުކަމާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...مَانَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى...﴾ [77]

މާނައީ: "...اللّٰه ގެ ޙަޟްރަތަށް ޤުރުބަވުން ކުރުމަށްޓަކައި ނޫނީ ތިމަންމެން އެބައިމީހުންނަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ..."

އަދި ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ...﴾ [78]

---

[77] الزمر: 3

[78] يونس: 18

މާނައީ: "އައުރެން الله ޚިޔާލުއި އަޑުކަންކުރަނީ، އައުރެންނަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ، އަދި އައުރެންނަށް މަންފާއެއްވެސް ނުދެވޭ ތަކެއްޗަށެވެ. އަދި އައުރެން ބުނެއެވެ. މި ތަކެއްޗަކީ الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ތަކެއްޗެވެ...."

އަދި ރަސޫލުންނާއި ސިފަތަކުގައި އެއްވަރުވެ ހަމަހަމަވެގެންވާ ދެފަރާތުގެން ހަމަޖެއްސާ، ރުބޫބިއްޔަތުގައި ޝިރުކު ކުރުންވެސް ނުވާނެކަމުގެ ކަމެވެ.

އަދި ކައުންގެ ކަންތައް ހިންގުމުގެ ބައެއް ކަންތައް އެބައިމީހުން އަޑުކަންކުރާ ފަރާތަކަށް މިލްކުވެގެންވާކަމަށް ބައެއް މުޝްރިކުން ދަޢުވާކުރިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ނުބައި ޢަޤީދާއަށް ޝަރީޢަތް އެބައިމީހުންނަށް ރައްދުކޮށްދިނެވެ. އަދި ކޮންމެ ފަހުމެއްގެ ބަދަލުގެ ވިސްނުންހުރި ގޮތެއްގެ މިންވަރުން ޝަރީޢަތް އެބައިމީހުންގެ ވިސްނުންތަކާއި ކުޅޭ ގޮތަށް ރައްދުކުރިއެވެ. އެގޮތުން މައްޗިމީހުންނާއި ދެބުރުތަކުގެ އަޅުގަނޑުން މާތްކަން މަތިވެރިކުރުން އެއްބަޔަކު ޝަރުޢުކުރިއެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު ތަރިތަކާއި ފުރުނޭޖެހެއް ގުދުރަތްތަކެއްވާކަމަށް. އަދި އަނެއްބަޔަކު އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކާއި އަލިފަތިތަކަށް ދުނިޔެ ތަކަތަކަށް ހުކުމް އަޑުކަންކުރާ ސާލިހުންނާއި ތަރިތަކާއި އަޅުގަނޑު ފަރާތްތަކުގެ ސިފަތަކަށް ބެދޭ ސިފަތަކެއް އޮތްކަމަށް ދަޢުވާކުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ގުޅުމެއް ފުއްދައިދީ، ދެރިތަކާއި މުސީބާތްތަކެއް ފިލުވައިދިނުމަށް الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ފަރާތްތަކެއްކަމަށް އަދި މެދުވެރިންތަކެއްކަމަށް ޝަރީޢާ އެބައިމީހުންނަށް ވިސްނައިދީ ހެއްދުނުވެރިކޮށްދިނެވެ.

މިޒަމާނުގައި އިސްލާމްކަމަށް ނިސްބަތްވެގެންވާ އެތައް ބަދަލުވެސް އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތައްތަކުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިފައިއެވެ. އެބައިމީހުންނައި الله تَعَالَىٰ އާއި ދުރުވުމ ގުރުބަތްވެސްތަކާއި އެބައިމީހުން ދިޔައެވެ. އެއީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ކާފިރުންވެސް

އެޝިރުކަކަން ވެއްޖެގެންދިޔަ ޝިރުކެވެ. އެހެންކަމަކު މިބައިމީހުން މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ނަބީކަން ތެދުކޮށް ތަބާވާކަމަށް ދަޢުވާކުރިއެވެ. އެއީ ރަސޫލުންގެ ތެދުމަގާއި އެންމެ ދުރުވެގެންވާ މީހުންކަމުގައި އެބައިމީހުން ވާނުމުގައިއެވެ. ފަހެ މިއުއްމަތުގެ ނަބިއްޔާއިން ޤުރައިޝުންގެ ކާފަރުންގެ ވައްތަރަށް މުޝްރިކުކަން އިންކާރުކުރައްވާ، އަދި އެބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނީ އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި މަންފާއެއްވެސް ދިނުމުގެ އިޚްތިޔާރުއެއްކަން ކަމަށް ބާޠިލްކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ހާޖަތްތަކުގައި އަދި މުޝްރިކުންކަމުގައި އެކަލާނގެ ޝަރީކުން ނަގަންނައްވައިއެވެ.

الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވައިއެވެ:

﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ. وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ...﴾ [79]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން (އެކަލާނގެއަށް ޝަރީކުންތަކެއްކަމަށް) ދަޢުވާކުރަމުން ގެންގުޅޭ ތިޔަބައިމީހުން ގޮވައިލައްވާށެވެ! އުޑުތަކުގައިވެސް، އަދި ބިމުގައިވެސް ދަނޑިބުރެއްގެ މިންވަރުވެސް އެއުރެންނަކަށް މިލްކުވެގެނެއް ނުވެތެވެ. އަދި އެ ދެތާނގައި އެއުރެންނަށް ބައިވެރިވުމެއްވެސް ނެތެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެހީތެރިއަކު އެއުރެންގެ

79 سبأ: 22-23

ބުދުތަކުން ނުވެވޭނެ. އަދި އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖި މީހަކަށްވެސް، އެކަލާނގެ ރަޙްމަތްތެރިކަމުގައި ޝަފާޢަތްތެރިކަމުން މަނާކޮށްލެވޭނެ ނުކުރެވޭނެއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...قُلْ أَفَرَأَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾ [80]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން (ތިމަންކަލޭގެފާނަށް) ހަބަރު ދީބަލާށެވެ! الله ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމަކުން އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމަ، الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ އެގެއްލުން ދުރުކުރާނޭ ތަކެތިކަމުގައިވާނެހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލާނގެ، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ރަޙްމަތަކުން އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމަ، އެކަލާނގެ ރަޙްމަތް އަތުން ހިފަހައްޓާ ތަކެތިކަމުގައި ވީ ތަކެތި ވާނެހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނަށް الله ފުދެއެވެ. ވަކީލުކުރާމީހުން ވަކީލުކުރައްވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ!"

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَاتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِّيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا. كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا﴾ [81]

---

[80] الزمر: 38

[81] مريم: 81-82

މާނައީ: "އެއުރެން ބިއްޖެހިކަމާއެކު ވާހަކަދައްކަމުން ތިބިކައި އެއުރެން اللہ ޖިހާދުވައި އެކަން
އިލާހުންތަކެއް ހިފީއެވެ. ހަމަހިލާ އެކަންކުރުން ނުވާނެއެވެ! އެ އިލާހުންތަކަށް
އެއުރެން ކުރާ އަޅުކަމަކީ އިންސާފުގެ ކާފަރުވުމެވެ. އަދި އެއުރެންނާއި ދެކޮޅުވެރިވެގެންވާ
އަދާވާތްތެރިންތަކެއްކަމުގައި އެއިލާހުންތަކާއި ދުރުވާހުށިވެ."

އެއީ اللہ އީ ހަމައެކަނި ފާލިޔުވަންޖެ އިލާހުކަމުގައި، ހަތިޔާރުގެއްވުމާއި
ރުޒުޤުދެއްވުމާއި ދިރުއްވުމާއި މަރުގެންނެވުމަށް اللہ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަށް
ކުރާގޮތަކަށްވުރެ އަބަދުވެސް ހީލާރުވާ ހަތްދުވަހާ ބާރުގައިވެ.
މާއިނުކުޝް އަބަދުވެސް މުޤައްލިދު މުސްލިމުންކުރުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ކުއްލިގަ،
އަބަދުވެސް މުޝްރިކުންކުރުގައިއެވެ.

އަދި އިސްލާމްކުރުގެ ނަންއަޅުވައިގެން ތިބި އެތައް ބައިމީހުން މިކަމުގެ މައްސަލަ
މުޝްރިކުންނަށް ތަބާވިއެވެ. އެޅޫން އަބަދުވެސް ޤަބުރުތަކާއި ހޮޅުތަށް
މާތްކުރި މަޤާމުތަކުން، އެތެރެތަކާއި ތަކެއްޗަށް ދުޢާކުރުމަކީ ކާއްތަރެވެ، އަދި
ބަލިޖެހިތަކު ތުރުކާއިރުވުމަށް އެތަކެއްޗެ ނަބައިން އެދި، އަދި ދުޝްމިނުގެ ހަލާކުން
ކަންތައްތަކުގެ ޝަރީއަތުން އެތަކެއްޗަ اللہ ފިޔަވައި ގޮވާލިކަމުގައި ހެދިއެވެ.
އެއީ اللہ تَعَالَى ހާއި ޝަރީކުކުރުން ބައިވެރިކުރުމެވެ.

އަދި އެހެންގެ ސަހަބާ ހާލިފުވާނެ އިލާހާއި މަސްލޫން އަބަދުވެސް
ވަރަބަރުކުރުމެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ 'އަލްމަޖްމޫޢު' 126/1
ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...فمن أثبت وسائط بين الله وبين خلقه- كالحُجَّاب الذين بين الملك وبين رعيته بحيث يكونون هم يرفعون إلى الله حوائج خلقه. وأن الله إنما يهدي عباده وينصرهم ويرزقهم، بتوسطهم: بمعنى أن الخلق يسألونهم وهم يسألون الله، كما أن الوسائط عند الملوك يسألون الملوك حوائج الناس؛ لقربهم منهم، والناس يسألونهم: أدبا منهم أن يباشروا سؤال الملك، أو لأن طلبهم من الوسائل أنفع لهم من طلبهم من الملك؛ لكونهم أقرب إلى الملك من الطالب. فمن أثبتهم وسائط على هذا الوجه: فهو كافر مشرك، يجب أن يستتاب فإن تاب وإلا قتل وهؤلاء مشبهون، شبهوا الخالق بالمخلوق، وجعلوا لله أندادا...)[82]

މާނައީ: "...ރަސްރަސްކަލުންނާއި އެމީހުންގެ ރައްޔިތުންނާއި ދެމެދު (އެރަސްކަލުންނަށް ރައްޔިތުންގެ ޙާޖަތްތައް އުފުލާދިނުމަށް) ދޮރުފާރަވެރިން ތިބޭހެން، الله އާއި އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުންނާއި ދެމެދު ވަސީލަތްތައް (ދޮރުފާރަވެރިންތަކެއް)ވާކަމަށް ދެކިގެން، އެފަރާތްތަކަކީ ޚަލްޤުތަކުންގެ ޙާޖަތްތައް الله އަށް އުފުލާދޭ ބައެއްކަމުގައި ދެކި، އަދި الله ތައާލާ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ތެދުމަގުދައްކަވާ، އަދި ނަޞްރުދެއްވާ ރިޒުޤުދެއްވާނީ އެފަރާތްތައް ދޮރުވެރިކޮށް ދެންނެވުމަކަމަށްދެކި، ޚަލްޤުތަކުން އެފަރާތްތަކުގެ ކިބައިން ކަންކަމުގައި އެދުމުން ދެން އެފަރާތްތަކުން، الله ތައާލާއަށް އެކަންކަމަށް އެދި އެދޭކަމަށް ދެކި، އާއި ރަސްރަސްކަލުންގެ ކައިރީގައި އެމީހުންނާއި ގާތްވެގެންވާ ވަސީލަތްތަކެއްގެ (ދޮރުފާރަވެރިންތަކެއްގެ) ގޮތުގައި ބަލައި ތިބޭ ދެން އެމީހުން އެރަސްކަލުންގެ ކައިރީގައި މީސްތަކުންގެ ޙާޖަތްތަކުގެ

82 مجموع الفتاوى : 135/1

ވާހަކަދަންނަވާލެން، އަދި މީސްތަކުންވެސް ރަސްގެފާނަށް އަދަބުއަދާކުރުމުގެ ގޮތުން ސީދާ ރަސްގެފާނާއި ސުވާލުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި އެވާސިޠާތައް މެދުވެރިކޮށް ސުވާލުކުރާކަމަށް، ނުވަތަ ސީދާ ރަސްގެފާނާއި ސުވާލުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި އެވާސިޠާތައް މެދުވެރިކޮށް ސުވާލުކުރުމުން އޭގެ ފައިދާއާއި ނަފާ ބޮޑުވާކަމަށް، އެއީ އެމީހުންނަށްވުރެ އެފަރާތްތައް ރަސްގެފާނާއި ގާތްވެގެންވާކަމަށް ދެކި، ފަހެ މިފަދަ ގޮތަކަށް الله އާއި ދޭތެރޭ ވާސިޠާތަކެއް ޤާއިމުކޮށްފި މީހަކީ މުޝްރިކު ކާފިރެކެވެ. އޭނާއަށް ތައުބާކުރުވުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ތައުބާ ނުވެއްޖެނަމަ އޭނާ ޤަތުލުކުރެވޭ ހުއްޖެވެ. ފަހެ މިމީހުންނަކީ ވައްތަރުކުރާ މީހުންނެވެ. ގެރިދުވަންމަ ވެރިއިދާރު، މަސްދުޒާކާއި އެމީހުން ވައްތަރުކުރިއެވެ. އަދި الله އަށް ޝަރީކުންތަކެއް ލީއެވެ..." މިއެވެ.

އަދި އެބައިމީހުންނާއި الله އާއި ދެމެދު މެދުވެރިންތަކެއް ހަމަޖެއްސި މުޝްރިކުންވެސް، އެބައިމީހުންގެ ވާސިޠާތަކުގެ ލިބައިން އެބައިމީހުން އެދޭ ޝަފާޢަތް ލިބުމަށް އެދިގެނެވެ. އެބައިމީހުންގެ ޝިރުކު ކުރުމަށް އެބައިމީހުން ގެންނަ ޙުއްޖަތް ބަޔާންކުރައްވާ الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވިއެވެ:

﴿ ...مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى... ﴾ [83]

މާނައީ: "...الله ގެ ހަޟްރަތަށް ތިމަންމެން ކައިރިކޮށްދިނުމަށްމެނުވީ، ތިމަންމެން އެބައިމީހުންނަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވިއެވެ:

83 الزمر: 3

﴿...وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ...﴾ [84]

މާނައީ: "...އަދި އެއުރެން ބުނެއެވެ. މި ތަކެއްޗަކީ، الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ތަކެއްޗެވެ...."

އެބައިމީހުން ލިބުމަށް އުއްމީދުކޮށް އެދޭ ޝަފާޢަތަކީ ނަފީވެގެންވާ ބާވަތުގެ ޝަފާޢަތެކެވެ. الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ...﴾ [85]

މާނައީ: "އަދި އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް އެއުރެން އެއްކުރައްވާނޭ ކަމާމެދު ބިރުވެތިވެއުޅޭ މީހުންނަށް އެ ޤުރްއާނުން އިންޛާރު ދެއްވާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހީތެރިއަކުވެސް، ޝަފާޢަތްތެރިއަކުވެސް އެއުރެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (އެއީ) އެއުރެން ތަޤުވާވެރި ވުމަށްޓަކައެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [86]

---

[84] يونس: 18

[85] الأنعام: 51

[86] البقرة: 254

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ތަކެތިން ތިޔަބައިމީހުން ހޭދަކުރާށެވެ! (އެއީ) ދުވަހެއް އަތުވުމުގެ ކުރިންނެވެ. އެ ދުވަހުގައި ވިޔަފާރި ކުރުމެއް (އެބަހީ: ފިދުޔަދީގެން ސަލާމަތްވާން މަގެއް) ނުވެއެވެ. އަދި (މަންފާހުރި ކޮންދުނިވި) ރަށްޓެހިކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި (އެކަލާނގެ އިދުނަވުގެން ދުނިވި) ޝަފާޢަތްތެރިކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ. ކާފިރުންނަކީ ހަމަ އަނިޔާވެރިންނެވެ."

އަދި މިފަދަ ޢާޔަތްތަކުގެ ކިބައިން ދީނާމެދުވަނީ ބުނެފަދަ އެބައިމީހުން އެއުޅު ޝަފާޢަތް އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ދީނާމެދުވަނީ ނަފާވެގެންނުދާކަމާއި، އަދި އެކަންތައް އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ސަރަޙަތްތެރިކަމެއްކަމުގައި އަދި ހިތާމައެއްކަމުގައި ވާނެކަމަށް الله تَعَالَىٰ ހަބަރުދެއްވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބުނާނެކަމަށް އެކަލާނގެ އެންގެވިއެވެ:

﴿فَمَالَنَا مِنْ شَافِعِينَ. وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ﴾ [87]

މާނައީ: "ފަހެ، ތިމަންމެންނަށް އެއްވެސް ޝަފާޢަތްތެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި ގާތް ރަށްޓެހިއަކުވެސް ނުވެއެވެ."

- الله تَعَالَىٰގެ ފޮތުގައި އަދި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ސުންނަތުގައިވާ ޝަފާޢަތްވުން ދެބައިކަށް ބެހެއެވެ:

ފުރަތަމައި: ނަފީވެގެންވާ ޝަފާޢަތެވެ. އެއީ الله ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް

[87] الشعراء: 100-101

ފަރާތަކަށް ކުރެވޭނަމަވެސްނުވާކަމެއް އެކަލާނގެ ހުއްދައި އެހެން ފަރާތެއްގެ ކިބައިން އެދީ ޝަފާޢަތްތެރިވުމެވެ. އިސްލާމީ ޢާއްމުކޮށްގައި ބަޔާންވެގެންވާ ފަދައިން الله تَعَالَى ވަނީ މިޝަފާޢަތް ނަފީކުރައްވާ ބާރުލުއްވައްވާފައެވެ.

ދެވަނައީ: ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ޝަފާޢަތެވެ. އެއީ الله تَعَالَى އިޛުނަދެއްވާފައިވާ ޝަފާޢަތެވެ. އަދި އެއީ الله تَعَالَىގެ ރަސޫލުން އެކަނި އެދުވާ ޝަފާޢަތެވެ. އަދި އެޝަފާޢަތްވަނީ އީމާންކަމާއި ތައުޙީދުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ހާއްސަވެގެންނެވެ. އަދި ދެޝަރުތެއްކަމުގައި الله تَعَالَى އެޝަފާޢަތްތެރިވުން ޤަބޫލުކުރެއްވުމެވެ:

ފުރަތަމައީ: ޝަފާޢަތްތެރިވާ މީހާ، ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް الله تَعَالَى އިޛުނަދެއްވުމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ ...مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ... ﴾ [88]

މާނައީ: "...އެކަލާނގެ އިޛުނަދޫގާ ނުލައި އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވާނީ މިހެން ކާކުހެއްޔެވެ؟..."

ދެވަނައީ: އެމީހަކަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭ މީހާއާމެދު الله تَعَالَى ރުހިވޮޑިގެންވުމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ ...وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى... ﴾ [89]

[88] البقرة: 255

[89] الأنبياء: 28

މާނައީ: "...އަދި އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި އެއްވެސް ފަރާތެއް، އެކަލާނގެ އިޛުނަކާނުލާ ޝަފާޢަތްތެރިއެއް ނުވާނެއެވެ..."

އަދި މިދުރުޝަރުޖު ބަޔާންކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى ﴾ [90]

މާނައީ: "އަދި الله އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ އިޛުނަދެއްވައި ރުހިވޮޑިގަތުމަށްފަހުގައި ނޫނީ، އެމީހުންގެ ޝަފާޢަތުން އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައިނުދޭ ކިތައްކިތައް މަލާއިކަތުން އުޑުތަކުގައި ތިއްބެވެ؟"

[90] النجم: 26

އިސްލާމްދީން ގެއްލޭ ތިންވަނަ ކަންތައް

"މުޝްރިކުން ކާފަރުނުކުރާ މީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކޮށްފި މީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ މަޛްހަބު (އުޞޫލާއި ގޮތް) ޞައްޙަކޮށް ތަޞްދީޤުކޮށްފި މީހާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ."

الله تَعَالَى އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޙުކުމްކުރައްވާފައިވާ އަހުލުކިތާބީން (ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި) މުޝްރިކުންނާއި، އިލްޙާދުގެ އަހުލުވެރިންނާއި، މުރުތައްދުވުމުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެހެން މީހުން ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް ޤަޠްޢީކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. މިއީ ތައުޙީދާ ޚިލާފުވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ފަހެ ތައުޙީދުގައި ކޮންމެހެންވެސް ދެކަމެއް ހިމެނެންޖެހެއެވެ:

ފުރަތަމައީ: ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމެވެ.

ދެވަނައީ: الله އަށް އީމާންވުމެވެ.

ތައުޙީދުގެ ކަލިމަ (لا إله إلا الله) ގެ މާނައަކީ މިއީއެވެ. އޭގެ މާނައަކީ الله ފިޔަވައި ޢަބްދުވެގެން އަޅުކަންކުރެވޭ އިލާހަކު ނުވާނެއެވެ.

ފަހެ އަހަރުމެންގެ ބުނުމުގައިވާ (لا إله) އެއީ އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ޙައްޤުވެގެންވުން ނަފީކުރުމާއި ބާޠިލުކޮށް ކާފަރުވުމެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ ބުނުމުގައިވާ (إلا الله) އެއީ الله އަށް އީމާންވެ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އަޅުވެތިވެ އަޅުކަންކުރުން އިސްބާތުކުރުމެވެ.

މިދެކަންތައް ބަޔާންކުރައްވާ އުކާލާނގެ ވަޙީކުރައްވިއެވެ:

﴿...فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا...﴾[91]

މާނައީ: "...ފަހެ، ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވެ الله އަށް އީމާންވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެމީހާ ވަރުގަދަ އުރަހްގަނޑެއްގައި ހިފަހައްޓައިފިކަން ކަށަވަރުވެ. ކަނޑައިގެންދިޔުމެއް އޮތަކަށް ނުވެއެވެ..."

އެހެންކަމުން ފަހެ މުޝްރިކުން ނުވަތަ ޔަހޫދީ ނަޞާރާއިން ކާފަރުންކަމާ މީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ޞައްޙަވެގެންވާއިރުކަމުގައި އެބައިމީހުންނާ ކާފަރުންކަމަށް ދުކުރާއިރުގައި ހުއްޓުން އަޅައިފި މީހާ ފަހެ މުޝްރިކުންގެ އިޖުމާޢުން الله ގެ އުކާލާނގެ ޔާތާއި އުކާލާނގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދުގެ ﷺ އަށް ކާފަރުވެގެންވާ، އަދި އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށް އުކާލައިގެނގައި ރިސާލަތު ޢާއްމުވެގެންވާކަން ދޫކުރާ، އަދި އިސްލާމްކަން ގެއްލިކަންތަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކަށް އަޅައިގަނެވިއާ މިހެނެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ އެބައިމީހުން ކާފަރުވެގެންވާކަން ޤަބޫލުކުރުން ޔަގީންކޮށް މުސްލިމުންނަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

'އަލްޝިފާ' 1071/2 ގައި ޤާޟީ ޢިޔާޟު ގެންނަވާފައިވެއެވެ:

(...وَلِهَذَا نكفر من لم يكفر مَنْ دَانَ بِغَيْرِ مِلَّةِ الْمُسْلِمِينَ مِنَ الْمِلَلِ،أَوْ وَقَفَ

[91] البقرة: 256

فِيهِمْ، أَوْ شَكَّ، أَوْ صَحَّحَ مَذْهَبَهُمْ، وَإِنْ أَظْهَرَ مَعَ ذَلِكَ الْإِسْلَامَ وَاعْتَقَدَهُ وَاعْتَقَدَ إِبْطَالَ كُلِّ مَذْهَبٍ سِوَاهُ فَهُوَ كَافِرٌ بِإِظْهَارِهِ مَا أَظْهَرَ مِنْ خِلَافِ ذَلِكَ...) [92]

މާނައީ: "...މިކަމަށްޓަކައި މުސްލިމުންގެ މިއްލަތް (ދީން) ފިޔަވައި އެހެން މިއްލަތަކުން ދީންވެރިވެއްޖެ މީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންނާއި މެދު (ކާފަރުކުރުމަށް ފަސްދެރި) ހުއްޖުން އަޅައިލީމާ، ނުވަތަ (އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު) ޝައްކުކޮށްފި މީހާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ މަޛްހަބު (އުޞޫލާއި ގޮތް) ޞައްޙަކޮށް ޤަބޫލުކޮށްފި މީހާ އަހަރުމެން ކާފަރުކުރަމެވެ. އެއީ އެކަމާއެކުގައި އޭނާ އިސްލާމްކަން ފާޅުކޮށް، އަދި އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކޮށް، އަދި އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި ކޮންމެ މަޛްހަބެއް ބާޠިލުވެގެންވާކަމަށް ޤަބޫލުކުރިޔަސްމެއެވެ. ފަހެ އެކަންތަކާއި ހިލާފުވެގެންވާ ކަންތައް އޭނާ ފާޅުކުރުމުގެ ސަބަބުން އޭނާވަނީ ކާފަރުވެގެންނެވެ..." މިއެވެ.

އަދި ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންކަމުގައިވާ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނީ ސަމާވީ ޝަރީޢަތެއް އަހުލުވެރިންކަމުގައި، އަދި އެބައިމީހުންނީ، އެބައިމީހުން އެތިބި ކަންތައްތަކުގައި އިޢުތިޤާދުކުރާ ބައެއްކަމުގައިކަމާއި، އެހެންކަމުން އެބައިމީހުންނަކީ ޙައްޤުގެ މަތިގައިކަމަށް! ބުނާ މީހާ ކާފަރުވުން މާ އައުލާވެގެންވެއެވެ. ފަހެ މިފަދައިން ބުނާ މީހާއީ الله އަށް ކާފަރުވެގެންވާ މީހެކެވެ.

އަދި ހަމައެފަދައިން، 'ޔަހޫދީ ދީނަށް ނުވަތަ ނަޞާރާ ދީނަށް ނުވަތަ އިސްލާމްދީނަށް އުޅެން ބޭނުންވާ މީހަކަށް އެކަމުގައި އިޚްތިޔާރު ދޫކޮށްލެވޭނެ' އެދުރާ އެންމެންނަށްވެސް ޙައްޤުގެ މަތިގައިކަމަށް' ބުނާ މީހާވެސްމެއެވެ.

މިބަޔަ އިސްވެދިޔަ ބައެއް މުޙަންމަދުކަމުގައިވާ އެބައި ސަޙާބީންނާއި، އިބްނު ޒުހުރީއާއި، އަހުލުވެރިންނާއި ބޭނުންވާ ބަޔާންކުރާ ބައެއް ކަންތައްތައް ބަޔާންކުރެވެ.

---

[92] الشفا بتعريف حقوق المصطفى: 610/2

އުބައިދީންނަކީ 'މިއީ އިސްލާމްދީނުގައި ހިފެހެއްޓި ފަރާތެން ނަބީބާރުދީނާއި ޙައްޤުދީ ދީނުގައި ހިފެހެއްޓުންވެސް ހުއްދަވެގެންނޭ!' ބުނާ ބައެކެވެ. އަދި އުބައިދީން މިހިފެހެއްޓުން އެއްގޮތަކަށްވެސް ހަމަޖެ މަތިކުރެވޭ އަހުލުވެރިން އުބައިދީންގެ މަތިކުރެވޭގައި ހިފެހެއްޓޭގޮތެވެ. އަދި ބުނެއެވެ: 'އެހެރީ ގޮތެއްގައިވެސް ހަމަ الله އަށް ވާޖިބުކުރެއްވި ގުޅުވައިދީ ގޮތެއްގައިކަމެވެ.'

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތަކަށް ވެއްޓުމުގެ މުސްލިމުންގެ އިސްލާމީ ގޮތުގައި ބޭނުންވެއެވެ. އަދި الله تَعَالَىٰ އުބައިދީގެ ހުކުމްކުރުން ގެންދަވާފައިވާ ބައިދީ އެކަމުން ގެނެވިއެވެ. އެގޮތުން، ދީނުގައި މުސްލިމުންނާއި ދީނުގައި އެއްބައިވަންތަކަމާއި ދީނުގައި ދުލުން ކައިރިކަން ގާތްކުރުމަށް އުބައިދީން ގެނެވިއެވެ. އަދި އެހެރީ ދީނުގައި ބައްދަލުވުމުގައި އުބައިދީން ތަޢުލީމުދިނެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެކުން ކުޅުދުގެ މުއްސަސާތަކުގެ ދުލުދުގައި މުޖުތަމަޢުތަކުން އެއްވެސް ބަލާގޮތްތަކަކާއި ދުލުވެރިކަމެއް ނުވާކަމަށް އުބައިދީން ދައުލަތުގެ ތަޢުލީމުދިނެވެ. އަދި އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތަކާއި މިސްކީނުންނާއި ބައިނަލްއަޤުވާމީ ޢާލަމީ ދީނުގެ ތަރުބިއްޔަތުގެ ނަސޭހަތްތެރިކަމުގައި ޢާލަމީ ކުރިއެރުމުގައި، އަދި ބަލިކަށިކަމުގައި، ހުރިހާ ހިނގުންތަކުގައި، އަދި އެއްބައިވަންތަކަމާއި މުޖުތަމަޢުތަކުގެ ދުލުދުގައި ބައިނަލްއަޤުވާމީ ތަރުބިއްޔަތުގެ އުޖާލާ ތަރުބިއްޔަތު ގުޅުމުގައި އުބައިދީން ހުރިއެވެ. ފަހެ އުބައިދީންގެ މިބަޔާ ސަރަޙައްދުން އިސްލާމްދީން ދުނިޔޭގެ ފުރިހަމަކަމެވެ. އަދި މިއީ ފުރިހަމަވެގެންވާ ދުރުގަރުދުމުގެ ކަމެވެ. އަދި ސަލަފް ބުރަދަރުގެ ކަންތަކުގެ ކަމެވެ.

އަދި އެއީ ބައްޔާގައި ދީނުގައި ދީނުގެ ފުރަމާލާ، ޙަސަދުވެރިން ދުލުވެރިކަމާ މަޢުލޫމާތު އެކަށަރުވުމާއި ހެޔޮވުމުގެ ޤާނޫނުގެ ކަމެވެ. އަދި މުޖުތަމަޢުތަކުގެ ފުރަތަމަ އަހުލުވެރިން ތަރުބިއްޔަތު ދުލުގައި ނުވަތަ އުބައިދީނުގެ ތަރުބިއްޔަތުގެ ޝަރުޢީ ތަރުބިއްޔަތުގައި އުބައިދީން ގެންގުޅޭ ޢިބާދަތްތައް ހަރުދަނާވެގެންވިއެވެ. އެއީ މިސްކީނުން އެއްބައިވަންތަކަން

ޖަމާޢަތުން، އަދި ތައުލީމުންގެ ހިތްތަކުން ނަފްރަތްތެރިކަމާއި ނުރުހުންތެރިކަން ފިލާފިލުންކަމުގައި ދައުލަތާ ހާލުގައިއެވެ.

މިފަދައިން ދައުލަތާ މިހާ، ފަހު މިއްލަތުން ބާރުކަމާ އިސްލާމްކަން ގެއްލި މިކަންތަކާއި އެއްކޮން، اللهގެ ޖިހާދުކުރެއްވުމާ ޝަރީޢަތާ މުޢާމަލާތާއި ފަސާދަކުރާ، ފިތުނަތައް ފުރައްދާ، އަދި މުސްތަޤްބަލުގެ ހިތްތަކުގައި އެއްކޮށް ފައިދާއެއް ނެތް ނަފްރަތްތެރިކަން ފުރައްދާ އެއްސޭއްކަމުގައި ތުހުމަތުތަކުން ޖަމާޢަތުން ފިލައެވެ. އަދި މުސްލިމުންނަށް އެންމެ ހެޔޮ މަސްލަހަތުތަކަށް (އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފިޤްހުގައި) އެހެން ގޮތެއްގައިކަމަށް ދައުލަތާކުންފުއެވެ. ފަހު އާންމު ސިޔާސީ އަނގަބަހުން މިފަދައިން ނުބައިކަމުގައިވިޔަސް އާންމު ހާލުގެ ދުލުން ހަމަހަމަކަމުންނޭ ބެނޭ މިހެންނެވެ.

އަދި ދީންތަކެއް އެއްބައިވަންތަކަމާއި، ދީންތަކުގެ މިނިވަންކަމާއި އަދި ދީންތަކެއް ކައިރިކުރުން (ހިލާފުތަކެއް ނައްތާލުން) ގޮވާލުމުގެ ދަޢުވަތު ބަޔާންކުރުމަކީ އެދަޢުވަތުގެ މަޤްޞަދަކީ އަސްލު ޔަހޫދީވެގެންވާ، ޖާހިލު ނަޞާރާގައި އަދިސްލާމާ ދީނަކަށެވެ. އެއީ އިލްޙާދީ ކުފުރީ ޢަޤީދާނިއްޔަތެވެ. (ޝަރީޢަތުގެ ރައްދެވެ.) މިދަޢުވަތަކީ ދީންތަކަން އިންކާރުކުރާ، އަދި އެއްވެސް މިސްރާބެއްނެތި މާއްދީއްޔަތު ބަޔާންވާ ދަޢުވަތަކަށްވުރެއް، އެދަޢުވަތަކީ ނަފްސާނީކަމުގައި ދީންވެރިކަން މަޙާލުމަށް މަސައްކަތްކުރާ ދަޢުވަތެކެވެ. އެއީ ދީނީ މިނިވަންކަމާއި ޢަޤީދާތަކުގެ ދުވުދުގައި ގޮތްކަން ކައިރިކުރުން ހިލާފުތަކެއް ނައްތާލުމުގެ ދަޢުވާ ބޭނުންކުރެވޭނެއެވެ.

ފަހު އިސްލާމްދީން އެހެންދީންތަކާ ގޮތުގެ ބާރުތަކުގެ ޚިޔާލު މުޞްލިމުންނަށް ނުރުހޭނެއެވެ. އަދި އެނޫން ދީންތަކާއި އެކުލުން ބޭނާ ނުޒޫލު، ވަހީ ނާޒިލުވުރެ ނުޒޫލު ފަރަނާހަމަކުރިއެވެ. އަދި ޤުރުއާނަ، އެއަށްފުރުވާ އެކުލުމުގެ މަގުފުރުންވުން ބާޠިލުވެގެންނެވެ. އެހެން އެކުލުމުން އެނޫރުރާން ޤުރުއާނުގެ

އެބައިމީހުން އެއްވެސް ބަދަލެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި ވެރިޔަކަށްވާނީ އެއްބޮޑުކަމާ ތަނެއް (އެބަހީ: ސިޔާސީ ގާނޫނީ ތަރަކާ) އެއްއުސޫލެއް ދިނުމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި ހުރިހާ އެއްވެސް ބޮލުގައި ވިސްނުމެއްވެސް އަސްލުވެސް ނުކުރެވެއެވެ.

الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ...﴾ [93]

މާނައީ: "އިބްރާހީމްގެފާނާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވާކަން ކަށަވަރުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން، އެމީހުންގެ ޤައުމަށް ބުނިހިނދެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާއި، الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން، ތިޔަމީހުން ބަރީއަވެގެންވަމުއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންމެން ކާފިރުވެއްޖައީމުއެވެ. ތިމަންމެންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދުގައި އަބަދާވެސް ދުޝްމަނުކަމާއި ރުޅިވެރިކަންވެސް އަޅަދިންޖެހިއްޖެއެވެ. އެއްކައުވަންތަ الله އަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާންދެން ތާށިވާހުށްޓެވެ..."

އަދި އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މިއްލަތު އަތުރަކޮށްލާމީހާއީ މީހެކެވެ:

﴿وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ...﴾ [94]

---

93 الممتحنة: 4

މާނައީ: "އެމީހުންގެ ނަފްސަކަށް ޖާހިލުވެ (ހަލާކުކޮށްލާ) [illegible] މީހަކު ފިޔަވައި، އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މިއްލަތުން ނުރުހުންވެ މޫނުއަނބުރާލާ ދުރުވެގަންނާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟..."

އެނގެންކަމުން ފަހެ އިންސާނާ އޭނާގެ ވެރި ރައްބު އެއްކަލާނގެކުރުމުގައި އެކަން ހާޞިލުކުރަންޖެހެއެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެއާއިއެކު އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ދުޢާނުކުރުމެވެ. އަދި ތައުޙީދުގެ ކަލިމަތާ ހިތްދޮޅުކަންވުން އެކަލާނގެއާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ބައިވެރިކުރުން ޝަރީކުކުރުގެން ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ ކިބައިން ބަރީއަވާންޖެހޭނެއެވެ.

މުސްލިމް، އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައި އަބޫމާލިކު އަލްއަޝްޖަޢީގެ ބައްޕައިން، އަދި ޠާރިޤުގެ ބައްޕައިން، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަފުޅުގެ ބައްޕައިން ރިވާކުރައްވައިފައިވެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:
الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވަނިކޮށް އަޑުއަހައި އަޑުއިވިއެވެ:

(مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مَنْ دُونِ اللهِ، حَرُمَ مَالُهُ، وَدَمُهُ، وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ.) [95]

މާނައީ: "(لا إله إلا الله) ކިޔާ، އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ އެހެން ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް ކާފިރުވެއްޖެ މީހާގެ މުދަލާއި ލޭއާއި ހަރާމްވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ހިސާބު ބެއްލެވުންވަނީ الله އަށެވެ."

އެނގެންކަމުން ފަހެ الله އަށް އިޚްލާޞްވާއިރު الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ އެހެން ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް ކާފިރުވުން އެކަށީގެންވެއެވެ. އަދި الله އަށް އިޚްލާޞްވާއިރު

[94] البقرة: 130

[95] رواه مسلم: 23

އެކަލާނގެ ފިރުޢައުނު އަދުކަންފުޅުތަކާ އެހެން ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް ކާފިރުވުން ޖަމާޢަތްތެރިވުން ދާންދޭން އިންސާނާގެ ލޮބުއި މުޅި ރައްކާތެރިވެ ބުނުމަށްޓެރިވުން ފާޅުކުރެއްވިއެވެ.

- މިންގަނޑުގެ (އިސްލާމްކަން ގެއްލޭކަންތައްތަކުގެ) ހުލާޞާއަކީ:

الله تعَالَىއަށް ކާފިރުވާ މީހާގެ ހުކުމަކީ ދުނިޔޭގައި ގޯސްނަތީޖާ ގެންނަނީއެވެ:

ފުރަތަމައީ: ތައުބާނުވާނަމަ ނަޞޫޙާއިންނާއި ބަޔާންކުރުމާއި އެކުގައި ތެދުވެ މީހާގެ އަޞްލު ކާފިރުކަމަށް އިޢުތިޤާދުކުރުމެވެ. ފަހެ މީހާގެ ކާފިރުކަންތަކުގެ ސަބަބު ފާޅުވެގެންނެވެ. އަދި އޭނާ ކާފިރުވުމަށް މީހާ، ނުވަތަ އޭނާގެ ކާފިރުކަމަށް މީހާ، ނުވަތަ އޭނާގެ ޝަރުޢީ ހުކުމަށް ދިމާވާ މީހާ، ފަހެ އެކަމުގެ ސަބަބު ކާފިރުވެ، އިސްލާމްދީނުގެ މިއްލަތުން ބޭރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާގެ އަހުލުވެރިން އެކުގައި ވާރުތަވެރިއަކަށް ވެގެން ނުވެއެވެ.

ދެވަނައީ: އޭނާ މުސްލިމުންނާއި ވަކިވެ، ދީން އިސްލާމްކަމުން ބޭރުވެގެން ނިކާހު ރަނގަޅުކަމުގެ ބާޠިލުވާނެއެވެ. އޭނާގެ ކާފިރުވުމުން ބޭރުވިޔަސް ނިކާހު ބާޠިލުވެގެން ނުވެއެވެ. އެކަމަކު އޭނާ އަނބިކަނބަލުން ވަކިވާ ޢިއްދަ ހަމަވާއިރު، އަދި ތައުބާވެގެން ނުވާނަމަ، ފަހެ އޭނާގެ ކާފިރުކަމަށް ޢިއްދަ ހަމަވެގެންނެވެ، އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ފުރައްސަރަކުން ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުން ކުރީގެ ދުވަސްވަރަކު ބެލެވުނު ނުވަތަ އިސްލާމްދީނުގައި ޝަރުޢީގޮތުން އޮތީތޯވާ ކަމަކަށް އިންކާރުކުރުމަކީ ކުއްލިއަކަށް ދަޢުވާކުރުމަކީ، ފަހެ އޭނާ ކާފިރުކުރުމަށް މަގުފަހިވާ މީހާގެ ހުކުމަކީ ދުނިޔޭގައި ގޯސްނަތީޖާ ގެންނަނީއެވެ:

ފުރަތަމައީ: އޭނާ އުއްމަތުގެ ކަމަކާއި އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައްތަކުގެ ބުރުއިން ކަމެއްކަމަށް އިންކާރުކުރުމެވެ. ފަހެ މީހާގެ ޙުކުމަކީ އޭނާގެ ފާޅުގައި ޙުކުމެވެ. އެއީ އޭނާގެ މައްސަލަ ހުކުމްގެ ޤާނޫނީ ހުކުމެއް ފަހަރެއްގައިއެވެ.

ދެވަނައީ: އޭނާ އުޅަރައިގަތުކަމުދޭ އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަމެއްކަމަށް އިޖުމާޢުވެ އެއްބަސްވެ، އަހުލުސުންނަތުގެ އިމާމުން ޖަހުމިއްޔާ ކާފަރުކުރުމުގެ މައްޗަށް އެބަސް ކާފަރުކުރުމުން އެކަށީގެންވެއެވެ. ވީމާ އޭނާ ކާފަރުކުރާނެއެވެ. [96]

---

[96] ތަރުޖަމާނުގެ ނޯޓު: ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް ބުނާ ޢަޤީދާ ފެތުރުނީ ޖަހުމިއްޔާ ފިރުޤާގެ ފަރާތުން ކަމުގައި ވެއެވެ. އެގޮތުން ސަލަފުންގެ ފަރާތުން ވަނީ ރައްދުކޮށްފައެވެ. ނަމަވެސް الله ގެ ކަލާމަކީ ޤުރުއާނެވެ. ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް ބުނާ މީހާ ކާފިރެކެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާވެސް ކާފިރެކެވެ. އަދި އަހުލުސުންނަތުގެ އިމާމުން މިކަމުގައި އެއްބަސްވެފައިވާ ކަމަށް ނަޤުލުކޮށްފައިވެއެވެ. އެބަސް ބުނެފިމީހާ ކާފަރުވާނެ ކަމަށް ސަލަފުންގެ ބަސްތައް ވަނީ ނަޤުލުކުރެވިފައެވެ. ޖަހުމިއްޔާއާ މުޢުތަޒިލާއާ ދެމެދު ޚިލާފު ވާކަމުގައި ޝަރަޢީ ދަލީލުތަކުން ސާބިތުވެއެވެ. އަދި ސަލަފުންގެ ބަހުން އެކަން ދޭހަވެއެވެ. އެހެންކަމުން ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް ބުނާ މީހާ ކާފަރުވާނެ ކަމަށް ސަލަފުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އަދި އެކަމުގައި އެއްބަސްވެފައިވާ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް ބުނާ މީހާ ކާފަރުކުރެއްވި ސަލަފުންގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ބަހެއް ބަސްފުޅުތަކުން ދެންނެވިފައިވާނަމެވެ:

ސުފްޔާނު ބިން ޢުޔައިނާ ﷬ ވިދާޅުވިއެވެ: (الْقُرْآنُ كَلَامُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، مَنْ قَالَ: مَخْلُوقٌ، فَهُوَ كَافِرٌ، وَمَنْ شَكَّ فِي كُفْرِهِ فَهُوَ كَافِرٌ.) (السنة لعبد الله: 1/ 112)

މާނައީ: "ޤުރުއާނަކީ الله ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ ކަލާމްފުޅެވެ. އެ (ޤުރުއާނަކީ) މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް ބުނާމީހާ ކާފިރެކެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާމީހާވެސް ކާފިރެކެވެ."

އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލް ﷬ ވިދާޅުވިއެވެ: (مَنْ قَالَ: الْقُرْآنُ مَخْلُوقٌ فَهُوَ كَافِرٌ، وَمَنْ لَمْ يُكَفِّرْهُ فَهُوَ كَافِرٌ، وَمَنْ شَكَّ فِي كُفْرِهِ فَهُوَ كَافِرٌ) (الإبانة الكبرى: 257)

މާނައީ: "ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް ބުނާމީހާ ކާފިރެކެވެ. އަދި އެމީހާ ކާފަރުނުކުރާމީހާވެސް ކާފިރެކެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާމީހާވެސް ކާފިރެކެވެ."

އަބޫ ޒުރްޢާ ﷬ ވިދާޅުވިއެވެ: (مَنْ زَعَمَ أَنَّ الْقُرْآنَ كَلَامَ اللهِ مَخْلُوقٌ فَهُوَ كَافِرٌ، وَمَنْ شَكَّ فِي كُفْرِهِ فَهُوَ كَافِرٌ.) (شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة: 2/ 282)

މާނައީ: "الله ގެ ކަލާމްފުޅު ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ދަޢުވާކުރާމީހާ ކާފިރެކެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާމީހާވެސް ކާފިރެކެވެ."

ޔަޙްޔާ ބިން ޔޫސުފު ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (قَدِمْتُ الْكُوفَةَ فَلَقِيتُ أَبَا بَكْرِ بْنَ عَيَّاشٍ فَقُلْتُ لَهُ مَا تَقُولُ فِي مَنْ يَقُولُ الْقُرْآنُ مَخْلُوقٌ وَحَكَيْتُ لَهُ كَلَامَ الرَّجُلِ فَقَالَ هُوَ كَافِرٌ، ومَنْ لَمْ يَقُلْ إِنَّهُ كَافِرٌ فَهُوَ كَافِرٌ.) (الكامل في ضعفاء الرجال: 5/ 45، شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة: 2/ 275)

މާނައީ: "އަހުރެން ކޫފާއަށް އައީމެވެ. ދެން އަހުރެންނާއި އަބޫބަކުރު ބިން ޢައްޔާޝްއާއި ބައްދަލުވިއެވެ. އެހިނދު އަހުރެން އެހީމެވެ: 'ޤުރްއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ކަމަށް ބުނާ މީހާއާމެދު ތިބާ ބުނަނީ ކީކޭތޯއެވެ؟' ދެން (އެފަދައިން ބުނާ) މީހާގެ ވާހަކަ އަހުރެން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދިނީމެވެ. އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާއީ ކާފިރެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ކާފިރެކޭ ނުބުނާ މީހާވެސް ހަމަ ކާފިރެކެވެ.'"

ޔަޢީޝް ބިން ސަޢީދު ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (من قال القرآن مخلوق فهو كافر، ومن لم يقل هو كافر فهو كافر.) (الانتصار في الرد على المعتزلة القدرية الأشرار: 2/ 552)

މާނައީ: "ޤުރްއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ބުނާމީހާއީ ހަމަ ކާފިރެކެވެ. އަދި އޭނާއީ ކާފިރެކޭ ނުބުނާ މީހާވެސް ހަމަ ކާފިރެކެވެ."

އިމާމް އަޙްމަދު ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (من قال القرآن مخلوق فهو كافر ومن شك في كفره فهو كافر.) (طبقات الحنابلة: 1/ 173)

މާނައީ: "ޤުރްއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ބުނާމީހާއީ ހަމަ ކާފިރެކެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާވެސް ހަމަ ކާފިރެކެވެ."

އަބޫ ސުލައިމާން ދާވޫދު ބިން ޙުސައިން ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (بلغني أن الحلواني الْحسَن بن عَلِيّ، قَالَ: إني لا أكفر من وقف فِي القرآن سألت سَلَمَة بن شبيب عَنْ علم الحلواني، قَالَ: يرمى فِي الحش، قَالَ: من لم يشهد بكفر الكافر فهو كافر.) (تاريخ بغداد: 8/ 351)

މާނައީ: "އަލްޙަސަން ބިން ޢަލީ އަލްޙަލްވާނީ 'ޤުރްއާނާއިމެދު (މަޚްލޫޤެއް އަދި މަޚްލޫޤެއް ނޫންކަމަށްވެސް ނުބުނެ) ހުއްޓޭ މީހާ އަހުރެން ކާފިރެއް ނުކުރާނަމޭ' ބުނާކަމަށް އަހުރެންނަށް ޚަބަރު ލިބިއްޖެއެވެ. ދެން ސަލަމާ ބިން ޝަބީބުގެ އަރިހުގައި އަލްޙަލްވާނީގެ ޢިލްމުވެރިކަމާއިމެދު އަހުރެން ސުވާލުކުރީމެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޙައްޝަށް އުކާލަންވާނީއެވެ!' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކާފިރުމީހާގެ ކާފިރުކަމަށް ހެކިނުވާ މީހާވެސް ހަމަ ކާފިރެކެވެ.'"

ޙަރްބު ބިން އިސްމާޢީލް އަލްކިރްމާނީ ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (...والقرآن كلام الله تكلم به ليس بمخلوق، فمن زعم أن القرآن مخلوق فهو جهمي كافر، ومن زعم أن القرآن كلام الله ووقف ولم يقل ليس بمخلوق فهو أكفر من الأول وأخبث قولًا، ومن زعم إن ألفاظنا بالقرآن وتلاوتنا له مخلوقة والقرآن كلام الله فهو جهمي خبيث مبتدع. ومن لم يكفرهؤلاء القوم ولا الجهمية كلهم فهو مثلهم...) (مسائل حرب الكرماني: 3/ 975)

މާނައީ: "...އަދި ޤުރުއާނަކީ الله ގެ ކަލާމުފުޅެވެ. އެކަލާނގެ އެޤުރުއާނުން ވާހަކަދެއްކެވިއެވެ. އެއީ މަޚްލޫޤެއްނޫނެވެ. ފަހެ ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ދައުވާކުރާ މީހާ ކާފިރު ވެގެންދެއެވެ. އަދި ޤުރުއާނަކީ الله ގެ ކަލާމުފުޅުކަމަށް ދައުވާކުރާ (މަޚްލޫޤުކަމަށް މަޚްލޫޤެއް ނޫންކަމަށް ނުބުނެ) ހުއްޓިލައިގަތް މީހާ ފަހެ ފުރަތަމަ މީހަކުވުރެ ކާފިރުކަން ބޮޑުވެގެންވޭ ބަސް ނުބައިވެގެންވާއެވެ. އަދި އަހުރެމެން ޤުރުއާން (ކިޔުމުގައި މިނޫން) ތަލަފުޒުކުރާއިރު އަދި އަހުރެމެން މިޔާލަފުޒުކުރާ މަޚްލޫޤުކުރެވިފައިވާ ... އެކަމަކު ޤުރުއާނަކީ الله ގެ ކަލާމުފުޅުކަމަށް ބުނެފިމީހާއި ފަހެ ނުބައިވެގެންވާ ޖަހުމީ ބިދުޢަވެރިއެކެވެ. އަދި މިފަދަ އެންމެންނާއި ޖަހުމީން އެންމެން ކާފިރުންކަމާ މިކަމުގައި ޝައްކުކުރާ މީހާވެސް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ..."

އިބްނު ބައްޠާ رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ: (...ومن قال مخلوق أو قال كلام الله ووقف أو شك، أو قال بلسانه وأضمره في نفسه فهو بالله كافر حلال الدم بريئ من الله والله منه بريئ، ومن شك في كفره ووقف عن تكفيره فهو كافر...) (الإبانة الصغرى: 1/ 112–113)

މާނައީ: "...އަދި (ޤުރުއާނަކީ) މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނެފިމާ، ނުވަތަ الله ގެ ކަލާމުފުޅުކަމަށް ބުނެ ދެން (މަޚްލޫޤެއް އަދި މަޚްލޫޤެއްނޫންކަމަށް ނުބުނެ) ހުއްޓިލުން އަދި ނުވަތަ ޝައްކުކުރުމާ މެދު، ނުވަތަ އޭނާގެ ދުލުން އެކަމަށް ބުނެ ނަފްސުގައި އެކަން ފޮރުވާފައިވާ މީހާ ފަހެ އޭނާގެ ލޭ ހުއްދަވާ الله ގެ ބަރާއަތުން ބަރީއަވެގެންވާ އަދި الله ވެސް އޭނާގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންވާ، އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވެގެންވާ މީހެކެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާމެދު ޝައްކުކުރާ، އަދި އޭނާ ތަކުފީރުކުރުމަށް (ކާފިރުކުރުމަށް) ފަސްޖެހި ހުއްޓުން އަޅައިފި މީހާވެސް ފަހެ ކާފިރެވެ..."

މުހައްމަދު ބިން ސަޙްނޫން رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ: (أجمع العلماء على أن شاتم النبي صلى الله عليه وسلم المتنقص له كافر والوعيد جار عليه بعذاب الله له وحكمه عند الأمة القتل ومن شك في كفره وعذابه كفر.) (الصارم المسلول على شاتم الرسول: 1/ 4)

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އަނގަޔުން ބަދުބަސްބުނުން، އެކަލޭގެފާނަށް ޢައިބުކިޔާ މީހާ ކާފިރެއްކަމާއި އޭނާގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ އަޒާބު ހިނގާހުރިކަމަށް އިންޒާރުދީފައިވާކަމާއި އިޖުމާޢުވެގެންވެއެވެ. އަދި އުއްމަތުގެ ގާތުގައި އޭނާގެ ޙުކުމަކީ ގަތުލުކުރުމެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާއި އޭނާއަށް އަޒާބު (ޢަދާބުލިބޭނެކަމާމެދު) ޝައްކުކުރާ މީހާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ނޫން ކަމުގެ ބިދުޢަ ގެނައި ޖަހުމީން ކާފިރުންކަމާ ނުވަތަ އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމާމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާއާމެދު މިފަދައިން ސަލަފުންގެ ބަސްފުޅުތައް ހިމެނުމަކީ ދީންފަހަރު ޤުރުއާނާއި ސުންނަތަށް ފުރިހަމަކަމުން ...، ދީނުގެ ... މިފަދަ ކާފިރުކަމާމެދު ޝައްކުކުރާ މީހުން ކާފިރުން، އަދި ...، ދީނުގައި ... ބިދުޢަވެރިންނާއި ...، ނުވަތަ ...، ނުވަތަ ...، ނުވަތަ ... ކާފިރުން، ... ދެނެގަނެވޭނެއެވެ! މިގޮތަށް މީހުން

ދެންފަހެ އޭނާ އެއަށްއިޔަކީ ކަމަކީ އިސްލާމްދީނުގެ މުދުތަކި ހުރިހާ އެއްޗެ، ނަމާދު ދޫކޮށްލުން ނުވަތަ ޒަކާތް ނުވަތަ ރޯދަ ނުވަތަ ޙައްޖު ދޫކޮށްލުންފަދަ ގޮތްސަލާމަތްނަމަ، (އޭނާ ކާފިރު ނުކުރާ މީހާ) ވެސް ކާފިރު ނުކުރެވޭނެއެވެ. والله أعلم.

ޒަކާތްދިނުމާއި ރޯދައާއި ޙައްޖުފަދަ އަޅުކަމްތަކާމެދު ކާފިރުކަން ޝަރުޢީވެގެންވާ ބައެއްކަމެވެ. އެހެއި ހިލާފަށް ވަންހަނާވެ ޝަރުޢީގޮތުން މުސްލިމަކަށް އެކަށޭ ބަލައިގަނެވޭ މީހާގެ ކާފިރުވާ ކުރިމަތީ ސާބިތުވާ ޢިލްމުގެ މަތީ ބައެއްޗެއް އެކަމުގައި ބަލާނެ ފަރާތްތަކެއް ވާނެއެވެ. ބޮޑުވެރި މީހާ ކާފިރުނުކުރާ އެކަމުގައި ރާއްޖޭ ބަޔަކާއި ޝަރުޢީކާއި އެކަމުގައި ދެވޭ ވިސްނުމެއް ވަކިކުރާ ބަސްތަކުގެ ޢަމަލުތަކުން އިޙްސާނު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު ޙަރަމައިވާ (مفيد المستفيد في كفر تارك التوحيد) ފޮތުގެ ތިރީގައި ބަޔާންވާ ބައްލަވާށެވެ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ހަތަރުވަނަ ކަންތައް

"ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހަދުޔުގެ ފިޔަވައި އެހެން މީހެއްގެ މަގު މާފުރިހަމަވެގެންވާކަމަށް، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ހުކުމަށްވުރެ ފިޔަވައި އެހެން މީހެއްގެ ހުކުމް މާރަނގަޅުވެގެންވާކަމަށް ޤަބޫލުކުރާ މީހާ، މިޘާލަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ހުކުމަށްވުރެ ޠާޣޫތުންގެ ހުކުމް އިސްކުރާ މީހުންފަދަ މީހުން (ކާފިރުވެއްޖެއެވެ.)"

ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުފުޅާއި، (ކަމަކަށް) ރިޟާދެއްވުމަކީ الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތުންކަމާ ވަޙީބަސްފުޅުކަމުގައި މުސްލިމުން ޤަބޫލުކުރަން ޖެހެއެވެ. ފަހެ ސުންނަތްވެސް ވަޙީ ބަސްފުޅެއްކަމުގައިވުމުގައި ދަލީލަކީ އެއްވަރުވެގެންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى. إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾[97]

މާނައީ: "އަދި އެކަލޭގެފާނު ހަވާނަފްސަށް ވާހަކަފުޅެއް ނުވިދާޅުވާކަށެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް އިއްވަވާ ވަޙީއެއް ނޫނީ ނުވެއެވެ."

އެހެންކަމުން ފަހެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހަދުޔުން އައިސްފައިވާ ކޮންމެ ބަހަކާއި، ޢަމަލަކާއި، ރިޟާދެއްވުމެއް އަސްލަކީ އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ވަޙީ ރައްބުގެ ޝަރީޢަތުން

[97] النجم: 3–4

ޖިބްރީލުގެ ފަރާތުން ގެދުވެރިކޮށް އައިސްފައިވާ ވަޙީކަމުގައިވުމެވެ. އެއީ ކޮންމެ ބާވަތެއްގައި އެކަށޭގޮތުން އެގޮތަށް ނިސްބަތްވުމަކީ ނުކުރިނަމަވެސްވެއެވެ.

'އަލްކިފާޔާ:20 ގައި އަލްޚަޠީބު، އަބްދުﷲ ބިން ޒައިދު ބިން ހާރޫން ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރައްވިއެވެ:

«إِنَّمَا هُوَ صَالِحٌ عَنْ صَالِحٍ، وَصَالِحٌ عَنْ تَابِعٍ، وَتَابِعٌ عَنْ صَاحِبٍ، وَصَاحِبٌ عَنْ رَسُولِ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، و رَسُولِ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ جِبْرِيلَ، وَجِبْرِيلُ عَنِ الله عَزَّ وَجَلَّ» [98]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައް އައިސްފައިވާކަން ކަށަވަރީ ޞާލިޙުއެއް، ޞާލިޙުއެއްގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި ޞާލިޙުއެއް، ތާބިޢީއެއްގެ އަރިހުންނެވެ. އަދި ތާބިޢީއެއް، ޞަޙާބީއެއްގެ އަރިހުންނެވެ. އަދި ޞަޙާބީއެއް، ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުންނެވެ. އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ، ޖިބްރީލްގެ އަރިހުންނެވެ. އަދި ޖިބްރީލް، ﷲ ޖައްލަ ވަޢައްޒަ ހަޟްރަތުންނެވެ."

ފަހެ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތުގެ ސަނަދަކީ މިއެވެ. ފަހެ އެކަށޭގޮތުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުފުޅުން ޝަރުޢުކުރުމުގައި އެއްޗެއް ވިދާޅުނުވާނެއެވެ.

އެކަމަށްޓަކައި ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުން ދެވަރުގެ ނަމުން ސަލަފުން ނަންގަވައެވެ. މިކަމަކީ މުސްލިމުންގެ ގާތުގައި އެއްބަސްވެފައިވާ ކަމެކެވެ. ފަހެ

[98] الكفاية في علم الرواية:20/1

ބުޚާރީ، އެކަލޭގެފާނުގެ ސަޙީޙުގައި 'ކިތާބުއްތައުޙީދު'ގައި މިހެން ބާބު ކަނޑައަޅުއްވައެވެ:

(بَابُ ذِكْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِوَايَتِهِ عَنْ رَبِّهِ) [99]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބުގެ ހަޟްރަތުން އެކަލޭގެފާނު ރިވާކުރެއްވިކަން ނަންގަނެވުން ބާބު'

މިކަމުގައި އައްދާރިމީއާއި އަބޫ ދާވޫދު 'އަލްމަރާސީލު'ގައި، އަދި އަލްޚަޠީބު 'އަލްކިފާޔާ' އާއި 'އަލްފަޤީހު ވަލް މުތަފައްޤިހު'ގައި، އަދި އިބްނު ޢަބްދުލް ބަރްރު 'އަލްޖާމިޢު'ގައި، އަދި އަލްމަރްވަޒީ 'އައްސުންނާ'ގައި، އަލްއައުޒާޢީގެ އަރިހުން، ޙައްސާނު ބިނު ޢަޠިއްޔާގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވައެވެ:

«كَانَ جِبْرِيلُ يَنْزِلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالسُّنَّةِ، كَما يَنْزِلُ عَلَيْهِ بِالْقُرْآنِ» [100]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ޤުރްއާނައިގެން ޖިބްރީލުގެފާނު ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ ފަދައިން، ސުންނަތައިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ފައިބާވަޑައިގަންނަވައެވެ."

---

99 صحيح البخاري: 156/9

100 سنن الدارمي: 608، المراسيل لأبي داود: 536، السنة للمروزي: 102

އެހެންކަމުން ސުންނަތަކީ ވަޙީއެވެ. މިއީ އިރުގެ ސަލަފުންނާއި ފަދަ މީހުންގެ ތާބިޢީންނާ އިސްލާމްދީނުގެ އިމާމުންގެ ގާތުގައި އިއްތިފާޤުވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

އައްޝާފިޢީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

(السُّنَّةُ وَحْيٌ يُتْلَى.) [101]

މާނައީ: "ސުންނަތަކީ ތިލާވަތްކުރެވޭ (ކިޔެވޭ) ވަޙީއެކެވެ."

'އަލްއިރުޝާދު'ގެ ސ:505/4ގައި އިބްނު ޙަޖަރުގެ ކިބައިންވެސް އެފަދައިން އައިސްފައިވެއެވެ.

އަދި ޤުރްއާން ފަދައިން ސުންނަތަކީވެސް ބާވައިލުއްވިގެންވާކަމަށް ސިފަކުރެވޭ އެއްޗެކެވެ.

'އަލްކިފާޔާ'ގެ މުޤައްދިމާ ސ:2 ގައި އަލްޚަޠީބުލް ބަޣްދާދީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَخَلَّصَ الْوَرَى مِنْ زَخَارِفِ الضَّلاَلَةِ بِالْكِتَابِ النَّاطِقِ وَالْوَحْيِ الصَّادِقِ، الْمُنَزَّلَيْنِ عَلَى سَيِّدِ الْوَرَى...) [102]

މާނައީ: "...ޚަލްޤުތަކުންގެ ސާހިބާގެ މައްޗަށް ބާވައިލުއްވިގެންވާ ކިޔޫވާ ޤުރުއާނާއި ތެދުވެރި ވަޙީއިން މަގުފުރެދުމުގެ ޒީނަތްތެރިކަމުތަކުން ޚަލްޤުތަކުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ..."

---

[101] طرح التثريب في شرح التقريب: 15/1

[102] الكفاية في علم الرواية: 2/1

އަދި 'ޠަރްޙު ތަޘްރީބު' ގެ ޖ: 15/1 ގައި އަލްޢިރާޤީގެ ކިބައިން އައިސްފައިވެއެވެ:

(...وَوَصْفُ السُّنَّةِ بِالْإِنْزَالِ صَحِيحٌ، فَقَدْ كَانَ الْوَحْيُ يَنْزِلُ بِهَا كَمَا يَنْزِلُ بِالْقُرْآنِ...) [103]

މާނައީ: "...އަދި ސުންނަތަކީ ބާވައިލެއްވި އެއްޗެއްކަމުގައި ސިފަކުރުމީ ޞައްޙަވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވޭފަދައިން (ސުންނަތުގެ) ވަޙީވެސް ބާވައިލެއްވެމުންދިޔައެވެ..." މިއެވެ.

މިކަންތައް އެނގިއްޖެނަމަ، ދެންފަހު ސުންނަތް ނުވަތަ ސުންނަތުން އެއްޗެއް ރައްދުކޮށް ނުވަތަ އިންކާރުކޮށްފިމީހާ، ފަހެ ޤުރުއާނަށް ނުވަތަ ޤުރުއާނުން އެއްޗަކަށް އިންކާރުކޮށް ރައްދުކޮށްފިކަން އެނގިގެންދާނެއެވެ.

އަދި ސުންނަތަށް އިޙްތިރާމްކުރުން ލާޒިމުވަނީ މިސާލު ޤުރުއާނަށް ލާޒިމުވާފަދަ މިންވަރަށެވެ. އެހެނީ ފަހެ އެއީއެއްކޮށްވެސް ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުންނާ ވަޙީއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތަކީ އެންމެ ހިދާޔަތެވެ. އެއީ ޞަޙީޙު މުސްލިމުގައި ޖާބިރު ﷺ ގެ ރިވާޔަތުގައި މި ހަދީޘުން އައިސްފައިވާ ފަދައިންނެވެ:

(...خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ، وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ...) [104]

---

[103] طرح التثريب في شرح التقريب: 15/1

[104] رواه مسلم: 867

މާނައީ: "...އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ބަހަކީ الله ގެ ފޮތެވެ. އަދި އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ މުޙައްމަދުގެފާނުގެ ތެދުމަގެވެ..."

އަދި އިސްލާމްދީނަކީ ހުރިހާ ޝަރީޢަތްތަކުގެ މެދުވެރި ކަންސޫރަކުރެއްވެ. އަދި އެއީ ތެދުމަގު ހޯދާ ތަބާވުމަށް އެންމެ ރަނގަޅުވެގެންވާ ޝަރީޢަތަކީ އެއީއެވެ. އިމާމް އަޙްމަދު އެކަލޭގެފާނުގެ މުސްނަދުގައި މުޙައްމަދު ބިން އިސްޙާގުގެ އަރިހުން، ދާވޫދު ބިން ޙުސައިނުގެ އަރިހުން، ޢިކްރިމާގެ އަރިހުން، އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރައްވައެވެ:

(قِيلَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْأَدْيَانِ أَحَبُّ إِلَى اللهِ؟ قَالَ:"الْحَنِيفِيَّةُ السَّمْحَةُ") [105]

މާނައީ: "الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ދަންނަވުނެވެ: 'ދީންތަކުގެ ތެރެއިން الله އަށް އެންމެ ލޮބުވެތިކަން ބޮޑުވެގެންވަނީ ކޮން ދީނެއްތޯއެވެ؟' ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'ފަސޭހަވެގެންވާ ޙަނީފީއްޔަތެވެ.'"

މިރިވާޔަތުގެ ސަނަދު ޞަޙީޙެވެ.

މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތަކީ ކާމިލު އެއްވެސް އުނިކަމެއްނުވާ ފުރިހަމަ ޝަރީޢަތެކެވެ:

﴿...الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا...﴾ [106]

[105] رواه أحمد: 2107

[106] المائدة: 3

މާނައީ: "...މިއަދު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިޢުމަތް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. އަދި ދީނެއްގެ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިސްލާމްދީނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންފީމެވެ..."

އަދި އެޝަރީޢަތުގައި ހާޖަތްވެހުރި އެޝަރީޢަތަށް ތަބާވުން الله ހާޖަތްކުރުއްވިއެވެ:

﴿ وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾[107]

މާނައީ: "ދީނެއްގެ ގޮތުގައި އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެހެންދީނެއް އެދޭމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެމީހާގެ ކިބައިން (އެކަން) ޤަބޫލު ނުކުރެއްވޭ ހުށީއެވެ. އަދި، އާޚިރަތުގައި އޭނާ ވާހުށީ، ގެއްލުންވެރިވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

އެހެންކަމުންފަހެ، އެހެނިހެން ޝަރީޢަތްތަކުގެ މަގުތަކުންނުކުތު މަގެއް -އެއީ ބަދަލުކުރެވިގެންވާ ޔަހޫދީއާއި ނަޞާރާ ޝަރީޢަތްފަދަ ސަމާވީ ޝަރީޢަތްތަކެއްވިޔަސް ނުވަތަ الله ފިޔަވައި މީސްތަކުން އަމިއްލައަށް ޤާނޫނުތަކެއްކަމުގައި ހަދާ ޝަރީޢަތްތަކެއްކަމުގައިވިޔަސް- މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތަށްފަހު ހުށަހެޅިގެންވާކަމަށް އަދި މީސްތަކުންނަށް ފައިދާ ބޮޑުވެގެންވާކަމަށް، އަދި މީސްތަކުންގެ ދިރިއުޅުމާއި

[107] آل عمران: 85

އަމަންއަމާންކަމާއި ހަލާކެއް މަޖުބޫރުވުމު މާބޮޑުވެގެންވާކަމަށް ގޮތުގައްޔާތިލިހާއި، ފަދަ މުސްލިމުންގެ އިޖުމާޢުން މިއްލަތުން ބޭރުވެގެންވާ ކާފިރުކަމެވެ. އެއީ އޭނާ الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ހުކުމްކުރި ނަމަވެސްމެއެވެ.

الله تَعَالَى ވަޙީ ޤާނޫނުގެ ޝަރީޢަތަށް ހުކުމްކުރުމަށްދެއްވުމާއި އަދި ޤާނޫނުގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހުކުމްތެރިކަމް ބާޠިލުކޮށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. ފަދަ ޤާނޫނުތަކުގެ ހުކުމްތެރިންގެ މައްޗަށް ޤަބޫލު ހުކުމެއް އިސްލާމްދީނުގައި ފަދަ މަޤާމެއް الله އަށް ކާފަރުވެގެންވާ މިޒާތެވެ.

ޤާނޫނީ ފަދަ الله އާއި ޤާނޫނުގެ ތަފާތުކަން އިމާންވުން ލާޒިމުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި ޤާނޫނީތަކުގެ ހުކުމްތެރިން ބާޠިލުވާ، ޤާނޫނީތަކުގެ ޝަރީޢަތް (ކަލަމަންތަރީވުމުގެ ގޮތުން) ފިރިވެ، އަދި ޤާނޫނީތަކުގެ އަމުރުތަކާއިމެދު ތިރި، އަދި އަޅުގަނޑު ކަންތައްތަކާއި ބަސްތައްކާއި ޙަމަލާތަކުގައި ޤާނޫނީތަކުގެ ނިޔާމުތަކުން ބޭރުވެގެން ލާޒިމުވާކަމާއި، އަރައިގަތުމާ ދެމަސްތޯވެގެންވެއް އުފެދި ކަންތައްތަކުގައިއާއި މުދަލާއި ލޭއާއި އަދި އެހެނިހެން ޙައްޤުތަކުގައިވެސް ޖެހޭނު އުފެދިހިނދު الله ގެ ޝަރާއި ޝުންނަތަށް ރުޖޫޢަވުން ހިމެނެއެވެ. އަދި ޤާނޫނީގެ ހުކުމްތެރިކަމުގައި ޤާނޫނީގެއާއި އިދިކޮޅު ނުވާހުށިޖެވެ:

މާނައީ: "...ހުކުމްކުރެއްވުން الله އަށް ޚާއްޞަ ނުވެއެވެ..."

[108] الأنعام: 57

ފަހެ ﷲ ގެ ހުކުމްތަކާއި އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތުން ހުކުމްކުރުން ހާކިމުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި ﷲ تَعَالَىٰ އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ބާވައިލައްވާފައިވާ ގޮތަށް އަދި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތުން ހުކުމްކުރުން ހުކުމްކުރާ މީހުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަހީކުރައްވައެވެ:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [109]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވިފައިވާ ފޮތަށާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވިފައިވާ ފޮތްތަކަށް، އީމާންވީކަމަށް ދަޢުވާކުރާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އެއުރެން ހުކުމްހިފަމުންދާން، ޠާޣޫތުގެ ކައިރިއަށް ދިއުމަށް އެއުރެން އެދެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމަށް އެއުރެންނަށްވަނީ އަމުރުކުރެވިގެންނެވެ. އަދި، ޝައިޠާނާ އެދެނީ، ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން، އެއުރެން މަގުފުރައްދުވާލުމަށެވެ."

އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައި އާއެވެ: 'އެބައިމީހުން ދަޢުވާކުރެތެވެ!' އިން ދަލީލުކޮށްދެނީ ﷲ އަށް އީމާންވާކަމަށް އެބައިމީހުން ކުރާ ދަޢުވާ ދޮގުވެގެންވާކަމެވެ. އެއީ އެދަޢުވާ ހަޤީޤަތާ ކަން ޚިލާފުވާއި އެބައިމީހުން ޒިކުރުވެ، އަދި އެދަޢުވާ ނަފީކުރާ ގޮތަށް އެބައިމީހުން ޢަމަލުކުރުމުންނެވެ.

[109] النساء: 60

ދީން އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ހުކުމްކުރައްވާ ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ އިލާހުކަމާއި އެކީ الله تَعَالَىٰ އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ ތަކެތި ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗަކަށް ހުކުމްއުފުލާ ހުކުމްހޯދުން ހަރާމްވާނޭކަމެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [110]

މާނައީ: "އެހެންނަމަކުން ނޫނެވެ! ފަހެ، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ގަސަމްދެއްވައި ވަޙީކުރައްވަމެވެ. އެއުރެންގެ މެދުގައި ދެބަސްވެ ހިލާފުވުން އުފެދޭ ކަންތައްތަކުގައި ކަލޭގެފާނު ހުކުމްވެރި ކޮށްދުވަން ދާންދެން، އެއުރެން އީމާނެއް ނުވާނެއެވެ. އެހިނދު، ކަލޭގެފާނު ނިޔާކުރެއްވި ގޮތާމެދު އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި، ދަތިކަމެއް ވާކަމުގައި އެއުރެން ނުދެކޭނަމެވެ. އަދި އެއުރެން (އެ ނިޔާއަށް) ފުރިހަމަވެގެންވާ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ކިޔަމަންވާނަމެވެ."

ފަހެ އެކަލާނގެ ހުވާފުޅުކުރައްވާ ބަސްފުޅުގައި ކުރައްވާ އެވަނީ الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ހުކުމް ނުކުރުމާ، އަދި އެކަލާނގެ ހުކުމްކުރުމަށް ނުރުހި އަދި ބޭނުންނުވާ މީހުންގެ ކިބައިން އިލާހުކަން ނަފީކުރައްވާފައެވެ.

މިބަސްގައި އިލާހުކަން ނަފީވުމުން ދަލީލުކޮށްދެނީ މުސްލިމުންގެ މެދުގައި الله ބާވައިލެއްވި ތަކެތި ހުކުމްކުރިކުރުމީ އިލާހުކަމެއްކަމުގައި، އަދި الله އަށް

[110] النساء: 65

ކުއްތަންނުކުރުން ހުކުމަކުރެއްވުމުގައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެގޮތަށް ހުކުމްކުރުމާއި އެކި އެފަދައިން ދީނެއްގެ ގޮތުގައި އަދި الله އަށް އަޅުކަމާ އަޅުކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުން އިޢުތިޤާދުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. (الله ތަޢާލާގެ ހުކުމްފުޅަކީ) ހަމައެކަނި ދިސްކަވާނުނަން އެންމެ ވަސްލަހަރު ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް އެކަނި ޤަބޫލުކުރަނިވިގެން ނުފުދޭނެއެވެ.

އަދި އަޅުތަކުންގެ މެދުގައި އުފެދޭ ހުރިހާ އަރައިރުންތަކާއި ދެބަސްވުންތަކާއި، އަދި ދިރިއުޅުމުގެ ހުރިހާ ކަމެއްގައި الله ގެ ޝަރުޢު ހުކުމްވެރިކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެކަމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ...﴾ [111]

މާނައީ: "...އެމީހުންގެ މެދުގައި ދެބަސްވީ ހިލާފުވުން އުފެދުނުކަންތަކުގައި..."

އިސްމުލް މައުޞޫލު (ما) އެ ގެނެވިފައިވާ ލަފްޒާއިއެކީގައި ވުމަކީ ޢާއްމުވެގެންވާކަން ދޭހަކޮށްދޭ ސިފައެކެވެ. އެހެންކަމުން ފިޤްހާއި، މުޢާމަލާތާއި، އަޤީދާއި، އަދި އެނޫން ހުރިހާ ޚިލާފުތަކެއްގައި ހުކުމް ޢާއްމުވެގެންވެއެވެ.

الله ގެ ޝަރީޢަތް ފިޔަވައި އެހެން ގާނޫނުތަކުން އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތް ބަދަލުގެނެސްފި މީހާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ الله ތަޢާލާގެ ގޮތަށް ހުކުމްނުކުރާ މީހުންގެ ކާފިރުކަމަށް އެކަލާނގެ ހުކުމްކުރައްވާފައިވެއެވެ:

---

111 النساء: 65

﴿...وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ [112]

މާނައީ: "...الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާމީހާ (ތަންތާނގެވެ!) ދެން، އެއުރެންނީ ހަމަ ކާފިރުންނެވެ."

'ތަޢުޡީމް ޤަދްރިއް ޞަލާތި'ގައި އަލްމަރްވަޒީއުން، އަދި އިބްނު ޖަރީރު އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައި، އަދި ޢަބްދުއްރައްޒާޤު 'އަލްމުޞައްނަފު'ގައި، މަޢުމަރުގެ އަރިހުން، އިބްނު ޠާވޫސްގެ އަރިހުން، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު: ﴿...وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ އާއިމެދު އިބްނު ޢައްބާސްއާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(هِيَ بِهِ كُفْرٌ.) [113]

މާނައީ: "އެއީ އެކަމުންވާ ކުފުރެކެވެ."

އަދި އިބްނު އަބީ ޙާތިމްއާއި، 'އަލްމުސްތަދްރަކު'ގައި އަލްޙާކިމް، އަދި 'އައްސުނަން'ގައި އަލްބައިހަޤީ، އަދި 'ތަޢުޡީމް ޤަދްރިއްޞަލާތި'ގައި އަލްމަރްވަޒީއުން، އަދި އިބްނު ޢަބްދުލްބައްރު 'އައްތަމްހީދު'ގައި ހިޝާމް ބިން ޙުޖައިރުގެ ޠަރީޤުން،

[112] المائدة: 44

[113] تفسير الطبري: 466/8، تعظيم قدر الصلاة: 570

ޠާވޫސްގެ ކިބައިން، އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ﴿...وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ ވިދާޅުވިއެވެ:

(كُفْرٌ دُونَ كُفْرٍ.) [114]

މާނައީ: "ކުފުރު ދޫނަ ކުފުރެވެ. (ކުފުރަކަށް ނުވާ ކުޑަ ކުފުރެވެ.)"

އިމާމް އަޙްމަދުވަނީ ހިޝާމް ބިން ޙުޖައިރު ޟަޢީފުކުރައްވާ (ބަލިކަށި ރާވީއެއްކަމުގައި) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އަދި އިބްނު މަޢީނުވަނީ ވަރަށް ބޮޑަށް އޭނާ ޟަޢީފުކުރައްވާފައެވެ. އަދި އިބްނު ޢުޔައިނާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެހެން މީހުންގެ ކައިރިން އަހަރުމެންނަށް ނުފެނުނު އެއްޗެއް ގޮތުގައި އަހަރުމެން ހިޝާމް ބިން ޙުޖައިރުގެ ކިބައިން ނުނަގަމެވެ.' އަދި އަބޫ ޙާތިމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާގެ ޙަދީޘް ލިޔުއްވާނެއެވެ.' އަދި އައްޛަހަބީ ބަޔާނުކުރި ރާވީންގެ ތެރޭގައި އޭނާ ހިމެނުއްވިއެވެ. އަދި އަލްޢިޖްލީއާއި އިބްނު ސަޢުދު އޭނާ އިތުބާރުހުރިކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ.

އެންމެ ކައިރިކުރަނީ ފުރަތަމަ ބަހެވެ. (އެބަހީ: ހިޝާމް ޟަޢީފުވެގެންވުމެވެ.)

އަދި ދެވަނަ ތަފްޞީލުގައިވާ ގޮތަށް މައުޤޫފުކޮށް ޠާވޫސްގެ އަރިހުން ޞައްޙަ ސަނަދަކުން ރިވާވެގެންވެއެވެ.

'ތަޙްކީމު ލްޤަވާނީން' ނަމަކަށް ކިޔޭ ރިސާލާގައި ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން އިބްރާހީމް رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

[114] تفسير الطبري: 8/464، تعظيم قدر الصلاة: 575، والحاكم في المستدرك: 3219

(...إن من الكفر الأكبر المستبين، تنْزيل القانون اللعين منْزلة ما نزل به الروح الأمين، على قلب محمد صلى الله عليه وسلم ليكون من المنذرين، بلسان عربي مبين...) [115]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ޚާރަޖްތަކުގެ ދުރުގައި ބޮޑުކުފުރުތަކުން، އެއީ އިންޒާރުކުރައްވާ ބޭކަލުންގެ ތެރޭގައިވުމަށްޓަކައި މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ހިތްޕުޅުގެ މައްޗަށް އައްރޫޙުލް އަމީން (ޖިބްރީލުގެފާނު) ގެނެސްދެއްވި، ބަޔާންވެގެންވާ ޢަރަބި ބަހުން ބާވައިލެއްވުން ތަކެތީގެ (އެބަހީ: ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުގެ ޝަރީޢަތުގެ) މަޤާމަށް ލަޢުނަތްލެވިގެންވާ (މި) ޤާނޫނު ޤުއްމަކީ ފަދަ ބަޔާންވެ ސާފުވެގެންވާ ބޮޑުކުފުރުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ..." މިއެވެ.

ފަހެ އިސްލާމްކަމަށް ނިސްބަތްވެގެންވާ އުމައް ބަލާކުވަނީ ވަސީލަ ޤާނޫނުތަކެއް ހަދާ ތަކެތިން ޤަބޫލުކުރައެވެ. ދީން އުޞޫލުގެ މައްޗަށް الله ޙުކުމްކުރުން ވިޔަފާރިކުރުމުގައި ޤާނޫނުތަކުން ބާވައިލެއްވި ދީނުގެ އަޙްކާމުތަކެއެވެ. އަދި ޙުކުމްކުރުމުގައި ހިފާފައި الله ގެ ބާވައިލެއްވި ކީރިތި ދީނުގެ ޙުކުމްކުރުން އަނބުރާލެވެ. މިއާއިއެކުވެސް ޙުކުމްކުރުން ދޫކޮށްލައިފި ޝަރީޢަތުގެ ދުވަހުގެ މައްޗަށް ލާޒިމްކަމަކީ އަދި الله ގެ ޝަރީޢަތަށް ބަދަލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށެވެ. ފަހެ މިއަދު ދިވެހިރާއްޖޭގައި ބޮޑުކުރުން އުފެއްދުން ޙުކުމްކުރުން ލާޒިމްވާކަމަށް އެތެރެކުރުން ޙުކުމްކުރުން އުފެއްދުން ލާޒިމްވާކަމަށެވެ.

115 الدرر السنية: 206/16

ދެމީހުން ކުރި އެއްބަސްވެގެން ޖިނާއީ ޤާނޫނުތަކާއި އެކުލެވިގެންވާ ބުނުއްވުންތަކުން މަނާކުރާ ދީނާ ނުވަތަ ވައްކަމުގެ ބުނުން އަތްކަނޑާލުމުގެ ޙައްދުތަކާއި ރަޖުމްކުރުމާއި ނުވަތަ މުރުތައްދު (އެހެން) އަދަބެއް ދިނުމަކަށް ކާފިރުކަމާ ދިމާވާ ނުވަތަ އެހެން ބަދަލުތަކަށް ބަޔާންކުރުމާ ތަރުތީބުން ނިޔާކުރަނިވި ފަސްނާހުނަސް ނުލަވާލެވިފައިވާ ބަދަލުތަކުރުއިން، ވީމާ އެހުރިހާކަމަކީވެސް ބަޔާންވެގެންވާ މަގުތަކުގައި ކާފިރުކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަންކަމެވެ.

އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފިޔަވާ ޤާނޫނުތައް، އަދި ދުސްތޫރުތަކާއި ޤަވާޢިދުތަކުގެ އެހެނިހެން ކަންތައްތަކެއްވެސް އެޝަރީޢަތުން ބޭރުން ހުކުމްކުރުމުގެ މިޒާނުގައި މުސްލިމުންގެ މުޖުތަމަޢުތަކުގައިވާ އެންމެ ނުރައްކާތެރި އަދި މަޖިލިސްތަކުގައި (ބަރްލަމާން) ކަށަވަރުވެގެންވެސް އެންމެ ސާފުވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ.

އަދި الله ގެ ބުނުއްވުމުގެ ފިތުނައި މަޤްޞޫދުންގެ ޙަޤީޤަތުގައި ބުނުން އުފުލުމީ މަގުފުރެދުމާއި އަދި ދީނާއި ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކުގައިވެސް ފިސާދުވުމަށްވުރެ ބޮޑު ކަމެކެވެ.
ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ:

(...إذا عرفت أن التحاكم إلى الطاغوت كفر، فقد ذكر الله في كتابه أن الكفر أكبر من القتل، قال: ﴿ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ ﴾ ، وقال: ﴿ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ ﴾ ، والفتنة: هي الكفر; فلو اقتتلت البادية والحاضرة، حتى يذهبوا، لكان أهون من أن ينصبوا في الأرض طاغوتا، يحكم بخلاف شريعة الإسلام، التي بعث الله بها رسوله صلى الله عليه وسلم...) [116]

[116] الدرر السنية: 510/10

މާނައީ: "...ޖާހިލުންގެ ކައިރިން ހުކުމްހޯދުމަށް ދިއުމީ ކުފުރުއްކަމުގައި ވިޔަސް އެނގިއްޖެނަމަ، ފަހެ الله تعالیٰ އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ ޤަތުލުކުރުމަށްވުރެވެސް ކާފަރުކަމުގެ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންވާކަމެވެ. ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ...﴾[117]

މާނައީ: "...އަދި ފިތުނަ ޤަތުލުކުރުމަށްވުރެ ބޮޑުނަފުރިކަމުގެ (ނުބައިކަން) މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ...﴾[118]

މާނައީ: "...އަދި ޤަތުލުކުރުމަށްވުރެ ފިތުނަފުރިކަމުގެ ނުބައިކަން ގަދަވެގެންވެއެވެ..."

ފިތުނައީ މުޝްރިކު ކުފުރެވެ. ފަހެ ހަނގުރާމައިގެ ބާރުތަކާއި ހަނގުރާމައިގެ އަޅުވެރިން ނިކަމެތިކުރުން އެންމެބޮޑު އެއްބަޔަކު ހަލާކުވާ (ހަމަގޮތުން) ޤަތުލުކުރުމުންނެވެ، الله تعالیٰ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ އެޝަރީޢަތައް ކަމެއިގެން ފޮނުއްވި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ހިލާފަށް ހުކުމްކުރުން ޖާހިލިއްޔާ ބިދުގައި ނަގާ ކުރެއްވުމަށްވުރެ (ނުބައިކަން) ކުޑަވެގެންނެއްވެ..." ވިއެވެ.

---

[117] البقرة: 217

[118] البقرة: 191

الله ގެ ރުބޫބިއްޔަތާއި އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތް ގޮތުގައި އުޅުމަކީ އެންމެ

ރަނގަޅު ހެކިތަކެއްކަމާ ގޮތެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރުބޫބިއްޔަތުގެ

ވާޖިބުތަކެއްވެއެވެ. ފަހެ ޝަރުޢީ ކަލިމަތަކާ (ޝަރީޢަތް ކަނޑައަޅުއްވާ) ފަރާތަކީ الله

އެވެ. މަޚްލޫޤުންގެ ދިރިއުޅުން ރަނގަޅުކޮށްދިނުން ކަންތައް އެބައިމީހުންނަށް ވުޒު ބޭނުން

އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ޒާތުގައި ތަޢާލާ ރަސޫލުންނާއި، ޢަމަލު

ބަޔަކުވެސް އެކަލާނގެ މާލަން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އިސްލާމް ވުޒުރަ ކަންތައްތައް

ވާނީ ކަންތައްތައް އަދި ނުވިކަމެއް، އެކަމެއް ފެއްޓުމާ އެކަމެއްވާނީ ގޮތެއްވެސް

އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

މިޤާނޫނާ ފުރިހަމަ ފިޤުހުންނާ ސަލަފުއްޞާލިޙުންނާއި

ޚިލާފުވެސް ޤާނޫނަށް (ތިއްރިއަން ފުރުނައާ ގޮތް ކުރިއަން ނުޖެހޭ ޤަވާޢިދު

ނަޝަރުވެސް ޤާނޫނު)، ދެއްވާކުރި ގޮތުގައި: ޝަރީޢަތް ރުބޫބިއްޔަތުގެ ސިފަތަކުން

(ހިކާ ބަލުއަށް އެއްކަނޑާ އެއްބަދަލުކުރާ) އަސާސްވެރިވުންކަމުގައި އަދި ފިޤުހުގެ ގޮތުން

ބަދަލުނުވާ ޙުކުމެއްގެ ކަމެކެވެ. އަދި الله ގެ ރުބޫބިއްޔަތާއި އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތް

(ޤާނޫނަށް ނުގޮސް) ބަދަލުކުރުމަކީ ހުރިހާކަމެއް، އަދި މުސްލިމުން ބަދަލުކޮށްގެންވާ

ދީނީކަމުގައި ފައިހަމަހާކަން ނުވަތަ ޢިބާދަތްކުރުމަކީ އެބައިމީހުން ދެއްވާކުރިއެވެ. މިހިސާބު

ކަންތަކާ އިސްލާމީދީނުން ބަދަލުކުރުމަށްޓަކައި، އަޅުގަނޑުމެން ދިރިއުޅުން ބަދަލުވާ

ޢަމަލު ތަޢާރުފުކުރުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން އެންމެ ފަހިކޮށްދެވޭ الله تَعَالَىٰ ގެ

ޙުކުމުތަކުން ދެނެވޮޑިގެންވާކަމުގެ މައްސަލަ ޤަބޫލުކުރާ އުނިކަން ނިސްބަތްކުރުމަށް

ކަމެކެވެ.

ދެންފަހެ الله ގެ ޙުކުމްލުގު ޙުކުމްވުރިކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމާއި އަދި ހުރިހާ ވަޙީއި ޤާނޫނަކަށްވުރެ އެކަލާނގެ ޙުކުމްލުގު އުއްމަތަށް އެކަށީގެންވާ ކަމަށްޓަކައި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައިވާ ދަލީލުތައް ބަޔާންކޮށްދީފައިވާނެ. އަދި އޭނާ ޙުކުމްކުރަން ބާއްވާފައިވާ ޤާނޫނުތަކަކީ އެކަލާނގެ ޙުކުމްލުގު ޙާލު. އަދި އެއީ ޙުކުމްކުރާއިރު ބަދަލުގައި ހިންގަން އަލިކުރެވިފައިވާ ޤާނޫނުތަކެއް ކަމުގައި ވާއަކުން (މަދަނީ ޤާނޫނުގައި) އޭގެ ހުކުމްތައް ހިންގުން، އަދި ދީނަށް ދެކޮޅު ޤަވާޢިދު ބަޔަކު އުފެއްދުމަކީ ކުފުރުގެ ކަންތަކެކެވެ. -އެއީ މިފަދައިން ޙުކުމްކުރުން ބޭރުކުރެވިގެންވާކަން ދަންނަވައި ދީފައެވެ- (الله ތަޢާލާ ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތް) ހުކުމްކުރުމަށް މިސާލު ދަންނަވަމެ، ފަދަ މީހާގެ ކުފުރަކީ މިއްލަތުން ބޭރުކުރާ ކުފުރެވެ. އެހެންކަމުގައި އެކަމަށް ބާރުލިބޭ ވެރިން އަނިޔާވެރިކަމަށް އަރައިގަންނަ މީހެކެވެ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ފަސްވަނަ ކަންތައް

"ރަސޫލާ ﷺ އެކަމަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި އެއްވެސް ކަމަކަށް ނުރުހިއަޅައިފި މީނާ -އޭނާ އެކަމަށް ޢަމަލުކުރިކަމުގައިވިޔަސް- ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަމަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ޝަރީޢަތާއި ބުނުއްވުންތަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކަށް ނުރުހިއަޅައި މީހާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އަށް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެއީ އޭގެ އަހުލުވެރިޔާ އިސްލާމްކަމުން ބޭރުކޮށްލާ އަދި ނަރަކައިގެ އެންމެ އަޑީގައިވާނީ އިޢުތިޤާދީ ބޮޑު ނިފާޤުކަމުގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ސިފައެކެވެ.

އިޢުތިޤާދީ ނިފާޤުކަމުގެ މިބާވަތުގެ ނިފާޤުކަން ހަ ބާވަތަކަށް ބެހިގެންވެއެވެ. ރަސޫލާއަށް އިސްލާމްދީން ދޮގުކުރުން، އަދި ދީނުގެ ބައެއްކަންކަން ގަބޫލުނުކުރުން ދުވަސްވަރުގައިއެވެ.

އެއީ މިޒަމާނުގެ ގިނަ މުނާފިޤުންކަމުގައިވާ ސެކިއުލަރިސްޓުންނާއި ލިބަރަލިސްޓުންނާއި އެބައިމީހުންގެ މަގުން ހިނގާ ހުރިހާ ޑިމޮކްރެޓުންނާއި ޒަމާނީ ޝަރީޢަތްތަކާ މިލުން ކަންތައްތަކާ ފަދައިން ރަނގަޅުވާނެއެވެ. އަޅުގަނޑު ވަކިކަމުގެ ބައްދަލު، ޤާނޫނު މީހާގެ ގައިގައި ބަހައްޓާދަކާ، ޑިސްކަމުގައި ޤަވާޢިދުތަކާ ހުކުމްކުރުން، ޤަރާރުތަކާއި މަޖްލިސްތަކާއި ދުސްތޫރުގައި އެކަމަށް ލާޒިމުކުރާ މަސްދަރުތަކުން ފަދަ الله ބާވައިލައްވާފައިވާ ޙުކުމްތަކަށް ނުރުހުންވެއެވެ. ފަހެ މިބައިމީހުންނީ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެނެސްދެއްވުން އެކަންތައްތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ކަންތަކަށް ނުރުހެއެވެ، އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެގެންވާ ކާފިރުންނަކަށްވެއެވެ.

الله ގެ ޝަރީޢަތުން އޭނާ އުޅުވިއަރާކަމަކާއި އެއްގޮތަކުން އެއިން މީހަކު ޢަމަލުކުރި ނަމަވެސް އޭނާއަށް އެކަމުން ފައިދާއެއް ނުކުރާނޭމެވެ. އެއީ މުރުތައްދުކަން އެއްބަސްވެވުނު ގިނަ އަހުލުބިންނާއި ކައިވެނިކުރުމަން ނުކުރި، އަދި ޝަރުޢީފެތްގެންނާ މިކަންތައްތަކަށް ތެދުވެއަރާ މީހުންނަށް މީހުންނެވެ. ފަހު އޭނާއީ ކާފިރުކާފަރެވެ. އޭނާ އޭނާ އެކަކަށްވެސް ގިނަ އަހުލުބިންނާއި ކައިވެނިކުރުމަށްވާނެތެވެ.

ހަމައެފަދައިން ދުއަނގިއްޔާ ގެއްލިގެންދާނެ ބަޔަކީ އެއްޗިހިންތައް ހަމައެކަނި الله تعالى ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ޙުކުމަކަށް ނުރުހޭ މީހާ ނަފްސަ ގޮތެއްގެ ބަދުއަ ނަޒަރުފިލުވައި އަދި ޝަރީޢަތާ ފަރާތުގެ ކަންތައް ބޭނުމާއި ދުށު އަރާކަމަން ނަފްސަ މިބާރުގެ ނަބައްދަރުކަމަން ދަރުވާލަން ނުދުރުވާ މީހުންވަރު މީހުންނެވެ.

الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ. ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴾[119]

މާނައީ: "ކާފިރުވީމީހުން (ހަލާކުވެދޭވެ!) ފަހެ، އެމީހުންނަށް ހަލާކުއި، އަޅާބަޑުކުރިކަމުގެ ބޮޑުވެގެންނެވެ. އަދި، އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ގެއްލުވާލެއްވިއެވެ. އެއީ އެމީހުން، الله ބާވައިލެއްވި ތަޢާލަ ނުރުހުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކުރެއްވިއެވެ."

[119] محمد: 8-9

ފަހެ الله تَعَالَى އެބައިމީހުންނަށް ނަސީބުކުރައްވާފައި އޮތީ ހަލާކުވުމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ އިންނެވެ. އާދެ ސަބަބަކީ އެބައިމީހުން الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ނުރުހުނީމެވެ. އަދި ކާފިރުކަމާއިއެކު އެއްވެސް ހެޔޮ އަމަލެއް ބާކީ ނުހުންނާނެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުކަން ހުރިހާ ހެޔޮ އަމަލެއް އެއީ އެކަމެއްކަމުން ބާޠިލުކޮށްލައެވެ. އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްވާފައިވަނީ: (ދެން އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތައް ބާޠިލުކުރެއްވިއެވެ.)

އިސްލާމްކަމުގެ ނަންދީފައި ތިބި އެތައް ބަޔަކުވެސް الله ގެ ހުކުމްފުޅުތަކާއި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހިދާޔަތުގެ ދީނުން އައިސް ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުރިމަތިލައިގެން އަރައިގަނެފައެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތާއި އަހުލުތަކަށް ނުރުހުންވާކަމާ ބާރު ނުވަތަ އިސްތިހުޒާގެ ވަންހަސްތަކުން އުޅުމުގެ ނުރުހުންވާކަން ފާޅުކުރާ ބާރުގައެވެ. އަދި އުޅުމުގައި ރައްދުކުރުމުގައި އެބައިމީހުންގެ ހަވާނަފްސުގެ އުޅުމަކީ ތަކުރާރުކުރެވެނީއެވެ. އެބަޔަކު ބަސްތަކުން ފަހަރު އުޅުމަކީ (ޖާހިލުކުރުން) ހަމަ ބުނުމަކީ ނުންތަކަން ބޮޑުއެވެ. އަދި އެހެންބައި ފަހަރު އުޅުމަކީ އިސްލާމްގެ ނިމިފައިވާ ޙަލާތަކަން ހުރިހާ ވާހަކަ ބުނުމަކީ ބޮޑުއެވެ. މިހިސާ ކަމަކީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދޮގުވެރިވުމުގެ ތެރެއިން ކަމެކެވެ.

އާނާ އުކާރު ފާފައަން އިޖްތިހާދު ބާޒު އަދި އުކަންތަކުގެ ބަޔާން ކަރާހިޔާތު ބާޒު ހަދިއިމާރި، ޤިޔާސްކުރުމި، ދިހާ ކުއްލިފަދަ ފާފައަކަން އަރައިގަންނަ މިހާ، އާދާބޭހި الله ގެ ޝަރީޢަތުގެ ދަށުގައިވާ، އެކަލާނގެ އިޙްދާކުރުވިނަމަ

ބަދުބަސްދޭއާ އަދި އިހާނަތްތެރިވުމަ ފުރައްސާރަން ފަދަވި އުރެދުންތެރިން
ފަދައިންނެވެ.

އަދި ބަރާބަރުވެގެންވާ ކަމަކަން އަރައިގަތުން، އެކަމުގެ ބަރާބަރުކަމަށް އޭނާ
ރުޅިއަރާކަން ލާޒިމްވެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމެއް ދޫކޮށްލުން، އެކަމުގެ
ވާޖިބުކަމަށް ރުޅިއަރުވުމެއް ލާޒިމެއް ނުކުރެއެވެ. މިފަދައިން ވާނީކަމަށް ލާޒިމްކޮށްދިނުމާ
ފަހު ބޭނުމި ފަދަތަކަށް އަރައިގަތުން މީނާ ކާފަރުކޮށް އޭނާ ނަރަކައިގައި ދާއިމަށް
ދެމިއޮންނާނޭކަމަށް ކަނޑައެޅުމަކީ ޚަވާރިޖުންގެ މަޛްހަބުގައި ހިފެހެއްޓެވެ.

ބުނީ ފަދައިން އަރައިގަތުން މީހާ އިސްލާމްކަމުގެ ދާއިރާއިން ނުކުންނަކަމަށް،
އަދި އެކަމަށް އަރައިގަތުމުން ޝަރީޢަތުގެ އެއް ޙުކުމަކާ އާޅައިން ޙައްދުވެން
ލާޒިމްކުރާކަން ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތަކާއި ބަރީތޯތަކާއި އަދުލުވެރިވުމެއް
ބަޔާންކުރާވަރަށް ދީނީ ފަރާތުން މަޝްހޫރުވެގެންވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ބުހާރީ
އެކަކުގެ ޞައްޙީޙުގައި، ޢުމަރު ބިން އަލްޚައްޠާބުގެ އަރިހުން، އޭނާގެ
ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހުން، އުމަރު ބިނު ޚައްޠާބު ﷺ ގެ އަރިހުން ރިވާވެވިއްޖެއެވެ:

(أَنَّ رَجُلًا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اسْمُهُ عَبْدَ اللهِ، وَكَانَ يُلَقَّبُ حِمَارًا، وَكَانَ يُضْحِكُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَلَدَهُ فِي الشَّرَابِ، فَأُتِيَ بِهِ يَوْمًا فَأَمَرَ بِهِ فَجُلِدَ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ القَوْمِ: اللَّهُمَّ العَنْهُ، مَا أَكْثَرَ مَا يُؤْتَى بِهِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَلْعَنُوهُ، فَوَاللهِ مَا عَلِمْتُ إلا إِنَّهُ يُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ») [120]

[120] رواه البخاري: 6780

ވާނީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި ބަދުރު الله އާ ކުރިން ދިމަކު ދުޢާވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޝަރަފުވެރިކަން ބިރުގަނޑު އާ ކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހިނިވުރުނުކުރައްވާ ކަންތައް ކުރައްވައެވެ. އަދި ބަކުރުއިދުގެ ސަޙަބުން ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަލާގެ ގައިގައި ވަނީ ބައްދު ޖެއްސަވާފައެވެ. ދެން އެއްބަސްވެވަޑަ (އަޅުއްކާ) އެކަލާ (ބަރަކާތެއްގެން) ގެންވި، އެކަލާގެ ގައިގައި ބައްދު ޖެހުނެވެ. ދެން ޢަރުޟުގެ މިހަކު ދަންނަވާ: 'الله އެވެ! އެކަލަންގެ ވަޢުދަށް ވަފާވެރިވެވެ! އަޅުގަނޑަށް އެކަލާ ގެންވާ ފަހަރުގެ ބިނަކަމާއެވެ!' އަހިނދު ނަބިއްޔާ ﷺ ބަދުރުގެ ކުރައްވިއެވެ: 'ޔާރަސޫލުﷲ އެކަލަން ވަޢުދަށް ނުދެއްވާނެއެވެ! ފަރާ الله ގަންދީ ދަންނަވާ! އެކަލާ الله ވާއި އަޅުގަނޑުގެ ރަސޫލާ ދަރުގެ ފަރިޝްތުން ގެންދި ސިފަކަންކަމާގައިވާ އެކަލާގެ ކިބައިން ދެންވަޑައިގެން ނުވާނެވެ."

ފަރާ ރަސޫލުން ބަރާއްތުގެންވާކަމަށް އެކަލާ ރަސޫލުއާރާ ނުރައްކާކަމަށް ހަމަޖެއްސުން ކިއްކުރަން، އެކަލަން ވަޢުދަށް ދިނުންވެސް އަޅުގަނޑުގެން މަގާކުރައްވިއެވެ.

- މަޢުލޫމާތު:

ނަބިއްޔާ ﷺ އަޅުމަކާއިގެން ވަޒީރުންނާއި ޝަރުޢީތަކުން ސިޔާ އަޅުތަކުގެ ޤުރުބަން ނުރައްކާތަކައި ނުވެ، އަނބިމީހާ އެކަލާގެ ފިރިމީހާ މައްޗަށް ދެއަނބިތަކަން އިންމަތީ ނުރައްކާތަކަށް އަދި ނަފުސުތަކާއި މުޙާރަބާ ގެއްލިގެންދާންހިފޭ ހަނގުރާމަކުރުމަށް މުއުމިނުން ނުރައްކަލުގެ ދަށުގައި ކަންކަން އުޅު الله تعالَى ވަޙީކުރެއްވުމުގާ ފަރުމާނުލެވެ:

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ...﴾ [121]

[121] البقرة: 216

މާނައީ: "ހަނގުރާމަކުރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފަރުޟުކުރެއްވިއްޖެއެވެ. އެއީ، (އެކަމަކީ) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުރުހޭ ކަމެއް ކަމުގައި ވަނިކޮށެވެ..."

އަދި ފިނިގަދަ ދުވަހެއްގައި ވުޟޫކުރާ މީހާ ވުޟޫކުރުމަށް ނުރުހުންފަދަ ކަންކަން، އެކަމުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ހަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ:

(...وإِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ...) [122]

މާނައީ: "...ނުރުހޭ ހާލަތްތަކުގައި (ދަތިއުނދަގޫތަކުގައި) ވުޟޫ ފުރިހަމަކުރުމެވެ."

ފަހެ މިކަންތަކީ އަދާއަން މިތުރުވެގެން ނުވާ ފިތުރީ ކަންކަމެވެ. ފަހެ އަނބިމީހާ ސިފާ އެޝަރުޢުގެ ދޮރަށް އަދި އިސްލާމްދީނުގައިވާ އެއާއްމު ހުކުމަކަށް ނުރުހުންތެރިއެއް ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަންތަކުގެ ނުރުހުންކަން ކަރަހިޔާ އޭނާގެ ފިތުރީ އާދަގެ މައްޗަށް އެއްފަދައެވެ. އަންހެނަކީ އިންސާނެކެވެ.

އަދި ހަނގުރާމަކުރާ މީހާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ނުރުހުމީ، ނަފްސު އެކަމަކަން ބޭނުނީ ގޮތުން ހިތްފިލާ ދިރިހުރުމަށް ޓަބިކުރުމާއި މަރުވުމަށް ނުރުހުންވުމަށްޓަކައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ އިސްލާމްދީނުގައި ހަނގުރާމަކުރުމުގެ މަޞްލަޙަތު އިޚްތިޔާރުކުރުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ:

﴿...وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ...﴾ [123]

[122] رواه مسلم: 251

[123] البقرة: 216

މާނައީ: "...އެއީ، (އެކަމަކީ) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުބުނެވޭ ކަމެއް ކަމުގައި ވަނިކޮށެވެ..."

އެބަހީ: އެކަންތައް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ދަތިކަން ބޮޑުވެގެންވާ އަދި އުނދަގޫކަމަކަށްވަނިކޮށެވެ. އެހެނީ މުޖާހިދު އެހެންނާ ޖެހިލުވާނެއެވެ. ނުވަތަ އެހެންނާ ދަތިތަކުގެ ބިރުއުނދަގޫކަމާއި އަނިޔާވުމާއި ކަނޑުއޮޅި ގެއްލުން ބަދަލުވުމާއިއެކީ ޖެހިލުވާނެއެވެ.

އިސްތިހްޒާކަން ގެއްލޭ ހަލާކު ކަންތައް

"ރަސޫލާ ﷺ ގެ ދީނުގެ ކަމަކަށް ނުވަތަ ޘަވާބަކަށް ނުވަތަ ޢަޛާބަކަށް ފުރައްސާރަކޮށް މަލާމާތްކޮށްފި މީހާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَى ގެ ބަސްފުޅެވެ: ﴿ ...قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ... ﴾ [124]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކޮށް އުޅުނީ الله އާއި، އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއި، އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

الله تَعَالَى ގެ އާޔަތެއް ކިޔަވައިދެއްވުމުގައި ފުރައްސާރައެއްކަމުގައި ނަގައި ހަދައިފި މީހާއަށް އިހާނަތްތެރިކަން ލިބޭ ޢަޛާބެއް އޮތްކަމުގެ ވާހަކަ ބަސްފުޅު އިއްވަވާފައެވެ. ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴾ [125]

---

[124] التوبة: 65-66

[125] الجاثية: 9

މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން އެއްޗެއް އޭނާއަށް އެނިގިއްޖެނަމަ، އެއެއްޗެއް ފުރައްސާރައަކަށް ހަދައިގެން އުޅެތެވެ. އެއުރެންނަށް އިހާނަތްތެރިކަންދެނިވި ޢަޛާބު ހުންނާނެވެ."

އަދި ޤުރުއާނުގައި އިހާނަތްތެރިވެގެންވާ ޢަޛާބު އެބަޔަކަށް ތައްޔާރުކުރެވިގެންވާކަމަށް ކާފިރުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ދުރުގައި ދުނިޔެ އައިސްފައިވެއެވެ.

އަދި އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުބޭކަލާއި ބެހޭގޮތުން ސަމާސާކުރާ ނަފްރަތުކޮށެވެ.

'އަލްފިޞަލް' ގެ:299/3 ގައި އިބްނު ޙަޒްމު ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ:

(...صَحَّ بِالنَّصِّ أَن كل من اسْتَهْزَأَ بِاللهِ تَعَالَى أَو بِملك من الْمَلَائِكَة أَو بِنَبِي من الْأَنْبِيَاء عَلَيْهِم السَّلَام أَو بِآيَة من الْقُرْآن أَو بفريضة من فَرَائض الدّين فَهِيَ كلهَا آيَات الله تَعَالَى بعد بُلُوغ الْحجَّة إِلَيْهِ فَهُوَ كَافِر...) [126]

މާނައީ: "...الله تَعَالَىއަށް ނުވަތަ މަލާއިކަތުން ތެރެއިން މަލާއިކަތަކަށް، ނުވަތަ ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން ނަބިއްޔަކަށް، ނުވަތަ ޤުރުއާނުގެ އާޔަތަކަށް، ނުވަތަ ދީނުގެ ފަރުޟުތަކުގެ ތެރެއިން ފަރުޟަކަށް، -މިހުރިހާ ކަމަކީވެސް الله تَعَالَىގެ އާޔަތްތަކެވެ- ފުރައްސާރަކޮށްފި މީހާ އޭނާގެ ކައިރިއަށް ހުއްޖަތް ފޯރުވުމަށްފަހުގައި ކާފިރެއްކަމުގައި ނައްޞުން ޘާބިތުވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ..." މިއެވެ.

126 الفصل في الملل والأهواء والنحل: 142/3

ފަހެ ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުކުރުވާ ކުފުރެއްކަމުގައެވެ، އެންމެ ހުރިހާ ސަރީޙަގެ މިއްލަތުން ބޭރުވާކަމުގެ އިޖްމާޢު ވާކަމެވެ. އަދި ފުރައްސާރަކުރާކަން މަލާމާތްކުރުމަކީ މިހާ ސަލާމަތްކަން ނުވަތަ ކުޅިވަރުކަން އެކަށިގަނެ މިއުޅެނީ ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި اللّٰه تَعَالَى ގެ ބަސްފުޅު:

﴿...قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾ [127]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކުރީ އުޅުނީ، اللّٰه އާއި، އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއި، އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

މިބަސްފުޅުން ދަލީލުކުރައްވަނީ اللّٰه އަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ ކާފިރުވުންކަމުގައެވެ، އަދި ރަސޫލާއަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ ކާފިރުވުންކަމުގައެވެ، އަދި މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ދީނާއި އޭނާގެފާނުގެ ޝަރީޢަތުން އެއްވެސްކަމަކަށް މަލާމާތްކުރުމީވެސް ކާފިރުވުންކަމުގައެވެ. ފަހެ އެއިން އެއްވެސް ކަމަކަށް ފުރައްސާރަކޮށްފި މީހާ އެހެނީ ކަމަކަށް ފުރައްސާރަކޮށްފި މީހެކެވެ.

އިސްލާމީ އާލިމު ބަޔަކު ބުނެފައިވަނީ اللّٰه ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާއި އޭނާގެފާނުގެ އަސްޙާބުންނަށް ފުރައްސާރަކުރި މުނާފިޤުންގެ ބަޔާނެއްގައެވެ. ދެންފަހެ

[127] التوبة: 65-66

އެބައިމީހުން ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް الله ޙުކުމްކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އިބްނު ޖަރީރާއި އެހެނިހެން ބޭބޭކަޢުބުން، ހިޝާމު ބިން ސަޢުދުގެ އަރިހުން، ޒައިދު ބިން އަސްލަމުގެ އަރިހުން، ޢަބްދު الله ބިން ޢުމަރު رضي الله عنهما ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

(قَالَ رَجُلٌ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فِي مَجْلِسٍ، مَا رَأَيْنَا مِثْلَ قُرَّائِنَا هَؤُلَاءِ أَرْغَبَ بُطُونًا وَلَا أَكْذَبَ أَلْسِنَةً وَلَا أَجْبَنَ عِنْدَ اللِّقَاءِ، فَقَالَ رَجُلٌ فِي الْمَجْلِسِ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ مُنَافِقٌ، لَأُخْبِرَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَنَزَلَ الْقُرْآنُ، قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: فَأَنَا رَأَيْتُهُ مُتَعَلِّقًا بِحَقَبِ نَاقَةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، تَنْكُبُهُ الْحِجَارَةُ، وَهُوَ يَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: « {أَبِاللهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ} ») [128]

މާނައީ: "ތަބޫކު ހަނގުރާމައިގައި މަޖިލީހެއްގައި މީހަކު ބުންޏެވެ: 'އަހަރުމެންގެ މިޤާރީވަރުންނާ، ބަނޑުބޮޑު ތަރިވެރި (އެބަހީ: ކައިބޮއި ބަނޑު ފުރުމަށް ވަރުގަދަ)، ދޮގުހެދުމުގައި ބޮޑުވެރި، ހަނގުރާމައިގައި ބިރުގަންނަ މީހުން މިހާ ބައެއް ނުދެކެމެވެ.' އެހިނދު އެމަޖިލީހުގައިވި މީހަކު ބުންޏެވެ: 'ކަލޭ ދޮގުހެދީ ދޮގެވެ! އެހެންނަމަވެސް ކަލޭ މުނާފިޤެކެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އަހުރެން ޚަބަރުދޭނަމެވެ.' ދެންފަހެ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އެކަންތައް ޚަބަރު ލިބި،

128 تفسير الطبري: 543/11 ، وتفسير ابن أبي حاتم: 1829/6

އަދި ދުޢާއަށް ބާވައިލެއްވުނެވެ. ޢަބްދުﷲ ބިން ޢުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭނާގެ ފައިގައި ހިލައިން ތޮޅޭ ހާލު، ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޖަމަލުގެ ލަގަނޑުގައި އޭނާ އެލިގެންގެން އޮވެ ދިޔަން ބުނަނިކާށް އަރުވަން އޭނާ ދަންނަވާލެވެ: "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެންނީ ހަމައެކަނި ސަމާސާކޮށް ކުޅިކުޅުމާ ކުޅިވަރުކުރުމާ ކަމުގައިއެވެ.' އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވަމުން ގެންދިޔައެވެ: 'ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކޮށް އުޅުނީ، ﷲ އާއި، އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއި، އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ.'"

ﷲ تَعَالَى ވަނީ އެބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަމަށް ޙުކުމްކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އުޒުރުދެއްކީ 'ތިމަންމެންނީ ސަމާސާކޮށް ކުޅިވަރުކުޅޭ ބައެއްކަ' ބުނެ ދެއްކި އުޒުރު ކަނޑައެޅުމާ (ބާޠިލުކުރެއްވުމަށް) އެވެ. އެގޮތުން އެބައިމީހުންނާއި މުޚާޠަބުކުރައްވާ ﷲ تَعَالَى އަންގަވައެވެ:

﴿لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾ [129]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

އެބަހީ: ﷲ އަށް އީމާންވާ މުއުމިނުންތަކެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހުގައި ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އީމާންކަން، އޭގެ އަޞްލުތަކުގައި ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށް ނުވަތަ އޭނާގެ ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރާ

[129] التوبة: 66

އިމާންކަން އެބައިމީހުންގެ އެހެނެއްކަމަކު ނުހަމަނުވެއެވެ. ފުރިހަމަވެގައި ބަލިކަށިވެގެންވުމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން ކުޑިވަރުކަމާ މަލާމާތާ ކާފަރުވާ ބަސް ބުނީއެވެ.

އަދި الله ގެ ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ ކާފަރުންގެ އާދަކާތެކެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَإِذَا رَأَوْكَ إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا . إِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا...﴾ [130]

މާނައީ: "އަދި އެއުރެން ކަލޭގެފާނު ދުށިހިނދު، އެއުރެން ކަލޭގެފާނު ފުރައްސާރައަކަށް ކަމުގައި މެނުވީ ނުހަދައެވެ. (އަދި ބުނެތެވެ.) الله ރަސޫލަކު ކަމުގައި ފޮނުއްވި ބޭކަލަކީ މިމީހާތޯ؟ އެކަލޭ ގައިމުން ތިމަންމެން ކަމެއް ނުކޮށްފިނަމަ، ތިމަންމެންގެ އިލާހުންތަކުގެ ކިބައިން އެކަލޭ ތިމަންމެން މަގުފުރެއްދާ ގާތްކަމެއްހެން ކަމަވެސްވޭ..."

އަދި އެއީ ކާފަރުން މުއުމިނުންގެ އާދަކާތެކެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ . وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ. وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ . وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ. وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ﴾ [131]

---

[130] الفرقان: 41-42

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ކުށްވެރި، ފާފަވެރިން (ދުނިޔޭގައި) އީމާންވި މީހުންނާ ދިމާއަށް (މަލާމާތުގެ ގޮތުން) ހިނިއްޔާ ކަމުގައިވީއެވެ. އަދި އެއުރެން އެ މުއުމިނުންގެ ކައިރިންދާއިރު، ލޮލުގެ އިޝާރާތުން ފުރައްސާރަ ކުރެއެވެ. އަދި އެއުރެންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް އެނބުރިދާއިރު، ހިނިސަމާސާ ކުރަމުންދެއެވެ. އަދި އެއުރެން މުއުމިނުން ދުށާއިރު ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މިބައިމީހުން، މަގު ގެއްލިފައިވާ ބައެއްކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވެ، ބަލަހައްޓާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެ ކާފަރުން ފޮނުއްވާފައެއް ނުވެއެވެ."

މިއާޔަތްތަކެވެ.

އަދި الله އަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ދީނާއި އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތުން ކަމަކަށް ފުރައްސާރަކޮށްފި މީހާއީ، الله އަށް ކާފަރުވެގެންވާ މީހެކެވެ. އެއީ އޭނާ ބުނި ބަހުގެ ހަޤީޤަތަށް އޭނާ ޤަޞްދު ނުކުރިކަމަށް އޭނާ ދައުވާކުރިނަމަވެސްމެއެވެ. އަދި އޭނާ ނަމާދުކުރަން ޙާޟިރުވި ނަމަވެސްމެއެވެ. ފަހެ އެބަހުގެ ސަބަބުން އޭނާ ވާނީ ދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވެގެންނެވެ. އެއީ އެފަދައިން އޭނާގެ ހިތުން ޤަބޫލުކުރިޔަސް ނުވަތަ އޭނާގެ ހިތުން އިމާންވެގެންވާކަމަށް އިއުތިޤާދުކުރިނަމަވެސްމެއެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ މިއާޔަތުގައި މިބަޔާންވެގެންވާ މުނާފިޤުން، އެބައިމީހުން (އަމިއްލައަށް އެބަހުގެ ސަބަބުން) ކާފަރުވިކަން އެބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ހިތުރި އެބައިމީހުންނީ ޢުޛުރު ދެވިގެންވާ ބައެއްކަމުގައިވެއެވެ. އެކަމަކު މާއިއްކުވެސް އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެކަންތައް ފާޅުވުން ނުކުރެވުނެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން މުރުތައްދުވުން މަނާއެއް ނުކުރިއެވެ. މިއީ الله تَعَالَىٰ ގެ ބުނުއްވުމެވެ. އެކަލާނގެ

131 المطففين: 29-33

އިޝާރަތްކުރައްވާ ގޮތަކަށް އެކަލާނގެ ބުނުއްވުމަށްވައެވެ. އެކަލާނގެ ބުނުއްވުމަށް ބަދަލުގެނެސް ރައްދުދެއްވުން ދިރުއްވުމެވެ.

اللّٰه تعَالىٰ ގެ ބަސްފުޅުގައިވާ:

﴿...أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾ [132]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހުގައި ކާފިރުވީ..." އާއިމެދު ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ، 'އަލްމަޖްމޫޢު' ސ: 273/7 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...دَلَّ عَلَى أَنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا عِنْدَ أَنْفُسِهِمْ قَدْ أَتَوْا كُفْرًا بَلْ ظَنُّوا أَنَّ ذَلِكَ لَيْسَ بِكُفْرٍ فَبَيَّنَ أَنَّ الِاسْتِهْزَاءَ بِاَللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُفْرٌ يَكْفُرُ بِهِ صَاحِبُهُ بَعْدَ إِيمَانِهِ فَدَلَّ عَلَى أَنَّهُ كَانَ عِنْدَهُمْ إِيمَانٌ ضَعِيفٌ فَفَعَلُوا هَذَا الْمُحَرَّمَ الَّذِي عَرَفُوا أَنَّهُ مُحَرَّمٌ وَلَكِنْ لَمْ يَظُنُّوهُ كُفْرًا وَكَانَ كُفْرًا كَفَرُوا بِهِ فَإِنَّهُمْ لَمْ يَعْتَقِدُوا جَوَازَهُ...) [133]

މާނައީ: "...އެބަސްފުޅުން ދަލީލުކޮށްދެނީ އެބައިމީހުން އެއަރައިގަތީ ކުފުރެއްކަމުގައި އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުގެ ގޮތުގައި ނުވާކަމަށެވެ. (ޤަބޫލުނުކުރާ ކަމަށެވެ.) އަދި ޚިޔާލުގައި، އެބައިމީހުން ހީކުރީ އެއީ ކުފުރެއް ނޫންކަމުގައެވެ. ދެންފަހެ އެކަލާނގެ ބަޔާންކުރެއްވީ اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ އެކަމުގެ އަހުލުވެރިޔާ އީމާންކަމަށްފަހުގައި

---

[132] آل عمران: 106

[133] مجموع الفتاوى: 273/7

ކާފަރުވާނޭކަމެއް ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން އާޔާއިން ދަލީލުކޮށްދީފައި އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައި ބަލިކަރި އީމާންކަމެއްވާކަމަށެވެ. ދެންފަހެ ހަރާމްވެގެންވާކަމަށް އެބައިމީހުން ދަށްގެންވާ މިހަރާމްކަންތައް އެބައިމީހުންކުރިއެވެ. އެހެންކަމަކު އެއީ ކާފަރުވާނޭކަމެއް ކަމަށް އެބައިމީހުން ހިއެއް ނުކުރެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކީ އެކަމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން ކާފަރުވެގެންދިޔަ ކުފުރެއްކަމުގައެވެ. އަދި ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައް ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް އެބައިމީހުން ޝައްކެއް ނުކުރެއެވެ..." މިއެވެ.

މަލާމާތްކޮން ފުރައްސާރަކުރުންވާނީ ދެވައްތަރަކަށެވެ:

-ފުރަތަމަ: ސާފު ބަޔާނާ ފުރައްސާރައެވެ. އެއީ އެބަޔަކާއިމެދުގައި އާދަމް ބާވައިގެއްވުން ކުރާހުވެން ކަންތައްކުރި ފުދައިންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބުނި ބަސްކަމުގައިވާ: 'އަޅުގަނޑުގެ މިކޮރިޓިއަރުން، ބަނޑުބޮޑު ދަރިވެރި (އެބަހީ: ކައިބޮއި ބަނޑުފުރުމަށް ވަރުގަދަ)، ދޮޅުބޮޑު ބިރުވެރި، ހަނގުރާމައިގައި ބޮޑުތަރުޙާރަށް މީގާ ފިނޑި ބައެއް ނުދެކެމެވެ.' އިސްވެ ބަޔާންވެއްޖެއެވެ. އަދި އެއީ ދީނާއިމެދުގައި އެބައިމީހުންގެ ތަރައިން ބައެއް މީހުން ބުނާ: 'މިއީ ފަސްވަނަ ދީނެކޭ' ނުވަތަ ތޫވުވެއް އެދިފައިވާ (އެއީ) ދީނެކޭ' މިފަދަ ބަސްތަކެވެ. މިވައްތަރުގެ މިތާލުތައް ގިނައި އެބަދު ނުކުރާވާ ގިނަވެގެންވެއެވެ.

-ދެވަނަ ވައްތަރު: ސާފު ބަޔާނެއްގެން ނުވާ ފުރައްސާރައެވެ. އެއީ الله ގެ ޙައްޤު ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް ކިޔެވުން، ނުވަތަ الله ގެ ޝަރީޢަތުގެ ކައިރީގައި އަޅުން ވަށްތަރުޖަމާ ދޫ ނުބޭނުންފުޅަ ކަންކަމެވެ. އަދި ޤުރުއާން ކިޔެވުން ނުވަތަ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅުތައް އަޑުއިވުމުން

އިހާނެތިކަމާ ދަތުރުކުރެވޭ ކަންތައްތަކުގެ ގޮތުން ހަމަގަތުކަން ބޭރަށް ވަރަށްގިނަ ފަރާތްތަކުން ތަފާތު ކަންކަމެވެ. ފަހެ އިހާނެތިކަން ދަތުރުކުރެވޭ ކަންތައްތައް ފުރައްސާރަކުރުމީ އެއްކަމެއްކަމެވެ. އަދި އެހެންނޫނަސް އެފަދަ ކަންކަމެވެ. މިފަދަ ކަންތައް އެކަށީގެން ހަމަ ކަށަވަރުވެގެން ކަށަވަރެވެ. (އެބަހީ: އެއީ މިތުރުގެން އެހާލަތަ ހިނދެއްގައި ވަރަށްބޮޑު ކަމެކެވެ.)

ދިނުމާ ފުރައްސާރަކުރުމުގެ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންދާ ކަމެކެވެ. ފުރައްސާރަކުރާ މީހުންނާއި ބައިވެރިވުމުން އިންސާނިޔަތުގެ الله تَعَالَى އިންޒާރުދެއްވައެވެ. އެގޮތުން ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾[134]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައި މީހުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވައިފިއެވެ. الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާ އެއާޔަތްތަކަށް މަލާމާތްކުރާ އެބޭ މީހުންނާއެކު އިށީނުނދޭ، އެމީހުން އެހެން ވާހަކައެއް ކުރާހިނދަކު ފިޔަވައި. ހަމަކަށަވަރުން، މީހުން އެމީހުން ނޫނުގޮތަކަށް ނުހިރާނަމަ! އެހެން މީހުން މުނާފިގުންނާއި، ކާފިރުންނާއި، ހަމަކަށަވަރުން، މީހުން ހުރިހާ ކުންނަގޭ ޖަހަންނަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.

[134] النساء: 140

ހަމަކަށަވަރުން، الله މުނާފިޤުންނާއި ކާފަރުންގެ އެންމެން ނަރަކައަށް އެއްކުރައްވާނެތެވެ."

އިބްނު ކަޘީރުގެ ތަފްސީރުގައި ބ: 567/1 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...أي إنكم إِذَا ارْتَكَبْتُم النَّهْيَ بَعْدَ وُصُولِهِ إِلَيْكُمْ وَرَضِيتُمْ بِالْجُلُوسِ مَعَهُمْ فِي الْمَكَانِ الَّذِي يُكْفَرُ فِيهِ بِآيَاتِ الله وَيُسْتَهْزَأُ وَيُنْتَقَصُ بِهَا وَأَقْرَرْتُمُوهُمْ عَلَى ذَلِكَ، فقَدْ شَارَكْتُمُوهُمْ فِي الَّذِي هُمْ فِيهِ...) [135]

މާނައީ: "...އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް (އެކަން) ނަހީވެގެންވުމުން ޗުރުމަންތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުން އެނަހީވެގެންވާ ކަންތަކެއް ހަދައިގަތުން، އަދި الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވުމާއި ފުރައްސާރަކުރުމާ ތަނެއްގައި އެބައިމީހުންނާއި އެކީގައި އިށީނުމަށްރުހުމުން ހުރި، އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް އިޤުރާރުވެއްޖެނަމަ ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަންތަކެއްގައި އުޅޭ ކަންތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންވެސް ބައިވެރިވެއްޖެއެވެ..." މިއެވެ.

އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނުން އެއްކޮށްހިފައިފި މީހަކު މުސްލިމުންގެ އިޖްމާޢުން ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ އިސްހާޤު ބިން ރާހުވައިހާއި، މުހައްމަދު ބިން ސަޙްނޫނާއި، އިބްނު ޙަޒްމް ޤާޟީއާއި، އަބޫބަކުރު ފާރިސީއާއި، ޤާޟީ ޢިޔާޟާއި، އައްސުބްކީއާއި، އިބްނު ތައިމިއްޔާއާއި އެހެނިހެން ބޭފުޅުންވަނީ އިޖްމާޢު ގެންނަވާފައިވެއެވެ.

[135] تفسير ابن كثير: 2/385

'އައްޝިފާ' ބ:932/2 ގައި އެކަމުގެ މައްޗަށް އުއްމަތުގެ އިޖްމާޢު ގެންނަވާ ޤާޟީ ޢިޔާޟް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައެވެ:

(...اعْلَمْ وَفَّقَنَا الله وَإِيَّاكَ أَنَّ جَمِيعَ مَنْ سَبَّ النَّبِيَّ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ عَابَهُ أَوْ أَلْحَقَ بِهِ نَقْصًا فِي نَفْسِهِ أَوْ نَسَبِهِ، أَوْ دِينِهِ أَوْ خَصْلَةٍ مِنْ خِصَالِهِ أَوْ عَرَّضَ بِهِ أَوْ شَبَّهَهُ بِشَيْءٍ عَلَى طَرِيقِ السَّبِّ لَهُ أَوِ الْإِزْرَاءِ عَلَيْهِ، أَوِ التَّصْغِيرِ لِشَأْنِهِ، أَوِ الْغَضِّ مِنْهُ وَالْعَيْبِ لَهُ فَهُوَ سَابٌّ لَهُ. وَالْحُكْمُ فِيهِ حُكْمُ السَّابِّ.... وَكَذَلِكَ مَنْ لَعَنَهُ أَوْ دَعَا عَلَيْهِ، أَوْ تَمَنَّى مَضَرَّةً لَهُ، أَوْ نَسَبَ إِلَيْهِ مَا لَا يَلِيقُ بِمَنْصِبِهِ عَلَى طَرِيقِ الذَّمِّ، أَوْ عَبَثَ فِي جِهَتِهِ الْعَزِيزَةِ بِسُخْفٍ مِنَ الْكَلَامِ، وَهَجْرٍ ومنكر من القول وزور. أو عَيَّرَهُ بِشَيْءٍ مِمَّا جَرَى مِنَ الْبَلَاءِ وَالْمِحْنَةِ عَلَيْهِ، أَوْ غَمَصَهُ بِبَعْضِ الْعَوَارِضِ الْبَشَرِيَّةِ الْجَائِزَةِ وَالْمَعْهُودَةِ لَدَيْهِ، وَهَذَا كُلُّهُ إِجْمَاعٌ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَأَئِمَّةِ الْفَتْوَى مِنْ لَدُنِ الصَّحَابَةِ رِضْوَانُ الله عليهم إلى هلم جرا.... لَا نَعْلَمُ خِلَافًا فِي اسْتِبَاحَةِ دَمِهِ بَيْنَ عُلَمَاءِ الْأَمْصَارِ وَسَلَفِ الْأُمَّةِ. وَقَدْ ذَكَرَ غَيْرُ وَاحِدٍ الْإِجْمَاعَ عَلَى قَتْلِهِ وتكفيره...) [136]

މާނައީ: "...ދަންނާށެވެ! އަހަރުމެންނާއި ތިބާއަށް الله ތައުފީޤުދެއްވާށިއެވެ! ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނުން އެއްޗެހިކިޔާ، ނުވަތަ ޢައިބުކިޔާ، ނުވަތަ

[136] الشفا بتعريف حقوق المصطفى: 2/473-475

އެކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުފުޅަށް ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަސަބުފުޅަށް ނުވަތަ
އެކަލޭގެފާނުގެ ދީނަށް ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން ސިފަފުޅަކަށް
އުނިކަމެއް ގެނުވުމައި، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ފާޑުކިޔާ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސް
ބުނުމުގެ ވަގުން ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ކުށްއެޅުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ
އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތަށް ކުށްއެޅުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ނިކަމެތިކުރުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ
ބައިބު ކިޔުމުގެ ގޮތުން އެކަލޭގެފާނު އެއްކޮށްލައި ފުރައްސާރަކުރުމަކީ ކާފިރު
މީހަކީ ފަދަ އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސްބުނާ އެއްކޮށްލިއިވާ މީހެކެވެ. އަދި
އެނގޭއިރުގައިވާ ބަހުރުވަކީ (ރަސޫލާ ﷺ އަށް) ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ
ބަހުގެ..... ހަމައެކަނި ހުކުމް އެކަލޭގެފާނަށް ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ މައްކަތް
ބަދު ދުޢާކޮށް، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް ލިބުމަށް ދުޢާކުރުން، ނުވަތަ
ނުބައިބަސްބުނުން އެއްކޮށް ކިޔުމުގެ ގޮތުން އެކަލޭގެފާނަށް ނިސްބަތްކުރާ ކަމެއް
އެކަލޭގެފާނަށް ނިސްބަތްކުރުން، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ޙައްޤާއި ޚިލާފަށް ފޮނުވާ
(ޙައްޤަށް) ހަމަނުޖެހޭ ވާހަކަ ބުނުމުގެ ގޮތުން ވާހަކަދެއްކުން ނުވަތަ ނުބައިވާހަކަ
ދެއްކުން ބަސްބުނުން ނިސްބަތްކުރުން، ނުވަތަ އިހާނެތިކުރުން ގޮތުގައި
އެކަލޭގެފާނާއި ގުޅޭގޮތުން ހުރިހާ ބާރަކުން ކަމެއްކުރުން އެކަލޭގެފާނާއި ދުރުކުރުން
(ވަޙީކުރެއްވި ޝަރީޢަތް ފުރައްސާރަކުރުމުގެ ގޮތުން) ހުކުމްކުރުން، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ
ހިތްވަރުގައި (އެކަލޭގެ ޤައުމު) އެހެނިހެން އިންސާނީ (ބަޝަރީ) ސިފަތަކުން
ކަމަކާއި ހުރި އެކަލޭގެފާނަށް ތުހުމަތުކޮށް ފާޑުކިޔާ މީހާ ފާސިޤެއް. މިހުރިހާ ކަމަކީ
ބަޔާންކުރާއި ބަޔާންކުރާ ޢިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކުގެ ތެރެއިން ހަމައެކަން ފާހަގަކުރެވޭ އިޖުމާޢުގެ
އިޖުމާޢަށް.....ވެސް ބިނާކޮށްފައިވާ ޤަވާޢިދުތަކާއި އެއްގޮތް ސުންނަތުގެ ދަލީލަކީ

އާނގެ ޙާ ހުއްދަތަކުގެންވާކަމާއިމެދުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއްވާކަމުގެ އަހަރުމެން ނުދަންނަވަމެވެ. އަދި އާނގެ ފުރަތަމަ ކަރުދުރުކުރުމުގެ މައްސަލަ އެބައިމީހުންނަށް ވީނަ ބޭކަލުން އިޖްމާޢު ޤަބޫލުކުރައްވައިފައިވެއެވެ....." މިއެވެ.

- ސަހާބީންނަށް ފުރައްސާރަކޮށް ބަދުބަސްބުނުން އެއްޗެހިކިޔުމުގެ ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯ:

އޭގެ ތެރޭގައި އިޖްމާޢުން ކާފަރުވެ މުރުތައްދުވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ އެސަހާބީންނަށް ޢާއްމުކޮށް (އެންމެންނަށް) ފުރައްސާރަކުރުމާއި ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ސަހާބީންނަށް ބަދުބަސްބުނުން ނުވަތަ އެބޭކަލުން މުނާފިޤުވެގެންވާކަމަށް ނުވަތަ މުރުތައްދުވެގެންވާކަމަށް ތުހުމަތުކުރުން، އެބޭކަލުންގެ މަދުބަހަކު ފިޔަވައި އެންމެންގެ މައްޗަށް އެކަން ޢާއްމުވެގެންވާކަމަށް އެބޭކަލުންނަށް ތުހުމަތުކުރުންފަދަ ކަންކަމެވެ. މިފަދައިން ކަންތައްކުރާ މީހުން ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް އިބްނު ޙަޒްމު އަންދަލުސީއާއި، ޤާޟީ އަބޫ ޔަޢުލާއާއި، އައްސަމްޢާނީއާއި، އިބްނު ތައިމިއްޔާއާއި، އިބްނު ކަޘީރުއާއި އެހެން ފިޤުހުވެރިންގެ ޖަމާޢަތެއް އިޖްމާޢު ގެންނަވާފައިވެއެވެ.

އެހެނީ މިފަދައިން ކަންތައްކުރާ މީހާ، އާނގެ އެއްޗެހިތަކާއި ރަސޫލާގެ ފުރައްސާރަކުރުމުން އިސްލާމްދީނުގެ އަޞްލު ބުރިކޮށްލާ އެބޭކަލުންގެ ޝަރަފުވެރިކަން ބާޠިލުކުރެއެވެ. އަދި ޤުރުއާނާ ސުންނަތާ ދެކޮޅުހެދުމެއް ކަމުގައިވާތީ އެބޭކަލުންގެ ފަޟީލަތްތަކާއި ޘަނާ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ.

އަދި ފަހަރުގައި ބައެއް އެއްބޭކަލަކަށް ފުރައްސާރަކޮށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާވެސް ކާފަރުވާނެއެވެ. އެއީ އެބޭކަލެއްގެ ފަޟީލަތް ސާބިތުވެފައިވާ އެބޭކަލެއްގެ ދީނާއި

ނުވަތަ އުލޫހިއްޔަތުގެ ސިފަޔާ ބެހޭ ވަސްފުތަކަށް ހަދައި އުލޫހިކަމަށް ބަދުބަސްބުނުން ފުރައްސާރަކުރުމާ މިހާފަދައިންނެވެ.

- އަދި އޭގެ ތެރޭގައި: ކާފިރުންނާ ބުރަވެރިވުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަމުގެ މީހާ ފުރައްސާރަކުރުމުގައި ކަނޑައެޅޭ އެކަމާ ގުޅުންހުރި ވަރުގަދަކުރުވާން ބަލާލެވޭނެއެވެ. އެއީ އުބޫދިއްޔަތުގެ ތެރެއިން މުޅިފަރާތަކީ ފުރައްސާރަކުރުމުން ނުވަތަ އެއިން ބަޔަކު ބޫދިއްޔަތުން ފިޔަވައިކަމަށް ނުވަތަ ދަރިވެރިކަމަށް ނުވަތަ އިލްމު މުދަބައި ކަމަށް ނުވަތަ އެފަދަ ކަމަކަށް ތެރެމުގައިވާނުފަދަ ކަންކަމެވެ.

- ދެވަނަ: އިލްމާއި ގެއްލުމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ފުރައްސާރަކުރުމަށްވުރެ ދަރަޖައިގަ ކަންތައް:

ފުރަތަމަ: އުބޫދިއްޔަތުގެ ޝަރުއީ ކަމަކަށް ފުރައްސާރަކުރުން މަނާކުރެވިފައިވެއެވެ. އެއީ އުބޫދިއްޔަތުގެ ހުރިހާ ނުވަތަ ސިފަތަކަށް ކަމަކަށް ފުރައްސާރަކުރުމެވެ. މިވާހަކަ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުގައިވެއެވެ:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ... ﴾[137]

[137] الحجرات: 11

މާނައީ: "އޭ އިމާންވެއްޖެ މުސްލިމުންނޭވެ! ދިރިހުރުމުގެ އެއްބަހަށް އަންނައްބަދަކަން ފުރައްސާރަ ނުކުރާހިނދުކަމެވެ! އެހެނީ އެ ފުރައްސާރަކުރި މުންނަނަށްވުރެ، އެ ފުރައްސާރަކުރިކުރުވުން މިހުން މާބޮޑުކަން ބޮޑުކަމުގައި ވެރިންނެވެ. އަދި އަންހުންނާ އެއްބަހަކު އަންނައްބަދަކަން ފުރައްސާރަ ނުކުރާހިނދުކަމެވެ! އެހެނީ އެ ފުރައްސާރަކުރި މުންނަނަށްވުރެ، އެފުރައްސާރަކުރިކުރުވުން މިހުން މާބޮޑުކަން ބޮޑުކަމުގައި ވެރިންނެވެ. އަދި ދީރަބަލިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަން ދަނޑި ނިކަމެތެވެ! (އެބަހީ: އެކަކު އަންނަކަން ދަނޑިނިކަމެތެވެ!) އަދި އެއްބަހަކު އަންނައްބަދަކަން ނުރުހުންކަމާ ދިމާވާކަން ނުފެނެއެވެ!..."

ތަފްސީލު: ހުރިހާ ކަމެއްގެ އަހުލުވެރިންގެ ހަދަކަމަށްޓަކައި، އަދި އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ އިލްމަށްޓަކައި އެބައިމީހުންނަން ފުރައްސާރަކުރިމެވެ. މިވައްތަރު މިއްލަތުން ބޭރުވާ ކުފުރުއްވާ ކާފިރުވާކަމެވެ. އެހެނީ އެކަމުގައި ހުރީ ދީނާއި އެބައިމީހުން އެއްފަދަވުންތަ الله ގެ ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުމެވެ. އެހެންކަމުން ފުރައްސާރަކުރުން އެއްގޮތްކުރުވުމެވެ އެބައިމީހުންގެ ޝަރުޢީ ކަންކަން ނުރުހުމެވެ. އެހެންކަމަކު އެފުރައްސާރަ އަމިއްލަކަން ކަންތަކަކީ އެބައިމީހުންގެ އިލްމާއި ދީނުގެ ފުރައްސާރަކަމެވެ.

الله تَعَالَى މިވާހަކަ ތަޢާލާއިވެސް އިސްލާމްދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުމުގެ ޙުކުމިންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ...﴾ [138]

---

[138] التوبة: 65-66

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކޮށް އުޅުނީ، الله އާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ސަބަބަކީ އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ ކަންތަކެވެ. އެއީ އިބްނު ޖަރީރު ތަބަރީ އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައި ބ:172/10 ގައި، ހިޝާމު ބިނު ސައުދުގެ އަރިހުން، ޒައިދު ބިނު އަސްލަމުގެ އަރިހުން، ޢަބްދު الله ބިނު ޢުމަރު ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރައްވާފައިވާ ރިވާޔަތެވެ:

(قَالَ رَجُلٌ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فِي مَجْلِسٍ، مَا رَأَيْنَا مِثْلَ قُرَّائِنَا هَؤُلَاءِ أَرْغَبَ بُطُونًا وَلَا أَكْذَبَ أَلْسِنَةً وَلَا أَجْبَنَ عِنْدَ اللِّقَاءِ، فَقَالَ رَجُلٌ فِي الْمَجْلِسِ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ مُنَافِقٌ، لَأُخْبِرَنَّ رَسُولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَنَزَلَ الْقُرْآنُ، قَالَ عَبْدُ اللهَّ بْنُ عُمَرَ: فَأَنَا رَأَيْتُهُ مُتَعَلِّقًا بِحَقَبِ نَاقَةِ رَسُولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، تَنْكُبُهُ الْحِجَارَةُ، وَهُوَ يَقُولُ: يَا رَسُولَ الله إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ، وَرَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «﴿ **أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ** ﴾») [139]

މާނައީ: "ތަބޫކު ހަނގުރާމައިގައި މަޖިލީހެއްގައި މީހަކު ބުންޏެވެ: އަހަރުމެންގެ މިޤާރިއުންނާ، ބަނޑުބޮޑު ދޮގުވެރި (އެބަހީ: ކައިބޯއި ބަނޑުފުރުމަށް

[139] تفسير الطبري: 543/11 ، وتفسير ابن أبي حاتم: 1829/6

ވަކުރުންނަ)، ދޫކޮށް ދޫކޮށްލި، ހަނގުރާމައިގައި ބައްދަލުވާހިނދު މިހާ ކުރިޔަށް ބައެއް ނުދެކެވެ.' އެހިނދު އެތަނުގައިވީ މީހަކު ބުނެފިއެވެ: 'ކަލޭ ތިޔަހެން ދޮގުވެ! އެހެންއަކަމަކު ކަލޭ މިތަނުން ނުނިކުމެވޭނެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އަހުރެން ހަމަކުރުވެރިވެވެ.' ދުންޏާއާ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އެކަލަންގެފާނު ހަމަކު ދުއާ، އަދި ފުރަތަމަ ކަމެއްގެ އެއްވެސް. އަސްލު الله ބުނު އުޅަމު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާގެ ތެރެގައި ހިތައިން ތެދު ޖެހުމުގެ، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޖަމާއަތްގެ ތަކަށްގައި ސޭނާ އެތިގަނޑަށް ޓެވާ ދިމާން ބުނެދިނުމަށް އަހުރެން ސޭނާ ދުނިޔޭގެ: 'އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެންނަކީ ހަމައެކަނި ސަލާމަތް ފުރިޔޮތަ ކުރިވަރުކަސްފަ ކަމުގައިއެވެ.' އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވިއުން ގޮތުގައެވެ: 'ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ހަރާމްކަންތައް ދޫކުރޭ، الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކޮށްތޯ؟ ތިޔަބައިމީހުން ދުވަހު ނުބައްލަވާނެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އިސްލާމްވަނީ، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެ ކަމަށެވެ.'"

އަދި ފުރިހަމަކުރުމުގެ ފުރަތަމަ މައްސަލައިގައި ހަމަކަމެއް ވަނީ ސަބަބުން الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވި ވާހަކައެވެ. ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ. إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ. فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّى أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ﴾[140]

މާނައީ: "އެކަލާނގެ ވިދާޅުވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ނިކަމެތިކަމާއެކު

[140] المؤمنون: 108-110

ހިމޭންވެ އެތާތިބޭނޭވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާއި ވާހަކަނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުންގެތެރެއިން ބައެއްވިއެވެ. އެއުރެން ބުނެއެވެ. އަހަރެމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ފަހެ، އަހަރެމެންނަށް ފާފަފުއްސަވައި، އަހަރެމެންނަށް ރަޙްމަތްލައްވާނދޭވެ! އިބަރަސްކަލާނގެއީ، ރަޙްމަތްލައްވާ އެންމެހެޔޮ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ދެން އެއުރެންނީ، ފުރައްސާރަކުރެވޭ ބަޔަކުކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހެދީމުއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދުމަފުޅަކަށްނަހަތިން އެއުރެން ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަނެތިކޮށްދުވަން ދާނދެނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެންނާމެދު ހަޖާމާމޮޓިން، ހޭން ބަހަކު ކަމުގައިއެވެ."

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ހަތްވަނަ ކަންތައް

''ސިޙުރުހެދުމެވެ. އަދި އޭގެ ތެރޭގައި ޞަރްފާއި ޢަޠްފު ހިމެނެއެވެ. ފަހެ އެކަމެއް ކުރި، ނުވަތަ އެކަމަށް ރުހިއްޖެ މީހާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَى ގެ ބަސްފުޅެވެ:

﴿...وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ...﴾[141]

މާނައީ: ''...ތިމަންމެންނީ ފިތުނައެއް (އިމްތިޙާނުކުރުމަށްޓަކައި މިސްރާބުކުރެއް ބައެއްގެ ގޮތުން މުޅިދުނިޔެ ކުރިމަތިލާފައިވާ) އިމްތިޙާނެއް ކަމުގައި، ފަހެ (އެ ދަސްކޮށްގެން) ކާފަރުނުވާށެވެ (ސިޙުރުކޮށްދުވަހުން ފަހަނައަޅައި) މެނުވީ، އެއްވެސް މީހަކަށް އެ ދެބައިމީހުން އުނގަންނައިދެއެވެ...''

ހަރަދީންގެ ބަހުގައި ސިޙުރަކީ އޭގެ ސަބަބު ފޮރުވިފައި ވާ ތަކެތި ވަންހަނާވެގެންވާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި ޝަރުޢުގެ ދަނޑިވަޅުން ސިޙުރަކީ ހިތުންވެސް އެބަހުރިހެންނެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ކުޅި ކަންތައް ފޮރުވިގެންވާއެވެ. އަދި ދުޢާފަރާތްތަކުން ސިޙުރު ހިނގައެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި މަރައްވެއެވެ. އަދި އެފަދައިން ހިންގި އެތަން ފޮރުވި، އަދި ހިތްތަކުގެ ބައިތަކަށް އަސަރުން ލާފައި ދަތުރުކުރާ ޅިޔަކަށް ޖެހިފައި ވަންހަނާވެގެންވާއެވެ. އެއީ ބަދަނަ ހިތްތަކާއި ދުލާއި އަޅާ ޖަހައި ފިޔަވައިއަށް

141 البقرة: 102

ބުނި ފަދައިންނެވެ: "އޭނާގެ ސަބަބުތަކެއް ހުރިހައެވެ." އެބަހީ: ބިރުންގަސް އޭނާގެ ފުއްޓާފަތަކީ ހުރިހައެވެ.

ސިޙުރަކީ ސިޙުރު ހެދި މީހަކަށް ގެއްލުން ދިނުމަށް ޝައިޠާނުން ބޭނުންކުރުމަށް ވާސިލުކުރާނެ ކިއްލިގަދަކަމެއް އަޑިޔާމަކާއި ކުރުމަކަށެވެ. އަދި ސިޙުރަށް ގަދަދެމެއްވެއެވެ. އެގޮތުން އޭގެ ބާރުގައި ސިޙުރުހެދި މީހާގެ ހިތާއި ވިސްނުމާއި އިރާދަތަށް އަޅުގަތުން ދެން އޭނާ ވަކިކަމުން މުޅި އަނބުރާ އެއްކަމަކަށް ފަރުބުދާ ކަންތައްތަކާއެވެ. މިކަމަށްޓަކައި މިއަން އިސްތިރި ފަރިތިކު ކިޔާނެވެ. އެބަހީ: އަނބިމީހާގެ ކިބައިން ފިރިމީހާ އަނބުރާ ދުރުކުރުމާއި އެފަދަ އިންސާނާ ޖެހިލާ ކަންތައްތަކާ އަނބުރާލުމެވެ. އަދި އިސްތިރިއަކީ އޭގެ އިތުރުކަމެވެ.

ސިޙުރުގެ (ބުރުއަށް ވަނީނާ ކަންތަކާއި އެކަމުން ބޭރުވާނާ ކަންތައް ހިމެނޭ ގޮތަށް ޢަރުބުންކުން) ބައްޔަކުން ކަނޑައެޅުމާއިމެދު ދިރާސާދެރިންވާނީ ހާލުފެދެންނެވެ. އެކަން އެކަންތައް ވެއް އޭގެ ވައްތަރުތަކާއި އާގެ ބުރުއަށް ވަނީނަ ބާރުތަކުއް ތަފާތުވެ ގިނަވެގެންނާތީއެވެ. މިކަމަށްޓަކައި 'އަޟްވާއުލް ބަޔާން' ބ: 444/4 ގައި އައްޝަންޤީޠީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...السِّحْرَ فِي الِاصْطِلَاحِ لَا يُمْكِنُ حَدُّهُ بِحَدٍّ جَامِعٍ مَانِعٍ. لِكَثْرَةِ الْأَنْوَاعِ الْمُخْتَلِفَةِ الدَّاخِلَةِ تَحْتَهُ، وَلَا يَتَحَقَّقُ قَدْرٌ مُشْتَرَكٌ بَيْنَهَا يَكُونُ جَامِعًا لَهَا مَانِعًا لِغَيْرِهَا. وَمِنْ هُنَا اخْتَلَفَتْ عِبَارَاتُ الْعُلَمَاءِ فِي حَدِّهِ اخْتِلَافًا مُتَبَايِنًا...) [142]

---

[142] أضواء البيان: 4/41

މާނައީ: "...ސިޙްރުގެ އިޞްޠިލާޙުގައި (އޭގެ ތެރެއަށް ވަންނަ ހުރިހާ ވައްތަރާއި ޢުޤަދު ޝާމިލުވެ ހިމެނޭނެ) ޖާދޫ އަދި (އޭގެ ތެރެއަށް ނުވަންނާނެ ހުރިހާ ޢުޤަދާއި ވައްތަރުތަށް ބޭރުކޮށް) މާނައީ ތަޚައްޔުލުކުރުން ކަނޑައެޅުން ކުރުމަށްވެގެންނުވެއެވެ. އެއީ އޭގެ ދަރަނި ވަންނަ ތަކެތި ވައްތަރުތަކެއް ގެނައުމާ ކުރަންޖެހޭ ކަމެވެ. އަދި (އޭގެ ތެރެއަށް ވަންނަ ވައްތަރާއި ނުވަންނަ ވައްތަރުގެ) ދެމުދަލާއި ޝާމިލުވާނޭ ޖާދޫ މާނައީ މިނިވަނު ތަހްޒީބު ނުކުރުވާލީއެވެ. މިހިސާބުން ސިޙްރުގެ ތަޞައްވުރު ކަނޑައެޅުމުގައި އިޚްތިލާފުވެރިންގެ އިބާރާތްތައް ތަފާތުވެގެންވާ ގޮތުގައި ހާމަވެގެންދިޔައެވެ..." މިއެވެ.

އިޚްތިލާފުވެރިންގެ ޖުމްހޫރުންގެ ކިބައިގައި ސިޙްރަކީ ޙަޤީޤަތެއްވާ އެއްޗެކެވެ. އަދި އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ މަޛްހަބަކީ އެއީއެވެ.

އިބްނު ކަޘީރު رحمه الله އެކަށަވަރުކުރެއްވި ކަމަށް: 'އަލްއިމާމު އަބޫ ޙަނީފާ ފިޔަވައި' ޢުލަމާއުން އިޖްމާޢުވެއެވެ:

(...أَجْمَعُوا عَلَى أَنَّ السِّحْرَ لَهُ حَقِيقَةٌ إِلَّا أَبَا حَنِيفَةَ، فَإِنَّهُ قَالَ: لَا حَقِيقَةَ لَهُ عِنْدَهُ...) [143]

މާނައީ: "...ސިޙްރަކީ ޙަޤީޤަތެއްވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި އިޖްމާޢުވެއެވެ. އަބޫ ޙަނީފާ ފިޔަވައެވެ. ފަހެ އޭނާ ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭނާގެ ގާތުގައި އެކަމުގައި ޙަޤީޤަތެއް ނުވެއެވެ..." މިއެވެ.

---

[143] نقله عنه في تفسير ابن كثير: 1/371

ހަމައެކަނި ފުރުޢަޖިހިންވެސް ސިޙުރަކީ ޙަޤީޤަތެއް ނޫޅާކަމަށް ބުނެވޭއެވެ.

އަދި الله تَعَالَىٰ ގެ ވަޙީކުރެއްވުން އެބައިވީހެން ދަލީލެއްކަމުގައި ދެއްކިއެވެ:

﴿...يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَىٰ﴾ [144]

މާނައީ: "...އެއުރެންގެ ސިޙުރުގެ ސަބަބުން ދުވާހެން އެކަލޭގެފާނަށް ޚިޔާލުކުރެވުނެވެ."

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައި އެވަނީ: 'ޚިޔާލުކުރުމެކޭ' އެވެ.

އަދި ބައްދަލުވުމަކީ ސިޙުރަކީ ޙަޤީޤަތެއްކަމެވެ. އެކަމުގައި ބަޔާންވެގެންވާ މަޢުލޫމާތުގެ ސަބަބުން އައިސްފައިވާ އަދުލުވެރި ވަރަށްގިނަ ދަލީލުތަކެކެވެ.

އަދި ސިޙުރުގެ ބާރުގައި އެކަމުގެ ޙަޤީޤަތްތައް ޚިޔާލުކުރާ ކަންތައްތަކެއްވެއެވެ.

އަދި ސިޙުރު ދީނަ ވަށައިގެންވާ ކަލާނގެ الله ދެއްވައި ނުބައިވެގެން ތަފާތުކުރައްވާ ކައިރިވުމަށް އަދި ޝިރުކުކުރުމުގެން ގުޅި ވާސިލު ނުވެވޭ ކަންކަމެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ، އެކަން ލައްވާލައިވަނީ ހާލުކުރުމުގައި ބޭނުމި ފާލައިގެ ބުރައިންނެވެ. އަދި ޝިރުކު ކުރުމާއި އެކަމާއި ގުޅޭގޮތްވިއެވެ. އެހެން ބާޒިއްޔާއި މުސްލިމުގައި ޙަދީޘެއް ފަދައިން އެކަށޭނޭ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ:

[144] طه: 66

(«اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشِّرْكُ بِاللهِ، وَالسِّحْرُ...) [145]

މާނައީ: "ހަލާކުކޮށްލަނިވި ހަތްކަންތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ.' ދަންނަވުނެވެ: 'އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެއީ ކޮންކަންތަކެއްތޯއެވެ؟' ރަދީފުޅުކުރެއްވިއެވެ: 'الله އާއި ޝަރީކުކުރުމާއި ސިޙުރުހެދުމެވެ...''' ޙަދީޘެވެ.

- އަދި ދީނީގޮތުން ސިޙުރުހެދުމުން ޝިރުކުގެ ތެރެއަށް ވަދެވެނީއެވެ:

ފުރަތަމަ ދަލީލު: އެކަމުގައިވާ ޖިންނިންނާއި ޝައިޠާނުން ޚިދުމަތްކުރުމާއި، އަދި ސިޙުރުވެރިޔާ އެދޭ ކަންތަކުން ފުރިހަމަކޮށްދިނުމަށް އެފަރާތްތަކަށް ޚިދުމަތްތަކާ ކަންތަކުން الله ފިޔަވައި އެފަރާތްތަކަށް ކުއްތަކުރުވުން ވާކަމަށްކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ސިޙުރަކީ ޝައިޠާނުންގެ ތަޢުލީމުންނާ ކަމެކެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ފުރުޤާނުގައިވެއެވެ:

﴿...وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ...﴾ [146]

މާނައީ: "...އެހެންނަމަވެސް، އެޝައިޠާނުން ކާފަރުވީއެވެ. އެއުރެން މީސްތަކުންނަށް ސިޙުރު އުނގަންނައި ދިނުމުންނެވެ..."

ދެވަނަ ދަލީލު: އެކަމުގައިވާ ހައިބަތާއި އިސްލާމް އުނގަނޭކަމަށް ބަޔާންކުރެއްވުމާއި، الله ތަޢާލާއަށް ހައްސަވެގެންވާ ކަންތަކާއިގެން އުނގަނެވޭކަމެއް ދުޢާއާ އަރައިރުންވުމުގެންވާކަމެވެ.

145 رواه البخاري: 2766، ومسلم: 89

146 البقرة: 102

﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ...﴾ [147]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله އަށް މެނުވީ، އުޑުތަކާއި، ބިމުގައިވާ އެކަކަށްވެސް ޣައިބުގައިވާކަމެއް ނޭނގޭނެތެވެ..."

އަދި އެކަމުގައި الله އަށް ބައިވެރިކުރުވާކަމަށް ދައުވާކުރުމީ ކުފުރާއި މުޝްރިކުވުމެވެ.

އަދި ސިޙުރުހެދުމުގައި އަސްތަޢާނަ އެކަށަޅައް ކާފަރުވެ ޝިރުކުކުރުމެވެ.
އަދި ފަހަރެއްގައި އެކަމުގައި ތެރޭގައި ކުފުރަށްދާ ކަންތައްވެސް ވެދާނެއެވެ.

މިބާބުގައި ސިޙުރު ބެހޭ ދެބައިކަށެވެ:

ފުރަތަމައީ: ޝިރުކެވެ. އެއީ ޝައިޠާނުން މެދުވެރިކޮށްގެން ކުރާ ކަންތައްތަކެވެ. އެގޮތުން الله ޖެހިވައި އެއެއްޗިހިއްސަން ޤުރުބާންކުރުމާއި އަޅުކަންކުރުމުން އެބައިމީހުން ކުއްލިއަށްވާގެންނެވެ.

ދެވަނައީ: އަނިޔާވެރިކަމާއި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންވުމެވެ. އެއީ ކުލިކަރު ޖެހުމާއި ފަދަ ބޭސްތަކާއި ދުވާވެރިކަން ހެދުމުގެ ކަންތައްތަކާއި ގެއްލުންދިނުން އަދި އެބައިމީހުން ބޭނުންވާ ކަންތައް ހުރަސްއެޅުމެވެ.

-ދުނިޔެ ހަރާކާތުގެ އަލަސްކަމާއި ހަދިގަނޑުގެ ބޭނުވެރިއާ އަތުގެ ހަރާކާތުގެ ތެރެ އަލަސްކަމަށް ރުއްޔާ ކުޅަވަރު ސިޙުރު (ޖާދޫހުދުން)އާއި، ހަނދުގޮތުގައި ބަލަހެއްޓޭ އާޔަ ހިކުޅާތޯ އެކަމެއް ޖާދޫކަނޑައެޅުމުން ހަދާ ޅަތަކަން

147 النمل: 65

އޮޅުވާލުމުގެ ސިހުރު ދަންނަހެ، މިދެކަންތައްވަނީ އޮޅުވާލާ މަކަރުހަދާ ކަރިދުންމުގެ ތެރެއިންނެވެ. ސިހުރުގެ ތެރެއަށް މިބަޔާންކުރި ވައްތަރުތައް ވެއްދުނުކަން ކަށަވަރީ އެކަންތައް ހަދާ ގޮތުގައެވެ. އަވަސްކޮށް ހިތްހަމަކަން ދުއިލުވެ ވަންހަނާވެގެންނޫނީއެވެ. އެހެން ބަހުގެ ގޮތުން ސިހުރަކީ އެކަމެއްގެ ސަބަބުން ވަންހަނާވެ ދުއިވެއްޖެ ކަމެއްކަމެވެ. މިކަމަށްޓަކައި ރަސޫލާގެ ހަދީސްގައި އައިސްފައިވެއެވެ:

«إِنَّ مِنَ البَيَانِ لَسِحْرًا» [148]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ބަޔާންކުރުމުގައި ސިހުރެއްވާކަން ކަށަވަރެވެ."

- ތަޢުރީފުކަމަށް އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ބައި ބައްޔަށްބުރުގައި ސިހުރުވެރިންގެ ބުރުދް ގޮތެވެ. އޭނާ ކާފަރުވާނެކަމާއިމެދު އިލްމުވެރިން ދެބަސްވެފައިވާ ހިޔާލުވެއެވެ:

އެގޮތުން އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް އިލްމުވެރިން ސިހުރުވެރިޔާ ކާފަރުވާނެކަމަށް ދެކެވަޑައިގެން ވިދާޅުވެއެވެ. އެއީ އިމާމު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުގެ ބަސްފުޅުން ފާހަގަކޮށްލެވެއެވެ. އަދި ޖުމްހޫރު އިލްމުވެރިންގެ ބަހަކީ އެއީއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ:

﴿وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ...﴾ [149]

---

[148] رواه البخاري: 5146

[149] البقرة: 102

މާނައީ: "އަދި ސުލައިމާނުގެފާނުގެ ވެރިކަމުގެ ޒަމާނުގައި ޝައިޠާނުންތައް ކިޔަވައި އުޅުނު ތަކެއްޗަކަށް އެއުރެން ތަބާވުމެވެ. ސުލައިމާނުގެފާނު ކާފަރުވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެޝައިޠާނުން ކާފަރުވީއެވެ. އެއުރެން މީސްތަކުންނަށް ސިޙުރު އުނގަންނައި ދިނުމުންނެވެ. އަދި ބާބިލުގައިވާ ހާރޫތާއި، މާރޫތާއި ދެމަލާއިކަތުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާވެސް (އެއުރެން ތަބާވުމެވެ.) ތިމަންމެން ވާކަން ކަނޑައަޅައި (އިމްތިޙާނަކަށްޓަކައި މިންވަރުކުރެއްވި ބައްޔެއްވުމުގެ ގޮތުން ދުރުވެރި ކުރެއްވާފައިވާ) އިމްތިޙާނެއް ކަމުގައި، ފަހެ (އެ ދަރުސްކޮށްދޭން) ކާފަރުނުވާށޭ ވިދާޅުވެ (ނަޞޭޙަތްދެއްވުމަށް ފަހުގައި) ދެންވީ، އެއްވެސް މީހަކަށް އެ ދެމަލާއިކަތުން އުނގަންނަވައި ނުދެއްވައެވެ..."

އަދި އެއިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން އަހަރުމެން ކުރިން ބަޔާންކުރިފަދައިން (ދެބަސް) ބުނުން ދިފާޢުކުރައްވާ ބޭފުޅުންވެއެވެ. އެންމެ ރަނގަޅުކަމަށް ފެންނަ ގޮތަކީ އެއީއެވެ.[150]

---

150 ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދި الله ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (...وعند التحقيق ليس بين القولين اختلاف، فإن من لم يكفر لظنه أنه يتأتى بدون الشرك وليس كذلك بل لا يأتي السحر الذي من قبل الشياطين إلا بالشرك وعبادة الشيطان والكواكب، ولهذا سماه الله كفرًا....وأما سحر الأدوية والتدخين ونحوه فليس بسحر، وإن سمي سحرًا فعلى سبيل المجاز كتسمية القول البليغ والنميمة سحرًا، ولكنه يكون حرامًا لمضرته...) (تيسير العزيز الحميد: 1/ 326-327)

މާނައީ: "...(ސިޙުރުވެރިޔާ ކާފަރުވާނެތޯ ނުވަތަ ނުވާނެތޯ މައްސަލަ) ތަޙްޤީޤުކޮށް ބަލާއިރު ދެބަސްއުޅު (ދެރައުޔު)ގެ ދެމެދުގައި އިޚްތިލާފެއްނުވެއެވެ. އެހެނީ ފަހެ ސިޙުރުވެރިޔާ ކާފަރުނުވާނޭ ބުނީ އެފަދައިން ކާފަރުނުކުރީ އެއީ ޝިރުކު ކުރުމަކާއި ނުލާ ސިޙުރަށް އަރައިގަނެވިދާނެކަމަށް ހީވާތީވެ. އެހެންނަމަވެސް އެފަދައިން އެކަންތައް ނުވެއެވެ. އަދި ކިޔާއްމަ، ޝައިޠާނުންގެ ކިބައިންވާ ސިޙުރުވެރިކަން، ޝިރުކުކުރުމާއި ޝައިޠާނާއި ތަރިތަކަށް އަޅުކަންކުރުމާއި ނުލައި ހާސިލުނުވެއެވެ. މިކަމަށްޓަކައި الله تَعَالَى ސިޙުރަށް ކުފުރުކަމުގައި ނަންދެއްވީއެވެ.....ދެންފަހެ (ޝައިޠާނުންގެ އެހީއާއިނުލާ) ބޭސްބޭނުމާއި (ދުންއެޅުމާއި) ދުންއެޅުމުގައި އެފަދަ ކަންތައްތަކަކީ ސިޙުރު ދަންނަ، ފަހެ އެކަންތައްތަކަށް ސިޙުރުކަމުގައިނުވާތީއެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކަށް ސިޙުރާ

ސިޙުރުވެރިޔާ ކާފަރުވާނެކަމާއިމެދު އިޚްތިލާފުވެރިން ވެފައިވާ ހުކުމުގެ މައްސަލަ ބޭނުންކުރާ ސިޙުރުވެރިޔާ ގަތުލުކުރުމާއިމެދުވެސް ހިލާފުވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުން އާނާ ހިދި ސިޙުރަކީ ކާފަރުކަމުގެ އިތުރުން މުޅިދަޢްވާގެ ގޮތުގައި އާނާ ގަތުލުކުރުމަށް ހުއްދަވެއެވެ.

އަދި އާނާ ހިދި ސިޙުރު ކާފަރުކަމުގެ ދަރަޖައިގައި، އާނާގެ އުސޫލާ ދުރުކުރެ އާނާގެ ނުބައިކަން ނައްސާލައި އާނާގެ ގަސްދަކުރުން ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި އާނާ ގަތުލުކުރުމަށް ހުއްދައެވެ. މިކަންތައް ކުރިޔަމުގައި އާނާ ދެކޮޅުހެދުން ގުދުވެރިޔާ މަސްތަޙަބުގެ މައްޗަށެވެ.

އިބްނު ހުބައިރާ رحمه الله ، އެކަކާޅުގެ ބަސް: 'އަލްއިޝްރާފު ބާބާ މަތީރިބީ އަޝްރާފުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَهَلْ يُقْتَلُ بِمُجَرَّدِ فِعْلِهِ وَاسْتِعْمَالِهِ؟ فَقَالَ مَالِكٌ وَأَحْمَدُ: نَعَمْ. وَقَالَ الشَّافِعِيُّ وَأَبُو حَنِيفَةَ: لَا. فَأَمَّا إِنْ قَتَلَ بِسِحْرِهِ إِنْسَانًا فَإِنَّهُ يُقْتل عِنْدَ مَالِكٍ وَالشَّافِعِيِّ وَأَحْمَدَ. وَقَالَ أَبُو حنيفة: لا يُقْتَلُ حَتَّى يَتَكَرَّرَ مِنْهُ ذَلِكَ أَوْ يُقِرَّ بِذَلِكَ فِي حَقِّ شَخْصٍ مُعَيَّنٍ. وَإِذَا قُتل فَإِنَّهُ يُقْتَل حَدًّا عِنْدَهُمْ إِلَّا الشَّافِعِيَّ، فَإِنَّهُ قَالَ: يُقْتَلُ -وَالْحَالَةُ هَذِهِ- قِصَاصًا...) [151]

މާނައީ: "...އަދި ހަމައެކަނި އާނާގެ (ސިޙުރުގެ) އެއަމަލުކުރުމެއްކައި، އިސްތިޢުމާލުކުރިކަމުގެ ސަބަބުން އާނާ ގަތުލުކުރެވޭނެހެއްޔެވެ؟ މާލިކާއި އަޙްމަދު

ކިޔައިދެނީ އޭނާ މުޙައްމަދު ރަސޫލާ ކިޔާ ގަތުލުކުރެވޭނެވެ. އެއީ ބަލާއްބެލި ބަހާއި ދެބަސްދުވަސްވެސް ސިޙުރު ކިޔާ ގަތުލުކުރެވޭނެވެ.
އެހެންނަމަވެސް އެކަކަށްވުރެ ދިޔަ ގެއްލުވަނބެކައި އެކަކަށްއާދާލުމި ހަމަވާވެގެންނެވެ..."

[151] نقله عنه في تفسير ابن كثير: 1/371-372

ވިދާޅުވިއެވެ: "އާނއެކެވެ.! ޝާފިޢީއާއި އަޙްމަދު ބަސްރާ ވިދާޅުވިއެވެ: "ނޫނެކެވެ.!
އެހެންނަމަވެސް އާދާގެ ސިޙުރު ބާރުނުކުރާގޮތުން އިންސާނަކު ގަތުލުކޮށްފިނަމަ ވެސް
މާލިކާއި ޝާފިޢީއާއި އަޙްމަދުގެ އަރިހުގައި އޭނާ ގަތުލުކުރެވޭނީ ޤިޞާޞްގެ ގޮތުންނެވެ. އަބޫ ޙަނީފާ
ބުނެއެވެ: "އޭނާ ގަތުލުކުރާނީ ޙައްދުގެ ގޮތުގައެވެ. ޤިޞާޞްގެ ގޮތުގައެއް ނޫނެވެ. ކުރިއަށް
މިދެމީހުން ބަޔާންކުރި އޭނާ ޙައްދުގެ ގޮތުގައި ގަތުލުކުރެވޭނީ ގޮތަކީ އޭނާ ގަތުލުކުރުމަށް ފަސާދައެވެ.! އަދި
އޭނާ ގަތުލުކުރާ ގޮތުގައި އެހެންގޮތަކަށް އޭނާ ގަތުލުކުރުމަކީ އޭނާ ގަތުލުކުރާ ފަސާދަ
ބަންދުކުރުމަށް ގޮތެއްވެއެވެ. ޝާފިޢީ ފިޤުހީއެވެ. އެކަމަކު ފާލުގެ ޙަދީޘުގައި މިހާރުގެ
އޭނާ ގަތުލުކުރުމުގެ ފަސާދަ ހިފުމުގެ ގޮތުންނެވެ..." މިއެވެ.

ސުންނަތުން:

ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޙަދީޘުން މަޢުލޫމާތު ސިޙުރުވެރިޔާ ގަތުލުކުރުމަށް ހުކުމްކުރެއް
ސާބިތުވެގެންވެއެވެ. ތިރްމިޛީ އައްތިރްމިޛީ އަލްމުސްތަދްރަކުގެ ސުނަނުގައި:60/4ގައި،
އަދި އައްޠަބަރާނީ 'އަލްކަބީރު' 161/2 ގައި، އަދި އައްދާރަޤުޠްނީ 114/3 ގައި،
އަދި އެހެނިހެން ބޭކަލުން އިސްލާމީގެ ބޮޑު މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތެއްގެ ޙަދީޘުން،
އަލްބަރާސަނާ ބަޖަލީގެ ޙަދީޘުން، ޖުންދުބުގެ ޙަދީޘުން، الله ގެ ރަސޫލާ
ބަޔާންކުރެއްވިކަމަށް ރިވާވެގެންވާ މިޙަދީޘު:

«حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبَةٌ بِالسَّيْفِ» [152]

މާނައީ: "ސިޙުރުވެރިޔާގެ ޙައްދަކީ ކަނޑިގެ އެއްފަހަރު ޖެހުމެވެ.
(ގަތުލުކުރުމެވެ.)"

[152] رواه الترمذي: 1460، والطبراني في المعجم الكبير: 1665، والدارقطني: 3204

މަރްފޫޢުކޮށް މިޚަބަރު ސާބިތުވެގެންނުވެއެވެ. އެހެނީ އިސްނާދުގައިވާ އެރިވާޔަތުގައި އޮތް ބަޔަކު ރިވާކުރުމުގައި ޟަޢީފު ރިވާކުރަންނުވާ ރާވީއެއް ހިމެނެއެވެ. އަދި އަނެއް ރާވީ ޢިއްޔަތުގައި މުޤާރަނާ ކުރެވޭ ރާވީއެއްވެސް ހިމެނެއެވެ. އަދި އިސްނާދުގައި ބަޔަކަށް ޝައްކު ހުރެއެވެ.

އަދި އައްތިރުމިޒީގެ 'އަލްޢިލަލުލްކަބީރު' ކިތާބުގައި ތިރުމިޒީ ދެންނެވި ގޮތަށް އިމާމުބުޚާރީ ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި ތިރުމިޒީ ވަނީ ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

އަދި އައްތިރުމިޒީ ސުވާލުކުރެއްވިކަމަށް ރިވާވާ ޙަދީޘް މިއީކަމަށް ބުނެވެއެވެ.

އައްތިރުމިޒީ ރަޙިމަހުﷲ 'އިޢްލާލް' ގައި ވިދާޅުވެއެވެ:

(سَأَلْتُ مُحَمَّدًا عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ فَقَالَ: هَذَا لَا شَيْءَ...) [153]

މާނައީ: "އަހުރެން މިޙަދީޘާ ބެހޭގޮތުން މުޙައްމަދާއި (އެބަހީ: ބުޚާރީއާއި) ސުވާލުކުރީމެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިއީ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނޫނެވެ.'" މިއެވެ.

އެހެންކަމުން ބައެއް ޢިލްމުވެރިން އަދިވެސް މިކަންތައް ބަޔާންކުރެއްވި ޙަދީޘުގެ ސަނަދު ޟަޢީފުކަމަށް ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އެއީ ބުޚާރީ، ތިރުމިޒީ، އަދި ބައެއް ރާވީން ރިވާކުރައްވައެވެ. އެއީ އަލްމުސްނަދު 'އަލްމުސްނަދު' 190/1 ގައި، އަދި އަލް ތިރުމިޒީ އައްތިރުމިޒީގެ ސުނަނު 3043 ގައި، އަދި އަލްބައިހަޤީ 'އަލްސުނަން' 136/8 ގައި، ބަޔާންކޮށް ބުނެ ވިދާޅުވެއެވެ ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ:

153 العلل الكبير: 237/1

(كَتَبَ عُمَرُ بن الخطاب رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنِ اقْتُلُوا كُلَّ سَاحِرٍ وَسَاحِرَةٍ، قَالَ: فَقَتَلْنَا ثَلَاثَ سَوَاحِرَ.) [154]

މާނައީ: "އުމަރު ބިން ޚައްޠާބު رضي الله عنه ލިޔުއްވިއެވެ: ކޮންމެ ސިޙުރުވެރިއަކާ ފިރިހެނަކާއި އަންހެނަކު ތިޔަބައިމީހުން ޤަތުލުކުރާށެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން އަހަރުމެން ތިން ސިޙުރުވެރިން ޤަތުލުކޮށްފީމުއެވެ."

އަދި ހަފްޞާގެ އަރިހުންވެސް ސަޙީޙަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އަލްބައިހަޤީގެ ސުނަން 136/8ގައި އުބައިދު الله ބިން އުމަރުގެ އަރިހުން، ނާފިޢުގެ އަރިހުން، އިބްނު އުމަރުގެ އަރިހުން، ހަފްޞާ ބިންތު އުމަރު رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

(أَنَّ حَفْصَةَ بِنْتَ عُمَرَ، رَضِيَ الله عَنْهُما، سَحَرَتْهَا جَارِيَةٌ لَهَا فَأَقَرَّتْ بِالسِّحْرِ وَأَخْرَجَتْهُ فَقَتَلَتْهَا، فَبَلَغَ ذَلِكَ عُثْمَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَغَضِبَ، فَأَتَاهُ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: جَارِيَتُهَا سَحَرَتْهَا، أَقَرَّتْ بِالسِّحْرِ وَأَخْرَجَتْهُ، قَالَ: فَكَفَّ عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: وَكَأَنَّهُ إِنَّمَا كَانَ غَضَبُهُ لِقَتْلِهَا إِيَّاهَا بِغَيْرِ أَمْرِهِ.) [155]

މާނައީ: "ހަފްޞާ ބިންތު އުމަރު رضي الله عنهما ގެ ޖާރިޔާއެއް އެކަމަނާއަށް ސިޙުރުހެދިއެވެ. އަދި ސިޙުރުހެދިކަމަށް އެއަންހެނާ އެއްބަސްވިއެވެ. އަދި އެސިޙުރު ނެރުނެވެ. ދެންފަހެ އެކަމަނާ އެޖާރިޔާ ޤަތުލުކޮށްލެއްވިއެވެ. ދެން އެކަންތައް ޢުޘްމާން

---

[154] رواه أبو داود: 3043، وأحمد: 1657، والسنن الكبرى للبيهقي: 16498

[155] رواه مالك في الموطأ: 14، والطبراني في المعجم الكبير: 303، والسنن الكبرى للبيهقي: 16499

رضي الله عنه ގެ އަރިހަށް ފޮނުއްވިއެވެ. ދެން ޙަފްޞާގެފާނު ކާފިރު ސިޙުރުވެރިޔާ މަރާލުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ދެން އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما ޙަފްޞާގެފާނުގެ އަރިހުން ވަޙީއެއް ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޙަފްޞާގެފާނުގެ ޖާރިޔާ ޙަފްޞާގެފާނަށް ސިޙުރުކުރިއެވެ، އަދި ސިޙުރުކުރިކަމަށް އިޢުތިރާފުވިއެވެ، އަދި އެ ސިޙުރު ނެރުނެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން ޢުޘްމާނު رضي الله عنه ރުޅިވެވަޑައިގަތެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: ޙަފްޞާގެފާނު ކާފިރު ސިޙުރުވެރިޔާ ކަތިލުމަށް ޙަފްޞާގެފާނުގެ އަމުރުފުޅާއި ނުލާ ޙަފްޞާ އަމުރުކުރެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ޙަފްޞާގެފާނު ރަސްގެފާނުގެ ހުއްދައާއި ނުލައި ކަމެއް ކުރެއްވީމައެވެ."

އަދި ޖުންދުބުގެ އަރިހުން ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އެއީ އަލްބައިހަޤީގެ ސުނަނުން 136/8 ގައި، ތާރީޚުލް ކަބީރުގެ އަރިހުން، އަބޫ ޢުޘްމާނު އައްނަހްދީގެ އަރިހުން، ޖުންދުބުގެ ވަލީދުގެ ކައިރީގައި ސިޙުރުކުރާމީހާ ޤަތުލުކުރެއްވިއެވެ. ތާރީޚުލް ކަބީރު، އަބޫ ޢުޘްމާނު އައްނަހްދީގެ އަރިހުން އަލްއިސްތިޢާބުގައި ނަޤުލުކޮށްފައިވެއެވެ. އެކަމަށްފަހު އަލްވަލީދު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ޙަފްޞާގެފާނުގެ އަރިހުން ޤަތުލުކުރެއްވިކަމާ ބައިހަޤީ ސުނަނުލްކުބްރާގައި ނަޤުލުކޮށްފައިވެއެވެ.

އަދި އެހެން މަސްދަރެއް، އަލްމުވައްޠާ ޙަފްޞާގެފާނުގެ 'ޖާރިޔާ' 222/2 ގައި، މުޙައްމަދު އަބްދުއްރަޙްމާނުގެ ރިވާއިން، އަދި އިބްނު މާލިކުގެ ރިވާއިން، ޖުންދުބުގެ އަރިހުން ޤަތުލުކުރެއްވިކަން ރިވާވެގެންވެއެވެ.

އިމާމް އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލް ވިދާޅުވިއެވެ:

(صح عن ثلاثة من أصحاب رسول الله، صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِي قتل الساحر..) [156]

މާނައީ: "الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަސްޙާބުބެއިންގެ ތިން ބޭފުޅުން ސިޙުރުވެރިޔާ ޤަތުލުކުރުމަށް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ." މިއެވެ.

156 أحكام أهل الملل: 1/426

- މައްސަލަތައް:

އިލްމުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތަކުން އެނގޭ ބައްބަވެގެންވަނީ ސިހުރުވެރިޔާ ތައުބާވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެތޯ. އެކަމުގައި އުލަމާއުން ޚިލާފުވެފައިވެއެވެ. އިބުނު ކަޘީރު ވިދާޅުވެއެވެ:

(..وَهَلْ إِذَا تَابَ السَّاحِرُ تُقْبَلُ تَوْبَتُهُ؟ فَقَالَ مَالِكٌ، وَأَبُو حَنِيفَةَ وَأَحْمَدُ فِي الْمَشْهُورِ عَنْهُمَا: لَا تُقْبَلُ. وَقَالَ الشَّافِعِيُّ وَأَحْمَدُ فِي الرِّوَايَةِ الْأُخْرَى: تُقْبَلُ. وَأَمَّا سَاحِرُ أَهْلِ الْكِتَابِ فَعِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ أَنَّهُ يُقْتَلُ، كَمَا يُقْتَلُ السَّاحِرُ الْمُسْلِمُ. وَقَالَ مَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ وَأَحْمَدُ: لَا يُقْتَلُ. يَعْنِي لقصة لبيد بن أعصم. وَاخْتَلَفُوا فِي الْمُسْلِمَةِ السَّاحِرَةِ، فَعِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ لا تُقْتَلُ، وَلَكِنْ تُحْبَسُ. وَقَالَ الثَّلَاثَةُ: حُكْمُهَا حُكْمُ الرَّجُلِ، وَاللهُ أَعْلَمُ...) [157]

މާނައީ: "...އަދި ސިހުރުވެރިޔާ ތައުބާވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެހެއްޔެވެ؟ މާލިކުއާއި އަބޫ ޙަނީފާއާއި އަޙްމަދުގެ އަރިހުން މަޝްހޫރު ރިވާޔަތުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: 'ޤަބޫލުނުކުރެވޭ ކަމެވެ.' އަދި ޝާފިޢީއާއި އަޙްމަދު އަނެއް ރިވާޔަތުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: 'ޤަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ.' ދެންފަހެ އަހުލު ކިތާބީންގެ ސިހުރުވެރިޔާ ދެންނަމަ، މުސްލިމުންގެ ސިހުރުވެރިޔާ ސިހުރުވެރިޔާ ޤަތުލުކުރާ ފަދައިން އަބޫ ޙަނީފާގެ ކައިރީގައި އޭނާވެސް

157 نقله عنه في تفسير ابن كثير: 1/372

ޤަބޫލުނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި މާލިކާއި އަޙްމަދުއާއި ޝާފިޢީ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޤަބޫލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.' އެއީ ޙަދީޘު ބުނުމަށް އަޅުބަލުމުގެ ވާރަކަތަކަށްކަމުންނެވެ. އަދި ސިޔާރަތު މުސްލިމު އަންހެނާއިމެދުގައި އެބަކަލުން ދިޔާވިއެވެ. އެގޮތުން އަބޫ ބަސްގޭގެ ކައިރީގައި އެއަންހެނާ ޤަބޫލުނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންއެކަމަކު އާނާ ބަސްދީނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އަނެއް ޙީން އިމާމުން ވިދާޅުވިއެވެ: 'އާނާގެ ބުނުމަކީ ފިޔަވައިވާ ދިރިހުނާގެ ބުނުމެވެ.'والله أعلم..." މިއެވެ.

އިސްލާމްދީން ގެއްލޭ އަށްވަނަ ކަންތައް

"މުޝްރިކުންނަށް ވާގިވެރިވެ، މުސްލިމުންގެ ދެކޮޅަށް އެހީވެދިނުންނަށް އަރިހަރިވެރިވުމެވެ. ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ [158]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހަދައިފިމާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އެއީ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެތެވެ."

މުޝްރިކުންނަށް އެހީތެރިވެދީ، މުސްލިމުންގެ ދެކޮޅަށް އެހީވެދިނުންނަށް ނަސްރުދިނުމީ މިކަހަ ފަހެ الله ތަޢާލާގެ އިންޒާރާއި ވަޢީދުގެ ބަސްފުޅުތަކުން ހުރަހެޅިގެންވެއެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި ދުށްމިނުންނަށް ޒިޔާރަތްތެރިވެގެންއެވެ. އަދި الله ކާފަރާއި ދެކޮޅު ހުށަހަޅާނެ ބައެއް ފަދައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ:

﴿وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ

[158] المائدة: 51

عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴾ [159]

މާނައީ: "އަދި އޭގެތެރެއިން ގިނަމީހުން ފާފަވެރިވުމާއި، ދުޝްމަނުވެރިވުމާއި، ހަރާމް މުދާ ކެއުމަށް އަވަސްވެގަންނަތަން، ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެއުރެން ކުރަމުންދިޔަ ޢަމަލުތަކަކީ ނުބައިކަމާއެވެ! އެއުރެން ފާފަވެރި ބަސްތައް ބުނުމާއި، ހަރާމްމުދާކެއުން އަޅުވެރިންނާއި، އިލްމުވެރިން އެއުރެންނަށް މަނާކުރާނޫނަމަ ކޮންފަދަހެއްވެ! އެއުރެން ކުރަމުންގެންދިޔަ ކަންތައްތަކަކީ ނުބައިކަމާއެވެ!"

އަދި الله تَعَالَى އެކަންތައް ބަޔާންކުރައްވައިފައިވޭ މުނާފިޤުންގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا . الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَيَبْتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴾ [160]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، މުނާފިޤުންނަށް ވޭންދެނިވި އަޒާބުހުރިކަމުގެ ހަބަރު ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނަށް ދެއްވާށެވެ! އެއުރެންނީ، މުއުމިނުން ފިޔަވައި، ކާފަރުން އެއީ އެކުވެރި އެހީތެރިން ކަމުގައި ބަލައިގެން އުޅޭ މީހުންނެވެ. އެ ކާފަރުންގެ ގާތުން

[159] المائدة: 62-63

[160] النساء: 138-139

އިއްޒަތްލިބިގަތުމަށް އެއުރެން އެދެނީހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި އިއްޒަތް މިލްކުވެގެންވަނީ الله އަށެވެ."

އަދި މުޝްރިކުންނާއި އެކުވެރިވާ އެހީތެރިވާ ނަޞާރާއާ ޔަހޫދީންގެ ޙުކުމް، އެމުޝްރިކުންގެ ޙުކުމް ފަދައިން ކާފިރުއެއްވެއެވެ. އާޔަތުން ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ... ﴾[161]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިން (އެއީ) އެކުވެރިން ކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! އެއުރެންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކީ އަނެއްބަޔަކުގެ އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހިފައިފިމާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ..."

އަދި ސިއްރުގައި ނުވަތަ ފާޅުގައި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވާ އެހީތެރިވުމާއި، އަދި ތެދުވެރިކަމާއި އެކު ނުވަތަ ދޮގުވެރިކަމާއިއެކުވެސް އެބައިމީހުންނަށް ނަޞްރުދިނުމަކީ ވައުދުފުޅު ނަހީގެ ބަސްފުޅުގައި ހަމަހަމަވެގެންވާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ހުއްޓެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ

161 المائدة: 51

أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴾ [162]

މާނައީ: "މުނާފިޤުވިމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުތޯއެވެ؟ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންކުރެ ކާފަރުވެގެންވީ އެމީހުންގެ އަޚުންނަށް އެއުރެން ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން (ރަށުން) ނެރުއްވައިފިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު ތިމަންމެންވެސް ނުކުންނާނަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާ ގެއްލުންދިނުމުގައި ދުވަހަކުވެސް އެއްވެސް މީހަކަށް ތިމަންމެން ކިޔަމަން ނުވާނަމުއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރެވިއްޖެނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރުދޭނީމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންނީ، ދޮގުވެރިންކަމަށް الله ހެކިވޮޑިގެންވެއެވެ."

އަދި ދުނިޔަވީ ފައިދާތަކަކަށްޓަކައި ނުވަތަ އެބައިމީހުންދެކެ ގަންނަ ބިރަކަށްޓަކައި ނުވަތަ އެބައިމީހުންނާއި ގުޅިގެން ފަސޭހައިން އުޅުމަށްޓަކައި ނުވަތަ އެބައިމީހުންނާއި [illegible] ހުރުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ޖެހިލާނޭ ނުރައްކާ ދުޝްމަނުންގެ ބިރުން ނުވަތަ ނަފްސާއި މުދާ ރައްކާތެރިކޮށް ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިންކަމުގައި ނުހަމަ ތިބުމަކީ ހިތުގައި ބުނުމަކީ އެކަލާނގެ ކަނޑައެޅި ބާވަތުގެ ކުފުރެއް ކަމުގައި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى

[162] الحشر: 11

أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ... ﴾[163]

މާނައީ: "ދެން، އެއުރެންގެ ހިތުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުންނަމީހުން (އެބަހީ: ޝައްކާއި ނިފާޤުގެ ބަލިހުންނަ މީހުން) އެއުރެންގެ އެކުވެރިކަން ލިބިގަތުމަށް އަވަސްވެގަންނާތީ، ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެއުރެން ބުނެއެވެ. ތިމަންމެންނަށް މުޞީބާތެއް ޖެހިދާނެކަމަށް ތިމަންމެން ބިރުގަންނަމެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ. ﴾[164]

މާނައީ: "އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން، އާޚިރަތުގެ މައްޗަށް، ދުނިޔަވީ ޙަޔާތަށް ލޯބިކޮށް އިސްކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކާފަރުވެރިޔުންނަކަށް، الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެއެވެ."

އަދި ކާފަރުންނާއި މުވާލާތުކުރުން އެކުވެރިވާ އެހީތެރިވުން ނަހީކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅު އެކަލާނގެ ޤާއްމުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ގާނޫނުގެ ޙުކުމްކަމުގައި ނުވަތަ ބިރައްޤި ހިންގުމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އަހުލުކިތާބީން ނުވަތަ މުޝްރިކުން ނުވަތަ

---

[163] المائدة: 52

[164] النحل: 107

މުރުތައްދުން އަދި އަހުލުލްކިތާބު ކާފިރުގެ މީހުންނާ ރަޙްމަތްތެރިކަމުގައި ހުރުމަކީ ހަރާމްވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾[165]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން ފޮތް ދެވުނު މީހުންގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަށް ފުރައްސާރައެއްކަމުގައާއި، ކުޅިވަރެއް ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅުނު މީހުންނާއި، ކާފިރުން އެއީ، އެކަކުވެސް އެހީތެރިން ކަމުގައި ނުހަދާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން، މުއުމިނުން ކަމުގައިވާނަމަ ﷲ އަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ!"

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ... ﴾[166]

މާނައީ: "ﷲ އަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާ ބަޔަކު، ﷲ އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދުޝްމަނުވެރިވާ މީހުންނަށް ލޯބިކުރާ ބައެއްކަމުގައިވާތީ ވިޔާ

---

[165] المائدة: 57

[166] المجادلة: 22

ނުދެކޭނޫއެވެ. އެއުރެންނީ، އެއުރެންގެ މައިންބަފައިން ކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ ދަރިން ކަމުގައި، ނުވަތަ އަޚުން ކަމުގައި، ނުވަތަ ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ..."

އަދި މުއުމިނުން ފިޔަވައި ކާފިރުންނީ އެކުވެރި އެހީތެރި ނަސޭހަތްތެރިންކަމުގައި ނަގާ މީހާ، އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުން ހުއްޓާލާ އަދި އެބައިމީހުންނީ ގޮތް ރަޙްމަތްތެރިންކަމުގައި ނެގުމުން ދުރުވެ އެއްބާރުލުންދެއްވަނަމަ، އޭނާ އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވީ މުނާފިޤު އަޚުލާޤުތެރިންނާއި އޭނާ ގެއްލިގެން ދުރުން އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބައްދަލުވި ކަންތައްތައް (އެބަހީ: ބަދުރޫބު) އޭނާގެ މައްޗަށްވެސް ބައްދަލުވެދާނެކަމަށް ސާފުވެގެންވާ ބިރުވެތިކަމާއި ވެރިކަމަށްވެގެންވާ ދަރިފުޅުން އެކަލާނގެ ވައުދުގެ ބަސްފުޅު އިއްވެވިއެވެ. ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴾[167]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! މުއުމިނުން ފިޔަވައި، ކާފިރުން އެއީ އެކުވެރި އެހީތެރިން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުހިފާށެވެ! (ފަހެ) ބޭނުންވެގެންވާ ޙުއްޖަތެއް ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް، ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ ހަޟްރަތަށް ހުށަހަޅުއްވަން އެދެނީހެއްޔެވެ؟"

އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުމަކީ މިނުންނާއި އެކަލާނގެ ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

[167] النساء: 144

﴿ لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ... ﴾ [168]

މާނައީ: "މުއުމިނުން، މުއުމިނުން ފިޔަވައި ކާފަރުން އެއީ، އެހީތެރިންކަމުގައި ނުހަދާރުހިކަށެވެ! އެކަންކޮށްފި (އެގޮތަށް) ކުރާމީހާ (ތަންނާނުވެ!) ފަހެ، اللّٰهގެ ވާދެވިފައިވާ ތެރެއިން އެއްވެސްކަމެއްގައި އެމީހަކު ނުވެއެވެ. އޮޅުނުނަމަ ފަރާތުން އަންނަ ނުރައްކަލަކުން ރައްކާތެރިވުން ސަލާމަތްވުން މަޤްޞަދުވާނަމަ ގާތްގައި ގުޅިވެ. އަދި، اللّٰه އެކަލާނގެ ނަފްސާއިން (އިލާހުން) ރައްކާތެރިވުން ބޭނުންކުރައްވައެވެ..."

އަދި އެބައިމީހުން ދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވެގެންދާކަން ކަލާނގެ ވަޙީގައި އަންގަވައެވެ:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَى لَهُمْ. ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴾ [169]

---

[168] آل عمران: 28

[169] محمد: 25-26

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންނަށް ތެދުމަގު އެނގި ބަޔާންވެވަޑައިގަތުމަށްފަހު، އެއުރެންގެ ފުރަގަހަށް އެނބުރި މުރުތައްދުވެގެންދިޔަ މީހުންނަކީ ޝައިޠާނާ އެކަން ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި އަޙުލަމާއި ދިގުވާހަކަތަކުގެ އެދުން އެއުރެންނަށް ދެއްވީއެވެ. އެއީ، الله ބާވައިލެއްވި ޤުރުއާން ނުރުހުންވި މީހުންނަށް، އެއުރެން ބުނިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ބަޔަކު ކަންތައްތަކުގައި ތިމަންމެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވާނޫއެވެ. އަދި އެއުރެން ސިއްރުކުރާތަކެއްވާ ކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ."

އެނޫންވެސް އެހެރަ އާދަމްތަކެވެ.

މިބާބުގައި ފުރުޤާނާއި ސުންނަތުން އައިސްފައިވާ ނައްސުތަކުން ހަދުނުކުރެވޭ ދިނުވެގެންވެއެވެ. އަދި ޝަރުޢުކުރައްވާ ފަރާތުންވެސް ދީނުގައިވާ މިބާބުވެގެންވާ އަސްލު ވަރުގަދަވެގެންވާ ބާރުންކުރައްވަމުން އިސްކަންދެއްވާ ފަރުވާތެރިވެގަތުމަށްވާފައެވެ. އެގޮތުން އެކަމުގެ މައްޗަށް އައިސްފައިވާ ފުރުޤާނާއި ސުންނަތުގެ ނައްސުތަކުން މުވާލާތުކުރެވޭ ގެންގުޅުމެވެ. އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުތަކުން ދިނުވެގެންވެއެވެ. އެކަންތަކުން އެހެނިވެ، އެއަރުގަތި މިއްރަތުގެ އުޅުނު ބަސްތަކުގެ އަސްލުތަކުގެ ތެދުއިންސާފު ކަމަކަށްވާނީއެވެ. އެހެނީ ފަހު ކާފަރުންނާއި އެކުވެރިވެ، އަދި މުއުމިނުންނާއި ދުރުވެރިވެ އަދާވާތްތެރިވުމުން ޝަރީޢަތް ފުރާނާގެ، ދީން މުގުރިގެންދެއެވެ.

ޝައިޚު ހަމަދު ބިން ޢަތީޤު 'ސަބީލުއްނަޖާތި' ސަ:31 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...فأما معاداة الكفار والمشركين، فاعلم أن الله سبحانه وتعالى أوجب ذلك، وأكد إيجابه وحرم موالاتهم وشدد فيها، حتى أنه ليس في كتاب الله تعالى

حكم فيه من الأدلة أكثر ولا أبين من هذا الحكم بعد وجوب التوحيد، وتحريم ضده...) [170]

ވާނައީ: "...ދެންފަހެ ކާފަރުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ބަރާއަތްތެރިވެ ދެކޮޅުވެރިވުން ދަންނަދެ، ފަހެ الله تَعَالَى އެކަންތައް ވާޖިބުކުރައްވާފައިވާކަމާއި، އަދި އެކަންތަކުގެ ވާޖިބުކަން ވަރުގަދަކޮށް ހަދީސްކުރެއްވިކަމާއި، އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުން ހަރާމްކުރައްވާ އަދި އެކަމުގައި އެކަލާނގެ ވަރަށްގަދައަށް ހަކުރަނި ބަސްފުޅު ވަޙީކުރެއްވިކަން ދަންނާނެވެ! އެގޮތުން الله تَعَالَىގެ ފޮތުގައި ތައުޙީދުގެ ވާޖިބުކަމާއި އޭގެ އިދިކޮޅު ހަރާމްވެގެންވާކަމަށް ފަހު، އެހުކުމެއްގައި މިކަންތަކަށްވުރެ ދަލީލުތައް ގިނަވެ ބަޔާންވެގެންވާ ކަމެއްނުވެއެވެ..." މިއެވެ.

މިބާބުގައި ކަރަވަރުންވެސްވަނީ ޖާހިލުކަމާއި، ކަންފަސޭހަކަމުން ފުރުސަތުވެފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ހަވާ ނަފްސުގެ އެދުންތަކަށް ތަބާވުމާއި، ދުނިޔަވީ ތައްޢޮލުކަމާއި ފިރިކަލާއި ހިދާޔަތަކަން ޗޮހެކުރުމަކުރައްވެސް ކާފަރުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ، އަދި މުއުމިނުންނާއި ދެކޮޅުވެރިވެ ބަރާއަތްތެރިވުމަށްވާ އުޅުނުއްކަމުގައިވެސް ފެނިއެވެ. އެހެންކަމުން ކުރީގެ މުސްލިމުންގެ ތަރައިން ގިނަބަޔަކަށްވާ ޒިޔާރަތްކަމުގައި އަދި ފަހުގެ މީހުންނަށްވާ ބަޔާއްކަމުގައި މިބާބުވަނީ ފެނިއެވެ.

މުވާލާއި ނަސާރާއި ބޮއްދާއި ހަރުދުންވެސް މުއުމިނުންގެ މައްކަތް ކާފަރުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ ނަހީކުރުމުން ހަރާމްވެގެންވެއެވެ. އެއީ

---

[170] سبيل النجاة والفكاك: 14/1

އެބައިމީހުންނަށް ތަބާވާކަމާއި، އަދި މުއުމިނުންގެ ދީނުގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންގެ ދީން އިސްކުރާކަމަށް އޭނާގެ ހިތުގައި ނުވިނަމަވެސްމެއެވެ. الله تعالىވަނީ ވަރުގަދަވެގެންވާ އިންޒާރުކޮށް އެކަމާއިމެދު އިންޒާރުދެއްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނަ އާހަރްޓަކުގައިވާ ޚަތަރިންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީއެވެ:

﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ [171]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހިފައިފިމީހާ (ދަންނާށޭވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ..."

މިއާޔަތުގެ މާނަވަނީ ބަސްފުޅުން ފާޅުވާ ގޮތުގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ އާއްމުވަނީ ހަމައެބައިމީހުންގެ ޙުކުމުގައެވެ.

އިބްނުލް ޤައްޔިމް 'އަޙްކާމު އަހުލުއްޛިއްމާ' 67/1 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...قَدْ حَكَمَ الله – وَلَا أَحْسَنَ مِنْ حُكْمِهِ – أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّى الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى فَهُوَ مِنْهُمْ: ﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ...﴾ ، فَإِذَا كَانَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنْهُمْ بِنَصِّ الْقُرْآنِ كَانَ لَهُمْ حُكْمُهُمْ...) [172]

މާނައީ: "...ފަހެ، الله تعالى ޙުކުމްކުރައްވާފައިވަނީ -އަދި އެކަލާނގެ ޙުކުމްފުޅަށްވުރެ ރަނގަޅު ޙުކުމެއްނުވެއެވެ- ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި

---

171 المائدة: 51

172 أحكام أهل الذمة: 195/1

އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ ނަޞްރުދީފި މީހުންވެސް ހަމަ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެކެވެ.

﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ [173] އެހެންކަމުން ހަމަ އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވާ މީހުންވެސް ޤުރުއާނުގެ ނައްޞުން އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެކަމަށްވާނަމަ، އެމީހުންނަށްވަނީވެސް އެބައިމީހުންގެ ޙުކުމެވެ..." މިއޮވެ.

އަދި އަލްޤުރުޠުބީގެ ތަފްސީރުގައި 217/6 ގައިވެއެވެ:

(...﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ...﴾ أَيْ يَعْضُدْهُمْ عَلَى الْمُسْلِمِينَ ﴿...فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ بَيَّنَ تَعَالَى أَنَّ حُكْمَهُ كَحُكْمِهِمْ، وَهُوَ يَمْنَعُ إِثْبَاتَ الْمِيرَاثِ لِلْمُسْلِمِ مِنَ الْمُرْتَدِّ، وَكَانَ الَّذِي تَوَلَّاهُمِ ابْنُ أُبَيٍّ ثُمَّ هَذَا الْحُكْمُ بَاقٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فِي قَطْعِ الْمُوَالَاةِ...) [174]

މާނައީ: "...'ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންނާ އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ހިފާމީހާ' އެބަހީ: މުސްލިމުންގެ ދެކޮޅަށް އެބައިމީހުންނަށް ވާގިވެރިވެ އެހީތެރިވާ މީހާ 'ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވެސް އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.' އެކަލާނގެ ބަޔާންކުރައްވާފައި އެވަނީ އޭނާގެ ޙުކުމަކީވެސް އެބައިމީހުންގެ ޙުކުމްކަމަށެވެ. މުރުތައްދުވެއްޖެ ޔަބައިން މުސްލިމަކަށް ވާރުތަވުމާ ޘާބިތުވުން އެކަމުން މަނާވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވި މީހާއީ އިބްނު އުބައްޔެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ޤިޔާމަތްދުވަހާއި ހަމައަށް އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުން ކަނޑާލުމުގައި މިޙުކުމްވަނީ ދެމިގެންނެވެ..." މިއޮވެ.

---

[173] المائدة: 51

[174] تفسير القرطبي: 217/6

އިބްނު ހަޒްމު 'އަލްމުޙައްލާ' 35/11 ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

(...وَصَحَّ أَنَّ قَوْلَ الله تَعَالَى ﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ إِنَّمَا هُوَ عَلَى ظَاهِرِهِ بِأَنَّهُ كَافِرٌ مِنْ جُمْلَةِ الْكُفَّارِ فَقَطْ - وَهَذَا حَقٌّ لَا يَخْتَلِفُ فِيهِ اثْنَانِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ...)[175]

މާނައީ: "...އަދި الله تَعَالَى ގެ ބަސްފުޅު ﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ ވަނީ ބޭރުފުށުން ހުރިގޮތުން މާނައިގެ ދައްކަވާފައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އެއީ އޭނާއީ ކާފިރުންގެ ބައިގަނޑުގެ ތެރެއިންވާ ކާފިރެއްކަމެވެ. މިއީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ދެމީހަކު ޚިލާފުނުވާނޭ ކަމެކެވެ..." މިއެވެ.

ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން އަބްދި الله 'އައްދަލާއިލު ފީ ހުކްމި މުވާލާތި އަހްލިލް އިޝްރާކު' 52 ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ:

(﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾... فإذا كان وعد المشركين في السر - بالدخول معهم ونصرتهم والخروج معهم إن جلوا- نفاقاً

175 المحلى بالآثار: 33/12

وكفراً وإن كان كذباً. فكيف بمن أظهر لهم ذلك صادقاً، وقدم عليهم، ودخل في طاعتهم، ودعا إليها، ونصرهم وانقاد لهم، وصار من جملتهم وأعانهم بالمال والرأي؟! هذا مع أن المنافقين لم يفعلوا ذلك إلا خوفاً من الدوائر؛ كما قال تعالى: ﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَادَائِرَةٌ... ﴾..)[176]

މާނައީ: "...الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴾[177]

މާނައީ: "މުނާފިޤުވިމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަމުތޯއެވެ؟ ޔަހޫދީ އަހުލުވެރިންނުގެ ކާފަރުވެގެންވީ އެއްބަނޑުގެ އަޚުންނަށް އެއްބަސް ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން (ރަށުން) ނެރެފައިވިޔަސް، ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު ތިމަންމެންވެސް ނުކުންނާނަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލުންދިނުމުގައި ދުވަހަކުވެސް އެއްވެސް މީހަކަށް ތިމަންމެން ކިޔަމަނެއް ނުވާނަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ ކުރެވިއްޖެނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެން

---

176 الدلائل في حكم موالاة أهل الإشراك: 1/51-52

177 الحشر: 11

ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞީޙަތްތެރިވުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑަކީ، ތޯގެވެރިންކަމަށް الله ހިޔާވާޅޭގެންވާމެވެ."

މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ވަނުމަށް ސިއްރުގައި އެމީހުންނާ ވައްދުވެ، އަދި އެމީހުންނަށް ނަޞީޙަތްދިނުމަށް އަދި އެމީހުން ބަރަކާތްލެވުމުގެ ނަމަ އެމީހުންނާއި އެކުގައި ނިކަމެތިކަން ވައްދުވުމީ -ޝޫރާ ހަދާ ހާލު އެފަރާތުން ވައްދުވުމަށް- ނިފާޤުއްޓަކައިގައި އަދި ކުފުރުއްޓަކައިގައި ވާނަމަ، ދެންފަހު ބޮޑުވެރިކަމާއި އެކު އެކަންތައް ފާރުކޮން، އިބާދަތުގެ ކައިރިއަށް ގޮސް، އިބާދަތުގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ދަރަޖަ ވަރު، އަދި އެކަމަށްޓަކައި، އިބާދަތުގެ ނަޞީޙަތު، އިބާދަތުގެ ބޮޑުކަން، އިބާދަތުގެ ޖާގައިގެ ބޮޑުކަމުން، އަދި މުދަލާއި ރައްކާ އިބާދަތުން އެހެނިހެން ހަދައިގެ މީހުން ގާތުގައި ކޮށްފަދައަކުން ހުއްޓުވާ!؟

އަދިވެސް މިފަދައިން މިވަނީ، ދިމާވެދާނެ މުނާފިޤުންގެ ނުރައްކާތެރިކަމުން ބިރުން މުސްލިމުން މުނާފިޤުންގެ ވަސްވާސް އެކަށޭނެ ބާރުގައިއެވެ. އޭރު އެކަމާނަ ވަހުކުރުމުގެ ފަދައިންނެވެ:

﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ...﴾[178]

މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެންގެ ހިތުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުންނަމީހުން (އެބަހީ: ޝައްކާއި ނިފާޤުގެ ބަލިހުންނަ މީހުން) އެއުރެންގެ އެކުވެރިކަން ޙާޞިލުކުރުމަށް އަވަސްވެގަންނާތީ، ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެއުރެން ބުނެތެވެ. ތިމަންމެންނަށް މުސީބާތެއް ދިމާވެދާނެކަމަށް ތިމަންމެން ބިރުގަންނަމެވެ..." މިއެވެ.

---

[178] المائدة: 52

އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ވަލީވެރިންގެ ޢަދުއްވުންތަކާއި، އެކަލާނގެ ދީނުގެ ޢަދުއްވުންގެ ބިޔައިން ބަރީއަވާ މީހާގެ މައްސަލަތަކީ الله تَعَالَىގެ ވަލީވެރިންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ ޙިމާޔަތް ނަސްރުދިނުމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا... ﴾ [179]

މާނައީ: "ހަމައެކަނި ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރި އެހީތެރިޔާއީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި އީމާންވި މީހުންކަން ކަށަވަރެވެ..."

އަދި ކާފިރުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ، އަދި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދިނުމަކީ އެއްވެސް މުސްލިމަކަށް ޢުޛުރު ލިބިގެންނުވާއެވެ. އެހެނީ ފަހެ ތައުޙީދުގެ މަސްއަލަތަކީ ޢުއްމަތަކަށް އެދޭ އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ މަސްއަލަތަކެވެ. އަދި ޝިރުކުގެ ފަސާދައަކީ ޢުއްމަތުގެ ދިޔައިން ދުރުކުރެވެން އެންމެ ބޮޑު ފަސާދައެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ، އެދީ ދުނިޔަވީ ފައިދާއަކަށް، މުދާ ނުވަތަ ވެރިކަމާއި ރިޔާސަތު އަދި އެނޫންކަމެއް ސަލާމަތްކަން ބައެއް ކާފިރުންގެ ރުހުމަށްޓަކައިވިޔަސް އަދި ބިރުން، ނުވަތަ (ނަފްސު) ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައިވިޔަސް މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ކާފިރުންނަށް އެހީތެރިވެ ނަސްރުދިނުން ހުއްދަނުވާނޭކަމެވެ. އެހެނީ ކާފިރުންނަށް އެހީތެރިވެ ނަސްރުދިނުމަކީ ދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވެގެންދާ ކަމެއްވީ އެހެންވެއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވެ ބާރުގަދަވުމާއި އަދި އެކުއްސްވެސް ކާފިރުގެ މިއްރައްޔިތުކަން އެހީތެރިވެ ވާޖިބުވޭ، އަދި އެއްވެސް ވައްޓަފާޅި އެހީތެރިވެދިނުން އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވެދެއްވޭ މީހާ ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ކާފިރުއްކަމަށް ރިޔާކުގެ

179 المائدة: 55

އަހުލުވެރިން އިޖްމާޢުވެގެންވެއެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ... ﴾ [180]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިން (އެއީ) އަހުލުވެރިން ކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! އެއުރެންގެ ބައެއިން އެއްބަޔަކީ އަނެއްބަޔެއްގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އަހުލުވެރިން ކަމުގައި ބަލައިފިމާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ..."

ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދިالله އާލުއްޝައިޚް رحمه الله ، 'އަދްދަލާއިލު' ފޮތުގެ މުޤައްދިމާގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(اعلم رحمك الله: أن الإنسان إذا أظهر للمشركين الموافقة على دينهم: خوفاً منهم، ومداراة لهم ومداهنة؛ لدفع شرهم. فإنه كافر مثلهم، وإن كان يكره دينهم ويبغضهم، ويحب الإسلام والمسلمين.

هذا إذا لم يقع منه إلا ذلك. فكيف إذا كان في دار منعة، واستدعى بهم، ودخل في طاعتهم وأظهر الموافقة على دينهم الباطل، وأعانهم عليه بالنصرة والمال، ووالاهم وقطع الموالاة بينه وبين المسلمين، وصار من جنود الشرك

---

[180] المائدة: 51

والقباب وأهلها، بعدما كان من جنود الإخلاص والتوحيد وأهله. فإن هذا لا يشك مسلم أنه كافر، من أشد الناس عداوة لله ورسوله صلى الله عليه وسلم.

ولا يستثنى من ذلك إلا المكره: وهو الذي يستولي عليه المشركون، فيقولون له: اكفر، أو افعل كذا وإلا فعلنا بك وقتلناك. أو يأخذونه، فيعذبونه حتى يوافقهم. فيجوز له الموافقة باللسان، مع طمأنينة القلب بالإيمان.

وقد أجمع العلماء على أن من تكلم بالكفر هازلاً أنه يكفر فكيف بمن أظهر الكفر خوفاً وطمعاً في الدنيا؟...)[181]

މާނައީ: "الله ތިބާއަށް ރަޙްމަތްލައްވާށިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ، މުޝްރިކުންދެކެ ބިރުން އަދި އެމީހުންގެ ނުބައިކަން ދުރުކުރުމަށް ބޭރުފުށުން އޮޅުވާލާ ހާލު އެމީހުންގެ ދީނަށް އެއްބަސްވާކަން ފާޅުކޮށްފިނަމަ، ދެން ހަމަކަށަވަރުންވެސް އޭނާވާނީ އެމީހުންފަދަ މުޝްރިކަކަށެވެ. އެއީ އޭނާ އެމީހުންގެ ދީނަށް ނުރުހި ރުޅިއަރާ، އަދި އިސްލާމްދީނާއި މުސްލިމުންދެކެ ދެކޮޅުވާކަމުގެ އިހުތިމާލުވެސް އެބައެވެ.

އަދި މިއީ ހަމައެކަނި އެފަދައިން އޭނާ ކަންކޮށްފިނަމަ އޭނާގެ ޙުކުމެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ (މުސްލިމުންގެ ބާރުގެދަރުގައި) އޮތް ބިމެއްގައި ހުރި، އެކާފިރުންނަށް ދަޢުވަތުދީ ގެނެސް، އަދި އެބައިމީހުންގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ދަރަންވަތު، އަދި

181 الدلائل في حكم موالاة أهل الإشراك: 1/29-30

އެބައިމީހުންގެ ބާޠިލުވެގެންވާ ދީނަށް އެއްބަސްވާކަމަށް ފާޅުކޮށް، އަދި
އެބައިމީހުންނަށް ނަޞޭޙަތްދީނުމުންނާއި މުދަލުން އެހީތެރިވެ، އެބައިމީހުންނާއި
އެކުވެރިވެ ރަޙްމަތްތެރިވެ، އަދި އޭނާއާއި މުސްލިމުންނާއި ދެމެދުވާ ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި
އެކުވެރިކަމުގެ ގުޅުންތައް ކަނޑާލާ، އިހުމާލުތެރިކަމާއި ތަޣާފުލާއި އާދޭ އަހުލުވެރިންގެ
ތަޝްކީކުގެ ތެރޭގައިވުމަށްފަހުގައި ޝުރޫރާއި ޢުޤޫބާތާއި އާދޭ އަހުލުވެރިންގެ
ތަޝްކީކުދެކެވޭއަށް ވަރުގަނޑެއް މީހާގެ ބާރަތުވާސީ ކާންތައްތަކެއްކުރެއްވި!؟ ފަހެ
ހަމަކަނަވަރުންވެސް މިފަދަ މިހާރު ކާފަރުއްކަމާއި، މިސްރުކުންގެ ޝެރިއްން اللهُ އާއި
އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އެންމެ އިތުރަވީރިކަން ބޭފުޅުވާ މީހުންގެ ޝެރިއްނާ
މިހެއްކަމާއިމުދު މުސްލިމުކު ޝަރުޢީކޮށް ނުކާރުނިށެވެ.

އަދި މަޤުބޫލުކުރެވިގެންވާ މިހާ ގެންނު އެކަމުން އިސްލާމީދާވެގެން ނުވެއެވެ.
(މަޤުބޫލުކުރެވިގެންވާ މިހާ:) އެމީހުންގެ މައްޗަން މުޝްރިކުން ގަދަވެގަތް، ކާފަރު
ކާފަރުވާނޫ ނުވަތަ އެވިރިކަމުގެ ކުރުނު، އެހެންނަކަމުޔިނަމަ އަހަރުމެން ކާބުއަން
މިވިއްހެންހަރު ގޮތުގެކާރަމާ' މިފަދައިން އެމީހަކު ބުނެވި، ނުވަތަ އެބައިމީހުން
އެނާ ހިފާ ހައްޔަރުކޮށްގެން ގެންގޮސް އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވަންދެން އެމީހަކު
އިޖާބަދެއްކާ މިހާކެވެ. ފަހެ އިމާންކަމަކް ހިތް ހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު، އެބައިމީހުންނާއި
އެއްބަސްވާކަން ދެއްކުން ހާމަކުރުން އެމީހަކު ހުއްދަވެގެންވެއެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން ސަވާސާއަކަށް ކުރުގެ ވާހަކައް ދަށްކައިފި މިހާކު
ކާފަރުވާނުކަމަށް އިޙުމުދެރިންވަނީ އިޖުމާޢުވެގެންނެވެ. އެހެންކަމަށްވާނަމަ، ގަސްދެއް
ހުރި ބޭރުގެ ސަބަބުން އަދި ދުނިޔޭއަކަށް އޮތް ދަރަނިތަކަކާއި ޓަކާއި ކުރުދި ފާޅުކޮށް
މިހާގެ ބާރަތުވާސީ ކަރިޝައްކުޅުގެއްޑެވް!؟..." މިއެވެ.

ކުފުރުގެ ބިމުން އީމާންކަމުގެ ބިމަށް ހިޖުރަކުރުން اللّٰه تَعَالَىٰ ޝަރުޢުކުރައްވައި މިކަމަށްޓަކައިއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ދުނިޔަ ޙަޔާތާއި ހުރުމަތުގެ ސަލާމަތަށް ގިނަފަހަރު ދިމާވާގޮތް ކަމުގައިވާ އެބައިމީހުންނަށް ލޯބިކުރުމާއި، އެބައިމީހުން ތިބި ކަންތަކުގެ ވައްކަން އެބައިމީހުންނަށް މަދަދުދޭނާ ޖާއި، އަދި މުސްލިމުންނަށް ޤާޟީ ކިޔައިގެން އެބައިމީހުންގެ ދުރުހެލިވުން އެގޮތުންފަދަ ކަންކަން އެކުލެވިގެންވާކަމަށްޓަކައިއެވެ.

އިބްނު ޙަޒްމު އަލްއަންދަލުސީ 'އަލްމުޙައްލާ' 11/199-200 ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

(وَقَدْ عَلِمْنَا أَنَّ مَنْ خَرَجَ عَنْ دَارِ الْإِسْلَامِ إِلَى دَارِ الْحَرْبِ فَقَدْ أَبَقَ عَنْ الله تَعَالَى، وَعَنْ إِمَامِ الْمُسْلِمِينَ وَجَمَاعَتِهِمْ، وَيُبَيِّنُ هَذَا حَدِيثُهُ – صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ – «أَنَّهُ بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهُرِ الْمُشْرِكِينَ» وَهُوَ – عَلَيْهِ السَّلَامُ – لَا يَبْرَأُ إلَّا مِنْ كَافِرٍ، قَالَ اللهُ تَعَالَى {وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ} ...) [182]

މާނައީ: "...އަދި އިސްލާމްކަމުގެ ބިމުން ޙަރުބު ބިމަކަށް ނިކުމެއްޖެ މީހާ، ވަނީ اللّٰه تَعَالَىٰގެ ޙަޟްރަތުން، އަދި މުސްލިމުންގެ އިމާމާއި، މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތުގެ ކިބައިން ދުވެފިލައިފިކަން އަހަރުމެންނަށް އެނގިގެންނެވެ. މިކަންތައް ބަޔާންކޮށްދެނީ މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި ޤާއިމްވެގެން ހުންނަ ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނު ﷺ ބަރީއަވެވަޑައިގެންވާކަމަށް ބަޔާންކުރައްވާފައިވުމުންނެވެ.

182 المحلى بالآثار: 12/125

އަދި ކާފަރުންގެ ކިބައިން ގެނުވި އެކަކާގޮތުން ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވީމެވެ. الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ...﴾ [183]

މާނައީ: "މުއުމިނު ފިރިހެނުންނާއި، މުއުމިނު އަންހެނުންނީ، އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އެކުވެރި އެހީތެރިންނެވެ..."

އަދިވެސް އަބޫ މުޙައްމަދު (އިބްނު ޙަޒްމު) ބުނެފައިވެއެވެ:

(...فَصَحَّ بِهَذَا أَنَّ مَنْ لَحِقَ بِدَارِ الْكُفْرِ وَالْحَرْبِ مُخْتَارًا مُحَارِبًا لِمَنْ يَلِيهِ مِنْ الْمُسْلِمِينَ، فَهُوَ بِهَذَا الْفِعْلِ مُرْتَدٌّ لَهُ أَحْكَامُ الْمُرْتَدِّ كُلُّهَا: مِنْ وُجُوبِ الْقَتْلِ عَلَيْهِ، مَتَى قُدِرَ عَلَيْهِ، وَمِنْ إِبَاحَةِ مَالِهِ، وَانْفِسَاخِ نِكَاحِهِ، وَغَيْرِ ذَلِكَ، لِأَنَّ رَسُولَ الله - صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - لَمْ يَبْرَأْ مِنْ مُسْلِمٍ.

وَأَمَّا مَنْ فَرَّ إِلَى أَرْضِ الْحَرْبِ لِظُلْمٍ خَافَهُ، وَلَمْ يُحَارِبْ الْمُسْلِمِينَ، وَلَا أَعَانَهُمْ عَلَيْهِمْ، وَلَمْ يَجِدْ فِي الْمُسْلِمِينَ مَنْ يُجِيرُهُ، فَهَذَا لَا شَيْءَ عَلَيْهِ، لِأَنَّهُ مُضْطَرٌّ مُكْرَهٌ...) [184]

މާނައީ: "...މިގޮތުން ސާބިތުވެގެންދަނީ އިޚްތިޔާރުގައި ކުފުރުގެ ބިމާއި ހަރުބީ، ކާފިރުގައިވާ މުސްލިމުންނަށް ހަނގުރާމަކުރިމާ ހަރުބީ ދާރުލް ކުފުރައި

[183] التوبة: 71

[184] المحلى بالآثار: 12/125

ގުޅިއްޖެމީހާއި، ތަރެ ބިއަދަވަރުގެ ސަބަބުން ދުރުވައްދުވެގެންވާ މީހެއްކަމެވެ. އަދި އޭނާގެ ވައްކަން ކުރަމުންދާކަން ޖިބުރުން ކާށްޖަހުނުމީހެއްގައި އޭނާ ގަދުކުރާކުރުން ވާގިބުވެގެންވާމީ، އަދި އޭނާގެ ދުވާ ހައްދަވެގެންވާމީ، އަދި އޭނާގެ ކައިވެނި ކަނޑައެޅުވާ ތުރެގެންވާމީ އަދި އެކުންފެސް އެގޮތަ ދުނިޔައްދުންގެ ހުރިހާ ބާވަތްތަކެއް އޭނާއަށްފެސް ވެއްވެ. އެހެން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ މުސްލިމުއްގެ ކިބައިން ބަޔާއަވެމަށެއިންގަންނަވާހެއްބެވެ.

ދަންނަވަ އަނިހާފިރިކަމަކަށް ބިރުން، އަދި މުސްލިމުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަމަޖެހޭމަކާށް އަދި މުސްލިމުންގެ މައްކަރަން އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވާމަޔާދު، އަދި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އޭނާއަށް ބިމާޔަތްދީ ރައްކާތެރިކަން ދޭން މީހަކު އޭނާއަށް ނުފެނި، ދާރުލް ބަރުބަން (ކާފިރުގެ ބިމަކަން) ފިލައި ރައްކާވެއްޖެ މީހާ ދަންނަނެއް، މީނާގެ މައްކަރަށް އެއްވެސް ފާފަމެއް ނުހުވެ. އެހެނީ އޭނާއީ މަޖުބޫރުވެގެންވާ ސަރުކަރަ ތެރިފައިވާ މީހެކެވެ..." އިބްނު ބަޠްޠުގެ ބަސް ނިމުނީއެވެ.

* މުވާޙިދުންގެ (އުކުވެރިވެ އުރިތެރިވެ ތާވީޒުވާއި)، ދަރަޖަވެރިވެ ބަދަލުތެރިވުމި އިލާންކަމުގެ އެންމެ ވަރުގަދަ އުފެއްދެވޭނެވެ. އަދި ބޭރުފުރުން ކާފަރުންނާއި ވައްތަރުވުންވެސް ﷲ تَعَالَى ބަރާއްތަކުރައްވާ މިބަޔާވެގެންވާ އަސްލު ބިމާޔަތުކުރުމަށް ކަމެއްވެ. އެއީ އެވައްތަރުވެގަތުމާއި އެކި އެތެރެފުރުން އެބައިމީހުންނަން ތާބިކުރުން އެކުލެވިގެންނުވިނަމަވެސް ލުއެވެ. އަބްދުލްއާއި އަބޫ ދާވޫދު، ބައްސާރު ބިން ޙަބީއްބާގެ އަރިހުން، އަބޫ މުނީބު އަލްޖުރަޝީގެ އަރިހުން، އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ:

(...وَمَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ.) [185]

މާނައީ: "...އަދި ބަޔަކާއި ވައްތަރުވެގަންނަ މީހާވެސް ވާނީ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ކުދުރުގެ ބިދުޢަތުގައިވެ، އަދި ބޮޑުބޮޑުގެ ކާފަރުން އެބައިމީހުންނާއި ހިލާފުވެގަތުމުން ގެއްލުމެއް ހޯދާފާނާކަން ބިރުގަނޑުގެންނާ މިހާ މިކަމުގެ ތެރެއިން އިސްތިސްނާވާނުއްޖެވެ. އެކޮޅުން ބޮޑުކުރުން އެބައިމީހުންނާއި ވައްތަރުވުން އޮޅުއަށް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އެހެނީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އެދިރިޔާ މީހުން ބަލިކަށިވެގެންވާ ހުރި، އަދި ނަޞާރާއިން މީހުން ގަދަވެގެންވިއިރު މުސްލިމުންނާއި ހިލާފުވެގަތުމަކަށް އެކަށޭގޮތުން ހަމަބުރަކުރަމުން ގެންދައެވެ. އެހެންވެއްޖެއްކަމަށް އެކަށޭގޮތުން އެކަމަށް ހަމަބުރަކުރުމަށް އިސްލާމީދީން ފަޅާ، އެދިޔަގޮތް ހަރާބުކުރިން ބޮޑުގަދަވެގެންނަކަށްދިޔައެވެ.

އަދި އެކަމުކަން އީމާންކަން ގެއްލިފާވާ ކުރުމުގެ ހަރަކާތްތެރިންނާއި މުވާސަލާތުގެ އެންމެ ބޮޑު އެއްޗަކީ: ޓީވީއާއި އިންޓަނެޓުގެ ރޭޑިއޯގެ ޗެނަލްތަކާއި ފަތުރާ ފިލްމުތަކާއި، ރިސާލަތުގެ އުފެދުނު ހިލާފުވުމަށް ޒުވާނުންނާ ބައިވަރު ކާފަރު ކަންތައްތަކާއި ސިނަމާތަކާއި ޖާހިލުކަމުގެ ޝާއިރުކަމާ ކޮމްޕިއުޓަރު ބޭނުންކުރާތަކެއްޗެވެ. މިކަންކަމާ ބަރާބަރަށް ކުޅިވަރުގެ ކުޅުންތަކާއި ސަގާފީ ސިނާއަތާ، އިސްލާމީ ސަގާފަތާއި ހިލާފު ކުދިކުދި ޖަމާޢަތްތަކުގެ ބައިވަރު އަނިޔާވެރިކަން، އަދި މަޖިލީސްތަކާއި ޝަރީޢަތާ ހިލާފު ޖަމާޢަތްތަކުގެ ބައިވަރު އަނިޔާވެރިކަން

185 رواه أبو داود: 4013، وأحمد: 5114

ނުބައިވެގެންވާ ލިޔުއްރުއްގެ މައްޗަށްވެ. އެބައިމީހުންނީ އެބައިމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ މީހުންނާއި އިލާހީދުސްތޫރާއި، އިސްލާމްދީން (ދިރިއުޅުމުގެ ކަންކަމުން އެކަހެރިކޮށް)ބޭރުކޮށްލާ ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތަކުން އިސްލާމްދީން ފޫހިވުމަން އެއްބަސްވާ މީހުންނެވެ.

- ހަނގުރާމަގައި ކާފިރުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަމެއް އެދުމާއި ގުޅޭ މައްސަލައެވެ.

ދަންނަވަ، އެހެން ކާފިރުންތަކަކާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށްޓަކައި ކާފިރުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަން ހޯދުމީ، އެކަމުގެ ހުއްދަކަމާއިމެދު މަޛްހަބުގެ އަހުލުވެރިންގެ މެދުގައި ޚިލާފު އުފެދިގެންވާކަމެވެ. އެގޮތުން އެބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި އެކަން އެއްކޮށް މަނާކުރައްވާ ބޭފުޅުންވެއެވެ. އަދި އެބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި ޝާފިޢީބަޔަކާއި ޙަނަފީބަޔަކާއި އެއީ އެކަން ހުއްދަކުރައްވާ ބޭފުޅުންވެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އިންތިހާއަށް ބޭނުންތެރިގެންވުމާއި، އެބައިމީހުންގެ މަކަރުވެރިކަމާއި، ދުއްމިނުންނަށް އެބައިމީހުން ހެޔޮނަޞޭޙަތްތެރިވުމުން އަމާނާތަން ޔަގީންވުމުން ފަދަ ޝަރުތުތަކާއިއެކުގައެވެ.

ދަންނަވަ، މުސްލިމުންގެ ބޮޑުބައިން ދެކޮޅަށް ނިކުމެ ބަޣާވާތްކުރާ މީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ކާފިރުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަން ހޯދުން ދަންނަވަނީ، އިޚްތިލާފުވެރިންގެ ބޮޑުބައިން ގިނަ ޢުލަމާއުންވަނީ އެކަން ހުއްދަކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އަދި މިބާޣީންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމީ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ކާފިރުންގެ ނުރައްކާއި ބޮޑުވަމުންދާނަމަ، އަދި މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ކާފިރުން މަތިވެ ގަދަވެގެންދާނަމަ، އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އަހުލުވެރިންނަށް މިކަމުންވާ ފައިދާއަކީ ބޮޑުކަން

ކުފުރުގެ އަހުލުވެރިންނަށް މިހަނގުރާމައިން ފައިދާވާނަމަ، ފަހެ މިކަންތައްވެސް އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތްކަމުގައި ﷲ ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅުގެ ތެރެއަށް ވަދެގެންނެވެ:

﴿...وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ...﴾ [186]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ބަލައިގަތުމާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ..."

އަދި ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ކާފަރުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަން ހޯދުމުގައި އެހެންވުރެ ބުނެވުނުގައި ކުރި ކަންތައްވެއެވެ. އެކަންތައް ކާފަރުވެ މުރުތައްދުވުމެވެ، މިއްލަތުން ބޭރުވުމާއި ހަމައަށް ނުފޯރައެވެ.

އިބްނު ޙަޒްމު އަލްއަންދަލުސީ 'އަލްމުޙައްލާ' 201-200/11ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

(...وَأَمَّا مَنْ حَمَلَتْهُ الْحَمِيَّةُ مِنْ أَهْلِ الثَّغْرِ مِنْ الْمُسْلِمِينَ فَاسْتَعَانَ بِالْمُشْرِكِينَ الْحَرْبِيِّينَ، وَأَطْلَقَ أَيْدِيَهُمْ عَلَى قَتْلِ مَنْ خَالَفَهُ مِنْ الْمُسْلِمِينَ، أَوْ عَلَى أَخْذِ أَمْوَالِهِمْ، أَوْ سَبْيِهِمْ، فَإِنْ كَانَتْ يَدُهُ هِيَ الْغَالِبَةُ وَكَانَ الْكُفَّارُ لَهُ كَأَتْبَاعٍ، فَهُوَ هَالِكٌ فِي غَايَةِ الْفُسُوقِ، وَلَا يَكُونُ بِذَلِكَ كَافِرًا، لِأَنَّهُ لَمْ يَأْتِ شَيْئًا أَوْجَبَ بِهِ عَلَيْهِ كُفْرًا: قُرْآنٌ أَوْ إِجْمَاعٌ، وَإِنْ كَانَ حُكْمُ الْكُفَّارِ جَارِيًا عَلَيْهِ فَهُوَ بِذَلِكَ كَافِرٌ عَلَى مَا ذَكَرْنَا، فَإِنْ

[186] المائدة: 51

كَانَا مُتَسَاوِيَيْنِ لَا يَجْرِي حُكْمُ أَحَدِهِمَا عَلَى الْآخَرِ فَمَا نَرَاهُ بِذَلِكَ كَافِرًا - وَاللَّهُ أَعْلَمُ...)[187]

މާނައީ: "...ދުނިޔޭގައި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ބޮޑުޖަމާޢަތުގެ އަހުލުވެރިން ތެރެއިން (އަހުލުންނާއި ޖަޢުދުގެ މައްކަރު އޮތް ފިރުޢައުނިކަމާއި) ބިދްޢަތުގެ ސަލަފުން ހަދުވާ ހަނދުމަކުރުވުމަށް މުޝްރިކުންގެ ދިބައިން އުޅުނިކަމުގެ ހާލު، އަދި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އާންމުއި ހިފެހެއްޓުމާއި ދިމާވާ ތަޢުލީމުދީނުގެ ބާރު، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ މުޅިބާރު ނިގުޅައިގަތުމުގެ ބާރު، ނުވަތަ އެބައިމީހުން އަސާސީކޮށް ޢިލްމުގެ ހުނަރުވެރިން ތާޢަތާ ދީނީ ތަރުބިއްޔަތު، ފަހެ ގަދަވެ އިސްލާމްކުރެވުނު އާންމުގައެވެ. އަދި ކާފިރުން އާންމުވުން ދަބަރާ ބަޔާނާއި ފުރުޞަތުގައި ނުވަތަ، ފަހެ އާންމުގެ ޤާނޫނީ ގުޅުންތަކުގެ އިންތިޒާމު ހަމަ ހުރިހާ މަޝްވަރާ ދެވުނު މުޅިކަމެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަލަފުން އާނާ ކާފިރުއްކަމުގެ ނުވާރުއްޖެ.
އެހެން އެކަމުގެ ސަލަފުން އާންމު މައްސަލަ ކުރިން ވާޖިބުވާކަމާއި ދުރައްސުރުގައި ނުވަތަ އިޖްމާޢުގައި އައިސްޓެއިންވީއެވެ. އަދި އާންމު މައްސަލަ ކާފިރުންގެ ބިނާކު (ބާރުއި އިސްލާމް އޮތް) ހިނގާނަމަ، ފަހެ އަހަރުމެން ބައާންކުރިފަދައިން އާންމުކުރި އެކަމުގެ ސަލަފުން ކާފިރުއްކަމުގައިއެވެ. ދެންފަހެ އެދުބައިމީހުން (މުސްލިމުންނާއި ކާފިރުން) ހަމަހަމަ އާދެ އެއްބައިދަކުގެ މައްސަލަ އަނެއް ބައެއްގެ ބާރުމަތީ (ބާރުވެރިކަން) ނުހިނގާނަމަ އެކަމުގެ ސަލަފުން އާނާ ކާފިރުވާކަމަށް އަހަރުމެންނަށް ނުފެނެއެވެ.
والله أعلم..." މިއެވެ.

187 المحلى بالآثار: 126/12

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ނުވަވަނަ ކަންތައް

"މޫސާ عليه السلام ގެ ޝަރީޢަތުން ޚަޟިރުގެފާނު ނިކުންނެވުމަށް ތަނަވަސްވެގެންވީ ފަދައިން މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވުމަށް ބައެއް މީސްތަކުންނަށް ތަނަވަސްވެގެންވާކަމަށް ޤަބޫލުކޮށްފިއްޔާ ވެސް ކާފަރުވެއެވެ."

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ނުވަވަނަ ކަންތައްކަމުގައި މުއައްލިފު ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް: 'މުޝްރިކުން ކާފަރުނުކުރާ މީހާ ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާމީހާ ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ގޮތް ޞައްޙަކުރާމީހާ އެއީ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ.' މިނާޤިޟުގައި ޝާމިލުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ މޫސާ عليه السلام ގެ ޝަރީޢަތުން ޚަޟިރުގެފާނަށް ތަނަވަސްވެގެންވި ފަދައިން، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވުމަށް މީސްތަކުންކުރެ އެއްވެސް މީހަކަށް ތަނަވަސްކަން ލިބިގެންވާކަމަށް ދެކިއްޖެނަމަ، ފަހެ އިސްލާމްދީން ދޫކޮށްލައި އެހެން ދީނަކަށް އުޅޭ މީހުން އާއި ކާފަރެއް ނުކުރެއެވެ. އެހެންކަމުން އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތައް މާފުޅާވެގެންވެއެވެ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތަކުގައި އުއްމަތުގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ރިސާލަތު އެންމެންގެ މައްޗަށް އާއްމުވެގެންވާކަމަށް ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި އައިސްފައިވާ ނައްޞުތަކަން އިންކާރުކުރުމާއި އެކަންތައް ބާޠިލުކުރުން އެކުލެވިގެންވެއެވެ. ފަހެ الله تَعَالَى އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވާފައިވަނީ އެންމެހާ މީސްތަކުންގެ ގާތަށެވެ.

އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا...﴾ [188]

---

[188] سبأ: 28

މާނައީ: "އުޅާވެރިކަމުގެ ހަބަދުއްޔާ ބާކަޔާ ކަމުގެއްނާއި، ބިރުފެރިކަމުގެ ހަބަދުއްޔާ ބާކަޔާ ކަމުގައި، އަންގެވުމާ މިސްކީނުންގެ ގަތަކަށް ދެނުވި ބިޔަސްއިހާރު ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ..."

އެބަހީ: ހަޟްރުމޫސާގެ ޝަރީޢަތާ ހުރިހާ މުކައްލަފުންގެ ގޮތެވެ.

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا... ﴾[189]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، މިއަންނަކަލޭގެފާނީ، ތިޔަބައިމީހުން އެންމެންގެ ގާތަށް الله ފޮނުއްވި ރަސޫލާއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾[190]

މާނައީ: "ބަރަކާތްތެރިވީ އިންޛާރުދެއްވުމަށް ކަލޭގެއިވުމަށް، އެކަލާނގެ އަޅާއަށް ޙައްޤާއި ބާޠިލު ވަކިކުރާ ފުރުޤާން (ޤުރުއާން) ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ، މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."

އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް ޚާއްޞަކޮށްދިނީ ކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅުގައި ބަރަކާތުގެ މިހާރު ސުވަރުގެ ބިނާކުރަކުގެ އުފެދިފައި ހަބަރު ކަލޭގެފާނު ދެއްވަމުއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް އުޅުނީ ނުބައިކަމުގެ ދިގުމުއްދަތަކަށް ނަބިއްޔަކު އިންޛާރުދެއްވަމުއެވެ.

[189] الأعراف: 158

[190] الفرقان: 1

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ... ﴾ [191]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ދީނަކީ އިސްލާމްދީނެވެ..."

އެބަހީ: الله ގެ ހަޟްރަތުގައި އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެކަލާނގެ ގަބޫލުކުރައްވާ ދީނެއް ނުވެއެވެ. އެއީ ރަސޫލުކަން ހަވާލުކުރައްވާ އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މަދު ފިޔަވައި الله ގެ ހަޟްރަތަށް އެއްނުކުރާ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެއްވި މުޙައްމަދުގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ ފޮނުއްވުމުން، އެކި ޒަމާންތަކުގައި ރަސޫލުކަމުގެން ފޮނުއްވުން ހިނގާ ރަސޫލުންނަށް ތަބާވުމެވެ. އެހެންކަމުން ފަހު މުޙައްމަދު ﷺ ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވުމަށްފަހު އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތް ފިޔަވައި އެހެން ޝަރީޢަތަކުން ޤަބޫލެއް ނުކުރާ الله އާއި ބައްދަލުކުރެވިފައިވާނަމަ، ފަހެ އެކަލާނގެ އެންމެ ދީނެއް އެކަށީގެން ޤަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިފަދައިންނެވެ:

﴿ وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ... ﴾ [192]

މާނައީ: "ދީނެއްގެ ގޮތުގައި އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެހެން ދީނެއް އެދިއްޖެ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އޭނާގެ ކިބައިން (އެކަން) ޤަބޫލު ނުކުރައްވާ ހުއްޓެވެ..."

އަދި الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ހަމައެކަނި ޤަބޫލުވެވޭނޭ ދީނަކީ އިސްލާމްދީން އެކަނިކަން ބަޔާންކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

---

[191] آل عمران: 19

[192] آل عمران: 85

﴿ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ... ﴾ [193]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދީނަކީ އިސްލާމްދީނެވެ..."

ޞަޙީޙްގައި އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ:

(فُضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِسِتٍّ: أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً، وَخُتِمَ بِيَ النَّبِيُّونَ.) [194]

މާނައީ: "ހަ ކަމަކުން ނަބިއްޔުންގެ މައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު މަތިކުރެއްވުނެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ޖަވާމިޢުލް ކަލިމް (ގިނަ ފުން މާނަތައް އެކުލެވިގެންވާ މަދު ބަސްތަކެއް) ދެއްވުނެވެ. އަދި (ބިރުއްވުމުގެ ހިތްވަރު) ބިރުގަތުމުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަޞްރުދެއްވުނެވެ. އަދި ޣަނީމާ މުދާ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ހުއްދަކުރެއްވުނެވެ. އަދި ބިމަކީ ޠާހިރު (ނަމާދުކުރުން ހުއްދަވެގެންވާ) މިސްކިތެއްކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ލެއްވުނެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުނީ ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކުންގެ ގާތަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު މެދުވެރިކޮށްއާ ނަބިއްޔުން ޚަތިމުކުރެއްވުނެވެ."

---

[193] آل عمران: 19

[194] رواه مسلم: 523

އަދިވެސް ސަޙީޙުގައި ޖާބިރު ﵁ ގެ ރިވާޔަތްގައިވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ރިވާޔަތްކުރެއްވިއެވެ:

(بعثت إلى الأَحْمَرَ وَالأَسْوَدَ.) [195]

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވިއީ ކަޅުމީހުންނާއި ރަތްމީހުންގެ ގާތަށެވެ. (އެބަހީ: އިންސީންނާއި ޖިންނީންނާއި، އަރަބިންނާއި އަޖަމިން އެންމެހާ ހުރިހާ ޤައުމުތަކުގެ ގާތަށެވެ.)"

އަދި އަޙްމަދު، އަބޫދާވޫދުގެ މުސްނަދުގައި މުޖާހިދުގެ ރިވާޔަތުން، އައްޝަޢުބީގެ ރިވާޔަތުން، ޖާބިރު ބިން ޢަބްދިالله ﵁ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާޔަތްކުރެއްވިއެވެ:

(أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكِتَابٍ أَصَابَهُ مِنْ بَعْضِ أَهْلِ الْكُتُبِ، فَقَرَأَهُ عَلَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَضِبَ وَقَالَ: " أَمُتَهَوِّكُونَ فِيهَا يَا ابْنَ الْخَطَّابِ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ جِئْتُكُمْ بِهَا بَيْضَاءَ نَقِيَّةً، لَا تَسْأَلُوهُمْ عَنْ شَيْءٍ فَيُخْبِرُوكُمْ بِحَقٍّ فَتُكَذِّبُوا بِهِ، أَوْ بِبَاطِلٍ فَتُصَدِّقُوا بِهِ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ مُوسَى كَانَ حَيًّا، مَا وَسِعَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي.) [196]

މާނައީ: "ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބައެއްގެ ކައިރިން ހޯދި ފޮތެއް ހިފައިގެން ޢުމަރު ބިން ޚައްޠާބު، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

[195] رواه مسلم نحوه: 521

[196] رواه أحمد: 15156

ދެން އެކަށޭނޭގޮތް އެއްޗެއް ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ކިޔަވައިދެއްވާފައިވުން އެކަށޭނޭގޮތް ކާމިލްކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "ތި ހައިރާންވީތޯ ތިޔަބައިމީހުން! (ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން އުބާދަތްކުރާ ދީނާއި ތިބާއިގެތު ހައިރާންކަމެއްގައި ތިބުމަށް ކިޔަކިޔާފައި ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުންވެސް) އުޅެމުގައި ބައިރާންކަމުގައި ތިބުމަށް ކިޔަކިޔަފުސް ހުރީތޯ؟! ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަފްސު އެފަރާތުގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ފަރާތް ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އުމުރުކުރައްވައިގެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް މިވަޑައިގެންނެވީ ސާފުވާ ހުދުވި (ބަޔާންވެގެންވާ) ހާލުގައެވެ. މިއަހުލުކިތާބުން އަހުލުކިތާބުންގެ ގާތުން ކަމަކުން ސުވާލުކުރުމަކުންނެވެ. ދެން އަހުލުކިތާބުން މިއަހުލުކިތާބުންނަށް ބައްދަލުވުން ހަމަޖެހިގެން މިއަހުލުކިތާބުން އުނގަނުނަސް ޙައްޤެއް ނުވަތަ އަހުލުކިތާބުން ބާޠިލުން ހަމަޖެހިގެން މިއަހުލުކިތާބުން އުނގަނުނަސް ތެދުކޮށްފާނެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެ އަތްޕުޅުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަފްސުވާ ފަރާތް ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވިއެވެ. މޫސާ ދިރިހުރިނަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތަބާވުން ނޫންގޮތެއް އޭނާއަށް ތަނަވަސްވެގެންނުވާނެއެވެ."

ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި ޘާބިތުވެގެންވާ، ދީނުގައި ކާފީވުމަށް ޝަރީޢަތުން އެނގިގެންވާ ބުނުއްވާފައިވާ އެހެން ނަޞީޙަތްތަކެއް ބަދަލުކުރުން ހިންގާކުރުމުގެ ފަހަރު ކާފަރުކުރުވާ ކަމެކެވެ. ދެންފަހެ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތް އުނިކަމެއްކަން ބަދަލުކުރުމުގެ ބާރާތް ކަންފަދަހުއްޓެވެ!

އަދި މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތަށް ހިލާފުވުމެވެ ދީނަށް، އުނގަންނައިދިނުމުގެ ޝަރީޢަތާއި އަދި އުނގަންނައިދިނުމުގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި ނަހީތައް އެންމެންގެ މައްޗަށް ބާއްވާލެވުމަކަށް ހިލާފުވުން ޙަރާމްކުރެވިފައެވެ. އެހެންނޫންނަމަ އެކަމަކީ އިލާހަށްކަމުގެ ކުރިއަށް ނުކުރާފައެވެ.

ޞަޙީޙު މުސްލިމުގައި އަބޫ ހުރައިރާ ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘެއްގައި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ:

«وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ، وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ»[197]

މާނައީ: "މުޙައްމަދުގެ ނަފްސުފުޅު އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ފަރާތް ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވިއެވެ! މިއުއްމަތުން އެއްވެސް މީހަކު -ޔަހޫދީއެއްވިޔަސް ނަޞާރާއެއްވިޔަސް- ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޑުއަހާ، ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެން ފޮނުއްވުނު ކަންތަކަށް އީމާންނުވާ ހާލު އޭނާ މަރުވެއްޖެނަމަ، ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން މެނުވީ އޭނާ ނުވެއެވެ."

ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވެގެން ހުރިހާ މީހަކު ނަރަކައަށް ވަންނާނެހެއްޔެވެ!؟

އިބްނު ޙަޒްމު އަލްއިޙްކާމްފީ 'އުޞޫލިލްއަޙްކާމް' 109/5 ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

(...إنما أوجب النبي صلى الله عليه وسلم الإيمان به على من سمع بأمره صلى الله عليه وسلم فكل من كان في أقاصي الجنوب والشمال والمشرق وجزائر البحور والمغرب وأغفال الأرض من أهل الشرك فسمع بذكره صلى الله عليه وسلم ففرض عليه البحث عن حاله وإعلامه والإيمان به...)[198]

---

[197] رواه مسلم: 153

[198] الإحكام في أصول الأحكام: 117/5

މާނައީ: "...ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވުން ވާޖިބުކުރެއްވިކަން ކަށަވަރީ އެކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައްތަކުގެ ޚަބަރު އަޑުއަހައިދީ މީޒާނުގެ ވަޢުދުތަކަށް. އެގޮތުން ޤަބުރާއި، އާޚިރަތާއި، އިރުމަތިވާގޮތާއި، ކަނޑުގެ ޖަޒީރާތަކާއި، ހުވަނދާއި، ބިމުގެ ހުސްބިން ސަރަހައްދުތަކާއިވާ ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މިހާރުވެސް، އެކަލޭގެފާނު ﷺ ގެ ނަސްރަށްޓަކާ އަޑުއިވިއްޖެނަމަ ފަހު އެކަލޭގެފާނުގެ ހަމަގާއި ޚަބަރުދިނުމަކީ ކޮބައިކަން ހާމަކުރުމާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވުން އެމީހުންގެ ވަޢުދަކަން ޚަބަރުސާބިތުވެފައެވެ..." މިވާހަކައިން ޤަބުރުތަކުގެ ބަޔާންވެގެންދެއެވެ ނިމުނީއެވެ.

އަދި ހުރިހާ ޝަރީޢަތްތައް މަންސޫޚުކޮށް ކެންސަލްކުރެއްވި އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތުން ގަވާއިދުތަކާއި ދީނުގެ އިބާދަތްތަކާއި އެއް ބިނާވެފައި ވާ ކަންތައްތައް ފެތިގެންވާ ގޮތުގެ މަށް ދީނުގެ ވަގުތުތަކާއި ބާރަކާތުގައިވާ ޢަޤީދާތަކާއި، ޖަހަންނަމާއި، އަހުލުވެރިންނާއި، ސުވަރުގެއަށް ދާނޭ ގޮތްތަކުގެ ހުރިހާ ތަފުސީލުތައް އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގައިވާ ޝަރީޢަތުން ގެނެސްދެއްވީއެވެ. ހަމަ އެހެންމެ ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައްތަކުގައި الله تَعَالَى އެކަލޭގެފާނަށް ކުރައްވާފައިވާ އަމުރުތަކަށް ތަބާވުން އަމަލުކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ދިހަވަނަ ކަންތައް

" الله تَعَالَىގެ ދީނުން ދުރު އަނބުރާލުމެވެ. އެދީނު ނުދަސްކޮށް އަދި އެދީނަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ނުކުރުމެވެ. ދަލީލަކީ الله تَعَالَىގެ ބަސްފުޅެވެ:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ﴾ [199]

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން އެމީހަކަށް ހަނދާންކޮށްދެވުނުމުން ދެން އެ އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދީ އަނބުރިގަތް މީހަކަށްވުރެން އަނިޔާވެރިޔަކު ބޮޑީ ކާކުހެއްތޯވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކުށްވެރިންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވާ ފަރާތެވެ."

ޞަޙީޙު ރިވާޔަތެއްގައި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް، އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘް އިސްލާމްގެ ޝަރުޙުގައިވެ:

«وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ، وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ» [200]

މާނައީ: "މުޙައްމަދުގެ ފުރާނަ ހުރި ފަރާތުގެ ޙައްޤުގައި، އުއްމަތުގެ ތެރެއިން ޔަހޫދީއަކު ނުވަތަ ނަޞާރާއަކު! މިއުއްމަތުން އެއްވެސް މީހަކު -ތިމަންނާއާމެދު-

[199] السجدة: 22

[200] رواه مسلم: 153

ނަޞޭޙަތެއްވިޔަސް- ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޚުއަށާ، ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަމަކާއިގެން ފުނުއްސުން ކަންތައްކަން އީމާންނުވާ ބާރު އޭނާ މަޢުލޫމާތުދިނަމަ، ނަޞޭހަތްކުރިގެ އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން ގެނުވީ އޭނާ ނުވެއްޖެ."

الله ގެ ދީނުން މޫނު އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދީފުމުން އެކަންކުރާ މީހާ ކާފިރުވާނޭ މޫނުއަނބުރާލުމީ، މިދީނުގެ އަސާސް އުނގެނުމުން މޫނު އަނބުރާލުމެވެ. އަދި الله ގެ ދީނުން މޫނު އަނބުރާލާ އެކަމާނގެ ދީން ދޫކޮށްލާ ދޮޅުވަނާ، الله ދީން ނުވެސް އުނގެނި، އަދި އެދީނަށް ޢަމަލުވެސް ނުކޮށް، ފަހު މިފަދައިން މޫނު އަނބުރާލާ ދޫކޮށްލުމުން އޭނާ ކާފިރުވާހުށީވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾ [201]

މާނައީ: "...އަދި ކާފިރުވީމީހުން، އެއުރެންނަށް އިންޒާރުކުރެއްވި ކަންތަކުން ފުރަގަސްދޭ ބައެކެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ﴾ [202]

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން އެމީހަކަށް ހަނދާންކޮށްދެވުމުން، ދެން އެ އާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދިން އެންމެ ބޮޑަށް މީހަކަށްވުރެން

[201] الأحقاف: 3

[202] السجدة: 22

އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު ކާކުހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކުށްވެރިންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވާހުށީމެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ [203]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވާށެވެ! ފަހެ، އެބައިމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދިނިޔާނަމަ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުން ދެކެ الله ލޯބިވެވޮޑިގެނެއް ނުވެއެވެ."

ޢަމަލުކުރުން ގެންގުޅުނުނަ މީހާގެ ކިބައިން الله تعالى ވަކި އީމާންކަން ނަފީކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އޭނާ (ދުލުގެ) ބަހުން ގެންގުޅުންތަކުގައި ވިދާޅުވެއެވެ.

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ﴾ [204]

މާނައީ: "އެއުރެން ބުނެތެވެ. الله އާއި ރަސޫލާއަށް ތިމަންމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި ތިމަންމެން ކިޔަމަންވެއްޖައީމުއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު،

---

[203] آل عمران: 32

[204] النور: 47

އާގެތުރިން ބައެއްމީހުން ފުރަގަސްދީ، ހިނގައިދިޔައެވެ. އަދި އެއުރެން މުޅިމީހުން ކަމުގައެއް ނުވެއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى . لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى . الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾ [205]

މާނައީ: "ފަހެ، އަނދައަނދާހުރި ނަރަކައިގެ ވާރަކައިން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިންޒާރުކުރެއްވީމެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ އަބާއްޖަވެރިޔަކު ފިޔަވާ، އެ ނަރަކަޔަކަށް ނުވަންނާނެއެވެ. އެއީހަލި، ދޮގުކުރި، އަދި އެނބުރި ފުރަގަސްދިން މީހާއެވެ."

މުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދިނުމާއި އަދި ދޮގުކުރުމެއްޓުންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّى . وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾ [206]

މާނައީ: "ފަހެ، އޭނާ ޞަދަޤާތްވެސް ނުދިނެވެ. އަދި ނަމާދެއްވެސް ނުކުރެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އޭނާ ފުރަގަސްދީ އެނބުރިގެންދިޔައެވެ."

ފަހެ މުން އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުން އެކަލާނގެ ޚަބަރުތަކާއި އުވާމި ޔަގީނުގެ ދިމާލުގައެވެ. ޝަރުޢީ ދުސްތޫރާއި ދިމާލުގައި ދޮގުކުރުމުންނެވެ. ފަހެ މުން އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުމި، ކިޔަމަންތެރިކަމުން މުން އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުމެވެ.

205 الليل: 14–16

206 القيامة: 31–32

ބަހުން، އަމަލުންނާއި، އިންކާރުކުރުމުންނާއި، އިޢުތިޤާދުންނާއި، ކާފަރުވާފަދައިން، މީނާ އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދީ ދީނާ ދުރުވުމުންވެސް ކާފަރުވާހުށްޓެވެ.

އަދި الله ގެ ދީނަށް ފުރަގަސްދީ، އުދީން ނުއުގެނި، އަދި އުދީނަށް ޢަމަލުނުކުރުން، އަދި އުޒުރުވެރިވެގެންވާ ކަންތަކުން އެއީ ދުރުކުރާ ކަންތަކާއި ބާރުކުރުވިގެންވާ ކަންތައްތަކުން އެއީ އަރައިގަންނަ ކަންތަކާއިގެދު އެއްވެސް އަގުލުގެއް ނުބަހައްޓާ ސަލާމަތްވެވޭކަށްނެތި، އަދި ދީނުގެ ބުނުމުތަކުން އެކަން ތާ ހިފުމަ ނާދޭ ބުނުމުތަކާއިގުޅޭ އެއްވެސް ފަރުވާލެއްނުވާފަދައިން، (މިފަދައިން ކަންތައްކުރުން) ފުރުވޭގޮތާ ޒަރޫރީ ހާޖަތްތަކާ އަދި ފުރުވޭގޮތާ ޒަރޫރީ ދަރިވަރުކަމުގައި އެކަން އެތެރެވުމުން ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލުތަކުން އިޖްމާޢުވެގެންވެއެވެ. އެއީ ބޭރުފުރުން އެކަން އެދަލީލުތަކުން އިޖްމާޢުވެސަލާމަތްވެއެވެ.

އިސްލާމްވެގެން ގޮއްވާ ނާޤިޟުއްކަމުގައިވާ ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލުތަކުން އިޖްމާޢުވެގެންވެގެން ޙުކުމުކުރާ މީނާ އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދީނުން، ދަސްކަމާ ކަންތައްތައް އިނގެނުމުގެ ގޮތުގެ ބޭރުގައި ހިނގާ އެއްވެސް ކަމެއްގެ ސަބަބުން މިނާޤިޟުން އެކަން ސަލާމަތްވެވޭކަށްނެތެވެ. އެފަދަ ހާލަތްތަކުގައި މިކަންތަކަށް އެކަންތައްކުރުމުގައި މިސްކީނުގެ ދުރައިން ކާފަރުވުންނާއި، ފުރުމަތިންނުވާ އިސްލާމްކަންތައްތަކެވެ. އެއީ އަޅުވެރިއާއަށް ހުރިކަމެއް ހިތްހަމަޖެހުމާއި، ޖަހިލުކަން ކަމުގެ ބާރުގައި، ކަލަކަމިން އުނދަގޫވާކަމަށް ދަތިކަމެއް (މިސްކީނުކަމަކަށް) ދުރުމުގައި ކަންތައްކުރުމުން ދުރުވުރުކުރުމާއި، ބަދަލުގައި ދީނަށް ޚިޔާނާތްވެރިވުމާއި، ވަސްވާސްވާ ކަންތައްތަކުން ހިފުމާއި، އަލާމާތް އަދާކުރުމަށް ފަދަ ކަންތަކެވެ.

އެހެންކަމުން އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތަކުން ސަލާމަތްވެ، އަދި الله ގެ ދީނުން މޫނު އަނބުރާލަން ބައްދުކުރެވޭނެކަން ކަނަވަދީ ރަސޫލާ ﷺ އެކަމަކާއިގެން ވަޤިއްސުންނާ އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތުގައި ހުއްޖަތެއްގެންވާ ވާޖިބުތަކުން ކަމެއްކުރުމުންނެވެ. އެއީ ނަމާދުއާއި، ޒަކާތާއި، ރޯދައާއި، ހައްޖު ފަދަ ކަންކަމެވެ. އީމާންތެރިކަމާއިއެކު ޤަވާޢަން އެދު ބާރު އާގެ ތެރެއިން ކަމެއްކޮށްނުވި ވިޔަ، الله ގެ ދީނުން ބޭރުކޮށްލާ މޫނު އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ، 'އަލްމަޖްމޫޢު' 621/7 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...فَلَا يَكُونُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا بِاَللهِ وَرَسُولِهِ مَعَ عَدَمِ شَيْءٍ مِنْ الْوَاجِبَاتِ الَّتِي يَخْتَصُّ بِإِيجَابِهَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ...) [207]

މާނައީ: "...ފަހެ މުޙައްމަދު ﷺ އެކަނިވެސް ހާއްޞަކުރައްވާ ވާޖިބުކުރައްވާފައިވާ ވާޖިބުތަކުން އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުރާ ހާލު މީހާ، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވި މުއުމިނަކަށް ނުވާނެއެވެ..." މިއެވެ.

އަދި الله ގެ ދީނުން މޫނު އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުމުގައި، މިއްލަތުން ބޭރުވާ މޫނު އަނބުރާލުމާއި މިއްލަތުން ބޭރުނުވާ މޫނު އަނބުރާލުމެވެ:

އެގޮތުން މިއްލަތުން ބޭރުކޮށްލާ މޫނު އަނބުރާލުމީ މިތަނުގައި ބުނާ މުޅިއަމަލު ދީން އުގެނުމާއި ފަރާތުން ފުރަގަސްދިނުމެވެ ކަންކަމެވެ. އެހެންކަމުން އިސްލާމް ބާރަށް ހިފަހައްޓައެވެ.

207 مجموع الفتاوى: 7/ 621

އަދި މިއްޔަތުން ބޮޑުކަންތައްތަކާ ދީން އަސްލުހިފުމަކީ: މީހާއައިއްސަ އިލާންކަމުގެ އަސްލުތެރޭގައި، އެހެންއެކަމަކު ވާޖިބުވަނީ އަދާކުރުން އެކަ ދީން އަސްލުހިފުމެވެ.

އަދި الله ގެ ދީން ނުދެގޮނި އަދި އުޅޭނެން ރަސޫލުންގެ ދީން އަސްލުހިފާ ވީމާ، އެކަމަ އެޗަ ހިފުކަން ޖެހުވައިހުމަން ކަޑަޅަންވެގެންވާ ޗަހިފުކަމަންޖަކަށް އުފުރެއް ނުދެވޭރުއްޖެވެ. އެހެންވެއްޖެ ކަމުގައިވާނަމަ އިސްލާމްވެފައި ޗަހިފުކަން ހުށޭވެގެންވާހެވެ.

އިބްނުލް ޤައްޔިމް، 'މިފްތާޙު ދާރިއްސަޢާދާ' 43/1 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وكل من أعرِض عَن الاهتداء بِالْوَحْي الَّذِي هُوَ ذكر الله فَلَا بُد أن يَقُول يَوْم الْقِيَامَة {يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ} فَإِن قيل فَهَل لهَذَا عذر فِي ضَلَالَة إِذا كَانَ يحْسب أنه على هدى كَمَا قَالَ تَعَالَى {وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ} قيل لَا عذر لهَذَا وأمثاله من الضلال الَّذين منشأ ضلالهم الإعراض عَن الْوَحْي الَّذِي جَاءَ بِهِ الرَّسُول وَلَو ظن أنه مهتد فَإِنَّهُ مفرط بإعراضه عَن اتِّبَاع دَاعِي الْهدى فَإِذا ضل فَإِنَّمَا أتى من تفريطه وإعراضه وَهَذَا بِخِلَاف من كَانَ ضلاله لعدم بُلُوغ الرسَالَة وعجزه عَن الْوُصُول اليها فَذَاك لَهُ حكم آخر والوعيد فِي الْقُرْآن إِنَّمَا يتَنَاوَل الاول وأما الثَّانِي فَإِن الله لَا يعذب أحدا إِلَّا بعد إِقَامَة الْحجَّة عَلَيْهِ...) [208]

---

[208] مفتاح دار السعادة: 44/1

މާނައީ: "...الله ގެ ޛިކުރުކުރުމުގައިވާ އެކަލާނގެ ވަޙީ ބަލަސްކުޅުން މީހާ އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދީފި ކޮންމެ މީހަކު، ފަހެ ޝައިޠާނާއަށް ކޮންމެހެން ވެސް އޭނާ ބާރުނަރުވާތެވެ:

﴿...يَالَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ﴾ [209]

މާނައީ: "ތިމަންނާއާ، ކަލޭގެ ދެމެދުގައި ދުރުމިން އިރުމައްޗާއި ހުޅަނގުގެ ދެމެދުހާ ދުރުމިން ކަމުގައިވާނަމަ، ކޮންފަދަހާއެވެ! ފަހެ، ކަލޭގެ ރަފީޤުކަމަ ނުބައިވެގެންވާ އެކުވެރިޔެކެވެ."

ދެން ބުނެވިއްޖެނަމަ: 'އޭނާމީހުން ތެދުމަގުގެކަމުގައި ކަމަށް އޭނާ ހިތާނަމަ އޭނާގެ މަގުފުރެދުމަށް އުޅުނު ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރުއްވި ފަރަޢިނުނެވެ:'

﴿...وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ﴾ [210]

މާނައީ: "...އަދި އެއުރެންނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ ބައަކު ކަމުގައި އެއުރެން ހީކުރެތެވެ."

ބުނެވިދާނެވެ: 'މިނާއި، މަގުފުރެދުމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން މިހާރު، އެބައިމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގެ އަސްލަކީ ރަސޫލާ ﷺ އެކަށީގެންވާ ވަޙީގެ ބަލާކޮޅު އަނބުރާލުމުގެ ކަމުގައިވާ މިހުންނަކީ އެއްވެސް

209 الزخرف: 38

210 الأعراف: 30

ޢުޛުރެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އޭނާއީ ތަޤުލީދުގެ ތިބެގެންވާ މިހެންކަމުގައި ހީކުރިނަމަވެސްމެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވަނީ ތެދުމަގަކަށް ގޮވާލާ މީހާއަށް ތަބާވުމުން ފުރަގަސްދީ ދޫނު އަނބުރާލައިގެން ފަރުވާކުޑަކޮށްލާފައިވާ މީހެއްކަމުގައިއެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާ މަގުފުރެދިއްޖެނަމަ އެކަނިބައް އެވީ އޭނާގެ ފަރުވާކުޑަކަމާއި ދޫނު އަނބުރާލައިގެން ސަބަބުންނެވެ. މިއީ އެމީހެއްގެ މަގުފުރެދުމުގެ ސަބަބަކީ ހިސާބަކަށް އެމީހަކަށް ނުދަނެ އަދި ހިސާބުތަކާ ހަމައަށް އޭނާ ވާޞިލުވުމަށް ނުކުޅެދިގެންނާ މިހާރާއި ހިޔާރުކުރުމެވެ. ފަހެ އޭނާއަށްވެސް އެހެން ބުނެވުނެވެ. އަދި ޤުރުއާނުގައިވާ ވަޢުދުގެ ބަސްފުޅު ޝާމިލުވަނީ ފުރަތަމަ ވަޢީދުގެ މިސާލެވެ. ދެންފަހެ ދެވަނަ (ވަޢީދުގެ) މިސާލު ތަންތަނެއް، ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ބުއްދީ ޤާއިމުކުރެއްވުމަށްފަހުގައި ފޮނުވީ الله ތަޢާލާ އެއްވެސް މީހަކަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިގެންނޫނީ..." މިއެވެ.

- ދެން އެއަށްފަހު އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތައްތައް މުޙައްމަދު رحمه الله ނިސްބަތުވީ މިހެން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

"އިސްލާމްކަންގެއްލޭ މުހިއްމު ކަންތައްތަކުގައި ސަމާސާއަކަށް އެކަންކިޔާ މީހާއި، ސީރިއަސްކޮށް އެކަންކިޔާ މީހާއި، ބިރުގަނެގެން އެކަންކިޔާ މީހާއި އެއްވެސް ފަރަގެއްނުވެއެވެ. މަޖުބޫރުވެގެންވާ މީހާ ފިޔަވައެވެ."

އިސްލާމްކަންގެއްލޭ ހުރިހާ ކަންތައްތަކުގައި ސަމާސާއަކަށް އެކަންކުރާ މީހާގެ ވާހަކަ ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. 'މިއަންނަނީ ކުޅިވަރުކުރާ ސަމާސާކުރާ ބައެއްކަ' ބުނެ ފުރައްސާރަކުރި މީހުން ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް الله تَعَالَى ބަޔާންކުރައްވާ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ:

﴿ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ... ﴾[211]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އުޛުރު ނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

ފަހެ ސަމާސާއަކަށް ކުޅިވަރަކަށް އެފަދައިން ކަންކޮށްފިމީހާއާއިމެދު މިފަދައިން ޙުކުމްވާނަމަ ދެންފަހެ ސީރިއަސްކޮށް އެކަންތައްކުރާ މީހާއަށް އެޙުކުމް މާބޮޑަށްވެސް ހައްގުވާނެއެވެ. މިއީ އިޖްމާޢުވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

އިބްނު ނުޖައިމް، 'އަލްބަޙްރު ރާއިޤު' 134/5 ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

---

[211] التوبة: 66

(...مَنْ تَكَلَّمَ بِكَلِمَةِ الْكُفْرِ هَازِلًا أَوْ لَاعِبًا كَفَرَ عِنْدَ الْكُلِّ وَلَا اعْتِبَارَ بِاعْتِقَادِهِ...) [212]

މާނައީ: "...ސަމާސާއަކަށް ޖޯކަކަށް ނުވަތަ ކުޅިވަރަކަށް ކުފުރުގެ ބަހެއް ބުނެފިމާ ހުރިހާ އެންމެންގެ ކައިރީގައިވެސް ކާފަރުވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭނާ އިޢުތިޤާދުކޮށް ޤަބޫލުކުރާ ގޮތަކަށް ބެލުމެއްނެތެވެ..." ނިމުނީ.

ބިރުގަންނަވައިފާ މިހާ، ހަދީޘީ މަޖްބޫރުކުރުވުމުން އޭނާ މަޖްބޫރުކުރުވުމުން، އޭނާގެ ކަސްދުރާގައި ކަސްރެ ޖެއްސި ދުނޭ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ނުބައިބަސްބުނުންތަކަ ކުފުރުގެ ބަހެއް ބުނުމަކީ ނުވަތަ ބުރަކަން ސަޤީރުކުރުންގައި ކުފުރުގެ ޢަމަލެއްކުރުމަކީ އޭނާގެ ގޮތުން އެއްވެސްގޮތަކަށް ޙަރަކާތަކަން ނުހަނު ކުފުރުވާކަން އޭނާއަކަށް އެއްވެސް އެނގިއްޖެނަމަވެސް. (ކުފުރުގެ ބަހެއް ނުވަތަ ޢަމަލެއް ކުރުމަކީ މަޖްބޫރުކުރުވުމުން އެކަންކުރުމަށްވުރެ ނޫނަސް) އޭނާގެ ހިތް އީމާނަށް ހަމަޖެހިގެންވުމުގެ ޝަރުޠާއި ތަވެގެންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [213]

---

[212] البحر الرائق: 134/5

[213] النحل: 106

މާނައީ: "އީމާންކަމަށް، އެމީހާގެ ހިތްހަމަޖެހިގެންނާ ބާރު މަޢުލޫމުވެގެންނާ މިހާ ގެންވީ، އީމާންވުމަށްފަހު الله އަށް ކާފަރުވުމެއްޖެހުމާ، އަދި އެހެންއަމަލަކާ (އެބަހީ: މަޢުލޫމުވެގެންނެވިއަސް) ކާފަރުކަމަށް ހިތްހަމަނުވެސް ވެއްޖިޔާ (ދަންނަނީވެ!) ފަހެ، އެއުރެންނަކީ الله ގެ ރަސޫލުން ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި ބޮޑުވުމުގެ ސަބަބުން، އެއުރެންނަކީ ކާފަރުންނެވެ."

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ، 'އައްޞާރިމުލް މަސްލޫލު'ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وبالجملة فمن قال أو فعل ما هو كفر كفر بذلك وإن لم يقصد أن يكون كافرا إذ لا يقصد الكفر أحد إلا ما شاء الله...) [214]

މާނައީ: "...ޖުމްލަކޮށް، ފަހެ ކާފަރުވާފަދަ ބަހެއް ބުނެ ނުވަތަ އަމަލެއްކޮށްފިނަމަ އެކަމެއްގެ ސަބަބުން އޭނާ ކާފަރުވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާ ކާފަރުވުމަށް ގަސްދުނުކުރިޔަސްމެއެވެ. އެހެނީ الله އިރާދަކުރެއްވި މީހަކު ފިޔަވާ ކާފަރުވުމަށް ގަސްދުއެއްނުކުރާނެއެވެ..."

އެބަސްފުޅުން ގަސްދުކުރެވޭ މިންވަރަކީ މިއެވެ.

214 الصارم المسلول على شاتم الرسول: 1/177-178

ޚަތްމު

ކާފިރުވުމަކީ ޝަރުޢީ ހުކުމެކެވެ. އަދި ކާފިރަކީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ، އެމީހަކު ކާފިރުވެގެންވާކަމަށް ހުކުމްކުރައްވާފައިވާ މީހެކެވެ. ފަހެ ކުފުރަކީ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހެއްގެ ހައްޤެއް ނޫނެވެ. އެހެންކަމަކުން އެއީ الله تَعَالَىٰ ގެ ހައްޤުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ.

އަދި الله ގެ ދީނާއިމެދު ޖާހިލުވުމަކީ ހުރިހާ ބަލާއަކާއި ނުބައިކަމެއްގެ އަސްލެވެ. އަދި އެއީ ކުދި އަދި ބޮޑެތި ފާފަތަކާއި އުނދަގޫތަކުގެ ސަބަބެވެ. އަދި ފާފަތަކަކީ ދުނިޔެއާއި ދުނިޔޭގައިވާ ހުރިހާ ނުބައިކަމެއްގެ ސަބަބެވެ. އެހެންކަމުން ދުނިޔޭގައިވާ ހުރިހާ ނުބައިކަމެއް ރޫޙާނީ ޖާހިލުކަމުންނެވެ. އެކަށޭނަކުގެ ސަބަބަކީ އަދި އެކަކަށްވެސް ގުދުރަތްތެރިކުރާ ކަމަކީ އެއީއެވެ.

އަދި މަދަރުސާތަކާ ނިކަށާ ކޮންމެ ސިފައަކީ ފަހެ އިލްމާއި ނަޞީޙަތުގެ މިޤާއެވެ. އަދި ނުބައިބަސްބުނުން ޖައިބުނާ ކޮންމެ ސިފައަކީ ޖާހިލުކަމާއި ޖާހިލުކަމުގެ ނަޞީޙަތުގެ މިޤާއެވެ. އެއީ ބުނެވޭފަދައިންނެވެ: '(މީސްތަކުންނަށް) ދެއްވިގެންވާ އެންމެ ހެޔޮ ދެއްވުމަކީ ބުއްދިއެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައި މުސީބާތަކީ ޖާހިލުކަމެވެ.'

ޖާހިލުކަންވަނީ ދަރަޖަތަކަކަށެވެ. އަދި އެކަމުގެ އަހުލުވެރިންވަނީ އުޅޭއި ބިމާއި ދުރުމިންވަރަކުން އެބައިމީހުންގެ ދުރުކައި ޖާހިލުކަމުގައި ތަފާތުވެގެންނެވެ. އަދި ކޮންމެ ޖާހިލަކީ އުޅުނު ދިރިގެންވާ މީހެކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.

ދީނާއި ދައުލަތުގެ އަސްލުތަކާއި، އިޖުތިމާޢީ ކަންތަކުގެ މައިގަނޑު ބިނާތަކާއިމެދު ޤަރާރު ނެރެގަތުމަކީ އުފެދިއްޖެ ކަމެއްކަމަށް ނުވެއެވެ. ވީމާ އަޅުގަނޑުމެން الله تَعَالَىٰ އެއްކަލާނގެ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ޙުކުމްތަކުން ބޭރުވުމަކީ ކުފުރެކެވެ. ތަރައްޤީވެފައިވާ ދައުލަތްތަކުގެ ޤާނޫނުތަކާއި ޝަރީޢަތުގެ ދެމެދުގައި ތަފާތުކުރުމަކީ އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އުޞޫލުތައް މަރުދޫދު. (އަލްމާނިއްޔާ.) އެގޮތުން ދީނުގެ އަސްލުތަކުގެ ބަދަލުގައި ޝަރުޢުކުރާ ޤާނޫނުތަކަށް ތަޢާލާގެ ވަޙީއާ ޚިލާފުވާގޮތަށް ޙުކުމްކުރާ ކަމެވެ. އަދި ދީނުގެ އަސްލުތަކާއި ދީނުގެ ފުރުޢުތަކާއި ޤާނޫނުތަކުން ފޭކުކުރުމެވެ. އަދި ޤާނޫނުތަކުގެ ޙުކުމް ޢަމަލުކުރުމަކީ ކުފުރު ކަމެއްކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ވެއެވެ. އެއީ އަލްޝައިޚް ރَحِمَهُ الله މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު ކަމަށް ވިދާޅުވެއެވެ.

އެހެންކަމުން ވީމާ، ޙަޤީޤަތުގައި ޢިބާދަތްތަކުގެ ކައިރީގައި މުސްލިމުން ދުނިޔަވީ އަދި ދީނީ ކަންތައްތަކުގައި ތަބާވުމަކީ ޙާލަތެއް: ސިޔާސީ ކަންތަކާއި، އިޖްތިމާޢީ ކަންތަކާއި، އިޤްތިޞާދީ ކަންތަކާއި، ދީނީ ކަންތަކާއި، ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކާއި އަދި ކަންތައްތަކުގައި ޤާނޫނުތަކާއި ތަބާވުމުގެ ފަރުޟުވާ ކަމެކެވެ. އެއީ މުޅި ޝަރީޢަތުގެ އިސްލާމްދީނުގައި އެކަންތަކާ ބެހޭ ޝަރުޢުކަން އަޅުގަނޑު ކަންތައްތަކެވެ. الله تَعَالَىٰ ވަޙީކުރައްވާފައެވެ:

﴿ قُلۡ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحۡيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الۡعَالَمِينَ. لَا شَرِيكَ لَهُۥ وَبِذَٰلِكَ أُمِرۡتُ وَأَنَا أَوَّلُ الۡمُسۡلِمِينَ ﴾[215]

[215] الأنعام: 162-163

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ނަމާދާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤުރުބާންކުރުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދިރިހުރުންވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަވަހާރަވުންވެސް، ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރު ކުރައްވާފައިވަނީ އެގޮތަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ (މި އުއްމަތުގެ) މުސްލިމުންކުރެ، އެންމެ ފުރަތަމަ މީހާއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾[216]

މާނައީ: "الله އާއި އެކު އެހެން އިލާހަކަށް ދުޢާކޮށްއުޅޭ މީހާ، އެކަމުގެ ދައްކަން އެމީހަކަށް (ބުރުހާން) އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތެވެ. ފަހެ، އެމީހާގެ ހިސާބު ބެއްލެވުން ވާކަށަވަރީ އެމީހާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުން ކާމިޔާބުނުވާހުއްޓެވެ."

ޝަރީޢަތް ބަދުބަސްބުނުން އެއްކޮޅުލެވުމާއި، ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުން ފާޅުކުރުންވެސް މިފަދައިންނެވެ. ފަހެ، މިކަންތައްކުރާ މީހާގެ ޙުކުމަކީ މުރުތައްދުވެގެންދާ ކަމެވެ. އެއީ ކާފިރުކަމުން އަޅަން ސަލާމަތްވެވި (އެބަހީ: އަޅަން އިސްލާމްވި) މީހެއް، ނުވަތަ ދުރުވެގެންވާ ކަންތައްތައް ހިސާބުގައި އުޅޭބުޅި، ނުވަތަ

216 المؤمنون: 117

ކާފަރުންގެ ތެރޭގައި އުޅެބޮޑުވެ އުމުރުއްގެ ނަފްސުން ޖާހިލުކަން ފިލުވައިލުމަށް ކުޑަދާނަކަން ލިބިގެންނުވާ މިހެން ފިޔަވައިއެވެ.

ހަމައެފަދައިން އިސްލާމްދީނުގެ ފާޅުވެގެންވާ ރުކުންތަކާއި، ޢަޤީދާއި ޙިފާޒަތުކުރުމާއި ރޯދައިންފަދަ ފާޅުވެގެންވާ ވާޖިބުތަކާއި ހަރާމްތަކުގެ ޙުކުމްތަކާއި، (އެބަހީ: އެކަންތަކަށް ދެއްކުމުގައި) މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައިވާ މިފަދަކަން އެކަންތަކާއިމެދު ޖާހިލުވެގެންވާކަމަށްޓަކައި އުޒުރު ލިބިގެންނުވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ސަބަބުން އެކަންތަކަށް ޙުކުމް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

ކާފިރުކަމުން އަލަށް (އިސްލާމްވި) މީހެއްނަމަ، ނުވަތަ ބަދަވީންގެ ދުރު ރަށަކު އުޅެބޮޑުވިމީހަކަށް، ނުވަތަ އިލްމު ހޯދާ ކާފިރުކަމުން ސަލާމަތްވިމީހަކު ކުޑަދާނަކަން ލިބިގެންނުވާ ބަޔާއި އެއްޗިހިގެ ބޭނުމަށް ފަދައިން މުސްލިމުންގެ ބޭނުމަކާއި ދުރު ބިލެއްގައި އުޅެބޮޑުވި މިހާރު، ނަމާދާއި ޒަކާތްފަދަ ވާޖިބުތަކާއި ދުއާކުރުމާއިމެދު ޖާހިލުވެގެންވާކަމަށް އަދި ޙަރާމްވާގޮތާއި އެއްޗެއް ޙަލާލުކަމާއި ކުރުމަށް ޖާހިލުވެގެންވާކަމަށް އުޒުރުދެވޭނެއެވެ. އިމާމުންވަނީ އެބަސް ބަޔާންކުރައްވާފައި މިކަންތައް ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ.

އަލްޤަޙްޠާނީ 'އަލްއިޢުލާމު ބިތަވްޟީޙިލް އިސްލާމް' 76 ގައި ބުނުއްވައިފައެވެ:

(...اعْلَمْ أَنَّ الْجَهْلَ نَوْعَانِ:

النَّوْعُ الْأَوَّلُ جَهْلٌ تَسَامَحَ صَاحِبُ الشَّرْعِ عَنْهُ فِي الشَّرِيعَةِ فَعَفَا عَنْ مُرْتَكِبِهِ، وَضَابِطُهُ أَنَّ كُلَّ مَا يُتَعَذَّرُ الِاحْتِرَازُ عَنْهُ عَادَةً فَهُوَ مَعْفُوٌّ عَنْهُ....

النَّوْعُ الثَّانِي جَهْلٌ لَمْ يَتَسَامَحْ صَاحِبُ الشَّرْعِ عَنْهُ فِي الشَّرِيعَةِ فَلَمْ يَعْفُ عَنْ مُرْتَكِبِهِ، وَضَابِطُهُ أَنَّ كُلَّ مَا لَا يُتَعَذَّرُ الِاحْتِرَازُ عَنْهُ، وَلَا يَشُقُّ لَمْ يَعْفُ عَنْهُ وَهَذَا النَّوْعُ يَطَّرِدُ فِي أُصُولِ الدِّينِ وَأُصُولِ الْفِقْهِ وَفِي بَعْضِ أَنْوَاعٍ مِنْ الْفُرُوعِ، أَمَّا أُصُولُ الدِّينِ فَلِأَنَّ صَاحِبَ الشَّرْعِ لَمَّا شَدَّدَ فِي جَمِيعِ الِاعْتِقَادَاتِ تَشْدِيدًا عَظِيمًا بِحَيْثُ إنَّ الْإِنْسَانَ لَوْ بَذَلَ جَهْدَهُ، وَاسْتَفْرَغَ وُسْعَهُ فِي رَفْعِ الْجَهْلِ عَنْهُ فِي صِفَةٍ مِنْ صِفَاتِ اللَّهِ أَوْ فِي شَيْءٍ يَجِبُ اعْتِقَادُهُ مِنْ أُصُولِ الدِّيَانَاتِ، وَلَمْ يَرْتَفِعْ ذَلِكَ الْجَهْلُ لَكَانَ بِتَرْكِ ذَلِكَ الِاعْتِقَادِ آثِمًا كَافِرًا يَخْلُدُ فِي النِّيرَانِ عَلَى الْمَشْهُورِ مِنْ الْمَذَاهِبِ...)[217]

މާނައީ: "...ދަންނާށެވެ! ޖާހިލުކަންވެސް ދެވައްސަރަކަށެވެ:

ފުރަތަމަ ވައްސަރަކީ: ޝަރުޢުގެ ވެރި އިލާހު އެކަންތަކަށް (ފަސޭހަކޮށްދެއްވާ) މާފުދެއްވާފައިވާ ޖާހިލުކަމެވެ. އެގޮތުން ޖާހިލުކަމުން އެކަންތަކަށް އަރައިގަންނަ މީހާއަށް ޢަފޫކުރެއްވިއެވެ. އެކަންތަކުގެ ޒަވާބިތަކީ: އާދަކޮށް އެކަމުން ރައްކާތެރިވުމަކީ ދުރުހެލިވުމަކީ އުނދަގޫވެ (ކުޅަދާނަވެދެންނާ) ކަންތައްވެސް ނުފުލޭނެނަމަ.....

ދެވަނަ ވައްސަރަކީ: ޝަރުޢުގެ ވެރި އިލާހު ފަސޭހަކޮށްދެއްވާ (މާފުދެއްވާފައި) ނުވާ ޖާހިލުކަމެވެ. އެގޮތުން އެކަންތަކަށް އަރައިގަންނަ މީހާއަށް ޢަފޫނުކުރައްވައެވެ. އޭގެ ޒަވާބިތަކީ: އެކަންތަކުން ދުރުހެލިވުމަށް ސަލާމަތްވުމަކީ އުނދަގޫވެ ދުއްތިވެގެންނުވާ އަދި ބުރަވެގެންނުވާ ކަމެއް ކަމުގެ އެކަށީގެން އަޅު

[217] الفروق للقرافي: 163/2 ނޯޓް: މިއައްޔިތު ބައާންކޮށްދެއްވާ ދޮށް: الإعلام بقواطع الإسلام މިނަން ކިޔާފޮތެއް އަލްހައިތަމީގެ ކިތާބުން އަދިސޯފައިވާ ވާހަކަތައް ނަގާފައިވެއެވެ. އެކަމަކު އިބުނު ޙަޖަރު ހައިތަމީއަށް އެނގެން ކިޔާ ގޮތެއް ނިސްބަތްވެގެންނުވެއެވެ.

ނުކުރައްވައެވެ. މިވައްތަރު އާއްމުވެގެން ހިނގާނީ، ދީނުގެ އަސްލުތަކާއި ފުރޫޢުގެ އަސްލުތަކާއި އަދި ބައެއް ފުރޫޢީ ކަންކަމުގެ ވައްތަރުތަކުގައިއެވެ. ދެންފަހެ ދީނުގެ އަސްލުތައް ވަނީނަމަ، ޝަރުޢުގެ ވާޖިބު އިތުރާ ހުރިހާ އިޖުމާޢީ ކަންތަކުގައި ބޭފުޅުންނާ ހުކުމްތަކުގެ ތަފްސީލުތަކުގެ ތެރެއިން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ، އަދި ﷲ ގެ ސިފަފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުގެ ނުވަތަ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގެ ތެރެއިން އިޖްމާޢުވެފައިވާ ކަންކަމުގައިވެސް ވާޖިބުވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގައި ހުކުމްތަކާއި އިސްލާމްގައިވާ ވެސްނަމަ މަސައްކަތްތަކުގެ ބޭނުމުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަންތައްތަކުގައި ހުކުމްތަކާއި ނުވަތަ ބޭނުންވާ ކަންތައްތަކުގެ ބަޔާންކުރެއްވުން ސަހަބުން ގެ ފަރާތުން، އަދި ފަރުދުންގެ ތަފާތުވުން ކަމަށްވާ ކަންތައްތަކުގައިއެވެ. އަދި މަދުރަބޫލަތަކުގައި މަޝްހޫރުވެގެންވާ ގޮތުގެ މައްސަލަތަކެވެ..."

އަދި އިބްނު ރަޖަބު، "ޖާމިޢުލް ޢުލޫމި ވަލްޙިކަމި" 83 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَفِي الْجُمْلَةِ فَمَا تَرَكَ الله وَرَسُولُهُ حَلاَلًا إِلَّا مُبَيَّنًا وَلَا حَرَامًا إِلَّا مُبَيَّنًا، لَكِنَّ بَعْضَهُ كَانَ أَظْهَرَ بَيَانًا مِنْ بَعْضٍ، فَمَا ظَهَرَ بَيَانُهُ وَاشْتَهَرَ وَعُلِمَ مِنَ الدِّينِ بِالضَّرُورَةِ مِنْ ذَلِكَ لَمْ يَبْقَ فِيهِ شَكٌّ، وَلَا يُعْذَرُ أَحَدٌ بِجَهْلِهِ فِي بَلَدٍ يَظْهَرُ فِيهِ الْإِسْلَامُ، وَمَا كَانَ بَيَانُهُ دُونَ ذَلِكَ، فَمِنْهُ مَا اشْتُهِرَ بَيْنَ حَمَلَةِ الشَّرِيعَةِ خَاصَّةً، فَأَجْمَعَ الْعُلَمَاءُ عَلَى حِلِّهِ أَوْ حُرْمَتِهِ، وَقَدْ يَخْفَى عَلَى بَعْضِ مَنْ لَيْسَ مِنْهُمْ، وَمِنْهُ مَا لَمْ يَشْتَهِرْ بَيْنَ حَمَلَةِ الشَّرِيعَةِ أَيْضًا، فَاخْتَلَفُوا فِي تَحْلِيلِهِ وَتَحْرِيمِهِ...) [218]

[218] جامع العلوم والحكم: 1/196

މާނައީ: "...އަދި ޒާހިރާއި: ބަޔާންކުރެއްވިގެންވާ ބާބުގައި ދީނުގެ އުސޫލް
ބަޔާންކުރެއްވި، އަދި ބަޔާންކުރެއްވިގެންވާ ބާބުގައި ދީނުގެ އުސޫލް ބަޔާންކުރެއްވި الله
އާއި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ދެއްކެވިކަމާއި ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭގެ ބައެއް
ކަންތައް، އަނެއްބައި ކަންތައްތަކުގެ ފުރިހަމަ ބަޔާންކުރެވިފައެވެ. ފަހެ އެކަމުގެ
ބަޔާންވުން ފުދޭވަ މަޝްހޫރުވެ، އަދި ދީނުގައި ޝަރުޢީގޮތުން ކަނޑައެޅިފައިވާ އެކަމެއް
އެނގިގެންވާކަމެއްގައި ޝައްކެއްވުން ބާކީވެ ނުހުންނަހެއްޓެވެ. އަދި އެބިދުއަތުގައި
އިސްލާމްދީން ފުދޭވަ ބިދުއަތުގައި އެކަންތައްތަކުގެ ޤާނޫނުވެ ނުހިނގާކަމަށްބަލައި
އެއްވެސް މީހަކު އިންކާރު ނުކުރާހެއްޓެވެ. އެކަމުގެ ބަޔާންވުން އެއަށްވުރެ
ދަށްވެގެންވާ ކަންތައް، ފަހެ އެކަންތައްތަކުގެ ތަފާތުގައި ޝަރީޢަތް ހުރިހާ މީހުންގެ ދުވަހަށް
(އެބަހީ: ޢިލްމުވެރިންގެ ދުވަހަށް) ހާއްސަކޮށް މަޝްހޫރުވެގެންވާ ކަންތައްތަކެވެ.
އެގޮތުން އެކަމުގެ ބަޔާންކުރަން ނުވަތަ ބަޔާންކުރަން ޢިލްމުވެރިން
އިޖްމާޢުވެގެންވެއެވެ. އަދި ޢިލްމުވެރިންގެ ތަފާތުގައި ނުހިމެނޭ ބައެއް މީހުންނަށް
އެކަންތައް ވަރަށްގާތުގެންވެގެންހުރެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކުގެ ތަފާތުގައި ޝަރީޢަތް ހުރިހާ
މީހުންގެ ދުވަހުގައިވެސް މަޝްހޫރުވެގެންނުވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެގޮތުން އެކަންތައް
ހުއްދަކުރުމުގައިއާއި ބަޔާންކުރުމުގައި އެބައިމީހުން ޚިޔާލުވެއެވެ..."

ކިޔުމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ނުބައިބިދުޢަތުން ވިދާޅުވި ބަސްފުޅުއްގައި އިބްނު
ތައިމިއްޔާ، 'މަޖްމޫޢު ފަތާވާ' 54/4 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...وَهَذَا إِذَا كَانَ فِي الْمَقَالَاتِ الْخَفِيَّةِ فَقَدْ يُقَالُ: إِنَّهُ فِيهَا مُخْطِئٌ ضَالٌّ لَمْ
تَقُمْ عَلَيْهِ الْحُجَّةُ الَّتِي يَكْفُرُ صَاحِبُهَا؛ لَكِن ذَلِكَ يَقَعُ فِي طَوَائِفَ مِنْهُمْ فِي الْأُمُورِ

الظَّاهِرَةِ الَّتِي تَعْلَمُ الْعَامَّةُ وَالْخَاصَّةُ مِنْ الْمُسْلِمِينَ أَنَّهَا مِنْ دِينِ الْمُسْلِمِينَ؛ بَلْ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى يَعْلَمُونَ: أَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُعِثَ بِهَا وَكَفَّرَ مُخَالِفَهَا؛ مِثْلُ أَمْرِهِ بِعِبَادَةِ الله وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَنَهْيُهُ عَنْ عِبَادَةِ أَحَدٍ سِوَى الله مِنْ الْمَلَائِكَةِ وَالنَّبِيِّينَ وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَالْكَوَاكِبِ وَالْأَصْنَامِ وَغَيْرِ ذَلِكَ؛ فَإِنَّ هَذَا أَظْهَرُ شَعَائِرِ الْإِسْلَامِ وَمِثْلُ أَمْرِهِ بِالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ وَإِيجَابِهِ لَهَا وَتَعْظِيمِ شَأْنِهَا وَمِثْلُ مُعَادَاتِهِ لِلْيَهُودِ وَالنَّصَارَى وَالْمُشْرِكِينَ وَالصَّابِئِينَ وَالْمَجُوسِ وَمِثْلُ تَحْرِيمِ الْفَوَاحِشِ وَالرِّبَا وَالْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَنَحْوِ ذَلِكَ. ثُمَّ تَجِدُ كَثِيرًا مِنْ رُؤَسَائِهِمْ وَقَعُوا فِي هَذِهِ الْأُمُورِ فَكَانُوا مُرْتَدِّينَ...)[219]

މާނައީ: "...އަދި މިއީ ޒާހިރު ޢާންމުންނާއި ޚާއްޞަ މުސްލިމުންގެ ދީނުގައި ނަމަވެއެވެ. އެހެނަސް ކަލޭގެފާނު މިހާރު ކާފިރުވެވަން ދެއްކަތް ޤާއިމްކުރެވި ކަންކަން ގެނެސްދިނީ މަސްޢޫލިޔަތާ މިހެއްކަމަން ބޭނުމާހުރިހެން ފެނިއްޖެއެވެ. އެހެންކަމަށް އެމީހުންގެ ބައެއް ބައެއްގެ ނަސީބެއް ބޭނުންތަކާއި ޢަޤީދާއާއި މުޝްރިކުންގެ ދީނުގައިވާ ކަންތައްކަން ޢާއްމުންނާއި އިބްރާހީމް (އަލައިހިއްސަލާމް އާއި ބަހައިގެ)ޝަރީ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި ކިޔެއްވި މުޙައްމަދު ﷺ ރަސޫލުކަމަށްގެން ފޮނުއްވި އެކަންތައްތަކުގައި އަދި އެކަންތައް ހެދުމާ ފިރުން ކާފިރުކުރުވީކަން، ރަސޫލުންނާއި ނަބީބަޔާންކުރެއްވި އެނގޭއެވެ. އަދި الله تَعَالَى އަށް ޝަރީކުކުރުމާ

219 مجموع الفتاوى: 54/4

އުކަލާނގެ އެއްކަލައުވަންތަކަން އެލާކަންކުރުމަކީ އަޅުކަންކުރުމާއި އަދި اللّه ކީރިތިވި މަލާއިކަތުންނާއި، ނަބިއްޔުންނާއި، އިރު ހަނދާނި ތަރިތަކާއި ބުރުޤާއި، އުނދުނުވެސް އެހެންގޮތަކަށް އަޅުކަންކުރުން ނަހީކުރައްވާން ގޮތަ ކަންކަމެވެ. ގޮތް ހަމަކަށަވަރުން މިއީ އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރުޢުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ގޮތްކަން ބޭނުންވާނެކަމާ ޝަރުޢުއެވެ. އަދި އެއީ ގޮތުން ގޮސްނަމާދުކުރުމަށް އަޅުކަންކުރުމުގެއި، އަދި އެނަމާދުތަކުން ވާޖިބުކުރައްވާފައި އެނަމާދުތަކުގެ މަތިވެރިކަމުން ގޮތަށް ކަންކަމެވެ. އަދި ޒަކާތްދީނުމާއި ނަބީގެއިންނާއި މުސްލިމުންނާއި ޙައްޖުވާނުމާއި މަސްލަހަތާއި ބަރާއަތްތެރިވުން ގޮތަށް ކަންކަމެވެ. އަދި ފާޙިޝްކަންތަކާއި، ރިބާއާއި، ރަހުމާއި، ޖުވާއާއި އަދި އެގޮތަށް ކަންތައް ބަހާމާވެގެންވުން ގޮތަށް ކަންކަމެވެ. ދެން އެއަށްފަހުވެސް ތިބާއަށް ފާހަގަވާނީ އެބައިމީހުންގެ ބޮޑުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަޔަކު މިކަންތަކުގެ ތެރެއަށް ވައްދަވާލާ، މުތަބައްދިޢުންކަމުގެ ތަރަފް...."

ޝައިޚު ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން އައްސަޢްދީ ވިދާޅުވިއެވެ:

(...وأما قوله: نقول بأن القول كفر، ولا نحكم بكفر القائل; فإطلاق هذا جهل صرف، لأن هذه العبارة لا تنطبق إلا على المعين، ومسألة تكفير المعين مسألة معروفة، إذا قال قولا يكون القول به كفرا، فيقال: من قال بهذا القول فهو كافر، لكن الشخص المعين، إذا قال ذلك لا يحكم بكفره، حتى تقوم عليه الحجة التي يكفر تاركها. وهذا في المسائل الخفية، التي قد يخفى دليلها على بعض الناس، كما في مسائل القدر والإرجاء ونحو ذلك مما قاله أهل الأهواء، فإن بعض أقوالهم تتضمن أمورا كفرية، من رد أدلة الكتاب والسنة المتواترة،

فيكون القول المتضمن لرد بعض النصوص كفرا، ولا يحكم على قائله بالكفر، لاحتمال وجود مانع كالجهل، وعدم العلم بنفس النص، أو بدلالته، فإن الشرائع لا تلزم إلا بعد بلوغها؛ ذكر ذلك شيخ الإسلام ابن تيمية، قدس الله روحه في كثير من كتبه. وذكر أيضا تكفير أناس من أعيان المتكلمين، بعد أن قرر هذه المسألة، قال: وهذا إذا كان في المسائل الخفية، فقد يقال بعدم التكفير; وأما ما يقع منهم في المسائل الظاهرة الجلية، أو ما يعلم من الدين بالضرورة، فهذا لا يتوقف في كفر قائله...)[220]

މާނައީ: "...ދީނުގައި އެނގޭ ބުނުންކަމުގައިވާ: 'އެބަހީ ކުފުރުގެ ބަޔާންކަމުގައި ހަރަދުގެން ބުނާނީ"، ހަމަ އެބަސްބުނާ މިހާ ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް ހަރަދުގެން ޙުކުމްނުކުރަމުށް' ފަހެ މިފަދައިން އާއްމުކޮށް އިޖްތިހާދުކުރުމުގެ ސާފުވެގެންވާ ޝަރީޢަތެވެ. އެހެން ފަދަ މުއްސަނދު މިހެއްގެ ވަގުތުން ބަޔާން މިއުޖާމް ބަހުގެ ދީނުގެންނެވެ...

[220] الدرر السنية: 10/432-433

އެބައިމީހުންގެ ބައެއް ބަސްތަކުގައި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި މުތަވާތިރުވެގެންވާ ކަންކަން ރައްދުކުރުންފަދަ ކުފުރުގެ ކަންކަން އެކުލެވިގެންވެއެވެ. އެގޮތުން ބައެއް ސަރްބުތަކް ރައްދުކުރުން އެކުލެވިގެންވާ ބަސްވާހުރި ކުފުރުއްކަމުގައިއެވެ. އަދި އެފަދައިން ބުނާ މީހާ ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް ޙުކުމްކުރެވެއެވެ. އެއީ ޤާޟީ ޢިޔާޟާއި، ޝިފާ އެނަރްބު ނުވަތަ ސުންނަތުގެ ތަރުޖަމާ އެނގިގެންނުވުންފަދަ މާނައިއް (ކާފަރުކުރުން މަނާކުރާކަމެއް) ވުޖޫދުވެގެންވާދާނޫކަމުގެ އިޖްމާޢަށްޓަކައިއެވެ. (ފުރުބަތުން ޢާމީދެއެވެ.) ފަހެ ޝަރުޢުއްޔަތް (އެމީހާއި ހަމައެކަން) ފުރުމަތުންފުޅުގައި މުންފި (އެޝަރުޢުއްޔަތް ޤަބޫލުކުރަން ބަރުދުކުރުން) ތާޢީދުކުރެވެއެވެ. އެއީ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله އެކަލޭގެފާނުގެ އެތައްބަހެއްގެ ފޮތްތަކުގައި ބާރަށްކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. އަދި މިމައްސަލަ ކަށަވަރުކަމާ ބާރަށްކުރެއްވުމަށްފަހުގައި މުކައްލަފުންގެ ތެރެއިން މުޖުތަހިދުން ވަކި މީސްތަކުންގެ ބަދަލު ކާފަރުވެގެންވާކަންވެސް ބާރަށްކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިކަންތައްތަކުގައި ފުރުވެގެންވާ މައްސަލަތަކުގައިއެވެ. އެކަންތަކުގައި ކާފަރުނުކުރެވޭނެކަމަށް ބެލެވިދާނެއެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ ބިދައިން އެފުންނަ ފުދެވެ ބާރަށްވެގެންވާ މައްސަލަތަކުގައި ނުވަތަ ޝަރުޢީދަލީލުން ދީނުގައި ކޮންމެހެންވެސް އެނގިގެންވާ ކަންތައްތަކުގައި ދަންނަނަމަ، މިފަދަ (މައްސަލަތަކުގައި) ބުނާމީހާ ކާފަރުވެގެންވާކަމާއިމެދު ހުއްޖަތް އެރުވުން (ފަސްޖެހުމެއް) ނުވެއެވެ..."

އަދި ހުރިހާ މައްސަލަތަކެއްގައި ހަމަހަމަވެގެންވާ ގޮތަށް ޤާޟީ ޢިޔާޟުގެ އުޒުރު މުޖުތަހިދުންނާ މިހާ ނުވަތަ ޤާޟީ ޢިޔާޟުގެ އުޒުރު މުޖުތަހިދުންނާ ނުދޫކުރާ، ފަހެ ޝަރީޢަތުގެ މަޤްޞަދުތަކާއި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ދަލީލުން ފުދުވެގެންވާ ގޮތަކާއި، އިޖުމާޢުން އެކަންތަކެއްގެ މަތީގައި ބިނާވެ ކަންތައްތަކާއި ޚިލާފުވެއްޖެއެވެ.

އަދި ޤާޟީ ޢިޔާޟުގެ އުޒުރު ނުވަތަ އެހެން އުޒުރެއް ޖެހިގެންވެސް ބައްދަލުވެގެންވާ ހަދުވެރިން، ފަހެ ކާފަރުވާ ކަމަކަށް ނޫނާ އަރައިގަތުމުން މުއްސަނދިކަން

ކާފަރުކުރުން ލާޒިމުވެއްޖެއެވެ. އަދި ކިއްލައެ، މުޖުތަހިދުންނާ ވަކިވީހާ ކާފަރުކުރުމުގެ ޝަރުޠުތަކާއި އެކަން މަނާކުރާ ކަންތައް އޮންނާނެ ކިބައިން ނަފީވާންޖެހެއެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا﴾[221]

މާނައީ: "...އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލަކު ފޮނުއްވައިފިނަމަ ނޫންނަމަ (އެއްވެސްބަޔަކަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަޛާބުދެއްވާކަށް ނުވެމެވެ."

އިބްނު ތައިމިއްޔާ، 'އަލްފަތާވާ' 487/12 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...التَّكْفِيرَ لَهُ شُرُوطٌ وَمَوَانِعُ قَدْ تَنْتَفِي فِي حَقِّ الْمُعَيَّنِ وَأَنَّ تَكْفِيرَ الْمُطْلَقِ لَا يَسْتَلْزِمُ تَكْفِيرَ الْمُعَيَّنِ إِلَّا إِذَا وُجِدَتْ الشُّرُوطُ وَانْتَفَتْ الْمَوَانِعُ يُبَيِّنُ هَذَا أَنَّ الْإِمَامَ أَحْمَد وَعَامَّةَ الْأَئِمَّةِ: الَّذِينَ أَطْلَقُوا هَذِهِ العمومات لَمْ يُكَفِّرُوا أَكْثَرَ مَنْ تَكَلَّمَ بِهَذَا الْكَلَامِ بِعَيْنِهِ...)[222]

މާނައީ: "...ތަކްފީރުކުރުން (ކާފަރުކުރުމުގައި) ޝަރުޠުތަކާއި މަނާކުރާ ކަންތައްތަކެއްވެއެވެ. މުޢައްޔަން ވަކި މީހެއްގެ ކިބައިން އެކަންތައް ނަފީވެދާންވާނެތެވެ. އަދި މުޠްލަޤު ތަކްފީރުކުރުން، މުޢައްޔަން ތަކްފީރުކުރުން ލާޒިމްކުރާނެއެވެ. ޝަރުޠުތައް ހަމަވެ، މަނާކުރާ ކަންތައް ނަފީވެއްޖެނަމަ މެނުވީއެވެ. މިކަންތައް ބަޔާންވެގެންދަނީ އިމާމު އަޙްމަދާއި އަދި ޢާއްމުވެގެންވާ މިބަސްފުޅުތައް

221 الإسراء: 15

222 مجموع الفتاوى: 487/12

ވިދާޅުވި ގޮތަ އިމާމުން، މިވާހަކަތައް ދެއްކި ގޮތަ މީހުން މުޖުތަހިދުންނާއި ވަލީވަލިންނެއް ކާފަރުކޮށްނުލައްވައެވެ..." މިއެވެ.

އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ: 498/12

(...وَأَمَّا الْحُكْمُ عَلَى الْمُعَيَّنِ بِأَنَّهُ كَافِرٌ أَوْ مَشْهُودٌ لَهُ بِالنَّارِ: فَهَذَا يَقِفُ عَلَى الدَّلِيلِ الْمُعَيَّنِ فَإِنَّ الْحُكْمَ يَقِفُ عَلَى ثُبُوتِ شُرُوطِهِ وَانْتِفَاءِ مَوَانِعِهِ...) [223]

މާނައީ: "...ދީންތެރި ވަކި މުސްލިމަކު މީހެއްގެ ވަރަކަށް ނާރާ ކާފަރުވެއްޖެކަމަށް ނުވަތަ ނަރަކައަށް ވަންނާނޭކަމަށް ހުކުމްކުރުމަށް ޚާއްޞަ ދަލީލެއް ބޭނުންވެއެވެ، ހުކުމްކުރުމަށް ޝަރުޠުތައް ހަމަވެ މަނާކުރާ ކަންކަން ނެތިގެން ކަމެކެވެ. އެހެން ހުކުމްކުރުމަށް ޝަރުޠުތައް ހަމަވުމާއި ކަމަށް ރަނގަޅު ހުކުމްކުރާ ކަންކަން ނެތިގެން ކަމެކެވެ..."

އަދި 'އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ' 244/8 ގައި (މުޖައްދިދު) އިމާމް މުޙައްމަދު ވައްހާބު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...ومسألة تكفير المعيّن مسألة معروفة إذا قال قولاً يكون القول به كفراً، فيقال: من قال بهذا القول فهو كافر، لكن الشخص المعيّن إذا قال ذلك لا يحكم بكفره، حتى تقوم عليه الحجة التي يكفر تاركها...) [224]

[223] مجموع الفتاوى: 498/12 ނޯޓު: އިސްލާމީ ބަސްފުޅުން ބައްޔަކުދީނާއި ދުރުވާ މިފަދަ ކަންތައްތަކުގެ ޚާއްޞަ ވަކިކުރުމަށް ސާފުކޮށްދެއްވައިފައެވެ.

[224] الدرر السنية: 432/10-433 ނޯޓު: އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާއިން އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލް ވައްހާބުގެ މިބަހުގެ ސާފުވެގެންވެއެވެ. އެހެންކަމަކު މިއީ ކުރީން އިސްލާމީ ޝަރީޢަ އިބްނު ސަޢޫދުގެ ބަސްފުޅެކެވެ.

މާނައީ: "...އަދި މުޖްތަހިދުންނާއި ވަލީ މީހުން ކާފަރުކުރުމުގެ މައްސަލައި އުނިގެންވާ މައްސަލައެކެވެ. އެބަޔަކު ބުނުމުން ކާފަރުވާފަދަ ބަޔަކު އޮތާ ބުނެފިނަމަ، މިފަދައިން ބުނެފިމާއި ފަދަ ކާފަރެއްކަމުގައި ބުނެވޭނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މުޖްތަހިދު ވަލީމީހާ އެފަދައިން ބުނެފިނަމަ، އެބުރެއްޖެ ދުރާލާރާ މީހާ ކާފަރުވާނޭ ކުއްޖެއް އެނގޭ މައްސަލަ ގައިވެސްއިޖުމާޢު ދެންނެވޭ އެނގޭ ކާފަރުވެގެންނާކަމަށް ބުނެވިދާނެކަމުވާނެއެވެ..."

އިބްނުލް ޤައްޔިމް، 'ޠަރީޤުލް ހިޖްރަތައިނި' 414 ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...أن قيام الحجة يختلف باختلاف الأزمنة والأمكنة والأشخاص فقد تقوم حجة الله على الكفار فى زمان دون زمان وفى بقعة وناحية دون أُخرى كما أنها تقوم على شخص دون آخر، إما لعدم عقله وتمييزه كالصغير والمجنون وإما لعدم فهمه كالذى لا يفهم الخطاب ولم يحضر ترجمان يترجم له...) [225]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން ހުއްޖަތް ޤާއިމުވުން، ޒަމާނާއި މަކާނާއި (ތަންތަނާއި) ޝަޚްޞުންގެ (މީހުންގެ) ތަފާތުވުމުން ތަފާތުވެއެވެ. ފަހަރުގައި އެއްޒަމާން ފިޔަވައި އެހެން ޒަމާނެއްގައި، އަދި އެހެން ބިންތައް ފިޔަވައި ވަކި ބިމެއްގައި ކާފަރުންގެ މައްޗަށް الله ގެ ހުއްޖަތް ޤާއިމްވެދާނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން އެހެން މީހެއްގެ މައްޗަށް ޤާއިމްވެ އަނެއް މީހާގެ މައްޗަށް ޤާއިމްނުވެދާނެއެވެ. އެއީ އެހެންޏާ ޢާނާއި ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައި އަދި މޮޔައިންފަދައިން ބުއްދިއާއި

[225] طريق الهجرتين: 414/1

ވިސްނުންނެތްކަމަށްޓަކައިއެވެ. ނުވަތަ ހިތްޖެހުނުކުރާތީ ވަރަކަ ކަރުދާހެއް، އަދި އޭނާއަށް ތަރުޖަމާކޮށްދޭން ތަރުޖަމާނަކު ބޭނުންވާކަމަށްޓަކައިއެވެ..."

އަދި އުމުރަކު އެދިއްޖެނަމަ އުމުރަކަން ފަހުމު ވިސްނުންތެރިކަމާ އުމުރުގެ ގޮތަށް ދުރުއާން ނުވަތަ ސުންނަތުގެ ބަލިޖަމް ފޯރާ، ދަރުން އެއަށް ފުރުޖެހުމުގެ ފަހުން އެބާރުޖަހަން އެނގޭތީ ބަޔާނަށް އަދި އެއަން ބަޔަވާގެ ނުކޯނބުލިޔަމަ، ފަހު މިޒާރަން ޓާދިވާގެންވާކަމަށް އަދި ފަހުމުނުވާކަމަށް ބޭނުން އުޅުއްޖެ ނުވަތަ ހުރިހާވަތްގެ. އެހެން ފަހުމާކަށް ހުކުމް އަސުބާލާ މިހާރު. الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾ [226]

މާނައީ: "...އަދި ކާފަރުވީމީހުންނަކީ، އެއުރެންނަށް އިންޒާރުދެވުނު ކަންތައްތަކުން ފުރަގަސްދޭމީހުންނެވެ"

- މައްސަލައެއް:

އަސްލަކީ: ތައުލީމުދޭން ނުބައި މާނައެއް ނަގައިގެން އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައްތަކުން ކަމަކަށް އަރައިގަންނަ މީހާގެ ތައުލީމު ދޭކަށް ނުކުރުމެވެ. އެހެން ފަހު ސުލްޠާނުކުރުމާއި الله ބާރީ ވަޙީކުރެއްވުމާއި ރަސޫލާގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްސަލަތަކުން ބައްދަލުކުރަނީއެވެ، އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މިކަންތައްތަކުން ތައުލީމުޙާސިލް (ނުބައި މާނައެއް ނަގައިގެން) އަދި އޭނާގެ ހިތަށް ވެރިވާ ޝުބުހަތައްގެ ސަބަބުން އަދި އެހާނުކަމަކުން ދަރުސާކޮށްގެން ވަކި އެއްވެސް މިހެން ކަރިގެން

[226] الأحقاف: 3

އަރައިނގަންނާނެވެ. ބުނުމަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނަށް ތާސްތުކުރެވިސްވެއެވެ.
އެކަމަށްޓަކައި الله ގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ކާފަރުން ބުނި ބަސް ބަޔާންކުރައްވާ الله ބައްޗަ ވަޙައްގަ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ ...إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا ﴾ [227]

މާނައީ: "...އަޅުގަނޑުން އިޙްސާންތެރިވުމާއި، އެކުވެރިކުރުން ފިޔަވި ތަބްދީލެއްނުކުރަމެވެ."

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا . وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا . فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا . أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا ﴾ [228]

---

[227] النساء: 62

[228] النساء: 60-63

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތްތަކަށް، އީމާންވެގެން ތިބި ކަމަށް ދަޢުވާކުރާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އެއުރެން ޙުކުމްކުރުވަގަންނަން، ޠާޣޫތުގެ ކައިރިއަށް ދިޔުމަށް އެއުރެން އެދެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމަށް އެއުރެންނަށްވަނީ އަމުރުކުރެވިގެންނެވެ. އަދި، ޝައިޠާނާ ބޭނުންވަނީ ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން، އެއުރެން މަގުފުރެއްދުމަށެވެ. އަދި، الله ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތާއި، ރަސޫލާ އަންގަވާ ގޮވަން ތިޔަބައިމީހުން އަންނާށޭ ބުނެވިނަމަ، މުނާފިޤުން، (ނަފުރަތްވެ) ކަލޭގެފާނަށް ފުރަގަސްދީ ދުރުވެގެންނަވާނެއެވެ. ފަހެ، އެއުރެންގެ އަތްތަކުން އިސްކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން އެއުރެންނަށް މުޞީބާތެއް ޖެހިއްޖެނަމަ ކޮންފަދަތޯއެވެ؟ ދެން، އެއުރެން އިޙްސާންތެރިވުމާއި، އެކުވެރިކުރުން މެނުވީ ތިމަންމެން ގަސްދުކޮށް ނުކުރަމުއޭ ދަންނަވައި، الله ގަންދީ ހުވާކުރަމުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އާދެއެވެ. އެއުރެންނަކީ، ހިތްތަކުގައިވާ ކަންތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވާ މީހުންނެވެ. ފަހެ، ކަލޭގެފާނު ދުރުހެލިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި، އެއުރެންނަށް ވަޢުޡުދެއްވައި ނަޞޭހަތް ދެއްވާށެވެ! އަދި، އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކާމެދު އަސަރުކުރާފަދަ ބަލާޣަތްތެރި ބަސްފުޅުތަކުން އެއުރެންނާ ވާހަކަފުޅު ދައްކަވާށެވެ!"

الحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات. واللهّ أعلم.

وأصلى وأسلم على نبينا محمد و آله وصحبه أجمعين. آمين

****